

Бил Брайсън

Записки от една голяма
страна

Увод

През 1996 година, в края на лятото, Саймън Келнър – мой стар приятел, а освен това и изключително мил човек – ми се обади по телефона в Ню Хемпшър и ми предложи да публикувам всяка седмица по едно есе за Америка в „Мейл он Сънди“, където работеше отскоро като редактор. През изминалите години Саймън неведнъж бе успявал да ме убеди да върша всякаква работа, за която не бях в състояние да отделям време, но този път беше напълно изключено да приема.

– Не – отвърнах веднага. – Не мога. Съжалявам. Не мога да се ангажирам с това.

– Ще можеш ли да започнеш от идущата седмица?

– Саймън, ти май не разбираш. Не мога да приема.

– Решихме, че можем да наречем поредицата „Записки от една голяма страна“.

– Саймън, ще ви се наложи да я наречете „Празно място в началото на списанието“, защото няма да мога да я напиша.

– Прекрасно – отбеляза той малко разсеяно. Имах впечатлението, че същевременно се занимава с нещо съвсем различно – например с кастинг на модели за бански костюми. Тъй или иначе, постоянно закриваше микрофона с ръка, за да дава ценни редакторски напътствия на хората около себе си.

– Значи ще ти изпратим договора – продължи той след малко.

– Не, Саймън, не го изпращайте. Не съм в състояние да пиша всяка седмица по едно есе за вас. Много е просто. Разбираш ли ме? Саймън, надявам се, че разбираш какво ти говоря.

– Чудесно. Много се радвам. Е, трябва да приключваме.

– Саймън, моля те, изслушай ме. Не мога да поддържа седмична рубрика. Просто е невъзможно. Саймън, чуваш ли ме? Ало? Саймън, там ли си още? Ало? Майната му. И така, пред вас са седемдесет и осем есета от първите осемнайсет месеца на рубриката „Записки от една голяма страна“. Но работата е там, че аз наистина няхах никакво време да ги пиша.

Завръщане у дома

Веднъж се пошегувах в една от своите книги, че човек не може да направи три неща в живота си. Не може да надвие телефонната компания, не може да накара сервитьорът да го забележи, докато самият сервитьор не е готов да го направи и не може да се завърне отново вкъщи. През последните седемнайсет месеца кротко, но решително преоценявам мнението си за третото от тези неща.

Миналата година, през май, след повече от две десетилетия, прекарани в Англия, се завърнах в САЩ заедно със съпругата и децата си. Да се завърнеш у дома след такова дълго отсъствие е учудващо обезпокоително – подобно на пробуждане от дълга кома. Човек бързо открива, че времето е донесло със себе си промени, които ви карат да се чувствувате донякъде глупави и неадекватни. Предлагате да заплатите с отчайващо неподходящи суми при извършването на малки покупки. Чудите се как действат автоматите за продажба и обществените телефони, и сте безкрайно учудени, когато откриете, благодарение на рязката хватка върху лакътя ви, че пътните карти по бензиностанциите вече не са безплатни.

В моя случай проблемът се усложняваше от факта, че бях напуснал на младини, а се завръщах като мъж на средна възраст. Всички онези неща, които човек прави в зряла възраст – ипотечирането, раждането и отглеждането на деца, натрупването на пенсионни планове, проявяването на интерес към домашната електрическа инсталация – бях вършил само в Англия. Неща от сорта на котлета за парно и мрежи на прозорците, взети в американски контекст, бяха за мен от компетентността на баща ми.

Така че, когато изведнъж се оказах във владение на старинна къща в Ню Ингленд с нейните тайнствени тръби и термостати, своенравната кофа за боклук и животозастрашаващата автоматична врата на гаража, се почувствах едновременно стреснат и развеселен.

Да се завърнеш у дома след толкова много години е в много отношения необичайна смесица от успокояващо познатото и странно неизвестното. Объркващо е, когато човек се окаже едновременно до такава степен в стихията си и в същото време извън нея. Бих могъл да изредя всевъзможни незначителни подробности, които ме определят като американец – кои от петдесетте щата имат еднокамерен законодателен

орган, какво означава терминът „оказване на натиск“ в бейзбола, кой артист е играл Капитан Кенгуру в едноименния телевизионен сериал. Дори знам и две трети от националния химн, тоест повече от някои хора, които са го изпълнявали на обществени места.

Но ако ме пратите до железарията, дори и днес бих се почувствал напълно изгубен. В течение на месеци водех разговори с продавача в местния клон на „Тру Валю“ [верига магазини, предлагаща железарски и кухненски принадлежности – (Бел. ред.)], които звучаха горе-долу така:

– Здравейте. Трябва ми от онзи материал, с който се запълват дупки в стената. Там, откъдето е жена ми, го наричат „Полифила“.

– А, имате предвид „Спакъл“.

– Много е вероятно. Трябват ми и няколко от онези пластмасови нещица, които се използват за задържане на винтовете в стената при поставянето на рафтове. На мен са ми познати под името „Роуплъгс“.

– Е, ние ги наричаме „Анкърс“.

– Ще го имам предвид.

В действителност едва ли бих се чувствувал повече като чужденец, ако стоях там, облечен в „ледерхозен“ [къси кожени панталони, част от националната носия в Тирол и Бавария (Бел. прев.)]. Всичко това ме шокираше. Макар че бях много щастлив във Великобритания, винаги бях мислел за Америка като за свой дом и то в най-дълбокия смисъл на тази дума. Оттам идвах, това бе мястото, което наистина разбирах, аршинът, с който премервах всичко.

По един особен начин, нищо не може да ви накара да се почувствате като жител на собствената си страна повече от това да живеете някъде, където почти всички не са ви земляци. В продължение на двадесет години това, което ме определяше в най-голяма степен бе фактът, че съм американец. По такъв начин гледаха на мен и ме отличаваха от останалите. Дори имаше един случай, в който успях да постъпя на работа именно благодарение на това си предимство, когато с типичната за юношите дързост заявих на главния редактор на вестник „Таймс“, че ще бъда единственият човек от колектива, на когото ще може да се разчита да напише Синсинати без правописни грешки. (Така се и оказа впоследствие.)

За щастие моето изживяване имаше и своята добра страна. Множеството хубави неща в Америка придобиха омайващото излъчване на непознатото. Не по-малко от всеки чужденец бях смаян от лекотата и удобството на американското ежедневие, от зашеметяващото изобилие

на абсолютно всичко, от удивителния, не подаващ се на изпълване простор на едно американско мазе, от удоволствието да бъдеш посрещан от сервитьорки, на които като че ли им харесваше да работят като такива, от поразителната идея, че ледът не е лукс.

Освен това ме изпълваше онази постоянна, неочаквана радост предизвикана от повторното изживяване на онези неща, с които бях израсъл, но почти бях забравил: бейзбола по радиото, дълбоко удовлетворяващия звук от блъскането на покритата врата през лятото, внезапните, заплашителни гръмотевични бури, наистина силните снеговалежи, Денят на благодарността и Четвърти юли, светулките, климатикът през наистина горещите дни, желето с парченца плод (което всъщност никой не яде, но е просто приятно да гледаш как се поклаща в чинията ти), приятно комичния вид на всеки, обул къси панталони. Всичко това има голямо значение по един наистина особен начин.

Така че като цяло бях сгрешил. Човек може отново да се завърне въкъщи. Просто си вземете още пари за пътните карти и помнете, че в железарията трябва да поискате „Спакъл“.

Помощ!

Онзи ден се обадох на телефона за обслужване на клиенти на моята компютърна фирма, защото изпитвах особена нужда някой значително по-млад от мен да ме накара да се почувствам като пълен невежа. Юношеският глас от другата страна ми каза, че се нуждае от серийния номер на моя компютър преди да може да ме обслужи.

– И къде мога да го намеря? – запитах аз предпазливо.

– На долната страна на единицата за функционален дисеквилибриум на КПЕ – каза той. Или произнесе нещо подобно, което звучеше точно толкова объркващо.

Разбирате ли, именно поради тази причина не се обаждам на телефона за обслужване на клиенти на моята компютърна фирма твърде често. Не са минали и четири секунди откак е започнал разговорът и аз вече усещам как пресичащите се подводни течения на изпълващите ме невежество и срам ме завличат в ледено студентите дълбини на Залива на унижението. С чувство на пълна обреченост усещам как във всеки следващ момент той ще ми зададе въпроса с колко RAM разполагам.

– Това някъде близо ли е до онова, дето прилича на телевизионен екран? – питам аз безпомощно.

– Зависи. Вашият модел Z-40LX MultimediaHPii ли е или ZX46/2Y Chromium B-BOP?

И така нататък. Крайният резултат е, че серийният номер на моя компютър е изписан на малка метална пластинка на долната страна на основната контролна кутия – онази с поставката за дискове, с която може да се забавляваш, като я отваряш и затваряш. Вижте, наречете ме глупав идеалист, но ако аз трябваше да поставя идентификационен номер на всеки компютър, който продавам и след това да изисквам от хората да избълват този номер всеки път, когато поискат да се свържат с мен, не мисля, че бих го поставил на място, което би изисквало ползващият компютър да размества мебели и да моли съседите за помощ всеки път, когато пожелае да го провери. Както и да е, работата не е в това.

Номерът на моя модел бе нещо от сорта на CQ124765900-03312-DiP/22/4. И ето в какво е въпросът: Защо? Защо моят компютър има нужда от номер дотолкова сложен, че на човек да му спре дъхът. Ако всяко неутрино във вселената, всяка частица на веществото отгук до най-далечната струйка разсейващ се газ, появил се

вследствие на Големия взрив, се сдобие с компютър от тази компания, пак биха останали достатъчно излишни номера дори и при една такава система.

Бидейки заинтригуван, започнах да разглеждам всички номера в живота си и почти всички се оказаха извънмерни. Номерът на картата ми от „Баркли'с банк“ например се състои от тринадесет цифри. Това е достатъчно за почти два трилиона потенциални клиенти. С кого се опитват да се майтапят? Картата ми „Бъджет“ за вземане на коли под наем съдържа цели седемнадесет цифри. Дори и местната видеотека изглежда има 1.999 милиарда регистрирани клиенти (което може би обяснява факта, че „Поверително от Ел Ей“ винаги е взет).

Но далеч най-впечатляваща от всички е моята медицинска карта Blue Cross/Blue Shield – това е картата, която трябва да носи със себе си всеки американец, който не желае да бъде оставен на мястото на произшествието. Тази карта не само ме идентифицира като номер YGH47590701 00, но и като член на група 02368. В такъв случай, както може да се предположи, във всяка група има друг човек под същия номер като мен. Може почти да си представите как си организираме възпоменателни сбирки.

Всичко гореспоменато бе дългият, заобиколен път, по който да стигнем до същината на разговора, която е, че едно от най-големите подобрения в американския начин на живот през последните двадесет години е появата на телефонни номера, които могат да бъдат запомнени дори и от най-големия глупак. Нека да ви обясня.

Поради сложни исторически причини на всички копчета на американските телефони с изключение на 0 и 1 са изписани и по три букви от азбуката. На двойката са изписани ABC, на тройката DEF и така нататък.

Преди доста време хората осъзнали, че телефонните номера могат да се запомнят много по-лесно ако човек разчита на буквите, а не на цифрите. В моя роден град Де Мойн например ако искате да наберете „Точно време“ или „Говорещият часовник“, както обаятелно сте го кръстили вие, официалният номер е 244–5646, който естествено не може да бъде запомнен от никого. Но ако наберете BIG JOHN [бутоните, на които са означени буквите в словосъчетанието BIG JOHN, отговарят на цифрите 244–5646, както е и със следващите примери в текста – (Бел. прев.)], ще се свържете със същия номер, а така той може да бъде запомнен от всеки (с необичайното изключение на моята майка, която нещо не я биваше много по личните имена и затова обикновено се оказваше,

че пита непознати, които току-що е събудила, колко е часа, но това е друга история).

След това на даден етап и големите компании осъзнали, че могат да улеснят живота на всички и да си докарат множество доходоносни телефонни обаждания, ако базират телефонните си номера на хващащи около комбинации от букви. Така че днес, когато позвъните на почти която и да било търговска фирма, ще наберете 1-800-FLY TWA [летете с авиокомпания TWA -(Бел. прев.)] или 244-GET PIZZA [купете си пица – (Бел. прев.)] или каквото и да било друго. Малко от промените през последните двадесет години са подобрили до такава неизмерима степен живота на прости хорица като мен, но тази промяна определено е постигнала това.

Така че докато вие, милички, слушате блудкаво-ученическия глас, който ви казва, че кодът на Чипънхам в момента е 01724750, освен когато номерът на телефона, който набирате е само с четири цифри, в който случай кодът е 9, аз ще си хапвам пица, ще си резервирам самолетни билети и няма да се чувствам като пълен лаик по отношение на съвременните телекомуникации.

А ето и голямата ми идея. Мисля, че трябва да имаме само по един номер за всичко. Моят, разбира се, ще бъде 1-800 BILL. Този номер ще ми върши работа за всичко – на него ще отговаря телефонът ми, той ще се появява на моите чекове, ще краси паспорта ми, ще ми позволява да си вземам видеокасетки.

Разбира се, това би означавало да се променят значителен брой компютърни програми, но аз съм убеден, че би могло да бъде сторено. Смятам да се обърна по въпроса към моята компютърна компания, веднага щом отново открия онзи сериен номер.

Ами, докторе, аз само се опитвах да си легна...

Ето ви един факт. Съгласно последното издание на „Кратка статистика на САЩ“ ежегодно повече от 400 000 американци пострадват при употребата на легла, дюшечи и възглавници. Замислете се за малко. Това е повече от населението на Ковънтри заедно с предградията. Това са почти по 2000 креватни, дюшечни и възглавични травми на ден. За времето, което ще ви отнеме да прочетете този материал, четирима американци някак си ще успеят да се наранят със завивките и постелките си.

Повдигам въпроса не за да изкажа предположението, че американците са някак си по-неумели от останалите хора по света, що се отнася до лягането за сън (макар да е ясно, че са налице хиляди, на които би се отразило добре допълнителното обучение), а по-скоро, за да отбележа, че почти няма статистика, отнасяща се до тази многобройна и разпръснатата нация, която да не накара човек да спре и да се замисли.

Проумях това онзи ден в местната библиотека, когато, търсейки нещо друго в гореспоменатата „Кратка статистика“, попаднах на таблица N 206: „Наранявания, свързани с потребителски стоки“. Рядко ми се е случвало да прекарам по-забавен половин час.

Замислете се над следния интересен факт: ежегодно почти 50 000 американци се нараняват с моливи, химикалки и други канцеларски пособия. Как успяват? Прекарвал съм много дълги часове, седейки по бюра, по време на които бих посрещнал каквото и да било нараняване като добре дошло развлечение, но нито веднъж не съм успял да постигна нещо, което дори и далечно да наподобява телесна повреда.

Така че питам отново: как успяват? Имайте предвид, че това са наранявания дотолкова сериозни, че да се наложи пострадалият да посети спешно отделение. Да прободеш върха на показалеца си с телбод (което аз съм правил многократно, понякога не напълно без умисъл) не се брои. В момента се оглеждам около бюрото си и освен ако не сложа главата си в лазерния принтер или пък не се прониза с ножиците, не мога да открия дори и един източник на потенциално нараняване в радиус от три метра.

Но ако се ръководим от таблица N206, именно това е в основата на проблема, що се отнася до нараняванията в домашна обстановка. Причината може да бъде навсякъде около вас. Замислете се над следното:

през 1992 година (това е последната година, за която са налице данни) повече от 400 000 души в САЩ са били наранени от столове, дивани и канапета. Какъв извод трябва да си направим? Дали това ни говори нещо определено за дизайна на съвременните мебели или просто ни показва, че американците са изключително небрежни при сядането? Това, което е сигурно е, че проблемът се влошава. Броят на нараняванията, причинени от столове, дивани и канапета, е нараснал с 30 000 през изминалата година, което е една обезпокоителна тенденция дори и за тези от нас, които определено не проявяват страх по отношение на меката мебел. (В това, разбира се, може и да се състои проблемът прекалената самоувереност.)

Както можеше и да се предвиди, най-бурната категория бе тази на наранявания от „стълбища, парапети и площадки“, към която принадлежаха почти два милиона стреснати жертви, но в други отношения наистина опасните обекти се оказаха далеч по-благоклонни, отколкото бихте предположили, водейки се от репутацията им. Повече хора са се наранили със звукозаписна техника (46 022), отколкото при употреба на скейтбордове (44 068), батут (43 655) и дори бръснари и ножчета за бръснене (43 365). Едва 16 670 прекалено ентусиазирани дървари са били наранени от секири и брадви, а броят на жертвите, покосени от триони и резачки, се свежда до скромната цифра от 38 692.

Броят на жертвите, пострадали от банкноти и монети (30274), е почти равен на броя на тези наранени от ножици. Почти мога да си представя как можете да погълнете сребърна монета от 10 цента и след това да си пожелаете да не го бяхте правили („Момчета, искате ли да ви покажа един готин номер“?), но по никакъв начин не мога да проумея хипотетичните обстоятелства, при които сгъването на пари би могло да доведе до посещение в спешно отделение. Би било интересно човек да се запознае с някои от тези хора.

Един разговор с някой от двеста шестдесетте и три хиляди души, които са получили травми от тавани, подове и вътрешни плоскости също би ми се отразил добре. Не бих могъл да си представя някой да получи наранявания от таван, без да има да сподели история, която да не си заслужава да се чуе. По същата логика бих могъл да намеря време за всеки един от тридесет и един хилядите души получили наранявания от „козметичните си принадлежности“.

Но тези, с които наистина бих искал да се срещна, са сто четиридесет и двамата злочести люде, на които е била оказана спешна медицинска помощ поради наранявания, причинени от собственото им облекло.

От какво биха могли да страдат те? Счупвания от прекалено стегнати пижами? Хематоми, предизвикани от носенето на анцуг? Не е по силите ми да направя каквито и да било предположения.

Имам един приятел ортопед-хирург, който сподели с мен онзи ден, че една от професионалните деформации, получени вследствие на работата е, че човек се изнервя прекалено поради факта, че лекува хора, които са паднали по най-невероятни и непредвидими начини. (Само един ден преди този разговор му се бе наложило да помогне на мъж, който се бил натъкнал на лос, минал през предното стъкло на автомобила му за ужас и на двете страни.) Внезапно благодарение на таблица N206 започнах да разбирам какво е имал предвид.

Интересното е, че това, което в началото ме бе накарало да прегледам „Кратката статистика“ бе желанието ми да проверя ръста на престъпността за щата Ню Хемпшър, където живея в момента. Бях чувал, че е едно от най-безопасните места в Америка и действително това бе потвърдено от „Кратката статистика“. През последната година, за която имаше данни, в щата са били извършени само четири убийства в сравнение с повече от 23 000 за цялата страна, а и сериозните престъпления са били твърде малко.

Това разбира се обаче означава, че в Ню Хемпшър е много по-вероятно да получи наранявания от тавана или от анцуга си – да спомена само два от потенциално смъртоносните примери – отколкото от някой непознат. А това, да ви кажа честно, хич не ме успокоява.

Заведете ме на мач

Хората понякога ме питат: „Каква е разликата между бейзбола и крикета“?

И при двете игри са необходими изключителни умения при употребата на топки и бухалки, но има една съществена разлика: бейзболът е една наистина вълнуваща игра и когато човек си тръгне в края на деня, поне знае кой е спечелил.

Шегувам се, разбира се. Крикетът е чудесна игра, изпъстрена с редки, изключително кратки моменти, изпълнени с истинско действие. Ако докторът ми предпише да си почивам напълно и да не се вълнувам прекалено, моментално ще стана фен на играта. Но междувременно се надявам да ме разберете, когато ви кажа, че сърцето ми е отдадено на бейзбола.

Това е играта, с която съм израснал, която съм играл като малко момче, а това, разбира се, е от жизненоважно значение, за да бъде истински оценен който и да било вид спорт. Проумях това преди много години в Англия, когато с няколко приятели отидохме да поритаме топка на едно футболно игрище.

Бях гледал футбол по телевизията и имах доста добра представа какво се изисква от мен, така че когато един от тях ми подаде топката, реших небрежно да я вкарам във вратата с глава, така както бях виждал да го прави Кевин Кийгън. Мислех, че ще бъде същото като удрянето на плажна топка че ще се чуе лекия звук „пум“, че топката леко ще се отлепи от челото ми и след като очертае приятна за око крива, ще попадне в мрежата. Но разбира се, оказа се, че е все едно да вкараш топка за боулинг. Никога не бях усещал нищо, което да бъде така стряскащо различно от това, което бях очаквал в действителност. В продължение на четири часа след това краката ми се подкосяха и се разхождах с голям червен кръг с рекламен текст, изписан на челото ми. Заклех се никога вече да не правя нищо толкова глупаво и болезнено.

Споменавам това в момента, тъй като Професионалният шампионат на САЩ започна наскоро и бих искал да знаете, че наистина много се вълнувам. Вероятно се налага да ви обясня, че Професионалният шампионат е ежегодната надпревара по бейзбол между шампиона на Американската лига и шампиона на Националната лига.

Всъщност това не е напълно вярно, тъй като системата бе

променена преди няколко години. Проблемът с предишните правила бе, че в шампионата участваха само два отбора. Ясно е, че не е необходимо да си мозъчен хирург, за да разбереш, че ако се измисли някакъв начин, по който да се включат повече отбори, от цялата работа ще се изкарат много повече пари.

Така че всяка лига бе разделена на три дивизии от по три-четири отбора. В момента Професионалният шампионат не е състезание между двата най-добри бейзболни отбора – или поне не наложително – а по-скоро между победителите в серия от плейофи, включващи Западния, Източния и Централния дивизионни шампиони на всяка лига, плюс (а това според мен е идея, родена от чисто вдъхновение) двойка отбори, изтеглени наслуки, които не са спечелили в нито една игра.

Цялата работа е изключително сложна, но това което се получава всъщност е, че всички отбори с изключение на „Чикаго Къбс“ имат шанс да се класират за Професионалния шампионат.

„Чикаго Къбс“ не се класират, тъй като никога не успяват да се справят дори и при наличието на една дотолкова устройваща всички система. Често те почти се класират, а понякога са дотам начело, че човек не може да си представи, че няма да се класират. Но в края на краищата те упорито успяват да не се справят. Каквото и да е необходимо, за да бъде постигната целта – да изгубят седемнадесет игри подред, да пропуснат лесни топки между краката си, да се сблъскват комично един в друг в полето извън игрището – можете да сте сигурни, че „Къбс“ ще успеят.

Вършат това ефективно и надеждно в продължение на повече от половин век. Мисля, че не са стигали до Професионалния шампионат от 1938. Хубавите времена на Мусолини са по-отскоро, отколкото тези на „Къбс“. Този вълнуващ ежегоден провал на „Къбс“ е почти единственото нещо, което не се е променило в бейзбола, откак съм жив, и аз високо оценявам това.

Не е лесно да си бейзболен фен, тъй като бейзболните фенове са отчайващо сантиментални, а в нещо дотолкова доходоносно, колкото е американският спорт, няма място за чувства. Не разполагам с достатъчно място, за да разясня всички погрешни стъпки, които бяха предприети по отношение на моята игра през последните четиридесет години, така че ще ви разкажа само за най-лошото: разрушиха всички известни стари стадиони и ги замениха с грамадни, безлични, многофункционални спортни арени.

Навремето във всеки голям американски град имаше бейзболно

игрище, на който всички отдаваха почит. Като цяло игрищата бяха усойни, със скърцащи подпори, но поне имаха излъчване. От седалките на човек му се набиваха трески, обувките му се слепваха с пода от натрупваните с години лепкави неща, разливани в най-вълнуващите моменти, а изгледът към игрището бе непременно закрит от чугунена колона, подпираша покрива, но всичко това бе част от величието им.

От тези стари игрища са останали само четири. Единият от тях е „Фенуей Парк“ в Бостън, родния град на „Ред Сокс“. Не бих казал, че близостта на „Фенуей“ бе решаващият фактор за заселването ни в Ню Ингленд, но това определено изигра своята роля. Сега собствениците искат да го сринат до основи и да построят нов стадион. През цялото време твърдя, че когато разрушат „Фенуей“, няма да отида на новия стадион, но знам, че лъжа, тъй като съм отчаяно пристрастен към играта.

Поради което моето уважение и възхищение към злочестите „Чикаго Къбс“ непрекъснато нараства. За тяхна чест „Чикаго Къбс“ никога не са заплашили, че ще напуснат Чикаго, и продължават да играят на „Риган Фийлд“. Те дори продължават да играят предимно през деня – така, както Господ е предвидил да се играе бейзбол. Повярвайте ми, дневната игра на „Ритли Фийлд“ е едно от големите американски изживявания.

И ето в това е проблемът. Никой не е заслужил да се класира за Професионалния шампионат повече от „Чикаго Къбс“. Но те не биха могли да го сторят, тъй като биха нарушили традицията си никога да не се класират. Конфликтът е непреодолим. Разбирате ли какво имам предвид, когато казвам, че не е лесно да си бейзболен фен.

От глупав по-глупав

Преди няколко години една организация на име Национален фонд за хуманитарни науки проведе изпит за 8 000 американски ученици от по-горните класове и откри, че голям брой от тях не знаят... ами не знаят нищо.

Две трети от тях нямали представа кога е била Американската гражданска война и кой президент е написал обръщението от Гетисбърг. Почти същият брой не могли да разпознаят Йосиф Сталин, Уинстън Чърчил и Шарл де Гол. ##Една трета от тях мислели, че Франклин Рузвелт е бил президент по време на Виетнамската война и че Колумб е отплавал за Америка след 1750 година. Четиридесет и два процента от тях, и това е любимият ми факт, не могли да назоват нито една държава в Азия.

Винаги подхождам с известно съмнение към тези проучвания, тъй като знам колко лесно би било да хванат и мен самия натясно. („Проучването заключи, че Брайсън не може да разбере елементарни инструкции за сглобяване на домашно барбекю и че почти винаги неволно измива и предното, и задното стъкло, докато завива“.) И все пак в наши дни е налице една празнота на мисълта, която е трудно да пренебрегнем. Този феномен днес е известен на широката публика под наименованието „Затъпяването на Америка“.

Самият аз го забелязах за първи път преди няколко месеца по един телевизионен канал наречен „Канал за времето“, когато метеорологът каза: „В Олбани днес наваля дванадесет инча сняг“, след което оживено добави, „това е около един фут“.

Не, това всъщност е един фут, глупак с глупак нещастен.

Същата вечер гледах документален филм по канал „Дисквъри“ (без да подозирам, че ще имам възможността да гледам същия този документален филм по канал „Дисквъри“ до шест пъти на месец за вечни времена), когато разказвачът произнесе напевно: „Вследствие на вятъра и дъжда Сфинксът се разрушил с три фута в продължение на само триста години“, след което направи пауза, а после сериозно добави:

„Това е с по един фут на век“.

Разбирате ли какво имам предвид? Понякога човек има чувството, че цялата нация е взела приспивателно и ефектът от него все още не е преминал. Това не е просто едно необичайно, случайно отклонение.

Случва се през цялото време.

Наскоро прелитах над страната с „Континентъл Еърлайнс“ (за която предлагам мотото „Не съвсем най-лошата авиокомпания“) и един Бог знае защо четях писмото от президента на компанията – онова, което публикуват на първата страница на рекламното списание на всяка авиокомпания; онова, в което обясняват как постоянно се стремят да подобрят нивото на предлаганите услуги – явно като карат всички пътници да сменят полети на летището в Ню Уарк. Е, та в това писмо се разказваше за току-що проведеното сред клиентите проучване за това как да бъдат удовлетворени техните нужди.

Това, което клиентите искали, съгласно проникателната проза на господин Гордън Бетюн, президент и главен изпълнителен директор на компанията, било: „чиста, безопасна и надеждна авиолиния, която да ги откарва до дестинацията им заедно с багажа им“.

Господи! Чакайте да си взема лист и химикалка! „С багажа“ ли казахте? Ей!

Не ме разбирайте погрешно. Дори и за секунда не съм си помислил, че американците са по природа по-глупави или мозъчно ограничени от който и да било друг. Просто на тях ежедневно им се осигуряват условия, които им спестяват нуждата да мислят, така че те са загубили този си навик.

Това може отчасти да се отдаде на така наречения от мен синдром „Лондон, Англия“, следвайки установената вестникарска практика във водещите новини едновременно да се уточняват и държавата, и града. Ако, да кажем, „Ню Йорк Таймс“ публикува репортаж за общите избори във Великобритания, в надслова на статията ще бъде изписано „Лондон, Великобритания“, така че никой читател да няма нужда да се замисли: „Лондон ли? Чакай сега, това в Небраска ли беше“?

Животът на американците е изпълнен с интелектуални патерици от този сорт до една наистина смайваща степен. Преди няколко месеца един от журналистите на „Бостън Глоуб“ написа статия за неволно създадени нелепи реклами и обяви – неща от сорта на един надпис в „Оптика“: „Преглед на очите, докато чакате“, а след това внимателно обясни какво не е наред с всеки един от тях. („Естествено, че ще е трудно да ви прегледат очите, ако вие не сте там“).

Беше мъчително, но не и необичайно като явление. Само няколко седмици по-късно журналист от „Ню Йорк Таймс“ направи почти същото нещо, написвайки есе на тема забавни лингвистични недоразумения и след това обясни всяко едно от тях по отделно. Например спомена, че

един негов приятел през цялото време си мислел, че текстът на Бийтълс бил „момичето с колита преминава“ [В оригиналния текст се пее за „The girl with kaleidoscope eyes“ (англ.) – момичето с очи като калейдоскоп, а не момичето с колит (colitis). – (Бел. прев.)], а след това злорадо поясни, че истинският текст на песента е ... Но вие не се нуждаете да ви обяснявам, нали?

Идеята е да се спести на широката публика нуждата да мисли. Изцяло. Винаги. Наскоро бях помолен от едно американско издание да напиша забележка, отнасяща се до Дейвид Нивън [Дейвид Нивън (1909–1983) – известен британски филмов актьор, носител на наградата „Оскар“ – (Бел. ред.)] под предлог, че „той е мъртъв и мислим, че някои от нашите млади читатели не знаят за него“.

О, да, естествено.

При друг случай, когато споменах за познат във Великобритания, който посещаваше държавно училище, един американски учен ми заяви: „Но аз мислих, че във Великобритания нямате щати“ [Непреводима игра на думи. На английски state означава „държавен“, но и „щат“. – (Бел. прев.)].

– Имах предвид „държавен“ в малко по-широкия смисъл на думата – като в нация-държава.

– Тоест искате да кажете публични училища?

– Не, защото във Великобритания публичните училища са всъщност частни училища [Във Великобритания държавните училища се наричат „State schools“, а частните – „Public schools“. – (Бел. прев.)].

Последва дълга пауза.

– Шегувате се.

– Това е всеизвестен факт.

– Чакайте да видя дали съм ви разбрал правилно. Частните училища във Великобритания се наричат публични училища?

– Правилно.

– А тогава как се наричат частните училища?

– Държавни.

Последва друга дълга пауза. „Но аз не мислех, че във Великобритания има щати“.

Но нека да приключим с последната глупост, изказана до момента. Това е отговорът, даден от Боб Доул на въпроса каква е същността на неговата предизборна кампания.

– Същността е бъдещето – строго отговори той, – защото натам сме тръгнали.

Това, което ме плаши, е че той е прав.

Лекарствена мания

Знаете ли какво наистина ми липсва сега, когато живея в Америка? Липсва ми прибирането от кръчмата около полунощ в леко замаяно състояние и гледането на предаванията на Отворения Университет по телевизията. Честно.

Ако сега се върна около полунощ, това, което ще видя по телевизията, е множество актриси в зряла възраст, забавляващи се по евино облекло, плюс канала за времето, който, признавам си, е развлекателен по един своеобразен начин, но въобще не може да се сравни с хипнотичното въздействие на Отворения Университет след шест пинти [пинта – 0.473л. – (Бел. ред.)] бира. Говоря съвсем сериозно.

Не съм сигурен защо, но изпитвах странното чувство, че съм задължен да включа телевизора късно през нощта и да видя някой, който изглежда така, сякаш е купил наведнъж всичките дрехи, от които ще се нуждае през живота си, при едно единствено посещение на веригата магазини „С&А“, направено през 1977 (за да може да прекара остатъка от часовете, през които е буден, около осцилоскопи) да казва с необичайно неизразителен глас: „И така, виждаме, че ако съберем два фиксирани отговора, получаваме още един фиксиран отговор.“

През по-голяма част от времето няхах представа за какво говори – това до голяма степен се дължеше и на факта, че се чувствах задължен да го гледам, но от време на време (тоест само веднъж) той поде тема, с която бях запознат и която ми бе приятно да проследя. Имам предвид един неочаквано забавен документален филм, на който попаднах случайно преди три или четири години, който сравняваше маркетинга на патентовани лекарства във Великобритания и в САЩ.

Същността на програмата бе, че един и същ продукт трябва да се продава по съвсем различен начин на двата пазара. Например рекламата на капсула против настинка във Великобритания не обещаваше нищо повече от това, че от нея може би ще ви стане малко по-добре. Вие ще продължавате да сте със зачервен нос и по халат, но ще можете отново да се усмихвате, макар и слабо.

Рекламата на същия продукт в Америка гарантираше пълно и незабавно облекчение. Ако някой американец вземеше тази чудотворна смеска, той не само щеше да захвърли халата си и на минутата да се върне на работа, но щеше и да се почувства по-добре, отколкото се е

чувствал с години, а денят му щеше да приключи със страховтна веселба на алеята за боулинг.

Цялостната ми идея е, че британците не очакват лекарствата, продавани без рецепта, да променят живота им, докато американците няма да се задоволят с нищо по-малко от това. Мога да ви уверя, че изминалите години не са притъпили трогателната вяра на нацията в тази идея.

Необходимо е само да погледате който и да било телевизионен канал в продължение на десет минути, да прехвърлите страниците на някое списание или да се разходите сред изнемогващите под тежестта рафтове на която и да било дрогерия, за да разберете, че американците очакват да се чувствуват идеално почти през цялото време. Забелязвам, че дори и шампоанът, който използваме вкъщи, обещава да промени начина, по който се чувстваме.

Това им е странното на американците. Те полагат огромни усилия, убеждавайки се взаимно да кажат „Не на наркотиците“, а след това отиват в дрогериите и купуват лекарства в индустриални количества. Американците харчат почти 75 милиарда годишно за покупката на всякакъв вид лекарства, а маркетингът на фармацевтични продукти се води с ожесточение и настоятелност, с които е трудно да се свикне.

В една от рекламите, които текат по телевизията в момента, приятно изглеждаща дама на средна възраст се обръща към камерата и заявява с искрен тон: „Знаете ли, когато получа диария, се нуждая от нещо, което да ми подейства успокоително.“ (На което аз винаги отговарям: „Ами защо въобще чакаш диарията?“)

В една друга реклама мъж на алеята за боулинг (мъжете от рекламите обикновено са именно на боулинг) прави гримаса след несполучлив опит и казва на партньора си: „Пак тия хемороиди“. И това е върхът. Неговият приятел има крем против хемороиди в джоба си! Не в спортния си сак, не в жабката на колата, разбирате ли, а в джоба на ризата си, откъдето би могъл да го извади на момента и да привика другите си. Невероятно.

Но най-поразителната промяна през последните двадесет години е, че днес се рекламират дори и лекарствата с рецепта. В момента разглеждам едно популярно списание на име „Здраве“, което е просто претъпкано с реклами с набиващи се на очи заглавия от рода на: „Защо да вземате две таблетки след като може да вземете само една? Премпро е единствената таблетка, която съдържа едновременно Премарин и прогестерон.“ или „Представяме ви Алегра, новото сезонно лекарство с рецепта, което ви позволява да излезете навън“. Една от по-екстравагантните

реклами задава следния въпрос: „Случвало ли ви се е да лекувате вагинална гъбична инфекция в пустошта?“ (И да ми се е случвало, не съм усетил!) Четвърта стига до икономическата същина на въпроса и провъзгласява:

„Докторът ми каза, че вероятно ще ми се наложи да вземам таблетки за кръвното си налягане до края на живота си. Добрата новина е колко ще мога да спестя, откак ме прехвърли от Прокардия (нифедипин) на Адалат СС (нифедипин)“.

Идеята е, че ще прочетете рекламата, след което ще почнете да торозите доктора си (или така нареченият „професионалист в областта на здравеопазването“) да ви го предпише. Идеята читателите на списанията сами да преценяват кои лекарства са най-добри за тях ми се струва странна, но от друга страна американците изглежда знаят много за лекарствата. Почти всички реклами предполагат забележително високо ниво на образование в областта на биохимията. Рекламата за вагиналната киста смело уверява читателите, че „действието на Дифлукан е сравнимо с това на Монистат, Джайни-Лотримин или Майсилекс, вземани в продължение на седем дни“, докато тази за Премпро обещава, че „той е толкова ефективен, колкото и вземането на Премарин и прогестерон поотделно“.

Когато осъзнаете, че такива изказвания звучат смислено на милиони американци, идеята, че партньорът ви по боулинг носи мехлем против хемороиди в джоба на ризата си може и да не ви се стори дотолкова нелепа.

Не съм убеден, че тази мания на нацията по отношение на здравето си струва. Това, което знам е, че съществува друг много по-приятен начин да се постигне идеалната вътрешна хармония. Изпийте шест пинти бира и гледайте Отворения Университет в продължение на 90 минути, преди да си легнете. На мен ми действа безотказно.

Пощенски неволи

Едно от удоволствията на живота в малък, старомоден град в Ню Ингленд е, че обикновено пощенската станция е също малка и старомодна. Нашата е особено приятна. Станцията е очарователна тухлена сграда във федерален стил, внушителна, но не и безвкусна и изглежда така, както трябва да изглежда една пощенска станция. Дори ухае приятно. Това се дължи на комбинацията от лепило от растителен произход и старомодното централно отопление, засилено малко повече, отколкото трябва.

Персоналът зад гишетата е винаги енергичен, експедитивен и с удоволствие ви предлага допълнителна лепенка в случай, че пликът ви изглежда така, сякаш ще се разлепи. Освен това американските пощенски станции поемат единствено пощенските услуги; те не се занимават с пенсии, автомобилни такси, семейни надбавки, лицензи за телевизори, паспорти, лотарийни билети, или с което и да е било от стотиците други неща, които превръщат посещението, на която и да било британска пощенска станция в едно дотолкова популярно, целодневно събитие, което осигурява задоволително и надеждно развлечение за разговорливи хора, които не се наслаждават на нищо така, както на дългото ровичкане из портмонетата и чантите си в търсене на точната сума. Тук никога няма опашки и човек си свършва работата за минути.

Най-доброто е, че веднъж годишно всяка американска пощенска станция провежда Ден на благодарност към клиента. Нашият беше вчера. Никога не бях чувал за този чудесен обичай, но той ми допадна веднага. Служителите бяха окачили знамена, бяха приготвили дълга маса с покривка на райета, на която имаше щедро количество понички, пасти и горещо кафе. При това всичко беше безплатно.

Идеята, че безличната държавна бюрокрация благодари на мен и на моите съграждани за нашето покровителство, макар и невероятна на пръв поглед, беше чудесна. Бях впечатлен и изпълнен с благодарност и трябва да отбележа, че бе хубаво да ни бъде напоменено, че пощенските служители не са просто безмозъчни автомати, които прекарват дните си в мачкане на писма и в капризно изпращане на чековете за хонорарите ми на човек във Вермонт на име Бил Бъба, а че са всеотдайни, добре обучени индивиди, които прекарват дните си в мачкане на писма и в капризно изпращане на чековете за хонорарите ми на човек във

Вермонт на име Бил Бъба.

Във всеки случай напълно ме спечелиха на своя страна. Все пак не искам да мислите, че лоялността ми по отношение на системите за пощенски разнос може да бъде закупена евтино с шоколадова поничка и със стиропорна чаша кафе, но всъщност е точно така. Колкото и да се възхищавам на „Роял Мейл“ [британските пощенски служби – (Бел. ред.)], те нито веднъж не са ми предложили закуска, така че трябва да ви призная, че докато се прибирах вкъщи от сутрешните си задачи, изтривайки трохите от лицето си, мислите ми по отношение на американския начин на живот като цяло и Американските пощенски служби в частност бяха несравнимо благосклонни.

Но както почти винаги се случва с държавните услуги, това не трая дълго. Когато се прибрах вкъщи, пощата за деня бе на изтривалката. Между обичайното изобилие от покани да придобия нови кредитни карти, да спася горите в Амазония, да стана пожизнен член на Националната фондация за безнравственост, да прибавя името си (срещу скромна сума) към справочника „Кой кой е от хората на име Бил в Ню Ингленд“, да прегледам, без да поемам каквито и да било задължения, първия том на „Големите експлозии“, да подпомогна Националната оръжейна асоциация и тяхната програма „На всяко пеленаче по пушка“ и множеството други непоискани поощрения, специални предложения и увещания, включващи грозни малки лепенки, на които вече бяха отпечатани името и адреса ми и които пристигат ежедневно във всеки американски дом (а наистина няма да повярвате какво количество ненужна поща се получава всеки ден в тази страна в наши дни), е, сред тази бъркотия имаше и едно злочесто, смачкано писмо, което бях изпратил преди четиридесет и един дни до местоработата на един приятел в Калифорния. Та това писмо ми връщаха в момента с надписа „Непълен адрес – осветете се и започнете отново“ или нещо подобно.

При вида на писмото аз въздъхнах с тихо отчаяние и то не само защото току-що бях продал душата си на Американските пощенски служби срещу една поничка. Просто се случи така, че наскоро бях прочел статия за играта на думи в списание „Смитсониън“, в която авторът твърдеше, че някакъв гявол изпратил навремето писмо, адресирано по един закачливо двусмислен начин до

HILL
JOHN
MASS

и писмото стигнало, след като Американските пощенски служби

разшифровали, че адресът трябва да бъде прочетен като: John Underhill, Andover, Mass. Схванахте ли? [при разделяне на думите от самия адрес се получава JOHN UNDER (под) HILL AND (и) OVER (над) MASS – (Бел. прев.)]

Историята е наистина хубава и би ми се искало да ѝ повярвам, но съдбата на моето писмо до Калифорния, току-що завърнало се след четиридесет и един дневно пътешествие на запад изглежда предполагаше, че е необходимо да имаме едно наум по отношение на пощенските служби и техните способности да открият нечий дири.

Проблемът с моето писмо беше, че го бях адресирал просто до „Блек Оук Букс, Бъркли, Калифорния“ без да вписвам улицата или номера, тъй като не знаех нито едно от двете. Осъзнавам, че това не е пълен адрес, но все пак е доста по-ясен от „Hill John Mass“, а освен това „Блек Оук Букс“ [верига книжарници – (Бел. ред.)] е установена институция в Бъркли. Всеки, който познава града, а аз със своята причудлива наивност предположих, че в тази категория влизат и местните пощенски власти, би трябвало да знаят за „Блек Оук Букс“. Но не. (Между другото един Господ знае какво е правило писмото ми в Калифорния в продължение на близо шест седмици, макар че се върна с хубав тен и с непреодолима нужда да опознае своето истинско аз).

А сега, за да не се разстроим напълно от тази печална история, позволете ми да ви кажа, че малко преди да си замина от Англия, „Роял Мейл“ ми доставиха 48 часа след като е било пуснато, писмо, адресирано до „Бил Брайсън, Писател, Йоркшър Дейлс“, което е един доста впечатляващ пример за успешно проследяване на дири. (Няма значение, че на човека, който беше писал писмото, му хлопаше дъската).

И ето ме, разкъсан вътрешно между едни пощенски служби, които никога не ме хранят, но могат да се справят с предизвикателства и други пощенски служби, които ми дават безплатни лепенки и ме обслужват бързо, но не могат да ми помогнат, когато не мога до се сетя за името на улицата. Поуката, която трябва да си извлечем от всичко това е, че когато човек се мести от една страна в друга, трябва да приеме, че някои неща ще са по-добри, а други по-лоши и че нищо не може да се направи по въпроса. Това вероятно не е най-дълбокото прозрение, но нали получих безплатна поничка, така че предполагам, че като цяло съм щастлив.

А сега ако ме извините трябва да отида до Вермонт, за да си взема пощата от някой си господин Бъба.

Как да се забавляваме вкъщи

Жена ми смята, че почти всичко в американския начин на живот е чудесно. Харесва ѝ факта, че в магазина опаковат покупките ѝ. Обожава безплатната вода с лед и симетричните шарки на чаршафите. Смята, че доставката на пица по домовете е основният отличителен белег на цивилизацията. Не ми дава сърце да ѝ кажа, че сервитьорките в САЩ пожелават приятен ден на всеки клиент.

Лично аз, макар и да съм привързан към Америка и да съм благодарен за удобствата, които предлага, не съм дотам работолепно безкритичен. Да вземем опаковането на покупките. Оценявам жеста, но в края на краищата какво всъщност постигате с това, освен че ви дава шанс да стоите и да гледате как ви опаковат покупките. Не е като да ви спести ценно време. Не че искам да ставам сериозен, но ако трябваше да избирам между безплатна вода с лед в ресторантите и да кажем всеобщо здравно осигуряване, инстинктът ми би ми подсказал да избира второто.

И все пак има някои неща в американския начин на живот, които са толкова удивителни, че дори и аз самият едвам се сдържа. Без всякакво съмнение на първо място е устройството за смилане на боклук. Устройството за смилане на боклук е всичко това, което трябва да бъде едно приспособление за спестяване на човешки труд и което толкова малко от тях в действителност са – то е шумно, забавно, извънредно опасно и така великолепно върши това, за което е създадено, че не можете да си представите как въобще някога сте успявали да се справите без него. Ако преди осемнадесет месеца ме бяхте попитали какви са шансовете съвсем скоро основното ми хоби да е поставянето на подбрани предмети в дупката на умивалника, мисля, че бих ви се изсмял в лицето, но това е така.

Никога преди не съм имал устройство за смилане на боклук, така че се наложи да изуча възможностите му посредством процес на редуване на опит и грешка. Пръчиците за китайска храна предизвикват най-бурна реакция (това, разбира се, не е за препоръчване, но с всеки един уред настъпва времето, когато просто трябва да проверите какво точно може да направи), но издават най-плътния, гърлен звук и следователно биват погълнати за по-кратко време. Достатъчно количество кафе на зърна вероятно е най-подходящо за постигането на задоволителен ефект „Везувий“, макар че по обясними причини е по-добре да не се решавате на

този труден подвиг, докато жена ви не е излязла за цял ден и не сте се подсигурили с парцал и стълба.

Най-вълнуващото изживяване с мелачката за боклук естествено е, когато тя се запуши и се наложи да бръкнете в нея и да я отпушите, като през цялото време знаете, че машината може да оживее във всеки един момент и внезапно да превърне ръката ви от полезно пособие в уред за хващане в садило.

Не по-малко умно измислен и доставящ същото удовлетворение е и недотам познатият отвор за пепел в камината. Това е просто една метална плоскост, нещо като капак вграден в пода на холната камина, покриващ дълбока, облицована с тухли дупка. Когато чистите камината, вместо да сметете пепелта в кофата и след това да оставите следи след себе си из цялата къща, просто я хвърляте в дупката и тя изчезва завинаги. Блестящо.

Теоретично погледнато, отворът за пепел би трябвало да се напълни на даден етап, но нашият изглежда бездънен. Долу в мазето има малка метална врата, която ви позволява да проверявате нивото на пепелта в отвора и аз слизам от време на време, за да му хвърля едно око. Всъщност това не е необходимо, но ми дава повод да слизам до мазето, а за мен това винаги е добре дошло, тъй като мазетата са третата великолепна страна на американския начин на живот. Те са чудесни просто защото са така поразително огромни и безполезни.

Мазетата са ми много добре познати, тъй като съм израснал в къща, в която имаше мазе. Всички американски мазета са едни и същи. Във всички има въже за простиране, което се използва много рядко, струйка вода от неопределен източник, която се стича по диагонал по пода и странна миризма – смесица от стари списания, неща за къмпинг, които е трябвало да бъдат проветрени, но не са били и нещо, предизвикано от морско свинче на име господин Пухчо, който е избягал долу през решетката на централното отопление шест месеца преди това и не е бил видян оттогава (и следователно би било по-уместно отсега нататък да се нарича господин Скелет).

Мазетата са дотолкова удивително безполезни, че човек рядко слиза в тях и винаги се изненадва, когато се окаже, че има мазе. Всеки баща, който слиза в мазето спира в даден момент и се замисля: „Ей, ние наистина трябва да оползотворим цялото това пространство. Може да си направим малка стая за коктейли и маса за бiliarд, може би джубокс и джакузи или две машини за пинбол...“ Но разбира се, това е едно от онези неща, които възнамерявате да свършите някой ден, като например да

научите испански или да се захванете с домашно бръснарство, и никога не го правите.

Е, от време на време и особено в домове, в които току-що сте се преместили, ще откриете, че някой прекалено ентузиазизиран млад татко е превърнал мазето в стая за игри за децата, но това винаги е грешка, тъй като никое дете няма да си играе в мазето. Това е така, защото независимо колко любящи са вашите родители, колко им вярвате, във вас винаги се таи мисълта, че те тихо ще заключат горната врата и ще се преместят във Флорида. Не, мазетата са дълбоко и непреодолимо ужасяващи – именно затова те винаги присъствуват във всички филми на ужасите, обикновено съпътствани от сянката на Джоан Крофорд с брадва в ръка, появяваща се на най-отдалечената стена. Може би затова дори и татковците не слизат там прекалено често.

Бих могъл да продължа да изброявам и други малки, невъзпети забележителности на американския домашен живот – хладилници, които сипват изстудена вода и сами правят лед, дрешници, в които можете да влезете прав, контакти за електроуреди в баните, но няма да го направя. Нямам вече място, а и госпожа Б. току-що отиде да пазарува, а на мен току-що ми хрумна, че все още не съм видял какво може да направи устройството за боклук с кутията от сок. Ще ви уведомя за резултата по-късно.

Дефекти в дизайна

Имам син тийнейджър, който е състезател по бягане. По моя преценка той разполага с поне 6 100 чифта обувки за бягане, като всеки един от тях представлява по-голяма инвестиция на дизайнерски усилия от, да кажем, Милтън Кийнс [град във Великобритания, изграден по нов архитектурен план в съвременен стил – (Бел. ред.)].

Тези обувки са изумителни. Точно четох някакъв преглед в едно от неговите списания за бегачи относно последните „спортополезни маратонки“, както ги наричат тук и той бе изпълнен с изрази от сорта на „Средната подметка с двойна плътност, засилена двигателна активност и с въздушни елементи по цялата дължина осигурява стабилност, а изпълнената с гел подложка откъм петата абсорбира шока, но обувката оставя тесен отпечатък – характерна черта, която обичайно е подходяща само за бегачи, които са ефективни в биомеханично отношение“. Алън Шепърд е излетял в космоса при наличието на по-малко научни постижения от тези.

Та ето и моят въпрос. Ако синът ми има възможност да избира измежду на пръв поглед неограничения асортимент от прецизно проектирани, ефективни в биомеханично отношение обувки, защо моята компютърна клавиатура е толкова скапана? Питам ви съвсем сериозно.

Компютърната ми клавиатура има 102 клавиша, почти два пъти повече от старата ми пишеща машина, което на пръв поглед изглежда страшно щедро. Освен останалите типографски екстри, с които разполагам, имам възможност да избирам измежду три вида скоби и два вида двоеточие. Мога да разкрасявам текста си с карета (^) и седали (~). Мога да използвам ударения с ляв или с десен наклон и Господ знае какво още.

Всъщност имам на разположение толкова много клавиши, че от дясната страна на клавиатурата са налице цели общности клавиши, от чиято функция нямам никакво понятие. От време на време натискам някой по погрешка и откривам, че някои от параграфите в р9бо№тата ми изг_л?еждат так" или че съм написал последната страница и половина с интересен, но за съжаление неазбучен шрифт, наречен Windings, но иначе нямам и бегла представа за какво служат.

Без значение е, че голяма част от тези клавиши дублират функциите на други клавиши, а пък някои от тях явно въобще и не изпълняват

никаква функция (любимият ми в това отношение е клавишът с надпис „Пауза“, който, когато го натисна, не върши абсолютно нищо, повдигайки интересния метафизичен въпрос дали следователно всъщност не изпълнява функцията си) или че някои от клавишите са подредени по донякъде идиотски начин. Клавишът за изтриване например се намира точно до клавиша за пренаписване, така че често откривам, потрепервайки от нервен смях, че последните ми мисли са поглъщали всичко, което съм написал преди това. Доста често някак си успявам да натисна комбинация от клавиши, която предизвиква появата на екрана на панел с надпис, който всъщност гласи „Това е един безполезен панел. Искате ли го?“, който бива последван от друг панел с надпис „Сигурни ли сте, че не искате този безполезен панел?“. Но всичко това няма значение. От доста време знам, че компютърът не ми е приятел.

Но ето какво ме нервира. От всички 102 клавиша на мое разположение няма клавиш за дробта $1/2$. Пишещите машини винаги са имали клавиш за $1/2$. Така че, както и да се опитвам да напиша $1/2$, се налага да отворя менюто „Шрифт“ и да сваля директория наречена „WP писмени знаци“, след което да се ровя из множество други поддиректории, докато си спомня или по-скоро по погрешка открива „Типографски символи“, където се укрива лукавият знак $1/2$. Това е досадно и безсмислено и не ми се струва правилно.

Но пък и повечето неща на този свят не ми изглеждат правилни. На контролното табло на семейната ни кола има лека вдлъбнатина с размера на книжка с меки корици. Ако търсите къде да оставите слънчевите си очила или дребните монети, то това очевидно е мястото и наистина трябва да кажа, че върши идеална работа, докато колата още не е в движение. В момента, в който колата тръгне обаче и особено когато натиснете спирачките, завиете или се изкачите по лек хълм, всичко се хлъзва надолу. Разбирате ли, около вдлъбнатината няма ръб. Това е просто равно пространство с вдлъбнато дъно. Не може да задържи нищо, което не е заковано към него.

Така че ви питам: за какво е въобще тогава? Някой трябва да го е проектирал. То не се е появило изневиделица. На някой, а откъде да знам, може би на цял комитет от Отдела за запълване на контролни табла се е наложило да инвестират време и мозъчни усилия, за да включат в дизайна на това превозно средство табличка, която не може да задържи нищо (ако се чудите каква е колата, карам Додж Екскрета). Това е едно наистина забележително постижение.

Но разбира се, не може да се сравнява с многостранните

дизайнерски постижения на хората, отговорни за създаването на съвременното видео. Няма обаче да продължа да ви обяснявам колко невъзможно е да се програмира типичното видео, защото това вече ви е известно. Нито пък смятам да отбележа колко дразнещ е факта, че трябва да прекосите стаята и да легнете по корем, за да се убедите, че действително записва. Но между другото ще направя една кратка забележка. Наскоро си купих видео и едно от предимствата му – едно от нещата, с които се хвалеше производителят, бе, че може да бъде предварително програмирано да записва програми до 12 месеца. Замислете се обаче по този въпрос за момент и ми кажете при какви обстоятелства, (и наистина имам предвид, каквито и да било обстоятелства) бихте могли да си представите, че ще ви се прииска да програмирате видеото да запише програма, която ще се излъчи след цяла една година.

Не искам да звуча като някой старчок, който постоянно мрънка. Свободно си признавам, че има редица отлични, добре проектирани продукти, които не съществуваха, когато бях момче – джобният калкулатор и чайниците, които се изключват автоматично, са два такива продукта, които все още ме изпълват с благодарност и почуда, но наистина ми се струва, че се предлагат множество неща, проектирани от хора, които наистина не са разсъждавали как ще бъдат използвани тези продукти.

Помислете си за момент за всички онези неща, които ползвате в ежедневието си и над които си блъскате главата факс машини, ксерокс машини, термостати за централно отопление, самолетни билети, дистанционни за телевизори, хотелски душеве и будилници, микровълнови печки, почти всеки електроуред, притежаван от някой друг, а не от вас – защото не са замислени добре.

А защо не са замислени добре? Защото всички добри дизайнери правят обувки за бягане. Или това е обяснението, или те са просто идиоти. И в двата случая наистина не е честно.

Огромни открити пространства

Ето няколко неща, които не трябва да забравяте през целия си живот: Даниел Буун [Даниел Буун (1734–1820,) – американски национален герой, полковник от щатската полиция на Вирджиния, следотърсач, водач на едни от първите преселници през Алегените. Публикуването на автобиографичния му роман „Приключения“, в който описва преживяванията си в Кентъки, пленяването си от индианци, чийто вожд го осиновява, и бягството си през пустошта, го превръща в идол на нацията. – (Бел. ред.)] е идиот и не си струва да отидете до Мейн от Хановър в Ню Хемпшър само за един ден. Позволете ми да ви обясня.

Онази вечер си играх с един глобус (една от добрите страни на факта, че американската телевизия е ужасна е, че ви позволява да си губите времето със страшно много нови неща) и бях леко изненадан, когато открих, че в Хановър съм доста по-близо до старата си къща в Йоркшър, отколкото до много други части на САЩ. И в действителност, оттук, където съм в момента, до Ату, най-западния от Алеутските острови в Аляска, е почти седем хиляди километра. Казано по друг начин, вие сте по-близо до Йоханесбург, отколкото съм аз до най-отдалечените части на моята страна.

Разбира се, бихте могли да възразите, казвайки, че Аляска не е подходящ пример, тъй като оттук дотам не е чисто американска територия, но дори и да се придържаме само към чисто континенталните части на САЩ, разстоянията са наистина впечатляващи. Разстоянието от моя дом до Лос Анджелис е точно толкова, колкото от вашия до Лагос. С една дума, тук говорим в голям мащаб.

Ето и още един приковаващ вниманието факт, що се отнася до мащаби. През последните двайсет години (период от време, през който, заявявам официално, се размножавах другаде) населението на САЩ се е увеличило почти толкова, колкото това на Великобритания. Това наистина ме удивлява, най-малкото защото не знам къде са се дянали всички тези нови хора.

Забележителното на Америка, особено ако дълго време сте живели в уютно местенце като Великобритания, е колко огромна и празна е голяма част от страната. Помислете: Монтана, Уайоминг, Северна и Южна Дакота са два пъти по-големи от Франция, а населението им е по-малко от това на южен Лондон. Аляска е още по-голяма, а в нея живеят

още по-малко хора. Дори и нашият щат Ню Хемпшър, който се намира в сравнително пренаселения северозапад на страната, се състои от 85 процента гори, а голяма част от остатъка са езера. Можете да карате изключително дълго време из Ню Хемпшър и да не видите нищо друго освен дървета и планини, нито една къща или дори колиба, а доста често дори и друга кола.

Това постоянно ме изненадва. На гости ми бяха двама приятели от Англия и решихме да вземем колата и да отидем до езерата в западен Мейн. Звучеше като добра идея как да прекараме деня на открито. Единственото, което трябваше да направим, бе да прекосим Ню Хемпшър, който все пак е един най-малките щати в Америка, и да влезем малко навътре от другата страна на границата в територията на чудесния ни, населен с лосове източен съсед. Прецених, че ще ни отнеме между два и два и половина часа.

Е, естествено вече сте предугадили най-смешното в историята. Седем часа по-късно спряхме напълно изтощени на брега на езерото Рангъли, направихме две снимки, спогледахме се, безмълвно се качихме обратно в колата и се върнахме вкъщи. Такива неща се случват през цялото време.

Любопитното е, че почти всички американци, доколкото виждам, не гледат на нещата така. Те мислят, че страната е твърде пренаселена. Непрестанно се предприемат мерки да бъде ограничен достъпът до националните паркове и резервати под предлог, че високата посещаемост крие опасности за тях. Безспорно е, че части от тях наистина се посещават от твърде много хора, но това е така само, защото 98 процента от посетителите пристигат с коли, а 98 процента от тези дошли по този начин не се отдалечават на повече от триста метра от металните си утробы. На други места обаче имате на разположение само за себе си цели планини дори и в най-посещаваните паркове в най-заетите дни. И все пак може скоро да откроя, че ми е забранено да се изкачвам из доста от резерватите ако не съм бил достатъчно предвидлив да си направя резервация, няколко седмици преди това, тъй като изглежда, че посетителите са прекалено много.

По-зловещото е, че се засилва убеждението, че най-добрият начин, по който може да бъде преодоляна тази предполагаема криза е да бъдат изгонени от страната онези, които не са родени в нея. Има една организация, чието име в момента ми убягва (но може би е „Опасно тесногърдите реакционери за една по-добра Америка“), която на определени интервали пуска задълбочени, внимателно аргументирани обяви в „Ню

Йорк Таймс“ и други сериозни издания, призовавайки към поставяне край на имиграцията, тъй като, както гласи една от обявите им: „Тя разрушава нашата околна среда и качеството на живота ни“. Моля ви се! На друго място те добавят: „Предимно благодарение на имиграцията ние стремглаво се насочваме към екологична и икономическа катастрофа“.

Предполагам, бихте могли да защитите становището, че е необходимо имиграцията да бъде намалена, но не с довода, че в страната вече няма място. Привеждащите доводи против имиграцията удобно си затварят очите пред факта, че САЩ вече екстрадират по един милион имигранти годишно, а тези, които остават тук вършат работа, която американците считат за твърде мръсна, опасна или нископлатена, за да я вършат самите те. Изгонването на имигранти няма да доведе до внезапното откриване на работни места за местните жители; това, до което ще доведе обаче, е увеличаване на количеството на неизмити съдове и ненабрани плодове. А още по-малко вероятно е като по чудо да ни освободи повече място за живот.

Процентът имигранти в Америка вече е един от най-ниските за развитите страни. Само шест процента от жителите на САЩ са родени в чужбина, в сравнение например с Великобритания, където тази цифра е 8 процента, и Франция – с 11 процента. Америка може и да се е насочила към екологическа и икономическа катастрофа, но ако това е така, то със сигурност не се дължи на факта, че шест от всеки сто души са родени на друго място. Но опитайте се да обясните това на по-голямата част от американците.

Истината е, че Америка вече е една от най-рядко населените страни на земята с шестдесет и осем души на квадратна миля в сравнение с 256 във Франция и над 600 във Великобритания. Само два процента от страната като цяло се считат за напълно урбанизирани.

Разбира се, американците винаги са гледали на тези неща от друга гледна точка. Казват, че Даниел Буун веднъж погледнал навън от прозореца на колибата си, видял струйка дим, която се издигала над къщата на някакъв заселник на един отдалечен хълм и изказал намерението си да се премести, оплаквайки се горчиво, че в областта било станало твърде пренаселено.

За това ви и казах, че Даниел Буун е идиот. Но не ми се иска и остатъкът от страната да последва неговия пример.

Правило номер едно: Спазвай всички правила

Онази вечер свърших една глупост. Отидох в един от местните барове и седнах без разрешение. Това в Америка просто не се прави, но в мозъка ми постоянно се въртеше една мисъл, която исках да запиша, преди да се е изпарила от главата ми, (а именно, че в тубичката винаги има още малко паста за зъби. Помислете си по въпроса.), а пък и мястото беше почти празно, така че седнах на една маса до вратата.

След няколко минути салонната управителка дойде при мен и спокойно заяви:

– Виждам, че сте се настанили сам.

– Да – отвърнах аз гордо. – И дори сам съм се облякъл.

– Не видяхте ли надписа? – тя кимна с глава към надписа, който гласеше: „Моля изчакайте да бъдете настанени“.

Бил съм в този бар поне 150 пъти. Виждал съм надписа от всякакъв ъгъл, освен лежащ по гръб на пода.

– Има надпис ли? – запитах аз невинно. – Господи, не съм го забелязал. Тя въздъхна.

– Ами, сервитьорката в тази част е доста заета, така че може би ще се наложи да я изчакате известно време, преди да може да ви обслужи.

В радиус от дващест метра нямаше друг клиент, но не в това бе въпросът. Проблемът бе, че не бях обърнал внимание на надписа и в резултат на това трябваше да излежа кратка присъда в чистилището.

Би било напълно погрешно да се каже, че американците обожават правилата, но със сигурност ги уважават. Отношението им към правилата е подобно на това на британците към опашките: като към нещо, което е от жизненоважно значение за поддържането на цивилизовано и дисциплинирано общество. В действителност бях предварил на опашката надписа „Изчакайте да бъдете настанени“.

Предполагам, че има нещо общо с немския ни произход. Като цяло нямам възражения в това отношение. Има случаи, в които частичното въвеждане на тевтонски порядки би било от полза в Англия – като например, когато някой заеме две места на паркинга (единственото нарушение, за което, ако мога да говоря свободно, бих се съгласил да се върне смъртната присъда).

Понякога обаче привързаността на американците към реда отива твърде далеч. В местния плувен басейн например има двадесет и седем

надписа – двадесет и седем! – моят любим е: „Само един отскок на трамплина преди гмуркане“. И тези правила се спазват.

Това, което ме отчайва или по-скоро подлудява е, че почти никога не е от значение дали тези правила имат някакъв смисъл или не. Преди около година с цел по-ефективна борба срещу нарасналата заплаха от терористични атаки, американските авиолинии започнаха да изискват от пътниците да представят личен документ със снимка, докато се чекират за полета. За първи път научих за това, когато се появих, за да хвана самолета на едно летище на 120 мили от дома ми.

– Трябва да видя някакъв документ за самоличност с ваша снимка – заяви чекиращият служител с очарованието и безграничната мотивация на някой, чиято основна служебна облага е найлоновата вратовръзка.

– Наистина ли? Не мисля, че имам такъв – казах аз и започнах да потупвам джобовете си все едно това щеше да промени нещо и да вади карти от портфейла си. Имах всякакви документи за самоличност – карта за библиотеката, кредитни карти, карта за социална осигуровка, карта за здравна застраховка, билет за самолета – на всички тях бе изписано моето име, но нито на една нямаше снимка. В края на краищата на дъното на портфейла намерих шофьорска книжка от Айова, която дори бях забравил, че имам.

– Срокът ѝ е изтекъл – подсмъркна той.

– В такъв случай няма да се помоля да ми дадат да карам самолета – отвърнах аз.

– Освен това е от преди петнадесет години. Трябва ми нещо по-отскоро.

Въздъхнах и се разтършувах из вещите си. Най-накрая се сетих, че в якето си имам копие на една от книгите си с моя снимка на корицата. Връчих му я гордо и донякъде с облекчение.

Той погледна книгата, после отново се взря упорито в мен, а след това прегледа някакъв напечатан текст.

– Това не е включено в списъка „Разрешени визуални изображения за разпознаване“ – или нещо точно толкова безсмислено.

– Убеден съм, че не е, но все пак това съм аз. Не би могло да е по-ясно от това – сниших аз глас и се наведох към него. – Нима наистина искате да кажете, че съм публикувал тази книга специално само, за да мога да се промъкна на полета за Бъфало?

Той ме гледа вторачено в продължение на около минута, а след това извика друг колега, с когото да се консултира. Те обсъдиха въпроса и повикаха трети участник. В края на краищата се насъбра тълпа,

състояща се от тримата служители, техният шеф, шефът на техния шеф, двама хамали, множество любопитни наблюдатели, проточващи вратове, за да видят по-добре и някакъв мъж, продаващ бижута, които вадеше от алуминиево куфарче.

Самолетът ми излиташе след няколко минути и около ъглите на устата ми се беше насъбрала пяна.

– Какъв е смисълът от всичко това – запитах аз главния инспектор. – Защо ви трябва документ за самоличност със снимка?

– Правило на Американската федерална авиация – каза той, гледайки нещастно книгата ми, невалидната шофьорска книжка и списъкът с разрешените снимки.

– Но защо въобще е това правило? Наистина ли смятате, че бихте могли да възпрепятствате някой терорист, като го накарате да ви покаже ламинирана лична снимка? Нима мислите, че човек, който изкусно е планирал отвлечане на самолет, ще бъде отклонен от пътя си от вашето изискване да представи шофьорска книжка? Не ви ли е хрумвало, че борбата ви срещу тероризма би била далеч по-резултатна, ако наемете на работа някой, който е буден и притежава коефициент на интелигентност по-висок от този на някое мекотело, за да наблюдава мониторите на рентгеновите машини? – Може и да не съм казал всичко точно по този начин, но това беше мисълта ми.

Но разбирате ли, изискването е не просто да представиш документ за самоличност, а да представиш документ, който да съвпада с тези в издадените писмени инструкции.

Както и да, промених тактиката и започнах да ги моля на колене. Обещах никога вече да не се появявам на летището без подходящия документ за самоличност. Възприех поведение на пълно разкаяние. Предполагам, че никой никога не е показвал такова ревностно, изпълнено с угризения желание да бъде пуснат да продължи към Бъфало.

В края на краищата, макар и сякаш с лошо предчувствие, инспекторът кимна на служителя и му каза да ме чекира, но ме предупреди никога отново да не се опитвам да върша нещо така подмолно и се отдалечи с колегите си.

Чекиращият служител ми издаде бордна карта и аз се запътих към гейта, след което се обърнах и с тих, поверителен тон споделих с него една мисъл, която ми бе хрумнала след всичко това.

– В тубичката винаги има още малко паста за зъби – заявих аз. – Помислете си.

Коледни тайнства

Една от малките тайни, която се надявах да разгадая, когато се преместих в Англия, бе какво имат предвид британците, когато пеят песента „Отиваме да гуляем“. Къде отиват и какво точно правят, когато стигнат там?

При цялото си американско възпитание слушах тази песен всяка Коледа, но не срещнах нито един човек, който да знае как се извършва тази тайнствена и неясна дейност. Вземайки предвид веселяшкия ритъм на коледната песничка и празничната атмосфера, при която се изпълняваше, младежкото ми въображение рисуваше червендалести девойки, носещи гарафи ейл на фона на всеобщо веселие и разюзданост пред разпалените в камината бъдници в огромна зала, украсена с бодлива зеленика. Родилата се в съзнанието ми картина ме караше да очаквам първата си Коледа в Англия с открито нетърпение. В моя дом най-много, на което можеше да се надява човек от гледна точка на сезонна необузданост, бе да му предложат курабийка, оформена като коледна елха.

Така че можете да си представите разочарованието ми, когато първата ми Коледа в Англия дойде и отмина и не само, че нямаше никакво гуляйджийство, но и никой не можа да ме осветли по въпроса за това вековно и многопочитано тайнство. Истината е, че през двадесетте години, които прекарах в Англия, не срещнах никой, който да е „гулял“ или поне да си спомня, че го е правил. И докато сме още на тази тема не срещнах никой, който да е коледувал (вид организирана просия с цел да бъдат закупени напитки в най-близкия вертеп, което според мен е блестяща идея) и не видях да бъде спазена нито една от множеството други английски коледни традиции, за които обещавах коледните песни и романите на автори като Джейн Остин и Чарлз Дикенс.

Едва след като попаднах на научното и неостаряващо издание на Т.Дж. Крипън „Коледа и коледните обичаи“, публикувано в Лондон през 1923 разбрах, че в оригиналното си значение wassail е дума, която се казва при вдигане на наздравица. Произхожда от старонорвежкото *ves heil*, и означава „в добро здраве“. Съгласно Крипън по времето на саксонците било обичайно този, който предлагал напитките, да извика „Wassail!“, а приемащият ги да отвърне „Drinkhail!“ и това упражнение да се повтаря, докато и двамата се окажат приятно разположени в хоризонтално положение.

От творбата на Крипън става ясно, че през 1923 този и редица други древни и приятни коледни обичаи все още са се спазвали във Великобритания. Сега обаче за съжаление те явно са потънали в забвение.

Дори и да е така, Коледата във Великобритания е чудесна, много по-добра от тази в Америка, и то поради множество причини. Като начало във Великобритания или поне в Англия човек запазва всичките си възможности за разгул (ядене, пиене, раздаване на подаръци, още ядене и пиене) за Коледа, докато ние в Америка разпределяме нашите между цели три празника.

В Америка най-големият празник е Денят на благодарността в края на ноември. Денят на благодарността е един чудесен празник, по мое мнение това е вероятно най-светлият американски празник. (В случай, че си задавате този въпрос, на празника се чества първото пиршество след прибирането на реколтата, когато първите английски заселници седнали заедно с индианците, за да им благодарят за тяхната помощ и да им заявят: „А между другото решихме, че искаме цялата страна.“) Празникът е чудесен, защото не е нужно да поднасяте подаръци, да пращате картички или да правите, каквото и да било освен да ядете докато заприличате на балон, който е бил оставен твърде дълго на отвора на уреда за хелий.

Неприятното е, че е точно един месец преди Коледа. Така че, когато на Коледа майка ви поднесе още една пуйка, вие не скачате с вика: „Пуйка! Ура-а-а!“, а по-скоро „А, отново ли пуйка, мамо“? При такова положение е неизбежно Коледната вечеря да не оправдае очакванията ви.

Освен това американците не пият толкова много на Коледа. Всъщност подозирам, че голяма част от американците биха го намерили за донякъде неблагопристойно да погълнат нещо повече от, да кажем, чашка шери преди коледния обяд. Американците поглъщат алкохол в големи количества на Нова Година.

Освен това при нас отсъствуват стандартните за вас коледни традиции. В Америка няма коледни пантомими, коледни пирожки със смес от окълцани стафида, портокалови кори и подправки или сладки кейкове със сушени плодове. На Бъдни вечер не бият камбани. Няма малки бомбички със скрити в тях шеги и подаръци. Няма голямо двойно издание на „Рейдио Таймс“. Няма десертни кремове с бренди. Няма малки чинийки с ядки. Песента на Слейд „Весела Коледа на всички“ не се слуша на всеки двадесет минути. Но най-вече ние си нямаме Боксинг дей [първият ден от седмицата след Коледа, който е неработен във

Великобритания (Бел. прев.)].

На 26 декември всички в САЩ отиват на работа. В действителност Коледа като явление, заслужаващо да бъде отбелязано, е почти приключила към обяд на 25 декември. По телевизията няма нищо особено, а по-голяма част от големите магазини и търговски центрове отварят същия следобед (за да могат хората да сменят всички неща, които са получили и не са им харесали). На Коледа в Америка човек може да отиде на кино. Може да играе боулинг. Това не ми изглежда правилно.

Що се отнася до „Боксинг дей“ повечето хора в Америка не са чували за него или имат съвсем бегла представа какво представлява. Може и да се изненадате ако ви кажа, че „Боксинг дей“ е въведен съвсем наскоро. Оксфордският английски речник проследява терминът назад във времето едва до 1849 година. Всъщност терминът произхожда поне от Средновековието, когато на Коледа са се отваряли кутиите за събиране на дарения в църквите и съдържанието им се е разпределяло между бедните, което обяснява факта, че вие имате „Боксинг дей“, а ние не.

Лично аз далеч предпочитам „Боксинг дей“ пред Коледа, предимно защото той притежава всички предимства на Коледа (много ядене и пиене, благоразположение по отношение на всички, възможността да подремнеш във фотьойла през деня) без нито един от нейните недостатъци, като например необходимостта да прекараш часове на пода в сглобяване на кукленски къщички и колела, следвайки инструкции, написани в Тайван, или в произнасянето на серия от неискрени благодарности към леля Гладис за ръчно изплетения пуловер, който дори Джайлс Брандрет [популярен телевизионен говорител, бивш депутат, журналист, писател и сценарист, известен и със слабостта си към пуловерите. – (Бел. ред.)] не би облякъл. (Не, честно, Глад, наистина търсих пуловер с еднорог навсякъде.)

Да, ако наистина има нещо, което да ми липсва от Англия, то това е Боксинг дей. Както и, разбира се, да слушам песента на „Слейд“ „Весела Коледа на всички“ отново и отново. Освен всичко друго, това ви кара да оценявате още по-високо остатъка от годината.

Играта на числата

Конгресът на САЩ, който никога не спира да ме учудва, наскоро гласува да даде на Пентагона 11 милиарда повече от първоначално поисканите.

Имате ли някаква представа какво са 11 милиарда? Разбира се, че не. Никой няма представа. Не е възможно да си представим толкова голяма сума.

Накъдето и да погледнете, що се отнася до Америка и нейната икономика, ще се сблъскате със суми, които са толкова огромни, че стават просто неподатливи на елементарно възприятие. Разгледайте само някои от цифрите, които извадих от последните неделни вестници. Брутният годишен вътрешен продукт на САЩ е 6.8 трилиона долара. Федералният дефицит е близо 200 милиарда. Само икономиката на Калифорния възлиза на 850 милиарда долара.

Лесно е, човек да изгуби представа до колко огромни са тези суми. Съгласно списание „Таим“ съвкупният американски държавен дълг е на косъм под 4.7 трилиона долара. Действителната цифра бе 4.692 трилиона, така че е трудно да оспорим това изявление, но все пак става дума за разлика от 8 милиарда – доста дебел косъм по всички стандарти.

Работил съм достатъчно дълго в икономическата редакция на един национален всекидневник, за да знам, че дори и опитни финансови журналисти често се объркват с термините милиард и трилион. Причините за това са две и то добри. Първо, обикновено те са подпили доста на обяд и второ, такива числа са наистина объркващи.

И в това е целият проблем. Големите числа са нещо, което ние просто не можем да схванем. На „Шесто авеню“ в Ню Йорк има електронно табло, за чието изграждане и поддръжка е платил анонимен източник. То носи надписа „Часовник за държавния дълг“. Когато бях там за последен път през ноември, то показваше 4 533 603 804 000 – това са 4.5 трилиона, а цифрата нараства с 10 000 долара на секунда или толкова бързо, че последните три цифри на таблото не могат да бъдат разчетени. Но какво всъщност са 4.5 трилиона?

Е, нека пробваме с един трилион. Представете си, че се намирате в сейф, където е налице целият американски държавен дълг и ви кажат, че можете да задържите всяка еднодоларова банкнота, върху която поставите инициалите си. Нека да допуснем, че може да поставите

инициалите си за една секунда и че работите без да спирате. Колко мислите, че ще ви отнеме да преброите трилион долара? Давайме, доставете ми това удоволствие. Опитайте се да познаете. Дванадесет седмици? Пет години?

Ако поставяте инициалите си за една секунда, ще успеете да изкарвате по 1 000 долара на всеки 17 минути. След дванадесет дни на непрестанни усилия ще сте направили първия си милион. За първите десет милиона ще са ви необходими 120 дни, а за сто милиона 1 200 дни – малко над три години. След 31.7 години ще сте станали милиардер, а след около хиляда години ще сте почти толкова богат, колкото Бил Гейтс, основателят на Майкрософт. Но едва след 31 709.8 години ще сте преброили първия си трилион (а тогава ще сте едва на четвърт от пълното преброяване на американския държавен дълг).

Ето това е един трилион долара.

Това, което става все по-очевидно обаче е, че по-голяма част от тези немислими суми, влезли в устата на икономистите и политиците, са напълно неточни така или иначе. Вземете например брутния вътрешен продукт, основата на съвременната икономическа политика. БВП е термин, измислен през тридесетте години на двадесети век от икономист на име Симон Кузнец. Уместно е да се използва за измерването на физически предмети – тонове стомана, кубични метри дърво, картофи, гуми и т.н. Всичко това е действувало при една традиционна икономика. Но в момента, по-голямата част от производството на всички развити страни се състои от услуги и идеи – неща като компютърен софтуер, телекомуникации, финансови услуги, което също води до икономическо благосъстояние, но като цяло крайният резултат не е продукт, който може да бъде натоварен на палети и транспортиран до пазара.

Тъй като е изключително трудно да измерим и определим стойността на подобни дейности, никой всъщност не знае на какво възлизат те. Много от съвременните икономисти вярват, че американците вероятно са подценявали БВП с почти 2 до 3 процента годишно в продължение на последните няколко години. Това може и да не ви изглежда много, но ако те са прави това означава, че и без това невероятно мощната американска икономика е с една трета по-голяма, отколкото някой е предполагал. С други думи в американската икономика може би се носят няколко стотици милиарда долара, за които никой не е и предполагал, че съществуват. Невероятно.

Ето и още един приковаващ вниманието факт. Нито едно от тези неща няма значение, тъй като БВП е така или иначе абсолютно

безполезен като метод за изчисление. Това, което буквално представлява, е груба преценка за размера на националния доход – „доларовата стойност на завършените продукти, услуги“ за даден период от време, както пише в учебниците.

Всякакъв вид икономическа дейност има своя принос към брутния вътрешен продукт. Няма значение дали тази дейност е добра или не. Например изчислено е, че процесът на О Джей Симпсън е добавил 200 милиона долара към американския БВП посредством адвокатски хонорари, съдебни разноски, хотелски сметки на пресата и т. н., но не мисля, че много хора биха се съгласили, че от целия този скъп спектакъл Америка е станала по-велика или по-благодарна.

Всъщност вредната активност често генерира по-висок БВП от ползната. Наскоро бях в Пенсилвания, където посетих завод за производство на цинк. Отпадъчните продукти, разнасяни от вятъра бяха оголили склоновете на цяла планина. От оградата на фабриката до върха на планината нямаше нито едно дръвче или каквато и да било друга растителност. От гледна точка на БВП обаче това беше чудесно. Първо, налице бяха икономическите печалби от целия цинк, който фабриката бе рафинирала и продала през всичките тези години. Следваха десетките милиони долари, които трябваше да изхарчи правителството, за да почисти терена и да възстанови планинските склонове. И накрая идваше ред на дългосрочните печалби от медицинското обслужване за работниците и гражданите, разболяващи се хронично от това, че живеят сред всички тези вредни вещества.

От гледна точка на традиционните икономически параметри всичко това са печалби, а не загуби. Същото важи и за прекаления улов в езерата и моретата. И за обезлесяването. Накратко, колкото по-безразсъдно използваме естествените ресурси, толкова повече расте БВП.

Както е казал навремето икономистът Хърман Дейли: „Съвременната държавна счетоводна система гледа на планетата като на бизнес в процес на ликвидация“. Или, както въздържано отбелязаха трима от водещите икономисти в една статия в „Атлантик Мънтли“ миналата година: „Ако се водим от необичайния стандарт на БВП, националният икономически герой е неизлечимо болен от рак пациент, който преживява скъп развод“.

Защо тогава продължаваме да се придържаме към този нелеп критерий за измерване на икономическите постижения? Защото това е най-доброто, което икономистите са измислили досега. Сега вече ви е ясно защо наричат икономиката печална наука.

Обслужване по стаите

Едно от нещата, които винаги съм искал да направя – и ако ми плащаха допълнителните разходи, щях да го направя в момента – е да посетя „Мотел Ин“ в Сан Луис Обиспо в Калифорния.

На пръв поглед това може да ви се стори странно, тъй като по думите на всички „Мотел Ин“ не е едно от най-предразполагащите заведения. Построен през 1925 в типичния испански колониален стил, обожавай от калифорнийците, Зоро и почти никой друг, той е разположен в сянката на оживена, издигната магистрала наред купчина бензиностанции, ресторанти за бърза закуска и други по-модерни магистрални мотели.

Навремето обаче той е бил известна спирка по крайбрежната магистрала между Лос Анджелис и Сан Франциско. Претрупаният му с орнаменти стил се дължи на архитект от Насадена на име Артър Хайнеман, но от всичко, което оставя след себе си, най-вдъхновяващо е името, което избира за мотела. Играейки си с думите мотор и хотел, той го нарича мо-тел, поставяйки тире в думата, за да подчертае новия ѝ произход.

До този момент Америка вече разполагала с множество мотели, но всички те носели други имена – авто корт, котидж корт, хотел корт, туро-тел, авто хотел, бунгало корт, кабин корт, туристически лагер, турист корт, тра-о-тел. Доста време изглеждало така сякаш турист корт ще се превърне в стандартното наименование. Едва през 1950 мотел намира широко приложение.

Зная всичко това, защото наскоро четох една книга на тема историята на мотела в Америка, наречена с блестяща оригиналност „Мотелът в Америка“. Написана е от трима учени и е една изключително отегчителна творба, изпълнена с изречения от сорта на „Нуждите и на клиентите и на доставчиците въздействували силно върху развитието на организационните системи за разпределение“, но аз си я купих и я прочетох на един дъх, тъй като обичам всичко относно мотелите.

Не мога да се сдържа. Все още се развълнувам всеки път, когато вкарам ключа в ключалката на вратата на някоя мотелска стая и я отворя. Това е просто едно от онези неща храната в самолетите е нещо подобно – които ме ентусиазират, въпреки че би трябвало да не е така.

Златната епоха на мотелите по една случайност съвпада с моите най-добри години – петдесетте – и предполагам, че това донякъде

обяснява очарованието, което откривам в тях. Никой, който не е пропътувал Америка с кола през петдесетте не би могъл да си представи колко вълнуващи бяха те. От една страна националните вериги като „Холидей Ин“ и „Рамада“ все още не бяха развити. Чак до 1962 година 98 процента от мотелите са били притежавани от частни собственици и са имали свой собствен, неповторим облик.

В основата си те са се делили на два вида. Първият тип бил този на добрите мотели. Почти винаги те се отличавали с уютна, вилна атмосфера. Обикновено били построени около широка морава, засенчена от дървета и с цветна леха, украсена с колело от фургон боядисано в бяло. (По някаква причина собствениците като цяло обичали да боядисват и камъните в бяло и да ги подреждат по протежение на алеята за автомобили). Често тези мотели разполагали с плувен басейн, сувенирен магазин или кафе-сладкарница.

Стаите предлагали ниво на удобство и стил, които карали цели семейства да се разтапят от удоволствие – дебел килим, мъркащ климатик, нощна масичка с директен телефон и вградено радио, телевизор в близост до леглото, лична баня, понякога стая за преобличане, вибриращи легла, които масажирали срещу монета от четвърт долар.

Вторият тип мотели били отвратителните. Ние винаги отсядахме в такива. Баша ми, който беше една от най-големите скръндзи в историята на света, бе на мнение, че няма смисъл да се харчат пари за... ами всъщност за нищо и със сигурност не за място, където по-голяма част от времето ще бъде прекарано в сън.

В резултат на това обикновено пренощувахме в мотели, където леглата бяха издънени, а мебелировката – разбита и където човек можеше да разчита да бъде събуден посред нощ от пронизителни викове, шум от трошачи се мебели и женски глас, молещ се жално: „Вини, моля те, остави пушката. Ще направя всичко, което поискаш“. Не искам да оставете с впечатлението, че тези изживявания са ме наранили или огорчили, но си спомням, че гледах как съсичат Джанет Лий в мотела на Вейте във филма „Психо“ и че си помислих: „Е, поне има завеса на душа“.

В най-лошия случай всичко това придаваше на пътуването по магистралите една опияняваща непредсказуемост. Човек никога не знаеше на какви удобства ще случи в края на деня и какви малки удоволствия го очакват. По тази причина пътешествията придобиваха пикантни нюанси, с които не могат да се сравняват еднотипните изтънчености на съвременната епоха.

С развитието на веригите мотели всичко това се промени много бързо. Броят на мотелите „Холидей ин“ например нарасна от седемдесет и девет през 1958 до 1 500 само в разстояние на двадесет години. В наши дни една трета от мотелите в Америка са собственост само на пет големи вериги. Днес хората на път не желаят да изпитват несигурност. Те искат да отседнат на едни и същи места, да се хранят с една и съща храна, да гледат едни и същи телевизионни програми, където и да отидат.

Наскоро докато се връщахме с колата от Вашингтон, се опитах да обясня на децата си всичко това и ми хрумна, че може би ще е добре да отседнем за през нощта в някой старомоден частен мотел. Всички останали бяха на мнение, че това е една изключително глупава идея, но аз настоях, че преживяването ще си струва.

Е, търсихме навсякъде. Подминахме огромен брой хотели, но всички те бяха част от някоя от националните вериги. Най-накрая след около 90 минути безплодно търсене слязох от магистралата за седми или осми път и – аха! – в тъмнината проблесна мотел „Слийпи Холоу“, едно идеално място в стил петдесетте години.

– От другата страна на улицата има „Комфърт ин“ – отбеляза едно от децата.

– Не ни трябва „Комфърт ин“, Джими – обясних аз, забравяйки от вълнение, че нямам дете на име Джими. Търсим истински мотел.

Жена ми като типична англичанка настоя да види стаята. Тя, разбира се, беше ужасна. Мебелировката бе разбита и износена. Имаше завеса на душа, но тя се крепеше само на три кукички.

– Има атмосфера – настоях аз.

– Има гниди – каза жена ми. – Ние ще сме от другата страна на улицата в „Комфърт ин“.

Гледах ги как се изнасят под строй и не можех да повярвам на очите си.

– Поне ти ще останеш, нали, Джими? – Но и той излезе без да погледне назад.

Стоях там около петнадесет секунди, след което изгасих лампата, върнах ключа и отидох в „Комфърт ин“. Беше напълно безличен и абсолютно идентичен с всички мотели от веригата „Комфърт ин“, в които бях отседнал някога. Но беше чист, телевизорът работеше, а трябва и да призная, че завесата за душа беше много хубава.

Нашият приятел лосът

Жена ми тъкмо извика, че вечерята е на масата, (въпреки че аз бих предпочел да е в чиниите, но какво да се прави) така че днешният материал може да се окаже по-кратка от обикновено.

Разбирате ли, у дома, ако човек не се добере до масата през първите пет минути, няма да е останало нищо освен хрущяли и сивкавият конец, с който е бил овързан бутът. Но поне – и това е една от хубавите страни на живота в Америка, а всъщност и където и да било на друго място с изключение на Великобритания – тук можем да ядем говеждо, без да се чудим дали след като станем от масата няма да залитнем и да се забием в стената.

Наскоро бях отново във Великобритания и забелязах, че доста хора отново ядат говеждо, което ме навежда на мисълта, че не са гледали превъзходния двусериен репортаж „Хоризонт“ за болестта „луда крава“ и не са чели също така превъзходната статия на Джон Ланчестър в „Ню Йоркър“ на същата тема. Повярвайте ми, ако ги бяха чели, никога нямаше да пожелаят да вкусят говеждо отново. (Но още повече би им се прискало да не бяха яли говеждо между 1986 и 1988. Тогава и аз ядох говеждо и да знаете какво ни чака!)

Днес обаче целта ми не е да ви накарам да се усъмните в перспективите си (макар че съветът ми към вас е да уредите всичките си неща, докато все още можете да държите химикалка), а да предложи алтернативен начин, по който да бъдат използвани всички тези крави, които в момента изпращат в клиниците.

Идеята ми е да докараме всички тези крави в Америка и да ги пуснем на свобода в Големите северни гори, които се простират на територията на Ню Ингленд от Вермонт до Мейн и да ги оставим на американските ловци. Мисълта ми е, че по този начин бихме могли да отклоним вниманието им от стрелбата по лосове.

Само един Бог знае защо някой би поискал да застреля едно така безвредно и отстъпчиво животно като лоса, но хиляди хора го правят. В действителност има толкова много ловци, че отделните щати провеждат лотарии, с които се определя кой ще получи ловен билет. Само в Мейн миналата година са получени 82 000 молби за 1 500-те ловни билета. Над 12 000 жители на други щати със задоволство са се разделили със сумата от двадесет долара само срещу възможността да вземат участие в

лотарията.

Ловците ще ви кажат, че лосът е лукаво и опасно горско животно. В действителност лосът е една крава, която може да бъде водена и от тригодишно хлапе. И това е всичко. Несъмнено е, че лосът е най-невероятното, безнадеждно трогателно създание, което някога е живяло на свобода. Той е огромен почти колкото кон – но поразително лишен от грация. Лосът бяга така, сякаш краката му никога не са били представени един на друг. Дори и рогата му са безнадеждни. Другите горски създания имат рога със заострени краища, които изглеждат чудесно в профил и всяват респект сред противниците им. Рогата на лоса приличат на кухненски ръкавици.

Това, което обаче отличава лоса най-много, е почти безграничната му липса на интелигентност. Ако карате по някоя магистрала и на пътя ви се изпречи лос, той дълго ще присвива очи, вирайки се във вас, след което неочаквано ще се забърза надолу по пътя, размахвайки краката си в осем посоки едновременно. Без значение е, че има около 10 000 квадратни мили безопасни, гъсти гори и от двете страни на магистралата. Без да има представа къде се намира и какво точно става, лосът упорито ще следва пътя почти до Ню Брънсуик, преди необичайната му походка да го завлече по случайност отново в гората, където той моментално ще спре, а на физиономията му ще се изпише пълно объркване – все едно иска да каже: „Я! Гори. Как, по дяволите, се озовах тук“?

Лосовете са толкова поразително тъпи, че когато чуят, че се приближава кола или камион, те изскачат от гората на магистралата, водени от необичайната надежда, че там ще са в безопасност. Всяка година около 1 000 лоса биват прегазени от коли и камиони в Ню Ингленд. (Тъй като лосът тежи деветстотин килограма, а структурата му е такава, че капакът на колата подсича тънките му и дълги крака, а в същото време оставя тялото му да се стовари през предния прозорец, сблъсъците много често се оказват фатални и за водача на превозното средство.) Когато видите колко спокойни и празни са пътищата, които минават през северните гори и осъзнаете колко очевидно малка е вероятността на пътя да изскочи каквото и да е било създание, точно когато преминава моторно превозно средство, ви става ясно колко смайващ е броят на тези катастрофи.

Още по-поразителен е фактът, че при отсъствието на каквато и да било природна интелигентност и при наличието на необичайно силно притъпен инстинкт за самосъхранение, лосът е едно от животните, оцелели най-дълго в Северна Америка. Лосовете съществуват още от

времето на мастодонтите. Власати мамонти, саблезъби тигри, планински лъвове, вълци, карибу, диви коне и дори камили се въдели на воля навремето в източната част на САЩ, но постепенно изчезнали като видове, а лосовете се бяхтели, необезпокоявани от ледниковите периоди, метеоритните дъждове, вулканичните избухвания и местенето на континентите.

Не винаги е било така. Изчислено е, че в началото на века е имало не повече от дузина лосове в Ню Хемпшър и вероятно нито един във Вермонт. Днес в Ню Хемпшър има около 5 000 лосове, във Вермонт около 1 000, а в Мейн почти 30 000.

Именно поради постоянния прираст се разрешава отново ловът на лосове с цел да бъде държан под контрол броят им. Това обаче поражда два проблема. Първо, броят на лосовете се базира само на догадки. Ясно е, че лосовете не се явяват за преброявания. Поне един от водещите еколози счита, че броят им е с поне двадесет процента по-малък от представяните изчисления, което би означавало не толкова, че селективно се убиват по-слабите екземпляри, колкото че лосовете биват застрелвали най-безразборно.

Това, което според мен е от още по-голямо значение обаче, е фактът, че наистина е погрешно да се ловува и убива животно дотолкова скучно и непретенциозно, колкото лосът. Да застреляш лос не е никакво постижение. Срещал съм лосове на свобода и мога да ви уверя, че е напълно възможно човек да отиде до тях и да ги убие, удряйки ги със сгънат вестник. Фактът, че над 90 процента от ловците могат да застрелят лос по време на ловния сезон, който трае едва една седмица, е доказателство за това колко е лесно да бъдат хванати.

Затова ви препоръчвам да ни пратите всичките си изкуфели волове. Това ще осигури на ловците ни решителното предизвикателство, което явно търсят, а и както казах може да спаси някой и друг лос.

Така че, пратете ни тези луди крави. Адресирайте ги до Боб Смит. Той е един от нашите сенатори от Ню Хемпшър и ако се водим от начина, по който гласува в Конгреса, явно е на „ти“ с умствените разстройства.

А сега, ако ме извините, ще отида да проверя дали на сивкавия копец е останало някое и друго парче месо.

Удоволствия за консуматорите

Мисля, че току що открих най-убедителното доказателство, че Америка е истински рай за купувачите. То се съдържа в един видео каталог, който пристигна, без да е бил изписан, със сутрешната поща. В него освен редовните предложения „Свиращ на покрива“, „Тай Чи за здраве и добра физическа форма“, всички филми на Джон Уейн, имаше и видео с указания „Изпълнете Макарона напълно голи“, което обещавахе да преведе голия зрител през „всички горещи ритми на този латински танц, спечелил цялата нация“.

Освен другите интересни заглавия каталогът предлагаше и документален филм под надслов „Стари селскостопански трактори“, опакован комплект, представящ пълната колекция филми с участие на Дон Нотс [обичан американски актьор от шейсетте години, изпълнявал роли на антигерои, особено известен с участието си в „Шоуто на Анди Грифит“ – (Бел. ред.)], както и интересна подборка на име „Голи американски домакини“ (касетки 1 и 2), изобразяваща как обикновените домакини вършат ежедневиите си задължения по евино облекло.

И като си помисли човек, че за Коледа си пожелах гаечен ключ!

Това, което искам да кажа е, че в тази забележителна страна човек може да си купи всичко. Разбира се пазаруването от десетилетия е националният спорт на Америка, но през последните години три явления са довели до издигането на пазаруването до нови, главозамайващи висини. Те са:

Телемаркетинг. Това е чисто нов бизнес, в който цели взводове продавачи се обаждат на непознати хора, подбрани съвсем случайно и упорито им четат предварително написания текст, в който им се обещава безплатен комплект ножове или радио с две честоти, ако закупят даден продукт или услуга. Тези хора са станали наистина безпощадни.

Вероятността да си купя частична собственост на къща във Флорида от непознат по телефона е почти толкова голяма, колкото да променя вярата си въз основа на случайно посещение на двама мормони в дома ми, но явно не всички мислят като мен. Съгласно „Ню Йорк Таймс“ печалбите от телемаркетинг възлизат на 35 милиарда годишно. Тази цифра е толкова поразителна, че не мога да мисля за нея без да получа главоболие, така че нека продължим с явление номер две.

Търговски центрове. Това са търговски центрове, в които компании като „Ралф Лорен“ и „Калвин Клайн“ предлагат продуктите си с намаление. Казано накратко, това са множество магазини, събрани накуп, в които всичко постоянно се продава с намаление. Разраснали са се до невероятна степен.

В много случаи търговските центрове въобще не са търговски центрове, а по-скоро цели общности, които са били превзети от отделни магазини от цели вериги. Най-забележителният в това отношение е „Фрипорт“ в Мейн, където се помещава „Л. Л. Бийн“ – снабдител на туристическо облекло и спортни съоръжения за юпита.

Спряхме там миналото лято, докато преминавахме през Мейн, и все още потрепервам при спомена. Процедурата при посещение на „Фрипорт“ е винаги една и съща. Промъкваш се в града сред дългата опашка от автомобили, четиридесет минути търсиш къде да паркираш, а след това се присъединяваш към многохилядната тълпа, шетаща из главната улица покрай поредицата магазини, в които се продава всяка марка стоки, която някога е съществувала или ще съществува.

В самия център се намира „Л. Л. Бийн“, който е просто огромен. Отворен е 24 часа дневно, 365 дни годишно. Ако искате, там можете да си купите какъ в три часа сутринта. Явно някои хора го правят. Пак ме заболя главата.

И последно. Каталозите. Пазаруването по пощата съществува от доста време, но се е разпространило да една смайваща степен. Почти от момента, в който пристигнахме в Америка върху изтривалката ни заедно с ежедневната поща почнаха да се плюсват каталози, които не бяхме изписвали. В момента получаваме около дузина на седмицата, а понякога и повече – каталози за видео касетки, градински инструменти, бельо, книги, уреди за риболов и къмпинг, неща, с които банята ви да стане по-приветливо и стилно място и какво ли не друго.

Доста време ги изхвърлях наред с останалата непоискана поща. Какъв глупак съм бил. Сега осъзнавам не само, че ми осигуряват цели часове на приятно четене, но и че откриват един свят на възможности, за които не знаех, че съществуват.

Днес например, наред с гореспоменатата брошура за гола макарена, получихме каталог под надслов „Уреди за сериозните читатели“. Беше пълен с редовния асортимент от попивателни и кошчета за боклук, но това, което наистина привлече погледа ми бе предмет на име „куфарен

слуга“ – малка табличка на колелца, издигната на десетина сантиметра от пода.

Можеше да бъде закупена в тъмен или естествено вишнев цвят за приятната сума от 139 долара и служеше за облекчаване на един от най-неразрешимите проблеми на нашата епоха – този да бъде намерено достатъчно пространство в личния офис. Както се обясняваше в каталога: „Всички ние постоянно се изправяме пред досадния проблем какво да правим с куфарчето си, когато го оставим в офиса или у дома. Именно затова създадохме «куфарния слуга». Той придържа куфарчето ви на известно разстояние от земята, с което ви позволява да поставяте и да вземате от него неща много по-лесно с напредването на деня“.

Особено ми хареса изразът „с напредването на деня“. Колко ли пъти съм приключвал работния си ден с мисълта: „Какво ли не бих дал за малко устройство на колелца в различни дървесни нюанси, което да ми спести пресягането на още десет сантиметра“.

Страшното е, че понякога тези описания са написани така умело, че почти се хващате. Наскоро четох в един каталог за някакъв измислен кухненски уред от Италия на име *rotolo di carta*, който можеше да се похвали с „дръжка, издържаща на напрежение“, „водач от неръждаема стомана“, „ръчно изработен месингов орнаментен връх“ и „гумен уплътнител за изключителна стабилност“ и всичко това само за 49.95 долара, когато разбрах, че става въпрос за уред за поставяне на руло домакинска хартия.

Очевидно е, че в каталога не може просто да се напише: „Както и да го гледате, това е просто уред за поставяне на домакинска хартия и ще сте пълни будала, ако го купите“, така че са се опитали да ви смаят с екзотичния му произход и техническата му сложност.

В следствие на това дори и най-елементарните стоки, предлагани в каталозите придобиват повече дизайнерски елементи от „Буик“ от 1954. В момента гледам една книга с лъскави корици от друга компания, която с нескрита гордост заявява, че пижамите им притежават освен всичко друго специални копчета, извънредно дълги цепки на ръкавите, двукатова структура от пресукана 40S прежда (за по-добра дрямка), окомплектовано задно плисе, двойно съшиване на местата, където се оказва най-голямо напрежение, удобна халка за закачане и непритесняваща яка, каквото и да означават всички тези неща. Дори и чорапите, които се предлагат, са придружени от дълги, звучещи научно описания, възпяващи краищата им без ръбове, идентичните фибърни бримки и ръчно пресукана прежда.

Признавам си, че от време на време съм бил достатъчно съблазнен от тези примамливи раздувки, за да направя дадена покупка, но в края на краищата съм осъзнавал, че ако трябва да избирам между пижама, която подрямва добре и една проста дрямка, винаги ще предпочета второто.

Позволете ми да заявя обаче, че ако някой измисли видео касетка за фитнес „чисто гола макарена с гаечен ключ, която да може да се практикува в домашни условия и с удобна халка за закачване в различни цветове“, съм готов да я купя.

Раят на кофти храната

Онзи ден реших да почистя хладилника. Нормално не чистим хладилника- просто го опаковаме на всеки четири-пет години и го изпраща- ме на Центъра за медицински контрол в Атланта със забележката да си вземат от него всичко, което изглежда обещаващо в научно отношение, но не бяхме виждали една от котките доста време, а бегло си спомнях, че бях видял нещо космато отзад на долния рафт на хладилника. (Оказа се, че е голямо парче сирене горгонзола).

Така че бях коленичил, разгръщах пакети, опаковани с фолио, и внимателно надничах в различни пластмасови опаковки, когато видях интересен продукт на име „пица за закуска“ и го разгледах с жалостива нежност, така както бихте разгледали някоя стара своя снимка, на която сте облечени с дрехи, за които не може да повярвате, че някога сте нами- рали за елегантни. Разбирате ли, „лицата за закуска“ представляваше последната реликва от един мой забележително глупав пристъп на заку- пуване на стоки на дребно.

Преди няколко седмици заявих на съпругата си, че следващия път, когато отиде в супермаркета, ще я придружа, тъй като нещата, които до- насяше въщи, бяха – как да го определя – не съвсем типични за амери- канския начин на хранене. Ето, че живеехме в рая на кофти храната, в държавата, дала на света сирене в спрей, а тя носеше въщи здравослов- ни продукти като пресни броколи и ръжен хляб.

Това, разбира се, се дължеше на факта, че е англичанка. Тя не мо- жеше да схване истински несравнимо богатите възможности за опитва- не на мазни и лепкави храни, които предлагаше американският начин на хранене. Копнеех за парченца изкуствен бекон, топено сирене в нюанс на жълто, който не може да бъде придобит по естествен път и кремави шоколадови пълнежи, и всичко това в един и същ продукт. Исках храна, която изцвърча, когато я отхапеш или се пльоква на ризата ти в такива индустриални количества, че се налага да се изправиш внимателно от масата и да прекосиш кухнята наведен назад, за да стигнеш до умивал- ника и да се измиеш. Така че я придружих до супермаркета и докато тя опипваше пъпешите и пресмяташе цената на гъбите шитаке, аз се насо- чих към щанда с кофти храната, който всъщност заемаше остатъка от магазина. Беше истински рай.

Само зърнените храни за закуска можеха да ми отнемат остатъка от

следобеда. Сигурно имаше над 200 вида и наистина не преувеличавам. Човек можеше да открие всяка една субстанция, която може да бъде изсушена, напомена и покрита със захар. Най-впечатляваща от пръв поглед бе зърнена храна на име „Хрупкава бисквитка“, която се опитваше да мине за здравословна закуска, а всъщност си беше чисти бисквити, покрити с парченца шоколад, които се сипват в чиния и се заливат с мляко. Блестящо.

Също толкова забележителни бяха и „Хрупкавите парченца с фъстъчено масло“, „Мини кифличките с канела“, „Граф Чокула (със страховити сладки)“ и особено наистина твърдото предложение на име „Бисквитен залп от овесени ядки“, което съдържаше четири вида бисквитки. Грабнах по една от всички зърнени храни и две от овесената каша – колко пъти съм казвал, че денят не бива да започва без голяма чиния с бисквити с мляко, от която се вдига пара, и се затичах обратно към количката.

– Какво е това? – запита жена ми с онзи особен глас, с който се обръща към мен, когато се намираме в някой магазин.

Нямах време да ѝ обясня.

– Закуска за следващите шест месеца – избълвах на един дъх, докато я подминавах, – и дори не си и помисляй да ги оставиш обратно и да вземеш мюсли.

Нямах си и представа колко се е обогатил пазара за кофти храна. Накъдето и да се обърнеш, се сблъсках с храни, от които със сигурност щяхте да започнете да се поклащате при ходене, а повечето ми бяха напълно непознати – кейкове с желе и крем, лунни пайове, курабийки с американски орехи, прасковени резенки, масленки с есенния от газирана безалкохолна напитка, ароматизирана с билкови корени, „дяволски кученца“ с шоколадов пълнеж и сандвич на име „Флъф“ със сиропиран кремав пълнеж, който се продаваше в опаковка достатъчно голяма, за да може в нея да бъде изкъпано бебе.

Наистина не може да си представите изобилието и разнообразието от нездравословни храни, които са на разположение на клиентите на американските супермаркети и количествата, в които се консумират те. Наскоро прочетох, че средният американец поглъща осем килограма хрупкави солени бисквитки всяка година.

Алея номер 7 (Храна за сериозно затлъстелите) бе особено продуктивна. Там имаше цял щанд, посветен изключително на продукт на име „Сладкиши за тостер“, на който бяха изложени освен всичко друго и осем вида щрудел за тостер. И какво е всъщност щруделът за тостер?

Кой го е грижа? Беше покрит със захар и изглеждаше така сякаш ще се разтече. Грабнах, колкото можах да поема с две ръце.

Признавам си, че малко прекалих, но имаше толкова много неща, а и аз не си бях идвал от толкова време.

Търпението на жена ми се изчерпа, когато взех „плицата за закуска“. Тя погледна кутията и каза:

– Не.

– Моля, скъпа?

– Няма да занесеш въщи нещо на име „пипа за закуска“. Ще ти дам да вземеш – тя бръкна в количката, за да извади някой и друг примерен екземпляр – масленки с есенция от газирана безалкохолна напитка, ароматизирана с билкови корени и щрудел за тост и ... – Тя извади един от пакетите, който не бе забелязала преди. – Какво е това?

Погледнах през рамото ѝ.

– Палачинки за микровълнова печка – казах аз.

– Палачинки за микровълнова печка- повтори тя, но с доста по-малко ентузиазъм от мен.

– Не са ли чудесни научните постижения?

– Ти ще си изядеш всичко – заяви тя. – И последното парченце от всичко, което не върнеш на рафтовете още сега. Разбираш, нали?

– Естествено – отговорих аз с възможно най-искрен тон. И знаете ли, тя наистина ме накара да го изям. Прекарах няколко седмици подред в поглъщането на симфония от американска кофти храна и всичко беше ужасно на вкус. Всяка една хапка. Не знам дали кофти храната е станала по-лоша на вкус или вкусовете ми сетива са съзрели, но дори и лакомствата, с които бях израснал сега ми се струваха обезкуражаващо безвкусни или отвратително сладникави.

Най-ужасна бе „плицата за закуска“. Пробвах я три или четири пъти, пекох я във фурната, унищожих я в микровълновата, а веднъж в отчаянието си дори я пробвах с гарнитура от сандвича „Флъф“, но тя нито веднъж не се оказа нещо повече от омекнала, безвкусна маса за дъвчене. В края на краищата се предадох и скрих кутията сред гробището от пластмасови опаковки на долния рафт на хладилника.

Това е и причината, поради която, когато я открих онзи ден, я разгледах със смесени чувства. Понечих да я изхвърля, но след това се поколебах и надигнах капака. Не миришеше лошо – предполагам, че бе дотам натъпкана с химикали, че нямаше място за никакви бактерии и си помислих да я оставя за още известно време, за да ми напомня за моята глупост, но в края на краищата я изхвърлих. А след това, тъй като

почувствах глад, отидох до килера за провизии, за да видя дали не мога да открия някое парче обикновена и вкусна „Ривита“ и може би стрък целина.

Приказки от северните гори

Преди около година, в най-студените дни на зимата, млад студент от местния колеж си тръгнал от купон в едно село в близост до малкия град в Ню Хемпшър, в който живея аз, за да се прибере пеш до къщата на родителите си. Много глупаво – тъй като било тъмно, а освен това той бил с пил – решил да мине за по-напряко през гората. Е, не стигнал.

На следващия ден, когато станало ясно, че е изчезнал, стотици доброволци се впуснали из гората да го търсят. Търсили дни наред, но всичко било безуспешно. Едва през пролетта някакъв човек, който минавал през гората, се натъкнал на тялото му.

Преди около пет седмици се случи нещо подобно. Малък частен самолет с двама души на борда трябвало да прекрати приземяването си на местното летище поради лошо време. Докато пилотът завивал на североизток, за да се опита да се приближи отново, той съобщил по радиото на контролната кула за намеренията си.

Само секунда по-късно зелената точка, която представлявала самолета, изчезнала от екрана на летищния радар. Някъде там, съвсем внезапно и по неизвестни причини самолетът паднал в гората.

Отново бе предприето многолюдно търсене. Този път имаше дузина самолети и единадесет хеликоптера, които допълваха усилията на над двеста доброволци на земята. Отново търсеха с дни и отново нямаха никакъв късмет. Изчезналият самолет имаше осемнадесет места, така че би трябвало ефектът от падането да е бил доста голям, но нямаше и следа от пръснати отломки, през гората не беше прокарана пътека, която да покаже откъде е преминал падащият самолет. Самолетът просто изчезна без следа.

Нямам намерение да намека, че живеем на ръба на някакъв Бермудски триъгълник на широколистния свят, а просто че горите в Ню Хемпшър са доста странно и зловещо място.

Като начало те са пълни с дървета – и въобще не се шегувам. Миналото лято прекарах няколко седмици, правейки преходи из горите и мога да ви заявя, че това, което се вижда в огромно количество, са именно дърветата. От време на време човек се чувства притеснен, тъй като това само по себе си е един безкрайно повтарящ се пейзаж. Всеки завой на пътеката представлява картина, неразличима от която и да било друга, и нещата остават същите независимо колко надалеч отидете. Ако по

случайност изгубите пътеката, много лесно бихте могли да се окажете, а и вероятно ще се окажете напълно безпомощен и без никакви знаци, по които да се ориентирате. Може да вървите до пълно изтощение, преди да разберете, че целият път, който сте изминали описва един голям и тъжно безсмислен кръг.

Когато вече знаете това, няма да се изненадате толкова от факта, че горите сякаш могат понякога да погълнат цял самолет или да не допуснат от тях да излязат хора, които са имали нещастieto да попаднат в безличната им прегръдка. Ню Хемпшър е голям колкото Уелс и 85 процента от територията му е покрита с гори. Наистина има страшно много гора, в която да се изгубите. Всяка година изчезват поне един-двама пешеходци, понякога завинаги.

Но ето кое е забележителното. Само до преди около век, а в някои райони дори и по-малко, голяма част от тези гори не са съществували. Почти цялата провинциална част на Ню Ингланл е представлявала откритата, селскостопанска земя.

Осъзнах това с пълна сила миналата седмица, когато местният съвет ни изпрати под формата на подарък за Нова Година календар със стари снимки на града, взети от местните архиви. Една от снимките – изглед от върха на един хълм, заснет през 1874 година, изобразяваше сцена, която ми изглеждаше бегло позната, но не можех да разбера защо. Показваше един от ъглите на колежа „Дартмут“ и черен път, водещ към далечните хълмове. Всичко останало бяха открити селскостопански земи.

Отне ми няколко минути да разбера, че гледах терена, върху който впоследствие е бил изграден моят квартал. Стори ми се странно, тъй като улицата ни изглежда като традиционна улица в Ню Ингланл – с къщи, облицовани със застъпващи се дъски, засенчени от високи, красиви дървета, но всъщност всичко това е едва от началото на двадесетте години на нашия век, половин век след като е правена снимката. Хълмът, от който е правена снимката в момента е покрит с гора от двадесет акра, а почти целият пейзаж от задните дворове на къщите ни до далечните хълмове е обрасъл с гъста, стара гора, а през 1874 година там не е имало и една вейка.

Фермите изчезнали, тъй като фермерите се преместили на запад към по-плодородните земи на щати като Илинойс и Охайо или към никещите промишлени градове, където доходите им били по-сигурни и високи. Фермите, които изоставили, а понякога и свързаните с тях села потънали в земята и постепенно се върнали към първоначалното си диво

състояние. Ако се разходите из горите в която и да било част на Ню Ингленд, ще се натъкнете на останките от стари каменни стени и темелите на изоставени хамбари и ферми, скрити сред сладката папрат и орловата папрат, застлала земята.

Близко до нашата къща има горска пътека, която следва трасето на пощенски път от осемнадесети век. В продължение на трийсет километра пътеката лъкатуши през тъмната, непроходима, на пръв поглед древна гора, а все още са живи хората, които си спомнят, че това някога е било селскостопанска земя. Малко настрани от пощенския път, на около шест километра отгук някога е имало селце на име Куинтаун, което имало собствена мелница, училище и множество къщи. Може да го откриете върху старите топографски карти.

Търсил съм Куинтаун на два пъти докато преминавах оттам, но дори и ако имате на разположение добра карта, е страшно трудно да го откриете, тъй като в горите липсват всякакви забележителности, по които да се ориентирате. Познавам един човек, който търси Куинтаун от години и все още не го е открил.

Миналият уикенд реших да пробвам отново. Беше навалил пухкав сняг, което винаги прави горите приятно място за разходка. Естествено мина ми и мисълта, че мога да попадна на някаква следа от изчезналия самолет. В действителност не очаквах да намеря нищо – бях на седем или дванайсет километра от мястото, където предполагаха, че е станала катастрофата, но от друга страна самолетът все трябваше да бъде някъде, а беше и възможно никой да не е претърсил точно този район.

Така че излязох в гората и бих доста път нагоре-надолу. Надишах се на чист въздух и се пораздох, а и гората беше очарователна на фона на мекия сняг. Беше странно, че сред целия този огромен и неподвижен пейзаж се намират развалините на едно някога процъфтяващо село, а още по-необичаен бе фактът, че някъде наоколо се намираше и смазан, неоткрит самолет с две тела на борда.

Би ми се искало да ви кажа, че открих Куинтаун или изчезналия самолет, или и двете, но уви, не мога. Понякога животът ни поднася ситуации с неопределен край.

А също и текстове от този род.

За почест

Утре в Америка празнуваме Денят на президента. Знам. И аз така се вълнувам, че не ме свърта.

Денят на президента за мен е нов празник. Докато бях дете, през февруари празнувахме два президентски празника – рожденият ден на Линкълн на 12 февруари и рожденият ден на Вашингтон на 22 февруари. Може и да греша за датите, или да съм твърде близко до истината, но мина доста време откак бях дете и освен това тези празници и без това не бяха интересни. Не получавахме подаръци, не ходехме на пикник и въобще нищо не се случваше.

Проблемът с рождените дни е, както сигурно сте забелязали, че те могат да се случат в който и да било ден, а повечето хора предпочитат празниците да се падат в понеделник, за да се получи един хубав, дълъг уикенд.

Така че рождените дни на Линкълн и Вашингтон за известно време се празнуваха в Америка в понеделниците, които се падаха най-близко до съответните дати. Това обаче разтревожи хора с определена нагласа и бе решено да има само един празник на третия понеделник от февруари, който да се нарича Денят на президента.

В момента идеята е да се отдаде почит на всички президенти независимо от това дали са били добри или лоши, което според мен е супер, тъй като ни дава възможността да отпразнуваме по-незабележителните или странни президенти хора като Гроувър Кливланд, който според легендите имал интересния навик да се облекчава през прозореца на кабинета си или като Закари Тейлър, който никога не бил гласувал, дори и за себе си.

Ако вземем предвид всички, в Америка са се родили немалко добри президенти – Вашингтон, Линкълн, Джеферсън, Франклин и Теди Рузвелт, Уудроу Уилсън, Джон Кенеди. Тук също са се родили и много велики мъже, които станали президенти по чиста случайност – Джеймс Мадисън, Юлиус С. Грант и – може и да се учудите, когато спомена името му – Хърбърт Хувър.

Изпитвам известно уважение към Хувър – привързаност би била твърде силна дума, – защото той е от Айова като мен. Освен това би трябвало да ви е поне малко жал за бедния човечец. Той е единственият човек в американската история, за когото получаването на креслото в

Белия дом се оказало не дотам добре преценено решение по отношение на кариерата му. В наши дни, когато хората се сетят за Хувър, те мислят за него като за човека, който е докарал Голямата депресия. Твърде малко хора си спомнят за половината век забележителни, дори геройски постижения, които я предшествали.

Вземете под внимание биографията му. Останал сирак на осем години, той успява да завърши колеж (той е един от първите завършили Станфордския Университет) и преуспява като минен инженер в западната част на САЩ. След това заминава за Австралия, където поставя основите на минната индустрия в западна Австралия, все още един от най-продуктивните райони в света, а в края на краищата се оказва в Лондон, където се превръща в заможен и влиятелен стожер на търговската общност.

Положението му в обществото е такова, че когато избухва Първата световна война, той е поканен да стане член на британското правителство, но отказва и вместо това приема работата по облекчаване на последиците от сушата в Европа, която върши с такова забележително усърдие, че се счита, че е спасил над десет милиона души. В края на войната той е един от най-почитаните и уважавани хора в света, познат навсякъде като Големият филантроп.

Когато се завръща в Америка, той става доверен съветник на Уудроу Уилсън, а след това служи в Търговската Камара под управлението на Хардинг и Кулидж. През този осемгодишен период американският износ нараства с 58 процента. Когато се кандидатира за президент през 1928 година, бива избран с рекордно висок брой гласове.

През март 1929 встъпва в длъжност. Седем месеца по-късно Уол Стрийт рухва и икономиката отбелязва главоломан спад. В противовес на общоприетото схващане Хувър откликва моментално. Той похарчва повече пари за благоустройство и облекчаване на безработицата, отколкото всичките си предшественици взети заедно, осигурява 500 милиона долара на банките в нужда и дарява дори собствената си заплата на благотворителни организации. Но му липсва общ език с електората, когото успява да отблъсне, твърдейки през цялото време, че икономиката ще се възстанови съвсем скоро. През 1932 година губи изборите също толкова убедително, колкото ги е спечелил четири години преди това и оттогава управлението му бива считано за пълен провал.

Но поне бива запомнен с нещо, което е повече от това, което бихме могли да кажем за някои от нашите президенти. От четиридесет и един, успели да се издигнат до президентския пост, поне половината са го

прослужили така незабележително, че днес са напълно забравени, което според мен заслужава горещото ни одобрение. В края на краищата да бъдеш президент на САЩ и да не постигнеш нищо е само по себе си постижение.

Цари всеобщо съгласие, че най-незабележителният и неефективен от всички наши ръководители е Милард Филмор, който наследява президентското кресло през 1850 година след смъртта на Закари Тейлър и прекарва следващите три години, показвайки как би била управлявана държавата, ако просто го бяха подпрели на стола с възглавници. Но Филмор става дотолкова известен със своята незабележителност, че вече не е незабележителен, така че не бихме могли да гледаме на него сериозно.

Според мен Честър А. Артър, който полага клетва като президент през 1881 година, бива заснет официално и оттогава за него не се чува нищо повече, заслужава далеч повече внимание. Ако целта на Артър в живота е била да остави лицето си да бъде покрито със забележително количество косми и да позволи други мъже да изпълнят анализите на историята със своите постижения, то президентството му може да бъде разглеждано като изключително успешно.

Не по-малко възхитителни по един своеобразен начин са и Ръдърфорд Б. Хейз, президент от 1877 до 1881, съсредоточил усилията си върху защитата на „твърдите пари“ и постановлението „Бланд-Елисън“ – и двете дотолкова неясни и безсмислени, че днес никой не може да се сети за какво става въпрос, и Франклин Пиърс, чиято служба като президент между 1853 и 1857 е една смътна интерлюдия между два други сравнително по-дълги периода на пълна анонимност. Той прекарва почти целия си мандат в пияно състояние, което води до появата на милия лозунг „Франклин Пиърс – героят на много добре водени бутилки“ [Игра на думи. Авторът има предвид израза „добре водени битки“ (battles), но вместо това използва думата бутилки (bottles). – (Бел. ред.)].

Моите любимци обаче са двамата президенти Харисън. Първият е Уилям Хърни Харисън, който геройски отказал да надене палтото си по време на церемонията за встъпването му в служба, хванал пневмония и починал с очарователна скорост. Бил президент в продължение на само тридесет дни, като повечето от тях прекарал в безсъзнание. Четиридесет години по-късно неговият внук Бенджамин Харисън бил избран за президент и успял да се справи с интересното предизвикателство да постигне в продължение на четири години точно толкова, колкото успял дядо му в продължение на един месец.

Ако питате мен, всички тези мъже заслужават свои собствени национални празници. Така че може да си представите ужаса ми, когато разбрах, че в Конгреса се предприемат мерки да бъде премахнат Денят на президента и да се възстанови празнуването поотделно на рождените дни на Линкълн и Вашингтон под предлог, че те са били наистина велики мъже и освен това не пикаели през балкона. Може ли да повярвате подобно нещо? Някои хора нямат усет за истински исторически значимото.

Живот на студено

Това, което смятам за смело решение по това време на годината е да изляза, без да си облека палтото и да си сложа ръкавици или да се прикрия с каквото и да било друго от стихииите, бушуващи навън, за да слъза до края на алеята и да взема сутрешния вестник от малката пощенска кутия.

Вие бихте могли да кажете, че това въобще не ви изглежда като голяма смелост и вероятно сте прави, тъй като наистина разходката отнема само 20 секунди, но ето и едно нещо, което я прави наистина специална. Понякога се задържам там само, за да видя точно колко мога да издържа на студа.

Не че искам да се хваля, но съм прекарал голяма част от живота си в проверяване на това какви крайности може да понесе човешкият организъм и то много често без да се замислям за потенциалната опасност за собствения ми организъм – например да оставя крака си да изтръпне и след това да проверя какво ще се случи, ако отида за пуканки, или да увия ластик около пръстта си, за да видя дали ще избухне. Благодарение на тази си дейност съм направил някои значителни пробиви като например, че някои много горещи плоскости въобще не изглеждат горещи и че ако поставите главата си точно под някое отворено чекмедже, може почти сигурно да си докарате временна амнезия.

Предполагам, че вие инстинктивно ще сметнете поведението ми за безразсъдно, но позволете ми да ви напомня за всички онези случаи, в които вие самите сте поставяли пръстта си в средата на пламъка, само за да проверите какво ще се случи (и какво точно се случи, а?) или сте заставали от един крак на друг във ваната с вряла вода докато чакате водата от кранчето за студена да промени температурата, или сте седели край масата в кухнята, напълно погълнат от въська, капещ върху пръстите ви, или всички други неща, които също бих могъл да спомена.

Аз поне, когато се захвана с такива неща, го правя от чисто научно любопитство. Именно затова отивам да взема сутрешния вестник във възможно най-оскъдното облекло, което позволяват благоприличието и госпожа Брайсън.

Тази сутрин, когато се запътих навън, температурата беше минус 19 по Фаренхайт (минус 28 по Целзий) – достатъчно студено, за да преобрази анатомията на маймуна от месинг, както се казва в такива

случаи. Освен ако не сте надарен с изключително богато въображение или пък не четете тази статия в хладилната камера, може и да ви се стори трудно да си представите такъв невероятен студ. Така че нека ви кажа колко е студено: много.

Когато излезете навън в такова време, в първия момент се чувствате изненадващо ободрени, почти както когато се гмурнете в студена вода и почувствате, че всичките ви кръвни телца се пробуждат. Но тази фаза преминава бързо. Преди да сте успели да избъхтате и няколко метра, лицето ви започва да се чувства като след рязък шамар, крайниците ви болят и всяка глътка въздух ви причинява болка. Докато се върнете в къщата, пръстите на ръцете и краката ви са почнали да пулсират с лека, но настоятелна болка и забелязвате с интерес, че бузите ви не усещат нищо. Малкото остатъчна топлина, която сте донесли от къщата, отдавна се е изпарила, а дрехите ви нямат каквато и да било изолираща функция. Съвсем определено е неприятно.

Деветнайсет градуса под нулата е необичайно студено дори и за Ню Ингленд, така че ми бе интересно да проверя колко мога да издържа, излагайки се на такъв студ. Отговорът е 39 секунди. Нямам предвид, че ми трябваше толкова време, за да ми писне от тази идея или да си помисля: „Господи, навън е студеничко, май че е по-добре да се прибера“. Това, което имам предвид е, че ми отне точно толкова време така да измръзна, че бих избутал дори майка си, за да вляза вкъщи пръв.

Ню Хемшиър е прочут със студените си зими, но в действителност има и други, много по-студени места. Най-ниската температура, отчетена тук, е минус 46 по Фаренхайт през 1925 година, но в двадесет други щата температурата е падала и по-ниско. Най-ниското отчитане на термометъра е било в Проспект Крийк в Аляска през 1971, когато температурата паднала до минус 79.8 градуса по Фаренхайт.

Разбира се, голям студ може да настане навсякъде. Истинското изпитание е продължителността на зимата. В Интернешънъл Фолс в Минесота зимата е толкова дълга и сурова, че средната годишна температура е едва 36.5 по Фаренхайт (3 градуса по Целзий), което наистина е жестоко. Близо до нас има град на име (честно!) Фриджид [frigid (англ.) - студен, мразовит, но и фригиден – (Бел. ред.)], където ситуацията сигурно е още по-лоша, но хората там може да са твърде депресирани, за да съобщават за това.

Рекордът за най-нешастно населено място обаче със сигурност принадлежи на Лангдън, северна Дакота, където през зимата на 1935–36 година били записани 176 последователни дни с температура под нулата,

включително 67 последователни дни, в които температурите паднали под 0 градуса по Фаренхайт (тоест, в зоната на крещящите месингови маймуни) поне за част от деня и 41 последователни дни, в които температурите не се повишили над 0 градуса по Фаренхайт.

За да погледнем на нещата в истинската им светлина, 176 дни са периодът от време между месеците февруари и август. На мен лично би ми било много трудно да изкарам 176 последователни дни в северна Дакота независимо какво е времето там, но предполагам, че това е друга тема.

При всички положения и това, което си имаме в Ню Хемпшър, ми стига. Ужасявах се при мисълта за дългите, жестоки зими в Ню Ингленд, но за мое учудване сега те ми доставят удоволствие. Отчасти именно, защото са толкова студени. Щипещият студ и чистият въздух могат да бъдат наистина опияняващи. А и зимите тук са потресаващо красиви. Всички покриви и пощенски кутии са покрити с преспи сняг в продължение на месеци. Тук слънцето грее почти всеки ден, така че няма и следа от подтискащата сивота и мрак, които характеризират зимите на толкова много други места. А когато снегът слегне и се замърси, обикновено навалява отново и той пак става пухкав.

Хората тук всъщност се вълнуват от идването на зимата. Ходят на ски, кънки на лед и се пързаят с шейни на местното игрище за голф. Един от нашите съседи наводнява задната си градина и я превръща в езерце за зимни кънки за децата от нашата улица. В местния колеж се провежда зимен карнавал, на който се правят ледени статуи и се излагат в градината на колежа. Всичко е много весело.

Но най-хубавото от е, че зимата е просто част от сигурен, гарантиран цикъл от четири сезона. Когато започне да ви писва от студа, поне знаете, че приближава едно наистина горещо лято. Освен всичко друго това означава и напълно нова поредица от експериментални предизвикателства, свързани със слънчеви изгаряния, отровен бръшлян, кърлежи, електрически ножици за подрязване на живи плетове и, разбира се, и горивото за запалване на барбекюто. Нямам търпение.

Да се удавиш в бюрокрация

Няма дори и да започвам да ви обяснявам колко отчайващо е да се опиташ да регистрираш като законни граждани на САЩ своя партньор в живота или други близки, ако те са родени в чужбина, тъй като нямам достатъчно място, а освен това е и прекалено скучно. Освен това не мога да говоря за това, без да се разплача обилно. Освен това ще решите, че си измислям.

Почти съм убеден, че ще ми се присмеете, ако ви кажа как един наш познат, учен с висок ранг, беше зяпнал от учудване, докато задаваха на дъщеря му въпроси от рода на: „Взимали ли сте някога участие в някакви незаконни действия, включително, но не само в незаконни залагания?“ или „Били ли сте някога член на или по някакъв начин свързана с Комунистическата партия или която и да било друга тоталитарна партия?“ и моят особено любим въпрос – „Имате ли намерение да практикувате полигамия в САЩ?“ Вероятно би трябвало да спомена, че дъщеря му беше на пет години.

Виждате ли? Вече се разплаках.

Нещо не е наред с държавата, която задава такива въпроси, на когото и да било, не само защото такива въпроси са натрапчиви и неуместни или защото директно противоречат на американската конституция, но и защото са такава огромна загуба на време. Кой в края на краищата, когато бъде запитан дали смята да извърши геноцид, шпионаж, отвлечане на самолет, многоженство, или което и да било от другите деяния в изключително дългия, интересен и параноичен списък на нежеланите дейности, ще отговори: „Разбира се, че да. Дали това според вас ще попречи на шансовете ми да вляза в държавата?“

Ако от нас се искаше само да отговорим на списък с безсмислени въпроси под клетва, тогава просто бих го подписал и бих приключил с това. Но не е там въпросът. Да придобиеш статут на гражданин на САЩ предполага вземането на отпечатъци, медицински прегледи, кръвни картини, писмени клетвени декларации, служебни досиета, доказателства за финансовото ви състояние и още много неща и всичко това трябва да бъде събрано, нотариално заверено, представено и платено по точно определен начин. Жена ми наскоро трябваше да пропътува 400 километра, за да даде проба за кръв в клиника, призната от Отдела за имиграция и натурализация на САЩ, независимо от факта, че една от най-добрите

университетски болници в Америка се намира тук, в града, в който живеем.

Трябва да се попълнят безкрайни формуляри, всеки придружен от цели страници с инструкции, които често противоречат на други инструкции и почти винаги водят до попълването на нови формуляри. Ето и един типичен абзац от инструкциите за това как да се представят отпечатъци.

„Представете пълен комплект отпечатъци на формуляр FD-258... Попълнете информацията в горната част на таблицата и напишете вашия номер А (ако имате такъв) в графата, означена с «номер ОСА» или «Други номера MNU».“

Ако нямате формуляр FD258 (а вие, разбира се, го нямате) или не сте сигурни какъв точно е вашият MNU номер (а вие не сте) може да прекарате дни, непрекъснато звънейки на телефонен номер, който е постоянно зает, само за да ви бъде казано, когато най-сетне се свържете, че трябва да се обадите на друг телефон, който произнасят неясно и вие не можете да разберете преди да са прекъснали връзката. Така е при всеки ваш сблъсък с който и да било отдел на американските държавни служби. След известно време започвате да разбирате защо на места като Монтана каубоите с безмилостни погледи превръщат ранчото си в крепост и заплашват да застрелят който и да било правителствен служител, осмелил се да влезе в обсега им.

Ние сме в тази ситуация от две години. Разбирате ли, жена ми не желае да се занимава с мозъчна хирургия, да шпионира, да подпомага или съучаства в трафика на наркотици, да вземе участие в свалянето на американското правителство (въпреки че, честно казано, аз не бих ѝ попречил) или да се занимава, с каквато и да било друга забранена дейност. Тя просто иска да пазарува по малко и да бъде легален гражданин заедно със семейството си. Струва ми се, че не иска много.

Само един Господ знае каква е пречката. От време на време получаваме молба за още някакъв документ. На всеки няколко месеца пиша, за да попитам какво става и никога не получавам отговор. Преди три седмици получихме писмо от Отдела за имиграция и натурализация в Лондон и си помислихме, че това е окончателното одобрение. Да, бе! В писмото, се казваше, че тъй като молбата ѝ не е била задвижена в продължение на дванайсет месеца, тя е вече невалидна.

По този дълъг, заобиколен начин исках да стигна до една история за наши британски приятели, живеещи тук в Хановър. Съпругът от няколко години е преподавател в местния университет. Преди осемнадесет

месеца той и семейството му се завърнали в Англия за едногодишния му академичен отпуск. Когато пристигнали на Хийтроу, имиграционният служител ги попитал колко време възнамеряват да останат.

– Една година – отговорил весело приятелят ми.

– Ами американското дете? – запитал служителят, повдигайки вежди.

Най-малкото им дете, разбирате ли, било родено в Америка и те въобще не го регистрирали като британски гражданин. Детето било едва на четири, така че едва ли щяло да си търси работа или нещо друго.

Те обяснили ситуацията. Служителят ги изслушал сериозно и след това отишъл да се посъветва с началника си.

Били минали осем години, откак моите приятели напуснали Великобритания, и те не били много сигурни доколко тя е започнала да прилича на Америка през това време. Така че чакали в напрежение. След минута имиграционният служител се завърнал, последван от началника си и им казал тихо:

– Началникът ми ще ви попита колко време възнамерявате да останете във Великобритания. Отговорете му: две седмици.

И така, началникът ги попитал колко време възнамеряват да останат и те отговорили:

– Две седмици.

– Чудесно – казал началникът и след това добавил сякаш мисълта току-що му била дошла. – Не би било зле да регистрирате детето си до ден-два в случай, че решите да удължите престоя си.

– Разбира се – отговорил приятелят ми.

И така влезли в държавата. И затова обичам Великобритания. Заради това, заради кръчмите и туршията „Бранстън“, църковните дворове и много други неща, но най-вече защото все още са налице обществени служби, които са способни на истинска човечност и не се държат с вас така, сякаш ви ненавиждат.

Ще ви напусна с тази мисъл и ще отида да се заредя с муниципии.

Пустошта

Напоследък често гледам филм на име „Великолепната мания“. Направен е през 1954г., с участието на Рок Хъдзън и Джейн Уаймън, и е един от онези потресаващо посредствени филми, които са били произведени в изобилие в началото на петдесетте години, когато хората все още гледали почти всичко (за разлика от сега, когато задължително трябва да включите множество огнени експлозии и поне един епизод, в който главният герой се спуска в асансьорна шахта, за да задържите вниманието им).

Както и да е, ако съм разбрал правилно, във „Великолепната мания“ става въпрос за красив млад автомобилен състезател, чиято роля се изпълнява от Рок, който при катастрофа успява поради своята небрежност да ослепи госпожа Уаймън. Изпълнен с чувство за вина, той зарязва състезателната си кариера и отива да учи очна медицина в „Оксфордския Университет в Англия“ или на някакво друго място, след което се завръща в Идеалград под измислено име и отдава живота си на усилията да възстанови зрението на Джейн. Тя, разбира се, не го разпознава поради факта, че е сляпа, а вероятно и малко тъпа, след като не може да познае гласа на човека, който я е ослепил.

Не е нужно да казвам, че те се влюбват и тя възвръща зрението си. Най-хубавият епизод е, когато той сваля превръзките ѝ и тя възкликва:

– Господи, та това си... ти! – и миловидно припада, но за щастие не удря силно главата си и не загубва зрението си отново, което значително би подобрило фабулата, ако питахте мен. Освен това Джейн има десетгодишна дъщеря, чиято роля се изпълнява от едно от онези сладникави, отвратително преждевременно развити деца-актьори с плитчици от петдесетте, които просто ви се иска да бутнете през прозореца. Подозирам, че и Лойд Нолан [Лойд Нолан (1902–1985) – американски актьор, особено популярен през 30-те и 40-те години на XX в. – (Бел. ред.)] е някъде във филма, тъй като той участва във всички филми от петдесетте, обикновено в ролята на лекар.

Може и да не ви представям подробностите напълно вярно, тъй като не съм гледал филма от началото до края или пък въобще с намерението да го изгледам. Гледам го поради факта, че един от кабелните ни канали го пуска за поне 54 път през последните два месеца и непрекъснато попадам на него, докато щракам с дистанционното в търсене на

нещо, което действително искам да гледам.

Няма да повярвате – наистина няма да повярвате доколко ужасна, поразяваща и отчайваща е американската телевизия. О да, известно ми е, че британската телевизия понякога не ѝ отстъпва. Живял съм в Англия двадесет години, така че съм наясно с ужаса, който ви завладява, когато прегледате телевизионните програми и откриете, че предложенията за деня са „Продължете да се дзверите“, специален научно-документален филм за ледените ларви в езеро Байкал и новият сериал на Джеръми Бийдъл [Джеръми Бийдъл – автор, сценарист и водещ на много популярни хумористични шоу-програми, „скрита камера“ и пр. по британската телевизия – (Бел. ред.) на име „Ох, мисля, че ще ми стане лошо“. Но дори и в най-лошите си дни – дори, когато се налага да избирате между „Затворникът от блок Х“ и Питър Сноу [Питър Сноу – популярен телевизионен журналист и говорител в новинарските предавания, отличаващ се с оригинално поднасяне на новините. – (Бел. ред.)], проявяващ интерес към европейските селскостопански субсидии – британската телевизия не може изобщо да се сравни с американската по отношение на способността ѝ да ви накара да поискате да излезете и да легнете на магистралата.

Вкъщи хващаме около четиридесет канала – мисля, че в момента по някои системи можете да приемате и до 200 – така че си мислите, че ще имате неограничен избор, но постепенно осъзнавате, че според представите тук телевизията служи просто за запълване на въздушното пространство със стари боклуци.

На програми, които не биха показали от срам дори и по Скай Уан (да, знам, струва ви се, че това е почти невъзможно, но е така) тук се дават щедри дози телевизионно време. Нещата изглеждат така, сякаш операторите просто са свалили някоя касета от рафта и са я бутнали във видеото. Гледал съм „актуални разследвания“, правени преди десет години. Гледал съм Барбара Уолтърс [Барбара Уолтърс – популярна водеща на американски радио и телевизионни шоу-програми – (Бел. ред.)] да интервюира хора, които са починали преди дванайсет години и то такива хора, които не са представлявали никакъв интерес, дори и когато са били живи. Седем вечери седмично може да гледате „Шоуто на Джони Карсън“, което е било тъпо още през 1976 година, а в момента е тъпо и остаряло.

Идеята, че телевизията може да бъде оригинална и приятна, почти не съществува. Ето например тази вечер в категорията „Драма“ кабелното ми телевизионно списание предлага като най-върховни и

приковаващи вниманието предложения от типа на „Матлок“ и „Малка къща в прерията“. За утре ми препоръчва „Семейство Уолтън“. А на следващия ден мога да гледам отново „Далас“ и „Убийство, написа тя“.

Започвате да се чудите кой въобще гледа телевизия. Един от каналите ни е 24-часова програма с анимационни филмчета. Това, че на някой би му се приискало да гледа анимационни филмчета през нощта е забележително само по себе си, но това, което наистина ме удивлява е, че дори и на този канал има реклами. Какво бихте могли да продадете на хора, които доброволно гледат „Заместник-шерифът Дог“ в 2 и 30 през нощта? Биберони?

Но вероятно най-смайващата черта на американската телевизия е, че същите програми се повтарят отново и отново по едно и също време всяка вечер. Днес в 9 и 30 на двадесети канал можем да гледаме „Мънстърс“. Вчера в 9 и 30 на двадесети канал даваха „Мънстърс“. Утре в 9 и 30 на двадесети канал ще дават – дали сте се досетили – „Мънстърс“. Преди всеки епизод на „Мънстърс“ се излъчва епизод от „Щастливи дни“, а след него епизод от „Шоуто на Мери Тайлър Мур“. Доколкото знам, така е от години и така и ще си остане завинаги.

Така е по всички канали, по всяко време. Ако превключите на канал „Дисквъри“ и попаднете на филм за каскадите в Холивуд, можете да сте сигурни, че следващия път, когато превключите на „Дисквъри“ по същото време, ще попаднете на програмата за каскадите в Холивуд. И то вероятно на същия епизод.

При наличието на толкова много канали, от които да избирате, и при положение, че всички те са отчайващо скучни, човек всъщност не гледа нищо. И това е най-страшното. Макар че американската телевизия е напълно идиотска, въпреки че ви кара да скубете косите си и да мятате меки хранителни продукти по екрана, тя е също така неотразима по един странен начин. Както ми обясни един приятел, тук гледате телевизия, не за да видите какво дават, а за да видите какво друго дават. А това, което трябва да признаем на американската телевизия е, че винаги дават нещо. Не може да въртите каналите до безкрай. Докато стигнете до петнадесетия канал вече сте забравили какво дават на първия, така че отново се впускате в този жалък цикъл с оптимистичната надежда, че на втория път ще намерите нещо, което да погълне вниманието ви.

Дори не съм започнал да разглеждам темата подробно. Телевизията е моят живот, така че често ще се връщаме към нея през следващите месеци. Но сега трябва да ви напусна. Виждам, че „Великолепната мания“ започва и наистина искам да видя как Джейн Уаймън ще изгуби

зрението си. Това е най-хубавата част. Освен това, продължавам да си мисля, че ако гледам достатъчно дълго, Лойд Нолан все пак ще бутне онова малко момиченце от някой прозорец.

Реклами, реклами, реклами

Понастоящем по телевизията тече някаква реклама, която гласи приблизително така: „Новият Додж – номер едно спрямо Крайслер Инерт за маневреност. Номер едно спрямо Плимут Репелент за издръжливост. Номер едно спрямо Форд Екзема за разноски по поддръжката“.

Както ще забележите, защото за ваш късмет мозъкът ви не е омотан и увреден от прекомерно и дългогодишно излагане на картечния огън на американските реклами, във всяка категория въпросният Додж е номер едно спрямо само един друг конкурентен модел, което прави сравненията малко бледи, да не кажем направо съмнителни. Искам да кажа, ако този модел Додж беше номер едно от поне десет-двайсет конкурентни модела в същия клас, вероятно това би било споменато в рекламата. А тъй като не се казва нищо подобно, логичното заключение е, че Доджът се е представил най-зле от всички конкурентни модели с изключение на единствения, който е цитиран. Следователно би трябвало да си помислите два пъти, преди да купите Додж.

Прозрачността на подобни търговски уловки редовно ме докарва до тихо удивление. Миналата година някакъв друг производител гордо заявяваше, че неговите коли са „на върха по отношение на сигурността сред всички автомобили, произвеждани и сглобявани в САЩ“, което на мен ми приличаше определено на покана към публиката да си купува чуждестранни коли. Но очевидно широката публика не приема нещата така.

Избирателното отношение към истината е достопочтена традиция в американския рекламен бизнес. Питая особено нежни чувства към една поредица реклами на голяма застрахователна компания, в която „реални хора в реални ситуации“ обсъждат личните си финанси. Когато един журналист попита говорителя на компанията кои са въпросните реални хора, говорителят заяви, че в действителност те са актьори и „в известна степен не могат да бъдат определени като реални хора“. Това би трябвало да ви бъде достатъчно като информация относно американския подход към рекламата.

Ако трябва да бъдем честни, не всички американски реклами са глупави или подвеждащи. Някои от тях – всъщност общо две – са забавни и оригинални. Тъкмо сега особено ми се нрави една реклама за пица, доставяна по куриер, в която куриерът, нарамил пица със свръхразмери,

руши всичко, което се изпречи на пътя му. (За сведение, най-противната според мен реклама, е тази, в която някаква жестока млада малка се обръща към обектива на камерата и заявява: „Не ме мразете, защото съм красива“. На което аз всеки път отговарям „О, не, не те мразя защото си красива, а защото се надървам всеки път, когато те видя“).

Не, всъщност проблемът с американските реклами е, че са толкова вездесъщи. Повечето телевизионни предавания имат прекъсване за реклами на всеки пет-шест минути. По мои впечатления СиЕнЕн излъчва само рекламни паузи.

Рекох си, че това изявление е май прекалено категорично, затова току-що посветих половин час (няма да ви го таксувам допълнително), за да проследя една типична програма на СиЕнЕн, и помествам тук резултатите. За един период от тридесет минути СиЕнЕн прекъснаха пет пъти предаването си, за да покажат двадесет отделни реклами. Като изключим един непрекъснат седемминутен период в началото на този половин час, най-дългият период без прекъсване за реклама беше 4 минути и 59 секунди. Най-краткият интервал между две реклами възлизаше на 2 минути. За благо на зрителите, претърпели тежки мозъчни травми по време на излъчването на програмата, три от рекламните бяха излъчени по два пъти.

Бързам да добавя, че това явление е типично. Снощи един от каналите излъчи филма „Беглецът“, и аз се заех да изпълня същото упражнение. За да изгледам един около стоминутен филм, трябваше да изтърпя към 50 минути реклами, разхвърляни в двадесет рекламни паузи. (Средно по една на седем минути).

В книгата си „Да се забавляваме до смърт“ Нийл Поустмън твърди, че средният американец е изложен на въздействието на 1000 телевизионни реклами седмично. Докато навърши осемнадесет години, среднотатистическото американско дете е седяло ококорено пред не по-малко от 350 000 рекламни клипа.

В наши дни все по-често става така, че дори когато не гледате реклами, вие все пак гледате реклами, така да се каже. Например телевизионната компания ЕйБиСи пусна наскоро специален филм за създаването на филма на компанията „Дисни“ „Гърбушкото от Нотр Дам“. Според „Ню Йорк Таймс“, няколко телевизионни канала на ЕйБиСи посветили част от вечерните си новини на „гала празненството, организирано от компанията «Дисни» по случай пускането на филма на екран“. Само че по някаква случайност компанията ЕйБиСи е собственик на „Дисни“.

Междувременно телевизионният канал, който се занимава с

историческа документалистика, съобщи за намерението си да представи серия, озаглавена „Предприемаческият дух“, посветена на историята и постиженията на корпорации като „Дюпон“, „Боинг“ и „Дженерал Мотърс“. Епизодите щели да бъдат финансирани – опааа! – от самите корпорации. Малко по-късно телевизионният канал се отказа от този свой план, защото им било обърнато внимание, че такава инициатива е, общо взето, доста, ами доста спорна.

Друга кабелна телевизионна компания, СиЕнБиСи, очевидно се безпокои по-малко от съображения за безпристрастност и достоверност, след като представи седмично новинарско предаване, наречено „Скениран преглед“. Предполага се, че програмата ще представя всички последни развития в областта на компютърните технологии – или, за да бъдем поточни, последните развития, одобрени от спонсора АйБиЕм, който има и редакторски контрол върху предаването. „Това не е точно новинарско предаване, а по-скоро поредица от телевизионни очерци“, поясни един от говорителите на СиЕнБиСи. Аха. Ами добре тогава.

Накратко казано, тук не можеш да избягаш от реклами, и то не само у дома. За съжаление трябва да отбележа, че хиляди училища в Америка разчитат поне отчасти на образователни материали, осигурявани от различни корпорации, така че децата изучават принципите на правилното хранене от „Макдоналдс“, а принципите на опазването на околната среда от „Ексън“ [танкерът „Валдес“, разлял около 11 милиона галона петрол във водите край Аляска на 24 март 1989г. е собственост на компания „Ексън“ – (Бел. ред.)] например. От 1989 година насам една компания, „Канал Едно“, излъчва образователни програми за училищата на принципа на затворената верига. Програмите са безплатни, но нашарени с реклами, адресирани към младежка аудитория. Лично аз считам подобен подход за очевидно неприемлив и манипулативен, но това явно е възглед на малцинството. „Канал Едно“ направи голям удар и сега присъства в 350 000 класни стаи.

Дори епизодите на „Улица Сезам“ – и това наистина е много тъжно – са се превърнали (цитирам „Бостън Глоуб“) в „непрекъснати трийсетминутни рекламни клипове“. Както подчертава по-нататък „Глоуб“, продуктите, свързани тематично с „Улица Сезам“, осигуряват над 800 милиона долара печалби от продажби на дребно годишно, ръководните работници получават годишни заплати над 200 000 долара. При това, тъй като програмата се излъчва по държавната телевизия, тя получава годишна субсидия от 7 милиона долара.

Канех се да ви помоля да обмислите какво би станало, ако тези

седем милиона се изхарчат вместо това за градските училища, но ми хрумна, че в такъв случай те сигурно ще си купят още телевизионни приемници, за да вържат още класни стаи към „Канал Едно“.

От цялата работа ме заболя главата, така че отивам да си взема един Тилонол. Казват, че според едно допитване предпочитанията към него спрямо други подобни препарати са в съотношение две към едно. Но може би бъркам със статистиката за „Пепси“.

Дружелюбни хора

Канех се да напиша нещо за някоя от докарващите ме до отчаяние черти на съвременния американски начин на живот, когато госпожа Брайсън (която, държа да подчертая, е мила жена) ми донесе кафе, прочете първите няколко реда на екрана на компютъра, измърмори „Ама че проклетия“ и се измъкна от стаята.

– Не те разбрах, росно английско цветенце! – подвикнах аз.

– Каквото и да пишеш, постоянно мрънкаш.

– Но нали светът трябва да стане по-добър, моя прелестна шерко на Боадицея [кralица на племето исени, която вдига населението на Британските острови на бунт срещу римското владичество през 60 г. сл. Хр. Римляните успяват да потушат бунта с големи усилия, а Боадицея се самоубива. – (Бел. ред.)] – възразих невъзмутимо. – При това работата ми е да мрънкам.

– Че ти нищо друго не правиш.

Е, извинете, но не е съвсем така. Убеден съм, че някъде по тези страници казах няколко хвалебствени думи за американските уреди за смилане на боклук и съвсем ясно си спомням, че препоръчах на всички местната ни пощенска служба, задето черпи с безплатни понички по случай Деня на Клиента.

Има много прекрасни неща в Съединените Американски Щати, които заслужават похвала – Хартата за човешките права, Закона за свобода на информацията и безплатните кибритчета са първите три, които ми идват на ум – но нито едно от тях не е по-изявено от дружелюбието на населението.

Когато пристигнахме в това малко градче в Ню Хемпшър, хората ни посрещнаха като че ли единственото нещо, което е нарушавало пълното им щастие, е било нашето отсъствие от живота им. Носеха ни сладкиши и бутилки вино. Не се намери ни един да каже „Значи вие сте тези, дето платили цяло състояние за къщата на Смит“ – което според мен е традиционното приветствие към новодошлите в Англия. Хората, които живеят в съседната къща, когато разбраха, че имаме намерение да вечеряме някъде навън, веднага възразиха, че било много подтискащо да вечеряш в непознат ресторант първата вечер в нов дом и настояха да вечеряме с тях, като че ли да нахраниш шест гърла допълнително е нищо и половина.

Когато се разчу, че мебелите ни се намират още на товарен кораб на път от Ливърпул към Бостън, минаващ очевидно за по-пряко през Порт Саид, Момбаса и Галапагоските острови, и че засега нямаме на какво да спим, седим и ядем, цяла върволица от любезни непознати (много от които не съм видял втори път) се заточи да ни носи столове, лампи, маси, че дори една микровълнова печка.

Беше зашеметяващо и така си е досега. Тази година заминахме по Коледа за Англия и се върнахме у дома много гладни късно една вечер, за да установим, че една съседка е напълнила хладилника с хранителни продукти и сладкиши, а вазите – със свежи цветя. Такива неща се случват постоянно.

Наскоро заведох децата на мач на местния баскетболен отбор. Пристигнахме тъкмо преди започването на мача и се наредихме на опашката пред една от касите. След минута към мен се приближи някакъв човек и попита:

– За билети ли чакате?

Понечих да отговоря, че стоя тук само за да придавам по-внушителен вид на опашката, но казах само:

-Да.

– Защото мога да ви дам тези – каза човекът и ми връчи два билета.

Първото, което ми дойде на ума, в резултат на утвърдената ми способност да не се ориентирам правилно в ситуацията, беше, че човекът сигурно е мошеник и че тук има някакъв номер.

– Колко? – попитах предпазливо.

– Не, не, давам ви ги безплатно. Разбирате ли, ние няма да можем да бъдем на мача – той посочи към една кола, която стоеше отвън със запален мотор. На предната седалка седеше някаква жена.

– Наистина ли? – попитах. – Е, много ви благодаря. – Внезапно ме осени една мисъл и допълних: – Да не би да сте дошли специално дотук, за да дадете на някого тези два билета?

– Ами нали иначе щяха да отидат на вятъра – каза той, като че ли се извиняваше. – Приятно гледане.

Мога да разправам такива случки до безкрайност – например за онзи млад човек, който върна на сина ми загубения портфейл с почти пълната му заплата за летните месеци и отказа да вземе възнаграждение, за служителите в местното кино, които излизат на улицата, ако завали, за да вдигнат свалените прозорци на колите, паркирани из околните улици по силата на предположението, че поне част от тези коли трябва да са на посетители на киното, които не знаят, че е завалило, за това как след

като съпругата на местния шеф на полицията остана без коса след химическа терапия, всички служители в полицията си обръснаха главите в кампания за набиране на средства за лечение на раково болни и за да може жената на шефа да не се притеснява, че я заглеждат.

Това, че тук хората оставят колите си отключени и прозорците на къщите отворени, говори много за нашия град, разбира се. Факт е, че тук няма престъпления. Просто няма. Хората преспокойно оставят колело за петстотин долара подпряно на някое дърво и влизат в магазина да пазаруват. Имам чувството, че ако някой все пак го открадне, жертвата ще подтичва подир крадеца и ще вика:

– Извинете, бихте ли го върнали на Уилсън Авеню номер 32, когато си свършите работата? И внимавайте с трета скорост, че нещо заяжда!

Никои никога не заключва каквото и да било. Спомням си колко се шашардисах, когато по време на първото ми посещение в града една агентка по недвижими имоти започна да ме развежда из къщи, обявени за Продан. Тя непрекъснато оставяше колата си отключена, дори когато влязохме в един ресторант да обядваме, при положение, че бе оставила на предната седалка мобилния си телефон, а отзад – покупките си.

Пред една от къщите тя установи, че е донесла не този ключ, който ѝ трябва.

– Задната врата сигурно е отключена – заяви тя уверено и така си беше. Впоследствие разбрах, че това не е изключение. Познаваме хора, които заминават на почивка, без да заключат външната врата, и други, които изобщо не знаят къде е ключът от къщата им и имат ли изобщо такъв.

Логично е да се зачудите защо при това положение градът не се е превърнал в рай за крадците. Според мен причините са две. Първо, тук няма пазар за крадени вещи. Ако в Ню Хемпшър придърпаш дискретно някого настрани и кажеш:

– Да ти трябва касетофон за колата? – човекът ще те изгледа, като че ли си откачил и ще каже:

– Не, имам си.

След което веднага ще уведоми полицията и – което е по-важно – полицията ще довтаса тутакси и ще ти пусне някой куршум.

Но, разбира се, полицията тук не стреля по хората, защото няма нужда, тъй като престъпници няма. Това е рядко приятен пример за омаясан кръг. Вече привикнахме към тези явления, но когато бяхме още нови в града, споделих удивлението си с една жена, която бе израснала

в Ню Йорк, но живееше в градчето от двайсет години. Тя ме потупа по ръката и заяви, сякаш споделяше голяма тайна:

– Приятел, ти вече не си в действителния свят. Намираш се в Ню Хемпшър.

Гореща линия

Днес в банята се натъкнах на нещо, което от онзи ден ангажира мислите ми. Става дума за малка кутийка с конци за почистване на зъби.

Не самите конци представляват интерес за мен, а кутийката, на която има отпечатан безплатен телефон. Значи можете да се обадите на Горещата линия на компанията производител на конци за почистване на зъби, при това 24 часа в денонощието. Но тук възниква въпросът: Защо ви е да избирате този номер? Непрекъснато си представям как някакъв човек се обажда на горещата линия с тревожен глас и пита:

– Добре де, купих конците. Сега какво правим?

Като начало, трябва според мен да се изхожда от позицията, че ако имате нужда да се обадите на компанията, която произвежда конци за почистване на зъби, вероятно не сте на нужното ниво на зъбна хигиена.

След като любопитството ми беше веднъж събудено, се зах да преромя всички шкафчета и открих с учудване, че почти всички домакински продукти в Америка имат отпечатан на опаковката номер на гореща линия на производителя. Излиза, че можете да звъннете и да поискате напътствия как да ползвате сапун и шампоан, да получите ценни напътствия къде да държите сладоледа, за да не се превърне в супа и да изтече от кутията и да получите професионален съвет на кои части от тялото си е препоръчително и изискано да нанасяте лак за нокти („Значи да повторим още веднъж. Казвате, че на челото не става, така ли?“).

За тези, които нямат достъп до телефон, или може би имат телефон, но все още не са овладели технологията на ползването му, на повечето продукти има и отпечатани упътвания от рода на: „Махнете черупките преди консумация“ (става дума за фъстъци) или „Внимание! Не ползвай повторно за напитки!“ (за шише с белина). Наскоро купихме електрическа ютия, в чието упътване бяхме предупредени между другото и да не я ползваме в близост с експлозиви. Напълно в този дух, наскоро прочетох че софтуерните компании обмислят да променят текста на инструкцията, която често се изписва на компютърните екрани „Натиснете произволен клавиш, за да продължите“, тъй като много хора се обаждат на производителя, озадачени защо не откриват клавиш, на който да пише „произволен“.

Допреди няколко дни инстинктивно се кисках иронично при

мисълта за хора, които се нуждаят от такива елементарни упътвания, но тогава се случиха три неща, които ме накараха да променя възгледите си.

Първо, прочетох във вестника как Джон Смолц, играч в бейзболния отбор „Атланта Брейвз“, се явил един ден на тренировка с явно болезнен червен белег на гърдите си. Когато го попитали от какво е, Смолц признал смутено, че се опитал да си изглади ризата, както бил облечен с нея.

Второ, дойде ми на ума, че действително досега не съм правил такава глупост, но то се дължи предимно на факта, че не ми е хрумвала подобна идея.

Трето, и може би най-важно – преди няколко дена тръгнах да свърша две дребни неща. Трябваше да си купя тютюн за лула и да пусна няколко писма. Купих плика с тютюна, пресякох улицата, отидох право при пощенската кутия и го пуснах вътре. Няма да ви кажа колко път извървах, преди да ме озари мисълта, че може би това не е най-правилното изпълнение на първоначалния ми план.

Разбирате какъв е проблемът ми, нали? Хора, които се нуждаят от табели на пощенските кутии, на които да пише: „Не пускайте тук пликове с тютюн и други лични вещи“ трудно биха могли да се присмиват на други, които гладят ризите си, както са им на гърба, или се обаждат на производителя на шампоан, за да питат как да го разпенят.

Изложих всичко това снощи на вечеря и с ужас наблюдавах ентусиазма и изобретателността, с които всички членове на семейството ми започнаха да дават идеи за упътвания, които биха били подходящи за мен, като например: „Внимание:

когато на вратата пише «дръпни», няма абсолютно никакъв смисъл да се бута“ или „Предупреждаваме: Не се опитвайте да си събличате пуловера през главата, докато се движите между столове и маси“. Особено популярно беше следното предложение: „Внимание! Проверете дали всички копчета се намират в съответните илици, преди да излезете от къщи“. Занимавах се с това в продължение на няколко часа.

Признавам, че съм донякъде неадекватен по отношение на памет, поддръжка на собствената личност, преминаване през врати с нисък горен праг и много други, но това си ми е в гените. Позволете да обясня.

Наскоро изрязах от един вестник статия, която се отнасяше до едно проучване, проведено в университета в Мичиган (а може и да беше Минесота, във всеки случай ставаше дума за студено място, и се споменаваше думата „университет“), според което разсеяността се унаследява.

Поставих статията в папка с надпис „Разсеяност“ и, разбира се, незабавно я затрих някъде.

Затова пък, когато я търсех днес сутринта, открих друга папка с интригуващия надпис „Гени и така нататък“, чието съдържание е също толкова интересно и – тук вече се прояви късметът ми – пак има връзка с темата. В папката открих копие от една публикация в списание „Сайънс“ от 29 ноември 1996. Заглавието гласи: „Връзката между характеристиките на тревожността и полиморфизма в геннорегулираната област на серотониновия транспорт“.

Ако трябва да бъдем честни, не следя полиморфизма на серотониновия транспорт толкова отблизо, колкото би трябвало, или поне не по време на баскетболния сезон, но когато срещнах изречението: „Чрез регулиране на силата и времетраенето на серотонергичните реакции, 5-НТ транспортера (5-НТТ) има решаващо значение за фината настройка на мозъчните серотонергични нервни трансмисии“, си казах „Брей, тия момчета май са се натъкнали на нещо!“.

Крайният резултат от изследването се свежда до това, че учените открили някакъв ген (и по-точно ген № SLC6A4 от хромозом 17q12p в случай, че искате да си провеждате домашни експерименти), който определя дали сте склонен по рождение да се притеснявате постоянно или не. За да сме съвсем точни, ако имате дългия вариант на ген SLC6A4, вие най-вероятно сте спокоен човек без прояви на тревожност, докато ако имате късия вариант, не можете да излезете от къщи, без малко след това да кажете: „Спри колата. Мисля, че оставих крана на ваната отворен“.

На практика това означава, че ако не сте притеснителен по рождение, няма за какво да се притеснявате, (въпреки че вие така или иначе не се притеснявате), докато, ако сте роден притеснителен, не можете да направите нищо по въпроса, така че бихте могли да престанете да се притеснявате, само че това, разбира се, е невъзможно. Като съпоставите това с данните от изследването на университета в онова Студено Място, става повече от ясно, че вината за всичко е у гените.

Ето още един интересен факт, изваден от моята папка с надслов „Гени и така нататък“. Според написаното от Ричард Докинс в „Слепят часовника?“ [един от научнопопулярните бестселъри на Ричард Докинс, с който той става лауреат на Наградата на Кралското литературно общество и на наградата на „Лос Анджелис Таймс“ за литература за 1987г. – (Бел. ред.)], всяка от десетте трилиона клетки в човешкото тяло съдържа повече генетична информация, отколкото цялата

„Енциклопедия Британика“ (при това никой не ви ги предлага чрез амбулантни търговци), но се оказва, че 90% от нашия генетичен материал не върши абсолютно никаква работа. Само си седи и толкоз, също като чичо Фред и леля Мюриъл, като ни дойдат на гости в неделя.

Смятам, че от всичко изложено дотук можем да стигнем до четири важни извода, а именно: 1. Макар че гените ви не вършат кой знае каква работа, те все пак могат да ви накиснат в доста притеснителни ситуации; 2. Винаги първо пускайте писмата, а после си купувайте тютюн, 3. Никога не обещавайте, че ще цитирате четири точки, ако не можете да си спомните четвъртата, и 4.

Тези скучни чужденци

Една крилата фраза на Джулиън Барнс, която смятам да си присвоя в удобен момент, гласи, че всеки чужденец, озвал се в Съединените щати, може да изпълни един елементарен фокус: „Купете си вестник и вижте как родната ви страна изчезва от лицето на земята“.

Всъщност дори не е необходимо да си купувате вестник. Можете да прочетете някое списание, да гледате телевизия или просто да си поприказвате с някого. Наскоро синът ми ме уведоми, че в един тест по съвременна политика в неговия клас само един човек успял да цитира името на настоящия премиер на Великобритания и този човек бил той самият. Напълно съм сигурен, че няма да се намери дори един на петстотин души в САЩ, който да има представа, че в Англия предстоят парламентарни избори.

Честно казано, наистина повечето хора в повечето страни нямат представа какво се случва в останалата част от света. Искам да кажа, можете ли да назовете някой от политическите водачи в Дания или Холандия, или дори в Ирландия? Разбира се, че не можете – а при това сте толкова интелигентен и наблюдателен човек. Не ви и трябва да можете. Има прекалено много неща на този свят, за да ги разучавате всичките, а пък и без това едва смогвате да следите последния телевизионен сериал. Напълно ви разбирам.

Само че има една разлика. От четенето на вестници, гледането на телевизия и слушането на радио англичаните например имат поне някаква смътна представа, че отвъд Ламанша съществува и някакъв друг свят и че някакви хора вършат нещо в този друг свят (ако не ме лъже паметта, занимават се предимно с блокиране на пристанища и вгорчаване на живота на почтените тираджии, принадлежащи към по-благовъзпитани нации).

Едно време и тук беше така. Списание „Таим“ преливаше от материали за нестабилните коалиционни правителства в Италия и скандали за корупция в Латинска Америка, а по вечерните новини имаше тук-там кратки репортажчета, в които се явяваха сериозни на вид репортери с тренчкоти на „Бърберис“ [британска модна къща, основана през 1856 г., чиито модели се отличават със спортна елегантност. Карето „Бърбери“ е нейна запазена марка – (Бел. ред.)], застанали с микрофон в ръка пред някоя борса, сампан [малка лодка, използвана в Далечния

Изток – (Бел. ред.)] или Дворец на Народната революция – във всеки случай пред нещо, което в никакъв случай не би могло да се намира в Небраска. Дори да не обръщате внимание на тези информации, те поне ви напомняха, че живеете в един малко по-обширен свят.

Всичко това принадлежи на миналото. През първите три месеца от настоящата година американското издание на „Таим“ не публикува нито един репортаж от Франция, Италия, Испания или Япония, за да цитираме само няколко от страните, което очевидно убягват от вниманието на редакторите. Великобритания се вреди в страниците на списанието единствено благодарение на клонираната овца Доли. Германия също се уреди заради скандала между федералното правителство и сектата на сциентолозите. Иначе цяла Западна Европа тънеше в мрак. Напоследък международният дял на „Таим“ се състои от един-единствен материал, и почти никога повече от два. Удивителното в случая е, че ако погледнете редакционното каре, „Таим“ има кореспонденти по цял свят – Париж, Лондон, Рим, Виена, където ви дойде на ума. Моля ви, назначете ме на едно от тези места!

В телевизионните новини картината е същата. Само за да бъде съвсем сигурен, че не говоря произволно, снощи проследих новинарския блок на ЕнБиСи. Това е една от основните национални телевизионни програми, еквивалента на „Новините в шест“ на БиБиСи, но допълнен с няколкоминутни рекламни клипове за лепила за изкуствени челюсти, кремове против хемороиди и слабителни средства. Хората, които гледат вечерните новини в Америка, явно много са го закъсали.

Бюлетинът на ЕнБиСи се състоеше от единадесет точки, от които десет се отнасяха изключително до събития в САЩ. Единствено репортажът за посещението на вицепрезидента Гор в Китай бе свидетелство за съществуването на живот отвъд бреговете на Америка, макар и той да бе посветен предимно на перспективите на американската търговия, пък и продължи само 22 секунди. Все пак в репортажа бе включен двусекунден кадър на тълпи от хора, които минаваха на велосипеди пред постройка, подобна на пагода, така че би трябвало да се брой.

По-късно изпълних същото упражнение с централните вечерни новини по СиЕнЕн. Те продължават цял час, затова и предлагат повече обезболяващи средства, балсами и ментови мехлеми (ама някой наистина би трябвало да се погрижи за хоспитализирането на тези зрители), но между тях се промъкнаха и двадесет и две парченца новини, от които двадесет и две бяха за Съединените щати. И всичко това по програмата, която се нарича „Светът днес“.

Тъй като имат толкова ограничен контакт с неща, които не са свързани пряко с Америка, хората тук често проявяват крайна непоносимост към неща, които не могат да разпознаят незабавно. Пред мен е отзив, публикуван в „Ню Йорк Таймс“, за книгата на британския журналист Стивън Феи, посветена на Ник Лийсън и аферата „Беърингс“. Авторката на отзива се оплаква, че текстът е „осеян с ненужно объркващи британски изрази“. Сред озадачилите я изрази тя споменава между другото, че за залата на борсата се казва, че е „с размери на футболно игрище“. Ама наистина, представете си – книга от британски автор за британски служител в британска банка, и при това пълна с британски изрази! Това си е, как да кажа, пълно несъобразяване с читателя. Току-виж решили, че е редно да знаем и името на премиер-министъра им!

Струва ми се, че тези факти са тъжни. Едно от нещата, което ми харесваше, когато като момче четях книги от британски автори, бе тъкмо невъзможността да разбере какво точно става, когато героят започне да бълва типично британски изрази. Дълго се опитвах да разбере какво например може да е „Мармайт“ [концентриран вегетариански пастет на основата на бирена мая, който се използва и като подправка при готвене – (Бел. ред.)], но никога не съм предполагал, че е смазочен материал, годен за ядене. Опасявам се, че американците вече не се вълнуват от тези въпроси.

Наскоро гледах в нашето кино „Английският пациент“. През цялото време една жена зад мен при всяка реплика на Жулиет Бинош се обръщаше към мъжа до себе си и питаше с висок, хленчещ, носов глас: „Ама какво казва?“. Накрая положението стана толкова непоносимо, че се наложи да я удуша с якето си.

През същата седмица прочетох в един вестник отзив на филм с Джеки Чан. Авторът се оплакваше горчиво, че не разбира какво говори Джеки Чан. (За сведение на автора на отзива: привлекателната сила на филмите с Джеки Чан не се крие в качеството на диалога). Подобни оплаквания съм чувал и за „Тайни и лъжи“, „Левият ми крак“, „Сияние“, „Плитък гроб“, накратко за почти всички филми, които са произведени в неамериканска среда.

Мога да продължавам до безкрайност, но не ми стига мястото, а и чувствам нетърпението ви да хванете вечерните новини, за да разберете резултата от вторичните избори в Белгия. Междувременно продължавам да следя британските новини, доколкото ми е възможно оттук. Моля все пак да бъда уведомен незабавно, ако госпожа Тачър напусне поста си. И престанете да викате на транзистора „радио“!

Революцията на поставките за чаши

Кълнат ми се, че това е истинска история.

Един човек се обажда на фирмата-производител на компютъра си и твърди, че поставката за чаша на компютъра се е счупила, та може ли да му кажат как да я залепи.

– Поставка за чаша ли? – отговаря озадачено човекът от другата страна. – Съжالياвам, господине, но съм затруднен. Да не би да сте купили тази поставка на някоя демонстрация на компютри или пък да е била приложена в някаква специална промоция?

– Не, пристигна с компютъра като част от стандартните съоръжения.

– Но нашите компютри не се произвеждат с поставки за чаши.

– Извинявай, приятелче, ама се произвеждат – започва да се горещи клиентът. – Моят е пред очите ми. Натискаш едно копче на машинката и поставката излиза напред.

Оказало се, че човекът ползвал чекмеджето за дискове, за да си поставя отгоре чашата с кафе.

Което ни довежда до темата „поставки за чаши“. Не знам дали поставките за чаши са достигнали до вас, но най-малкото са на път. Поставките за чаши завладяват света.

Ако не сте запознати, поставка за чаша е малко подносче с дупка в средата, за да се поставят вътре чаши или други съдове с напитки. Намират се на всевъзможни места във всеки съвременен американски автомобил. Най-често ги монтират до облегалките или на страничните подпори за ръце, но понякога са изобретателно напъхани на места, където и през ум не би ви минало да търсите пособие за поставяне на чаша с напитка. Ако съдя по собствения си опит, натиснете ли копче с неизвестно за вас приложение в американска кола, или ще задействате чистачката на задното стъкло, която ще скърца мъчително по прозореца на всеки шест секунди независимо от опитите ви да я спрете, или някоя поставка за чаша ще се изправи, увисне или щръкне отнякъде, навлизайки по този вълшебен начин в живота ви.

Практически невъзможно е да се преувеличи значението на поставките за чаши в американските автомобилни кръгове. Напоследък в „Ню Йорк Таймс“ се появи поредица статии с резултати от тестове на дузина модели семейни коли. Оценката беше по десет показателя – като

капацитет на мотора, размери на багажника, повратливост, качество на окачването, и, да, разбира се – брой на поставките за чаши. Един наш познат, който търгува с леки коли, ни разправи, че това е едно от първите неща, за което клиентите му разпитват, коментират, или просто бърникат, когато дойдат да огледат кола. Хората си купуват коли в зависимост от поставките за чаши. Почти всички реклами за коли им отделят внушително място в текста.

Някои коли, като например последният модел Додж Караван, имат цели седемнадесет поставки за чаши. Седемнадесет! Най-големият „Караван“ е предназначен за максимум седем души. Не е необходимо да сте специалист по ядрена физика, или дори напълно буден, за да пресметнете, че това прави по 2,43 поставки на човек. Защо, би могъл основателно да се запита човек, ще му трябват на пътуващия в колата 2,43 поставки за чаши? Добър въпрос.

Вярно е, че американците консумират зашеметяващи количества течност. Казваха ми, че в една от близките бензиностанции се продава някаква подсладена течност на име „Слърпи“ в контейнери от по 60 унции. Това са си цели 18 литра сладникава течност, от която езикът ти става син. Но дори всеки член на семейството да си купи по един бидон „Слърпи“ плюс лична бутилка обогатено с магнезий мляко, за да предотврати отрицателните ефекти, пак остават три свободни поставки.

Има стара традиция интериорът на американските коли да се обогатява с всевъзможни машинки и удобства, затова предполагам, че излишъкът от поставки за чаши е уродливо израсъл плод на тази традиция.

Причината, поради която американците държат да има толкова удобства в колите им, е че те живеят в тях. Почти 94% от излизанията на американеца от дома са свързани с ползването на автомобил. (За Великобритания цифрата е 60%, което е достатъчно лошо). Хората в САЩ не ползват колите си, за да стигнат до магазините, а за да се придвижват от магазин до магазин. Повечето търговски сгради в САЩ имат собствени паркинги, така че човек, който има да си свърши шест работи, ще трябва да паркира и вади колата си поне шест пъти за едно излизане, дори за да посети две места на двата тротоара на една и съща улица.

В САЩ има 200 милиона коли – 40% от всички коли по света, за около 5% от населението на земята – и нови два милиона излизат всеки месец по шосетата (но и също толкова излизат от употреба). Дори при това положение в Америка има два пъти повече коли отколкото е имало преди двадесет години, те се движат по два пъти по-дълги пътища и изминават два пъти повече мили.

Така че, защото американците имат много коли и прекарват много време в тях, държат на многото удобства. Все пак има някаква граница на екстрите, които можеш да вместиш във вътрешността на една кола. Какво по-хубаво тогава от хрумването да я накичиш с хитри поставки за чаши, особено след като хората явно държат на тях? Това поне е моето обяснение.

Едно обаче е сигурно – да не включиш поставки за чаши в обзавеждането на една кола е сериозна грешка. Преди две години четох, че на „Волво“ им се наложило да коригират дизайна на всички свои коли, предназначени за Америка, тъкмо по тази причина. Конструкторите на „Волво“ били достатъчно глупави да си въобразят, че купувачите търсят сигурен мотор, здрави брони и отопляеми седалки, а се оказало, че те всъщност копнеят за малки подносчета, в които да поставят чашите си със „Слърпи“. Така че на един куп хора на име Нилс Нилсон и Ларс Ларсон било възложено да се заемат с дизайна и вграждането на поставки за чаши в системата, и така заводите „Волво“ били спасени от производствен позор, да не кажем финансова катастрофа.

От всичко изложено дотук стигаме до един важен извод че колкото и да се стараете, не е възможно да напишете цяла глава, посветена единствено на поставките за чаши.

За това смятам да ви обясня откъде знам, че онези хора от „Волво“ се казват Нилс Нилсон и Ларс Ларсон.

Преди няколко години бях в Стокхолм и една вечер, защото нямаше какво да правя (нали разбирате, беше след 19.00 часа и всички отдавна се бяха прибрали да спят), прекарах часовете, докато ми се доспи, ровейки безцелно из местния телефонен справочник, проследявайки различни имена. Бях чувал, че фамилните имена в Швеция се броят на пръсти, и в общи линии, така и излезе. Преброих по около 2000 Ериксоновци, Свенсоновци, Нилсоновци и Ларсоновци. Имаше толкова имена (или, налага се да отбележа, шведите се оказаха толкова епохално неоригинални), че повечето хора ги употребяваха и по два пъти. Преброих за Стокхолм 212 души на име Ерик Ериксон, 117 на име Свен Свенсон, 126 Нилс Нилсоновци и 259 Ларс Ларсоновци. Записах имената и съответните бройки на едно листче, и оттогава все се чудя къде бих могъл да приложя познанията си.

Струва ми се, че от това можем да стигнем до две нови заключения. Пазете всички листчета, на които сте записали безполезна информация, защото някой ден може да се зарадвате, че сте го направили, и ако тръгнете за Стокхолм, вземете си достатъчно пиене.

Разяснение на вашите данъчни формуляри

Вземаме формуляр 1040-ES OCR от 1997 година на американските данъчни служби: „Оценка на данъчните задължения на самоосигуряващи се лица“. Можете да ползвате въпросния формуляр, за да оцените данъчните си задължения за годината, ако:

1. Сте глава на семейство и сборът от годините на Вашия съпруг(а), както и на непълнолетните лица, които издържате, минус възрастта на подлежащи на данъчно оценяване домашни животни (вж. схема 12 G), се дели на цяло число. (Ползвайте допълнителна схема 142C, ако домашните животни са починали, но погребани в земя, която е Ваша собственост).

2. Брутният Ви годишен доход не надвишава годишния Ви брутен доход (освен в случаите на допустими изключения) и не сте плащали облагаеми лихви върху дивиденди преди 1903 година.

3. Не сте подали молба за чуждестранен данъчен кредит, освен под формата на „чуждестранен“ данъчен кредит. (Внимание: представянето на чуждестранен данъчен кредит за чуждестранен „данъчен“ кредит, освен в случаите, когато става дума за чуждестранен „данъчен кредит“, се наказва с глоба до 125 000 долара и 25 години затвор).

4. Отговаряте на едно от следните определения: семейство, подаващо обща декларация; семейство, подаващо отделни декларации; несемеини, подаващи отделни декларации; отделни, но недеклариращи; други.

ИНСТРУКЦИИ

Всички графи се попълват с печатни букви, с молив № 2. Да не се задрасква нищо. Да не се използват съкращения и формулировки от рода на „виж по-горе“. Да се изписва правилно думата „многообразни“. Попълнете Вашето име, адрес и осигурителен номер, както и името, адреса и осигурителния номер на съпруга (съпругата) Ви, както и на лицата, които се осигуряват през Вас, по два пъти на всяка страница, без съкращения. Не слагайте отметка в квадратче, на което пише „задраскай с кръстче“, и не задрасквайте с кръстче там, където трябва да се отметне, освен ако нямате желание да започнете попълването на формуляра наново. Не пишете „Откъде да знам“ в нито една от графите за попълване.

Не си измисляйте нищо.

Попълнете първо дяловете от 47 до 52, след това дяловете, маркирани с еднакви двуцифрени числа (напр. 33) и довършете в обратен ред. НЕ ИЗПОЛЗВАЙТЕ този формуляр, ако общата сума на отчисленията от пенсии и годишни ренти при Вас надвишава авансовите Ви кредити върху годишния доход или обратното.

В графата „Доходи“ включете всички заплати, хонорари, надници, нетните облагаеми доходи от чуждестранни източници, парични дарения, облагаеми лихвени доходи, прелетени въздушни километри, платени литри бира, както и суми, открити между възглавниците на дивана. Ако източникът на доходите Ви е изцяло, или частично, но не предимно, или изцяло и частично, но не предимно, в страни извън границите на САЩ (при съмнение се консултирайте с брошура 212W на Централната данъчна служба – „Страни, намиращи се извън САЩ“), или ако обратният Ви брутен доход съгласно схема Н е по-голям от необлагаемите нетни отчисления, сте длъжни да приложите ваучер за трансфер на дарение. В противен случай подлежите на глоба от 1 500 000 долара и властите отнемат едно от децата Ви.

В раздел 890f поместете целия си приход от земеделска дейност (ако не развивате такава, обяснете в подробности). Ако сте роден след 1 януари 1897 година и НЕ СТЕ вдовец (вдовица), цитирайте извънредни загуби в резултат на злополука и нанесете преносни стойности на обезценяване под точка 27iii. Задължително е поместването на точния брой заклани пуйки, предназначени за износ. Извадете, без да отделяте от общата сума, брутните нетни дивиденди от процентните лихвени плащания, умножете по общия брой стъпала в къщата Ви, и запишете резултата в графа 356d.

На таблица F1001, ред „с“, поместете списък на предметите, намиращи се в гаража Ви. Включете всички електрически и механични уреди в таблица 295D, но не вписвайте електрическите и механични уреди, които не са цитирани в приложение 243d.

В раздел „Лични разходи“ цитирайте всички плащания в брой, надвишаващи 1 долар, и приложете съответните документи. Ако през периода сте се подлагал на зъблечение и НЕ изисквате възстановяване на средствата по линия на федералния бюджетен резерв за предотвратяване на петролни разливи, цитирайте номерата на обувките си от датата на раждане до настоящия момент и приложете образци (само от десен крак). Умножете по 1,5 или 1,319 в зависимост от това кое число е по-

голямо, и разделете сумата от 3f на сумата от 3d. В раздел 912g поместете получените суми по линия на федералния фонд за спонсориране на производството на алфалфа [фуражна трева, подобна на люцерна – (Бел. ред.)] и ечемик (но не на сорго, освен ако не е предназначено за домашна консумация), както и на бамя, независимо от това получавали ли сте такива или не. Отказът да бъде попълнен този раздел се наказва с глоба от 3 750 000 долара и смъртна присъда.

Ако децата Ви не живеят при Вас, но все още ги издържате, или живеят при Вас, но не ги издържате, или ги издържате и живеят у Вас, но почти не се прибират и същевременно Вие не претендирате за облекчение на данъка върху плавателни съдове с вместимост над 12 000 тона (15 000, ако сте роден в Гуам), сте длъжен да попълните и приложите формуляр за облекчение на данъка върху плавателни съдове. Отказът се наказва с глоба от 111 000 000 долара и ядрено нападение върху малка неутрална държава.

На страници 924–926, таблица D, цитирайте имената на всички Ваши познати, които са комунисти или наркомени (при нужда ползвайте допълнителни страници).

Ако имате лихвени доходи от спестовни влогове, ценни книжа, облигации, депозитни сертификати или други документи, чиято стойност се гради върху общественото доверие, но не сте в състояние да цитирате номера на шапката си, попълнете приложения 112d и 112f и ги включете във всички съответни таблици. Приложете, без да събирате с общата сума, всички текущи загуби от минни инвестиции, стокови транзакции и трансплантации на органи, разделете получената сума на общия брой случаи, когато сте отседнали в мотел през 1996 година, и попълнете тази сума във всички празни графи. Ако Ви останат невъзстановими разходи по възнаграждение на служители, лошо.

За да изчислите приблизителната сума на дължимия данък, съберете редовете от 27 до 964, извадете от сбора стойностите на ред 45a и 699f от таблица 2F (ако сумата е по-голяма или по-малка от 2,2% от средния алтернативен минимум на приблизително изчисления данък за последните пет години), умножете по броя на завъртанията, които прави колата ви, когато буксува на лед, и добавете 2. Ако сумата от точка 997 е по-малка от тази по точка 998, започнете отново с попълването. В графата „Дължима данъчна сума“ впишете някоя по-внушителна цифра.

Поръчайте да Ви изготвят чек, платим на „Централна данъчна служба на Съединените Американски Щати и на републиката, която тя представлява“, и напишете отгоре „На вниманието на Пати“. На гърба

на чека запишете осигурителния си номер, данъчния си номер, аудитния си код, под който сте включен в данъчните списъци, зоновия си номер в регионалния данъчен регистър (освен в случаите, когато попълвате и бележка T/45 за изключване от регионалния данъчен регистър), като не пропускайте да цитирате сексуалната си ориентация и предпочитаната марка цигари. Документа адресирайте до:

Централна данъчна служба на САЩ
Център за приемане и разпределяне на данъци
Сграда D/пристройка G78
Кабинет № 900
Зоново разклонение 12
Раздел 132677-02
Чекмедже 2, по към края
Федерал Сити
Мериленд 10001

Ако имате някакви допълнителни въпроси във връзка с попълването на формулярите, или имате нужда от помощ, за да се приберете у дома, изберете номер 1-800-ЗАЕТО. Благодарим Ви и Ви желаем щастлива и успешна 1998 година. В противен случай подлежите на глоба от 125 000 долара и дълга разходка до хладилника.

ВНИМАНИЕ! Всеки, който се забавлява, бива предаден на властите

В един от баровете в сладкото малко градче в Ню Хемпшър, където живея, наскоро поставиха по масите малки ламинирани табелки – от този тип, които обикновено подканват да си поръчате Пина Колада на преференциални цени или да опитате от специалния безплатен чипс на заведението.

Само че въпросните табелки далеч не подканват към подобни хедонистични занимания. Текстът на тях гласи: „Ние приемаме сериозно отговорността си към обществото. Затова в нашето заведение клиентът може да поръча най-много три алкохолни напитки. Благодарим Ви за помощта и разбирането“.

Когато в един бар – при това в град, където има колеж – започнат да ви обясняват, че трябва да си ходите, след като сте изпили само три бутилки бира (не повече от пинта и половина), става ясно, че нещо не е наред. Разбира се, проблемът не е в това, че жителите на Хановър са

започнали да стават за резил. Проблемът е там, че забавлявайки се, може да надхвърлят скромния обществено допустим минимум на отговорните времена, в които живеем.

Х. Л. Менкен [Х. Л. Менкен (1880–1956) – най-влиятелният американски литературен критик на XX в.; известен със своите крайно остри коментари на някои страни от американския начин на живот. Към края на живота си е водещ лингвистичен авторитет в САЩ. – (Бел. ред.)] някога бе определил пуританщината като „постоянен страх, че някой някъде може да се чувства щастлив“. Казал го е преди седемдесет години, но думите му са не по-малко актуални и днес. Където и да се обърнете в Америка, се сблъсквате със същия странен и настоятелен надзор, като в текста на тези възмутителни табелки.

Работата е там, че тези предупреждения и без това са излишни. Установил съм с ужас, че когато някой приятел в Америка те покани да пиете по бира, той има точно това предвид – една бира. Отпивате деликатно от чашата в продължение на 45 минути, докато бирата свърши, и тогава приятелят ви казва: „Ей, много весело беше. Трябва да го повторим догодина“. Не познавам никого, наистина никого, който би се разпасал дотам, че да удари три пътиета едно след друго. Всички хора, които познавам, кажи-речи изобщо не пият, не докосват цигари, следят постоянно нивото на холестерола си, като че ли са HIV-позитивни, ходят два пъти дневно на джогинг до Канада и обратно, и си лягат рано. Разбира се, всичко това е много разумно и съзнавам, че те сигурно ще ме надживеят с десетилетия, но пък никак не е забавно.

В наши дни американците си намират най-невероятни поводи за притеснение. Отзивите за нови филми във вестниците например почти винаги приключват с абзац, където се изреждат всички характеристики на филма, които биха могли да смутят зрителя – насилие, секс, нецензурни изрази и така нататък. В това по принцип няма нищо лошо. Забележителни са по-скоро точките, които авторите на отзиви считат за нужно да коментират. Наскоро коментарът за една нова комедия с Чев Чейз в „Ню Йорк Таймс“ приключваше със следното мрачно предупреждение: „При гледането на «Ваканция във Вегас» се препоръчва родителски надзор. Освен сексуалните намеци, във филма се показват гърмящи змии и хазартни игри“.

Е, тогава значи отпада.

От своя страна пък „Лос Анджелис Таймс“ предупреждава читателите си, че „Колкото, толкова“ съдържа „нецензурни изрази и тематични елементи“ (каквото и да означава това), а в „Ловът на мишката“

рискувате да срещнете „хулиганство, комична сексуалност и изрази“. Не груб език или нецензурен език, просто „изрази“. Боже мили, представете си само! Изрази във филм! Да не говорим пък за хулиганството. А аз едва не заведох децата да го гледат!

Накратко казано, страната се терзае от огромно и нелепо безпокойство на всевъзможни теми. Книжарниците и класациите за бестселъри са пълни с книги като „На път към Гомора“ от Робърт Борк, които подчертават, че Америка се намира на ръба на гигантска морална катастрофа. Сред буквално стотиците теми, които тревожат Борк, мога да цитирам „яростния феминизъм, хомосексуалността, защитата на околната среда и правата на животните“. Я стига, моля ви!

Случки, които биха останали почти незабелязани в други страни, тук се възприемат като опасна проява на неморалност. В Хартфорд, Кънектикът, някаква жена била заплашена с арест, когато била забелязана от блюстител на закона да кърми детето си на публично място – дискретно при това, преметнала пелената на бебето през рамото си и с гръб към минувачите, седнала в кола, в най-отдалечения ъгъл на паркинга на един ресторант. Току-виж някой, въоръжен с бинокъл, забелязал какво прави и тогава... представете си само последиците от такава постъпка за едно стабилно и уредено общество.

С арест бил заплашен и един актьор в град Боулдър, Колорадо, където са приети едни от най-строгите ограничения на пушенето в САЩ (ха си запалил, ха са те застреляли). Ако щете, вярвайте, провинението на човека се свеждало до това, че запалил цигара на сцената в съответствие с изискванията на ролята си. Разбира се, пушенето е престъпление номер едно напоследък. Запалете цигара където и да е в Америка и автоматично ще започнат да гледат на вас като на някакъв парий. Ако пък опитате да го сторите в която и да било обществена сграда, незабавно ще бъдете пометен от цяла фаланга охранители.

В много от щатите – да споменем само Вермонт и Калифорния – са приети закони, по силата на които пушенето е незаконно практически навсякъде под покрив, освен в частен дом, а понякога нямате право да пушите и на открито. Аз съм категорично против поощряването на пушачите, но тези забрани стремително се превръщат в невротични и дори ужасяващи крайности. Тук, в Ню Хемпшър, една компания наскоро прие в устава си точка, според която служител, заподозрян че е пушил 45 минути преди да дойде на работа, може да бъде уволнен, дори да е пушил в собствения си дом, в извънработно време, и то цигари, произведени с благословията на правителството.

Най-удивителното от всичко е, че дори младите хора доброволно се отказват от забавления. Една от най-странните истории, с които съм се сблъскам напоследък, е статията в „Бостън Глоуб“ от миналия месец, в която пише, че две „братства“ в един колеж – нещо като вътрешни клубове на студенти – забраняват да се внасят каквито и да било алкохолни напитки на територията на тяхното учебно заведение.

Ако някой студент бъде открит в границите на колежа дори с една единствена кутия бира – независимо от това, че може да е пълнолетен и по закон да има право да я изпие – той ще бъде изключен незабавно, ако пък самото „братство“ се осмели да организира купон, на който се сервира дори един напръстник шери, то ще бъде безусловно разпуснато.

Когато бях млад, като че ли единственото предназначение на тези клубове беше да поддържа пивоварната индустрия на Америка. Качествата на дадено „братство“ се оценяваха по броя на телата, натъркаляни на моравата пред колежа в събота вечер. Не проповядвам безогледна консумация на алкохол в колежите (всъщност точно това правя, но ще си затворим очите пред фактите). Но да забраниш на студентите да пият по някоя и друга бира на абсолвентския си бал, след някоя голяма футболна победа или след като са си взели държавните изпити, или изобщо по някакъв повод, ми се струва смехотворно пуританство.

Учудващо е и това, че само един студент във въпросния колеж възразил срещу споменатото предложение.

„Време е тази политика да бъде възприета от цялата страна“, заявил някакъв превзет млад зубър от Техническия университет в Масачузетс, който според мен си проси пердаха.

Наречете ме безсърдечен, ако щете, но искрено се надявам, че в следващия филм, който ще гледам, ще има сцени с комар, гърмящи змии, тематични елементи и изрази, и че гореспоменатият превзет зубър няма да може да спи, след като го гледа. Ама как ще му е, а?

За табелите и законите

Когато бях малък, баща ми, който като всички бащи понякога създаваше впечатление, че е участник в конкурс за титлата „най-досаден баща на света“, имаше обичая да идентифицира и съобщава на висок глас щатите, в които бяха регистрирани всички коли, с които се разминавахме по магистралата.

Предполагам, че знаете – всеки щат в Америка има различни табелки с автомобилни номера, така че отдалеч можете да познаете откъде е някоя кола. Това даваше възможност на баща ми да прави проникателни забележки от този род: „Ей, още една кола от Уайоминг. Това е третата тази сутрин“. Или: „Мисисипи. Чудя се какво ли търси чак тук?“. Сетне се оглеждаше с надеждата, че някой ще прояви интерес към подетата тема, но това не се случи нито веднъж. Това не му пречеше да продължава с коментарите си по цял ден.

На времето написах една книга, в която най-добросърдечно се присмивах на стария заради многообразните му и необичайни таланти, които проявяваше, седнеше ли зад волана безотказната му способност да се изгуби, щом се озове в чужд град, да хваща забранената посока в еднопосочна улица толкова често, че накрая хората излизаха по входовете да го гледат какво прави, или да върти цял следобед около някой лунапарк или друга подобна атракция, без да успее да намери входа. Едно от децата ми, на пубертетна възраст, наскоро прочете въпросната книга за първи път, появи се с нея в кухнята и каза на жена ми, която готвеше: „Ама това е татко!“ имайки предвид мен, разбира се.

Признавам. Превърнах се в баща си. Дори чета табелките на коли-те, но основният ми интерес не са номерата, а девизите. Разбирате ли, на табелките с номерата много щати поместват и нещо като приветствен надпис, или кратка информация за щата като например „Земята на Линкълн“ за Илинойс, „Страната на ваканциите“ за Мейн, „Слънчевият щат“ за Флорида, и абсолютно безумното „Екстра работа“ за Ню Джърси.

Умирам да се заяждам и коментирам тези текстове. Когато прочета например обичайния текст на табелка от Пенсилвания, „В Пенсилвания имате приятел“, се обръщам към спътниците си с въпроса: „че защо не се обажда тогава?“. Само че аз съм единственият, който счита подобни коментари за забавен начин да съкратиш едно дълго пътуване.

Интересно е – е, може би не чак толкова интересно, но със сигурност вярно – че текстовете на табелките на много от щатите са практически безсмислени. Така и не можах да схвана какво са имали предвид жителите на Охайо, когато са нарекли щата си „Щат на еленовото око“. Нямам и най-смътна представа какъв е поводът щатът Ню Йорк да бъде окачествяван като „Имперския щат“. Доколкото ми е известно, безспорно немалкото качества на въпросния щат не включват отвъдморски колонии.

От своя страна Индиана се нарича „The Hoosier State“, при това от 150 години насам. Никой до ден днешен не е дал задоволително обяснение на произхода на това определение (може би защото в крайна сметка никой не се вълнува от този въпрос). Аз пък мога да ви кажа от собствен опит, че ако споменете нещо по въпроса в някоя книга, поне 250 жители на Индиана ще ви пишат с 250 различни обяснения. Единно ще бъде само мнението им, че сте идиот.

Всичко това би трябвало да послужи за встъпление към посланието на тази глава, а именно, че САЩ не е толкова държава, колкото сбор от 50 малки, независими държавици. Ако забравите това, сами сте си виновни. Това се дължи на установяването на федерално правителство след края на Войната за независимост, когато някогашните колонии си нямали вяра една на друга. За да има мир, на отделните щати бил даден извънреден диапазон от правомощия. До ден днешен много неща, свързани с личния ви живот, влизат в самостоятелната юрисдикция на отделния щат – къде, кога, и на каква възраст имате законно право да консумирате алкохол; дали можете да носите скрито оръжие, да притежавате фойерверки и да играете хазартни игри; на каква възраст имате законното право да шофирате; дали срещу вас може изобщо да бъде издадена смъртна присъда и дали тя да бъде смърт на електрическия стол или умъртвяване чрез инжекция; различни са и критериите колко лош трябва да бъде човек, че да се докара дотам, и така нататък.

Ако изляза от нашето градче, Хановър, прекося река Кънектикът и вляза в щата Вермонт, незабавно ставам обект на действието на към 500 закона, различни от тези, които важат при нас. Трябва например задължително да си слагам предпазния колан, да си осигуря разрешително, ако искам да работя като зъболекар и да се откажа от всякаква надежда да рекламирам по крайпътни билбордове, защото Вермонт е един от двата щата, които категорично забраняват реклами по магистралите. От друга страна обаче мога да нося безнаказано огнестрелно оръжие, а ако ме арестуват, задето съм шофирал пиан, мога напълно законно да

откажа да дам кръвна проба.

Като се има предвид, че и без това винаги си слагам предпазния колан, не притежавам огнестрелно оръжие и нямам ни най-малко желание да си завирам ръцете в хорските усти, дори срещу заплащане, тези проблеми не ме засягат. На други места обаче разликите в законодателството на отделните щати могат да бъдат драматични, че дори и плашещи.

Отделният щат решава какво може или не може да се преподава в училищата в неговите граници, и на много места, особено в Южните щати, учебните програми трябва да се придържат към крайно ограничени религиозни възгледи. В Алабама например по закон еволюцията трябва да се обяснява единствено като недоказана теория. Във всички учебници по биология трябва да присъства следният текст: „В настоящия учебник се обсъжда теория на еволюцията – противоречива теория, представяна от някои учени като научно обяснение за произхода на живота“. По закон учителите са длъжни да отделят същото време за обсъждане на представата, че светът е бил сътворен за седем дни, и че всичко на тази земя, включително изкопаеми, въглищни залежи, кости от динозаври, не може да бъде по-старо от 7500 години. Не си спомням надписа на регистрационните номера на автомобилите от Алабама, но бих предложил „Гордеем сме, че сме толкова изостанали“.

Всъщност не би трябвало да се заяждам, защото и Ню Хемпшър може да се похвали с порядъчно закостенели закони. Ню Хемпшър е единственият щат, който не празнува Деня на Мартин Лутър Кинг (нали разбирате, имал е вземане-даване с комунисти), и е един от двата щата, които не дават дори минимални права на хомосексуалистите. Нещо полошо, Ню Хемпшър се отличава с един от най-идиотските надписи на регистрационните номера – странно войнственото изявление „Живей свободен или умри“. Може би приемам тези неща прекалено буквално, но действително ми е крайно неприятно да шофирам насам-натам под категоричния обет, че смятам да ритна камбаната незабавно, ако нещо вземе да се обърка. Бих предпочел нещо малко по-уравновесено и не задължително свързано със смъртен изход – като например „Живей свободен или се разсърди“ или „Живей свободен, но ако ти е все едно, карай както намериш за добре“.

От друга страна, Ню Хемпшър е единственият щат, който дава на обитателите си напълно законното право да се вдигнат на бунт и да свалят правителството. Нямам никакво намерение да се възползвам от това си право, но нали разбирате, има известна утеха в съзнанието, че съществува и такава последна възможност, особено ако започнат да вършат

безобразия с учебниците.

Войната с наркотиците

Наскоро научих от един стар приятел, който живее в Айова, родния ми щат, че там е достатъчно да бъдеш заловен с една единствена доза ЛСД, за да ти друснат седем години затвор без право на обжалване.

Няма никакво значение, че си например на осемнайсет години, че преди това никога не си нарушавал закона, че един седемгодишен престой в затвора ще съсипе целия ти живот, и че удоволствието да те държи зад решетки струва на държавата 25 000 долара годишно. Няма значение, че може и да не сте били наясно, че притежавате ЛСД, че някой познат е пхнал дозата в жабката на колата ви, или е видял да влиза полиция на някой купон и я е пхнал в ръката ви, преди да успеете да реагирате. Няма никакво значение има ли смекчаващи вината обстоятелства. Това е Америка през деветдесетте години и когато става дума за наркотик, изключения не се правят. Следващото дело, моля.

Почти невъзможно е да се преувеличи строгостта, с която се преследват престъпленията, свързани с наркотици в САЩ. В петнадесет щата можете да получите доживотна присъда само защото притежавате един-единствен корен марихуана. Нют Гингрич, говорителят на Конгреса, наскоро предложи, ако някой бъде заловен да внася само петдесет грама марихуана в САЩ, да получи доживотна присъда без право на обжалване. Всеки, заловен да внася повече от две унции, да бъде екзекутиран. Понастоящем в Конгреса тече обсъждането на закон, изготвен в подобен дух.

Според едно изследване от 1990 година, 90% от лицата, уличени за първи път в притежание на наркотици, са били осъдени от федерално съдилище на средно пет години затвор. За сравнение, лица, уличени за първи път в упражняване на насилие, са получавали по-рядко смъртни присъди и средната стойност на престоя им в затвора е била четири години. Накратко казано, по-малко вероятно е да влезете зад решетките, ако ритнете някоя възрастна дама по стълбите, отколкото ако ви опипат, че притежавате една доза от която и да било забранена субстанция. Може да ме наречете мекушав, но това ми се вижда малко неадекватно.

Много моля да бъда разбран правилно – през ум не ми минава да говоря в защита на употребата на наркотици. Съзнавам напълно, че наркотикът може да ви унищожи необратимо. Един мой съученик прекали с ЛСД-то през 1977 и оттогава си седи на люлеещ се стол на верандата в

башината си къща, хили се и съзерцава ръцете си. Знам много добре какви последици имат наркотиците. Просто не съм стигнал дотам, че да смятам за подходящо проявата на глупост да се наказва със смърт.

Малцина от сънародниците ми ще се съгласят с мен. Повечето американци изразяват ясното и категорично желание всеки, който употребява наркотици, да отиде зад решетките, и са готови да сторят всичко, за да постигнат сбъдването на желанието си. Наскоро народът на Тексас гласува отрицателно по предложение за отделяне на 750 милиона за строителството на нови училища, но с почти пълно единодушие бе прието заделянето на един милиард за нови затвори.

Броят на обитателите на американските затвори се е удвоил от 1982 година насам. Понастоящем в САЩ излежават присъдите си 1630 000 души. Това е повече от населението на повечето от градовете в страната, с изключение на трите най-големи. Шейсет процента от затворниците излежават присъди, които не са получени поради упражняване на насилие, повечето свързани с наркотици. Затворите на Америка са пълни с дребни престъпници, проявяващи слабост към незаконни субстанции.

Като се има предвид, че повечето присъди за употреба на наркотици се издават без право на обжалване, се налага престъпници, получили присъда за други престъпления, да бъдат освобождавани по-рано, за да освободят място за наркоманите, които се вливат постоянно в системата. Като последица от това осъдените за убийство в САЩ лежат средно шест години, а осъдените за изнасилване – пет. Нещо повече – осъденият за убийство или изнасилване има право да започне да получава социални помощи незабавно след излизането си от затвора. Осъденият за употреба на наркотици, независимо от това в колко отчаяни обстоятелства може да се озове, няма право да получава помощ от държавата до края на живота си.

И това не е всичко. На времето въпросният мой познат от Айова излежал четири месеца в затвор на щата за употреба на наркотик. Това е било преди около двадесет години. Излежал си е присъдата и оттогава не се е докосвал до наркотик. Наскоро кандидатствал за временна работа като сортировач на писма – ежегодно по Коледа заради претоварването на пощите се наема цяла армия от такива временни работници. Не само че не му дали работа, но и седмица по-късно получил с препоръчана поща предупреждение, че рискува наказателно преследване, тъй като, когато кандидатствал за тази работа, не е уведомил, че е осъждан за употреба на наркотици.

Пощенските служби са си дали труда да проверят дали едно лице,

кандидатстващо за временна работа като сортировач, е било осъждано за употреба или притежание на наркотици. Очевидно това е рутинна проверка – но само когато става дума за присъди по дела, свързани с наркотици. Ако преди двайсет и пет години беше убил баба си и изнасиллил сестра си, нищо чудно да го бяха назначили.

Става все по-странно и по-странно. Правителството може да отнеме имуществото ти, ако е било ползвано за престъпление, свързано с наркотици, дори ти да си нямал представа за тази работа. В Кънектикът, според една статия, публикувана наскоро в „Атлантик Мънтли“, федералният прокурор – дама на име Леели К. Ота, се прочула с това, че отнемала наред собствеността на лица, дори косвено замесени в дела с наркотици, включително имота на една двойка осемдесетгодишни старци, чийто внук бил заловен да продава марихуана в спалнята си. Старците нямали никаква представа, че внукът им държи марихуана вкъщи (позволете да повтора, били над осемдесетте) и, разбира се, през ум не би им минало да я употребяват те самите. Но си загубили къщата.

(Малко след този случай осемнадесетгодишният син на госпожа Ота бил арестуван да продава наркотици в колата на майка си, а според обвинението, е продавал наркотици и в къщата им. И какво мислите, че очарователната госпожа прокурор е изгубила къщата и колата си? Вятър. Просто я преместили на друга работа.)

Най-тъжното в това престараване е фактът, че не върши работа. САЩ отделят 50 милиарда долара годишно за борба с наркотиците, но злоупотребата с тях си върви и не намалява. Озадачени и безпомощни, правителствата въвеждат нови и нови драконовски мерки, докато стигнахме до смехотворния случай говорителят на Конгреса най-сериозно да предлага да се екзекутират хора, задето притежават ботаническия еквивалент на две бутилки водка, и никой не поставя това изявление под въпрос.

Аз бих предложил проблемът да се реши с помощта на две инициативи. Първо, бих обявил Нют Гингрич извън закона. Това няма да помогне да се намали употребата на наркотици, но пък ще ме накара да се почувствам по-добре. После ще взема по-голямата част от тези 50 милиарда долара и ще ги употребя за профилактика и лечение. Част от тези пари могат да влязат в работа, за да се натоварят на автобуси доста тийнейджъри и да бъдат пратени в Айова, за да се запознаят с онзи мой съученик, дето си седи на верандата. Уверен съм, че гледката ще убеди повечето от тях изобщо да не опитват наркотик. При всяко положение

такава мярка няма да бъде толкова брутална и безсмислена, колкото да ги вкараме в затвора с доживотни присъди.

Защо изчезнаха пешеходците

Ще ви кажа нещо, но ще обещае да не го разправяте наляво-надясно. Скоро след като се нанесохме да живеем тук, поканихме на вечеря съседите и – кълна се, че говоря истината – те дойдоха с кола.

Бях сащисан (спомням си, че се опитах да се пошегувам и ги попитах дали не ходят до супермаркета със самолет. Резултатът бе, че ме изгледаха недоумяващо, явно задрасквайки на ум името ми от всякакви бъдещи покани за гостуване у тях). Междувременно ми се изясни, че няма нищо странно в това, че са изминали с кола разстояние от шейсетина метра. В наши дни в Америка никой не тръгва пеш за никъде.

Един научен работник от университета в Бъркли, Калифорния, наскоро се заел да проучи двигателните навици на нацията и стигнал до извода, че 85% от населението на САЩ води „почти изцяло“ заседнал живот, а 35% – „изключително“ заседнал живот. Средният американец извървява годишно по-малко от 120 километра – около 2 километра седмично, и не повече от 300 метра дневно. Аз самият се имам за доста отпуснат, но което е прекалено, е прекалено. Че аз навъртам повече километраж само докато си търся дистанционното!

Едно от нещата, които искахме, когато се преместихме да живеем в САЩ, беше да живеем на място, където може да се пазарува и пеш. Когато се установихме в Хановър, той беше типичен малък университетски град от Северните Щати, приятен, неголям и улегнал. В центъра му имаше широка морава, прекосяваше го старомодната Главна улица, сградите на колежа бяха приятни, с голям парк, улиците бяха озеленени. Накратко, мястото е приятно и подходящо за разходки. Почти всички в града могат да стигнат за пет минути до магазините в центъра, но доколкото мога да преценя, никой не го прави.

Когато съм си у дома, отивам пеш до центъра почти всеки ден. Прескачам до пощата и библиотеката, или до местната книжарница, а понякога, когато реша да го ударя на живот, изпивам едно капучино в кафето „Роузи Джийкс“. На всеки две-три седмици се отбивам при бръснаря и възлагам на някое от момчетата да направи нещо неблагоразумие, но жизнерадостно с косата ми. Всичко това представлява съществена част от живота ми и през ум не би ми минало да посещавам тези места по друг начин, освен пеш. Съгражданите ми вече привикнаха към моето странно и ексцентрично поведение, но в началото няколко пъти

преминаващи в колите си съседни спираха и ми предлагаха да ме качат.

Отказвах учтиво, но те настояваха:

– Но нали отивам в твоята посока! Наистина, не ме притесняваш изобщо.

– Честно ви казвам, обичам да ходя пеш!

– Е, ако си съвсем сигурен... – процеждаше съседът и потегляше бавно, видимо с чувство на вина, като че ли бягаше от мястото на катастрофа.

Хората до такава степен са привикнали да ползват кола за всяко нещо, че и през ум не им минава да си разгънат краката и да проверят за какво служат. Понякога става наистина смешно. Тези дни бях в един малък съседен град на име Етна. Чаках да прибера едно от децата след уроку му по пиано. Както си стоях, видях как пред пощата спира кола, от нея излиза бързешком мъж на моята възраст, оставя мотора да работи (още нещо, което ме дразни), и влиза вътре. Остана в пощата не повече от три минути, излезе, качи се в колата и премина точно 4 метра и 80 сантиметра (понеже нямах какво да правя, премерих разстоянието) до универсалния магазин и влезе в него, като пак остави мотора да работи.

При това човекът изглеждаше напълно здрав и във форма. Убеден съм, че пробягва убийствени разстояния, играе скуош и се отдава на куп здравословни ексцеси. Но съм също толкова убеден, че отива с колата до всички места, където спортува. Това е налудничаво. Една моя позната наскоро се оплакваше колко е трудно да намери място за паркиране пред местния фитнес-център. Тя ходи там няколко пъти седмично, за да ползва тичащата пътека. Фитнес-центърът се намира на не повече от шест минути път от входната врата на къщата ѝ. Попитах я защо не ходи пеш до фитнес-центъра, като съкрати после прехода на пътеката с шест минути.

Тя ме изгледа като случай на трагично слабоумие и каза:

– Но нали на тичащата пътека имам специална програма! Тя регистрира разстоянието и бързината, с която се движа, и нивото на трудност може да се променя.

През ум не ми беше минавало колко пропуски има природата в това отношение.

Според един тревожен и дори леко ужасен преглед, публикуван наскоро в „Бостън Глоуб“, САЩ отделят за пешеходците по-малко от 1% от 25 милиардния годишен бюджет за поддържане на пътищата. Всъщност ми се струва странно, че отделят толкова много. Идете в което и да е предградие, развило се през последните трийсет години – а има

хиляди, от които можете да избирате – и няма да откриете тротоар в нито едно от тях. Често няма да можете да намерите дори една пътека за пресичане на пешеходци. Не преувеличавам.

Замислих се по тези въпроси миналото лято, когато прекосявахме с колата Мейн, и спряхме да пием кафе в една от онези безкрайни зони с търговски центрове, бензиностанции, мотели и заведения за бърза закуска, които никнат навсякъде в Америка. Забелязах, че от другата страна на пътя има книжарница и реших, докато останалите пият кафе, да прескоча да я разгледам. Трябваше ми една определена книга, а освен това прецених, че така ще дам на жена си възможността да прекара малко време насаме с четири кисели, прегрели деца.

Въпреки че книжарницата се намираще на не повече от 18 метра разстояние, установих, че няма начин да се добера до нея пеш. Имаше кръстовище с ленти за коли, но никъде не се предвиждаше възможност пешеходец да пресече пътя, освен мятайки се през три ленти, пълни с бързо профучаващи коли. Наложих ми се да се кача в колата и да отида с нея отсреща. Стори ми се смешно и вбесяващо, но впоследствие осъзнах, че вероятно съм единственият жив човек, на когото е минала през ума идеята да прекоси кръстовището пеш.

Американците не само не ходят пеш, те не искат да ходят пеш, и горко на този, който се опита да ги накара да го правят. Това установили на свой гръб местните власти на един град в Ню Хемпшър на име Лакония. Преди няколко години градският съвет на Лакония похарчил 5 милиона, за да устрои пешеходна зона в центъра на града, да го направи приятно място за разходки и пазаруване. От естетическа гледна точка резултатът бил истински триумф – специалисти по градско планиране се стичали от близо и далеч, за да ахкат и да снимат – но от финансова гледна точка начинанието се оказало пълна катастрофа. Принудени да прекосят цяло каре сгради, за да се доберат от колите си до магазините в центъра, жителите на града престанали да ходят там и се ориентирали към търговските центрове в покрайнините.

През 1994 гражданите на Лакония разтурили красивите тротоари от червеникави плочи, махнали пейките, саксиите с мушката и декоративни дръвчета, и възстановили предишния вид на улиците. Сега хората отново могат да паркират точно пред вратите на магазините и центърът на Лакония процъфтява. И ако това не е тъжно, не знам кое бихте окарали като „тъжно“.

Градински занимания с жена ми

Налага се да пиша бързо, защото е неделя, времето е фантастично и госпожа Брайсън е начертала обширна, амбициозна програма за работа в градината. И, което е по-лошо, добила е онзи израз, който според мен я уподобява на Нике, богинята на победата – изразът, който ми подсказва, че е по-добре да върша каквото ми се казва, без да възразявам.

Моля, не ме разбирайте погрешно. Госпожа Брайсън е рядко очарователно създание, пък и Бог ми е свидетел, че имам нужда някой да ме надзирава и да планира живота ми, но когато извади тефтера и химикалката и напише ужасните думи „Какво трябва да се свърши днес“, а после ги подчертае няколко пъти, ми става ясно, че до понеделник ще видя доста зор.

Обичам да се занимавам с градината – има нещо в съчетанието от дейност, която не изисква мозъчно напрежение, и постоянното изчопляне на червеи, което по някаква причина ме привлича. Но честно казано, не си падам по градинарски занимания редом с жена си. Работата е там, че тя е англичанка, поради което съумява да ми вземе страха. В състояние е да произнесе неща от рода на:

– Подрязва ли страничните клонки на онзи *Dianthus chinensis*?

Или:

– Да не си забравил да прегледаш *Phlox subulata* за мъртви листа?

Установил съм, че всички британци могат да го правят и казвам ви, ужасно е – направо тръпки да те побият. Досега си спомням с какво удивление слушах за първи път предаването „Въпроси на градинаря“ и как установих с тих ужас, че живея сред нация от хора, които не само разпознават неща от рода на прашина плесен, свиване на прасковените листа, оптимална киселинност на почвата, и разликата между *Coreopsis vericillata* и *Coreopsis grandiflora*, но и се интересуват от тях, и дори им харесва да се впускат в дълги и оживени дискусии на такива теми.

Аз произхождам от среда, в която хората приемат, че те бива за градинар, ако си в състояние да отглеждаш кактус на перваза на прозореца, така че личният ми подход към градинарството далеч не е толкова научен. Моят метод, който всъщност действа доста добре, е да приемам всяко растение, което не е цъфнало до август, за плевел, и да пръскам всичко останало с костно брашно, препарат против плужещи или каквото там успее да открия в градинската барака. Един-два пъти през лятото

изсипвам в пръскачката всички шишета, на които има етикет с череп и кръстосани кости, и изкъпвам основно всички растения в градината. Признавам, че подходът не е много ортодоксален и понякога ми се налага да се спасявам с бягство от падащо дърво, пострадало от моите грижи, но общо взето се справям с успех и досега съм постигнал някои интересни и новаторски резултати в областта на мутациите. Един път например живият ни плет върза плод.

В продължение на много години, особено когато децата ни бяха още малки и способни на всичко, жена ми ме оставяше да правя каквото си искам в градината. От време на време излизаше от къщи и ме питаше какво правя. Тогава ми се налагаше да призная, че посипвам някакви растения, които ми приличат на плевели, с неизвестна прахообразна субстанция, която съм открил в гаража, и за която съм почти напълно сигурен, че не е нито цимент, нито азот. Обикновено в същия момент на прага се появяваше някое от децата, за да ни уведоми, че малкият Джими си е запалил косата, или че се е случило нещо подобно и също толкова годно да отклони вниманието ѝ, и тя хукваше обратно, като ме оставяше да се занимавам спокойно с експериментите си. Тази организация на нещата беше подходяща и бракът ни процъфтяваше.

Когато децата пораснаха достатъчно, за да се занимават сами с подпалването на черепните си кутии и се пренесохме в Америка, установих, че госпожа Б. непрекъснато се навърта около мен. Или по-скоро аз се влача подир нея, защото очевидно ми е възложена поддържаща роля, която се свежда предимно до това да докарвам или откарвам градинската количка, движейки се в тръс. Едно време бях любител-градинар; сега съм заприличал на шофьор на рикша.

Тъй или иначе, градинарството тук не е същото. Хората в Америка дори нямат градини, а дворове. И в тези свои дворове те не се занимават с градинарство, ами работят в тях. Така и го наричат, „дворна работа“. Цялото удоволствие по някакъв начин се изпарява.

Във Великобритания природата е плодovitа и добронамерена. Всъщност цялата страна прилича на своеобразна градина. Искам да кажа, достатъчно е да хвърлите едно око на дивите цветя, надвиснали от всеки крайпътен плет, танцуващи по селските морави. На фермерите дори им се налага да ги изскубват и разчистват (е, не че се налага, но им харесва). В Америка у природата е заложен инстинктът на дивото. Тук можеш да изкараш някакви бурени, подобни на трифиди, които използват от всички пролуки, и трябва постоянно да се изсичат със саби и мачете. Сигурен съм, че ако отсъстваме от дома си в продължение само

на един месец, като се върнем, ще установим, че бурените са оплели къщата и че са я отвлекли в пушинака, за да я разкъсат;

Американските градини се състоят предимно от морави, а американските морави биват предимно обширни. Това ще рече, че тук можете да прекарате живота си с гребло в ръка. През есента листата се свличат почти наведнъж от дърветата с шумно „пуф“ – нещо, което ми напомня на масово растително самоубийство – а после ви трябва около два месеца, за да ги подреждате на купчинки, докато вятърът прави всичко по силите си, за да възстанови първоначалния хаос. Влачиш ли, влачиш греблото, откарваш с количка сухите листа в гората, после закачаш греблото на мястото му и се прибиращ у дома, твърдо решен да не излизаш през следващите седем месеца.

Но стига да обърнеш гръб, и листата започват да се промъкват пълзешком обратно. Не ми е ясно как го правят, но когато излезеш отново навън през пролетта, всички отново са по местата си, застлали моравата с пласт, достигащ до глезените, задушавачи храстите, запушили отводнителните канали. И така, прекарваш отново седмици да пълниш количката и да я тикаш до гората. И тъкмо оглеждаш идеално почистената моравата, се чува едно „пуф“ и ти става ясно, че отново е есен. Всъщност е доста подтискащо.

А пък сега на всичкото отгоре уважаемата госпожа разви настоятелен интерес към домашното градинарство. Признавам си, вината е моя. Миналата година напълних пръскачката със смес, която беше мое лично изобретение – предимно изкуствена тор, препарат за разчистване на мъх, храна за зайци (първоначално по погрешка, но после си казах: „Какво пък толкоз?“ и изсипах и остатъка), както и една щипка от нещо вълнуващо, на име бупримат и трифорин. Два дни по-късно моравата пред къщата се изшари на оранжеви ивици, толкова ярки и упорити, че привличаха любопитни чак от северен Масачузетс. Така че в момента съм с условна присъда с неограничен срок.

Като стана дума за това, трябва да свършвам. Долових остро, клинично изшракване на закопчалка на работни ръкавици, и зловещото тракане на метални сечива, свалени от лавиците. Само след миг ще се разнесе вика: „Момче! Докарай количката – и внимавай откъде минаваш!“ Знаете ли кое мразя най-много? Това, че ми се налага да нося тази глупава сламена шапка.

Защо всички постоянно се тревожат?

Искам да цитирам един факт. През 1995 година, според вестник „Уошингтън Поуст“, хакери са успявали да проникнат през системите на сигурност на Пентагона 161 000 пъти. Това ще рече 18 незаконни влизания на час, по едно на 3,2 минути.

О, знам какво се каните да отговорите. Че такова нещо може да се случи на всяка непробиваема система за сигурност, от която зависи съдбата на планетата. В края на краищата, ако държите на склад мощен ядрен арсенал, е напълно разбираемо хората да искат да влязат и да го разгледат, може би да проверят за какво са всички тези копчета, на които пише „Детонация“ и „Код:червено“. Такава си е човешката природа.

Освен това Пентагонът и без това си има достатъчно грижи. Хората се скъсаха да си търсят липсващите дневници от Войната в Залива. Не знам попадала ли ви е тази информация, но в Пентагона са забутали някъде – всъщност загубили безвъзвратно – голямата част от 200-те страници официални доклади за онази кратка, но вълнуваща пустинна авантюра. Всъщност останали са само 36 страници. Изглежда, че половината от липсващите страници били изтрити, когато един офицер, воювал в Залива – ще ми се да си съчинявах, но не е така – вкарал неправилно някакви игри във военен компютър. Що се отнася до останалите липсващи файлове, ами просто си липсват. Знае се само, че два комплекта били изпратени на Генералния щаб във Флорида, но сега никой не може да ги открие (пак тези чистачки!), а третият комплект пък по някакъв начин „изчезнал от сейфа“ на една база в Мериленд, нещо, което след гореописаното звучи напълно вероятно.

За да се отнесем коректно с Пентагона, хората там сигурно са разсеяни поради смушаващите доклади, които получават от ЦРУ. Наскоро стана ясно, че въпреки отделената внушителна сума от два милиарда долара годишно за проследяване на събитията в Съветския съюз, от ЦРУ не са съумели да предвидят разпадането на СССР – доколкото разбирам, още се опитват да получат потвърждение на слуховете чрез свои хора, служители на „Макдоналдс“ в Москва – разбира се, това трябва да е дестабилизирило Пентагона. В края на краищата не можеш да очакваш хората да си пазят документите от войните, след като не получават достоверни сведения от фронта, така ли е?

На свой ред служителите на ЦРУ почти сигурно не могат да се

съсредоточат върху изпълнението на задачите си – моля ви, позволете да подчертая отново, че не си измислям нищо, – смутени от новината, че във ФБР от години разполагали с кадри на техния агент Олдрич Еймис, на които той е заснет как влиза в посолството на СССР във Вашингтон, понесъл претъпкани папки, и излиза с празни ръце, но не можели да си изяснят докрай какво точно върши той. Във ФБР знаели, че Еймис е служител на ЦРУ, знаели, че редовно посещава съветското посолство, знаели освен това, че в ЦРУ се опитват да намерят двойния агент сред служителите си, но така и не съумели да осъществят мисловното усилие, необходимо да свърже мъчително неясните улики в един извод.

В крайна сметка Еймис беше заловен и осъден на един трилион години затвор, но това не стана благодарение на усилията на ФБР. Но нека ги разберем – във ФБР са ужасно подтиснати, защото напоследък оплескват всичко, с което се захванат.

Първо, да вземем неправилното арестуване на Ричард Джуъл, охранителя, който първоначално бе заподозрян, че е автор на бомбения атентат в Олимпийския парк в Атланта. Според изводите на ФБР Джуъл поставил бомбата, обадил се по телефона, за да уведоми властите, после пробягал три километра за една минута, за да се върне на местопрестъплението навреме, за да стане герой на събитието. Макар че не съществуваше и следа от доказателства, които да го свържат с бомбата, и че бе доказано категорично, че е невъзможно да се е обадил по телефона и да се е върнал в парка за цитираното време, но на ФБР им трябваша месеци, за да схванат, че са прибрали не този, когото трябва.

През април пък в новините бе съобщено, че в съдебномедицинските лаборатории на ФБР в продължение на години се объркват, губят, съсипват и заместват важни доказателствени материали. От време на време им се налагало просто да си поизмислят нещо. Има един случай, в който служител в лаборатория написал доклад от микроскопско изследване, без дори да си направи труда да погледне през окуляра на микроскопа. Благодарение на упоритата и изобретателна дейност на въпросните лаборатории е било поставено под риска издаването на поне 1000 присъди, ако не и много повече.

Сред многобройните постижения на ФБР можем да цитираме това, че служителите му все още не са открили виновника за бомбения атентат в Атланта, както и автора на серия от бомбени атентати в църкви в Южните щати, не са арестували никого във връзка с неизяснено дерайлиране на пътнически влак в Аризона през 1995, което имаше фатални последици, не успяха да заловят Юнабомбър [Тийдър Качински,

отговорен за поредица бомбени атентати през периода от 1978 до 1995г. – (Бел. ред.)] – той беше предаден на властите от брат си, и все още не са в състояние да отговорят на въпроса дали миналогодишната катастрофа на полет 800 на TWA е резултат на престъпление, злополука или нещо друго.

В резултат на публикуването на тези данни много хора стигат до извода, че във ФБР работят опасно некадърни хора. Въпреки че това несъмнено е така, съществуват обстоятелства, които могат да докажат, че Федералното бюро за разследвания далеч не се представя най-зле – а именно миналогодишното откритие, че съществуват хора, които са още по-удивително некомпетентни. Говоря за шерифските служби на Америка.

Не разполагам с място за подробен преглед на забележителните постижения на шерифските служби, затова ще цитирам само две. Първо, бе съобщено, че шерифската служба на Лос Анджелис поставила рекорд за миналата година, освобождавайки неоснователно двадесет и трима арестанта, някои от които опасни или с психически отклонения. След освобождаването на арестант номер двадесет и три говорител на службата пояснил на журналистите, че някакъв чиновник получил писмо с инструкции арестантът да бъде изпратен в Орегон, където трябвало да излежи наказание за кражба с взлом и изнасилване, но погрешно разтълкувал съдържанието като нареждане да върне на лицето всички лични вещи, да го изпрати до външната врата и да му препоръча една добра пицария наблизо.

Според мен още по-добре са се представили онези заместник-шерифи в Милуоки, които били изпратени на летището с две кучета-следотърсачи, за да се упражняват да издирват експлозиви. Заместник-шерифите скрили на определено място на летището пакет с действителен експлозив и – това е любимият ми момент – забравили къде са го скрили. Излишно е да допълвам, че кучетата не могли да го открият. Това се е случило през февруари и търсенето продължава. Става дума за втори случай, когато полицаи от Милуоки съумяват за затрият експлозив на летището.

Мога да продължавам още дълго, но смятам да прекъсна и да се опитам да вляза в компютърната система на Пентагона. Наречете ме злодей, но винаги съм се съблазнявал от мисълта да гръмна по някоя позначителна страна. Това ще бъде съвършеното престъпление. От ЦРУ няма да разберат, в Пентагона ще разберат, но ще загубят папката с делото, във ФБР ще разследват случая в продължение на осемнайсет

месеца и накрая ще арестуват Господин Ед, Говорещият кон, а пък шерифската служба на Лос Анджелис ще го пусне да си върви. Най-малкото ще отклони вниманието на хората от други неща, за които би трябвало да се безпокоят.

Провал на комуникациите

От всички неща, появили се на този свят, за да подлагат на изпитания търпението ми – и, Господи, колко много са те – нищо не е съумявало да се справи с тази задача по-успешно от АТ&Т, американската телефонна компания.

Ако трябва да избирам например между това да си зaleyа краката със солна киселина или да си имам вземане-даване с АТ&Т, винаги бих предпочел солната киселина като по-малката неприятност. АТ&Т разполагат с най-неразрушимите улични телефони на света. Убеден съм в това, защото никога не ми се е случвало да си контактувам с АТ&Т по линия на уличен телефон и да не съм наритал апарата едно хубаво.

Вероятно започва да ви се изяснява, че нямам особена слабост към АТ&Т. Значи всичко е наред, защото и те нямат особена слабост към мен. Доколкото мога да преценя, нямат слабост към нито един от клиентите си. Всъщност те дори са им толкова несимпатични, че дори не искат да си говорят с тях. Използват синтетични гласове за всякакви случаи, така че колкото и да се объркат нещата – а можете да бъдете сигурни, че ще се объркат – няма възможност да проведете разговор с жив човек. Чувате само странен, металически, странно превзет електронен глас, който говори неща от рода на: „Номерът, който сте набрали, не се намира в приет наборен параметър“. Ужасно е вбесяващо.

Подсетих се за тези неща онзи ден, когато увиснах безприютен на бостънското летище, защото микробусът на компанията, който имаше ангажимента да ме прибере и да ме закара у дома, ме забрави. Знам, че не са имали никакъв проблем, а просто ме забравиха, защото както си седях на обичайната Стоянка, микробусът на фирмата „Дартмут“ се появи и докато се навеждах, за да си взема багажа, ме подмина и се насочи към изхода на летището, в посока Ню Хемпшър.

Затова потърсих телефон, по който да се обадя във фирмата – просто да кажа „здрасти“, нали разбирате, да им съобщя, че съм пристигнал и мога да се кача на микробуса им, ако шофьорът бъде така любезен да намали и да отвори вратата, колкото да скоча вътре. Тази операция изискваше контакт с АТ&Т. Въздъгнах тежко при мисълта. Имах дълъг полет зад себе си. Бях уморен и гладен, принуден да стоя на летище, лишено от всякакви привлекателни черти. Знаех, че ще минат поне три часа, докато пристигне следващият микробус. А на всичкото отгоре

трябваше да си общувам с АТ&Т. Приближих се до редицата телефонни апарати пред сградата на летището, обзет от мрачни предчувствия.

Нямах записан телефона на фирмата „Дартмут“, затова прочетох инструкциите как да набера „Справки“ и избрах съответния номер. След минута чух синтетичен глас, който ми нареди да пусна в автомата долар и петдесет цента на дребно. Учудих се, защото досега избирането на „Справки“ беше безплатно. Прерових всичките си джобове, но успях да събера само 67 цента. Проведох кратък тест за издръжливост на слушалката – вярно, все така неразрушими са – нарамих багажа и се упътих към терминала, за да намеря място, където да ми развалят пари.

Разбира се, никъде не разваляха пари, ако не си купиш нещо, затова се наложи да си купя по един брой на „Ню Йорк Таймс“, „Бостън Глоуб“ и „Уошингтън Поуст“ – всеки закупен поотделно, с отделна банкнота, защото установих, че друг подход не ми върши работа – и най-сетне се сдобих с долар и половина на дребно.

Върнах се при телефона и повторих процедурата, но се оказа, че съм се натъкнал на един от тези автомати, които са много претенциозни по отношение на монетите, които приемат. Този например явно изпитваше неприязън към монети с образа на Рузвелт. Никак не е лесно да пускаш една по една монети в процепа на телефонен автомат, притискайки слушалката към ухото си с рамо, докато стискаш три вестника под мишница, особено ако телефонът изплюва обратно всяка трета монета. След 15 секунди роботът се включи отново и взе да ми се кара – твърдя, че се караше, с раздражителен синтетичен гласец. Смисълът на това, което ми каза, беше, че ако не се взема в ръце и не се организирам незабавно, ще ми отреже тутакси линията. Веднага след това връзката прекъсна. След това автоматът повърна монетите, които бяха пушал в него. Но има и нещо друго – не върна всички до една. Между сумата, която пушах в процепа и тази, която ми бе върната, имаше разлика от 60 цента.

Следователно проведох още един, по-продължителен тест за издръжливост, и се повлякох обратно към терминала. Купих си „Провидънс Джърнъл“ и „Филаделфия Инкуайър“ и се върнах при автомата. Този път успях да пробия до „Справки“, съобщих чий номер ме интересува и бързо измъкнах тефтер и химикалка. Знам от опит, че номерът се изчита само веднъж и линията прекъсва, затова трябва да се реагира светкавично. Изслушах внимателно номера и започнах да го записвам. Химикалната не работеше. Моментално забравих номера.

Върнах се до терминала, купих „Бангор Дейли Нюз“, „Поукийпси

Джърнъл“ и една химикалка, и пак отидох до автомата. Този път успях да чуя номера, записах го старателно и го избрах. Най-сетне успех!

След секунда от другата страна се разнесе бодър глас:

– Добро утро! Тук е колеж „Дартмут“!

– Колеж „Дартмут“ ли? – измънках смутено. – Трябваше ми таксиметрова фирма „Дартмут“.

Бях изхарчил всичките си монети за този разговор. Не исках да повярвам, че се налага да се върна още веднъж до летището за дребни. За момент се замислих колко ли от хората, които те причакват по ъглите и просят за някоя дребна монета, са били някога хора като мен – почтени граждани, водили нормален живот, а са свършили като безпризорни, отхвърлени от обществото, в състояние на постоянен недостиг на дребни за телефон.

– Мога да ви дам номера, ако искате – каза дамата от другата страна на линията.

– Наистина ли? О, моля ви, дайте ми го!

Тя изрецитира номера, явно по памет. Номерът нямаше никакво, дори най-бегло сходство, с номера, който ми беше даден от „Справки“. Благодарих ѝ много рочувствено.

– Няма проблем – каза тя. – Непрекъснато ме питат за този номер.

– Искате да кажете, че дават вашия номер, когато хората търсят таксиметровата фирма?

– Непрекъснато. На „справки“ на АТ&Т ли се обадихте?

– Да.

– Така си и мислех.

Благодарих ѝ още веднъж.

– Няма защо – отвърна тя. – И да не забравите да теглите един хубав ритник на автомата.

Е, последното, разбира се, не каза. Не беше и необходимо. Чаках четири часа, докато пристигна следващият микробус. Но можеше да бъде и по-зле. Поне имах какво да чета.

Загубени в киносалона

Всяка година правя една и съща глупост. Събирам по-малките деца и ги повеждам на лятно кино.

Лятната филмова продукция е голям бизнес в Щатите. Тази година през летните месеци американците са похарчили два милиарда долара за билети за кино, плюс половината на тази сума за неща за дъвчене, които да тъпчат в устите си, докато зяпат ококорени изключително скъпо струващи сцени на побоища.

Разбира се, филмите, които се пускат на екран през лятото, са винаги тъпи, но ми се струва, че това лято беше върха. Позовавам се изцяло и напълно убедено на един цитат, който срещнах в „Ню Йорк Таймс“. Беше от изказване на Ян де Бонт, режисьорът на „Скорост 2“, който се хвалеше, че най-драматичният момент от филма – когато излезлият от контрол презокеански кораб със Сандра Бълок на борда връхлита върху едно селце в Карибите – му се явил насън. „Целият сценарий бе написан отзад напред въз основа на тази сцена“, заявяваше той гордо. Считаю, че това е всичко, което ви трябва да знаете за интелектуалните качества на филмите, които излизат на екран през лятото.

Винаги си казвам, че не бива да отивам с прекалено големи очаквания, че лятното кино е филмов еквивалент на лунапарка, и че никой не очаква от скоростните влакчета да гарантират задоволително свързан сюжет. Но работата е там, че филмите през лятото станаха толкова тъпи, толкова ужасяващо тъпи, че са почти нетърпими. Независимо от това колко пари са похарчени за създаването им – а си струва да се отбележи, че поне осем от тазгодишната реколта имат бюджет от над сто милиона долара – в тях винаги се съдържат такива скандални количества удивителна несъстоятелност, че винаги се чуда дали сценарият не е писан на крак, докато екипът е хапвал сандвичи вечерта преди началото на снимките.

Тази година отидохме да видим новия „Джурасик Парк“, „Изгубеният свят“. Да не говорим за това, че той е почти напълно идентичен с предишния – същите тътнещи стъпки и плискащи се локви, които подсецат зрителя за приближаването на Тиранозаврус Рекс, същите ужасени хора, които бягат, докато вратата на стаята се цепи под натиска на велосираптори, само за да открият, че някакво друго зъбато чудовище наднича над раменете им, същите коли, балансиращи рисковано на ръба

на някаква скала в джунглата, докато пътниците в тях треперят за живота си. Няма значение. Динозаврите са страхотни и през първия час стъпват или изяждат десетина души. Нали за това сме дошли!

След това всичко се разпада. В кулминационния момент един тиранозавър успява да избяга по най-невероятен начин от някакъв кораб, разбеснява се из центъра на Сан Диего, мачкайки автобуси и бензиностанции, и тогава – внезапно и напълно неразбираемо – се озовава наред някакво тихо предградие, сам и непреследван от никого. Не ви ли се струва малко вероятно, че едно праисторическо чудовище, високо шест метра, което не се е вестявало на земята в продължение на 65 милиона години, ще изпотроши центъра на някой град и след това ще успее да се промъкне до някой от крайните му квартали, без някой да го забележи? Не е ли мъничко неоснователно да предположим, че докато в центъра на Сан Диего хората се редят на опашки пред кината и се разхождат по улиците, в някое предградие няма да има жива душа по улиците и всички обитатели на къщите ще спят дълбоко?

Оттук нататък продължава все в същия дух. Докато полицейските коли се щурат насам-натам и се блъскат безпомощно една в друга, героят и героинята успяват сами, без ничия помощ, незабелязани от нито един жител на този странно отвеян град, да открият тиранозавъра и да го прикоткат обратно на кораба, за да може той да бъде откаран обратно на тропическия остров, който е негов дом, създавайки по този начин щастливата, неизбежна и финансово обещаваща възможност за „Джурасик Парк 3“. Действието в „Изгубеният свят“ е скучно и предсказуемо, и въпреки стотте милиона долара бюджет съдържа мисъл на приблизителна стойност два долара и трийсет и пет цента, от което следва, че има най-добри шансове да счупи всякакви рекорди като касов филм. Само през първия уикенд филмът е донесъл приход от 92,7 милиона долара.

Така или иначе, за мен проблемът изобщо не се крие в „Изгубеният свят“ или който и да било от филмите през летните месеци. Отдавна съм престанал да очаквам от Холивуд да осигури раздвижване на мозъка ми през лятото. Проблемът ми по-скоро е свързан с киносалона „Сони 6“ в Уест Лебанон, Ню Хемпшър, хилядите подобни комплекси в предградията, които правят с преживяванията на кинолюбителите горе-долу това, което тиранозавърът на Стивън Спилбърг прави с центъра на Сан Диего.

Всеки, който е израснал в САЩ през шейсетте години или по-рано, си спомня дните, когато ходенето на кино означаваше посещаване на киносалон с един екран – обикновено огромен, обикновено разположен

в центъра на града. В родния ми град, Де Мойн, централното кино (с изключително оригиналното име „Кино Де Мойн“), беше екстравагантно подобие на замък с призрачно осветление и декор, напомнящ на крипта под египетска пирамида. По мое време сградата беше доста западнала – съдейки по миризмата, винаги съм бил убеден, че там някъде има умрял кон. Беше и повече от сигурно, че за последен път киното е било почистено през най-добрите години на Теда Бара [Теда Бара (1885-1955г.) – американска звезда на нямото кино, известна с ролите си на жена-вамп – (Бел. ред.)]. Но въпреки това да влезеш в този кубически акър мрак и да се изправиш пред гигантския екран беше вълшебно преживяване.

Всички тези големи, централно разположени кина вече са изчезнали – с изключение на последните в няколко големи града. (Кино „Де Мойн“ беше разрушено около 1965 година). На тяхно място се навъдиха мултиплексни кина, в които изобилстват малки салони. Въпреки че „Изгубеният свят“ е най-гледаният филм напоследък, ние се бяхме натъпкали в смешно малко салонче с едва девет реда седалки, които бяха наблъскани толкова натясно, че едва не затисках ушите си с колене. Екранът беше с размерите на голяма плажна кърпа и беше разположен толкова зле, че всички, седнали на първите три реда, трябваше да гледат почти право нагоре, като че ли бяхме в планетариум. Звукът беше лош, образът често започваше да трепти. Наложих се да изгледаме половин час реклами, преди да започне филмът. Пуканките и бонбоните бяха безобразие скъпи, наоколо се мотаеха продавачи, явно програмирани да ти пробутват неща, от които нямаш никаква нужда и никога не си искал да притежаваш. Накратко, всичко в това кино беше внимателно планирано така, че да превърне посещението в него в преживяване, което човек си спомня с дълбоко съжаление.

Не изреждам всичко това, за да предизвикам съчувствието ви, въпреки че една проява на разбиране е винаги добре дошла, а за да подчертая, че описаното по-горе започва да се превръща в стандартно преживяване за посетителите на киносалоните в Америка. Мога да преживея някоя дребна аудиовизуална проява на имбецилност, но не мога да понеса изличаването на вълшебството.

Тези дни говорех за това с по-голямата си дъщеря. Тя ме изслуша търпеливо, дори съчувствено, а после каза нещо много тъжно.

– Татко – заяви тя, – би трябвало да схванеш, че хората не държат да им мирише на умрял кон, когато отидат на кино.

Тя, разбира се, е права. Но ако питат мен, тези хора не знаят от

какво се лишават.

Рисковият фактор

Има нещо, което винаги ми се е струвало много нечестно. Само защото аз съм американец, а вие, драги читателю, Бог да ви благослови, не сте, излиза, че съм изложен на два пъти по-голяма опасност от ранна смърт и смърт при злополука.

Знам това, защото наскоро четох така наречената „Книга на рисковете: Вълнуващи факти за опасностите, на които се излагаме всеки ден“. Авторът е някакъв статистически пишман-експерт, на име Лари Лаудън.

Книгата прелива от интересни и полезни статистически данни, свързани предимно с вариантите на катастрофален край, които ви очакват в Съединените щати. Така например вече знам, че ако тази година се заема със земеделска работа, шансовете да изгубя някой крайник се увеличават три пъти, а вероятността да получа фатално отравяне се удвоява, в сравнение с варианта да си седя кротко и да не правя нищо. Междувременно знам също, че шансът да стана жертва на убийство през следващите дванайсет месеца е едно на 11 000, да се задавя до смърт – едно на 150 000, да загина при скъсване на бент – едно на десет милиона, а възможността нещо, което пада от небесата, да ме фрасне по главата и там да си остана, се оказва едно на 250 милиона. Дори да си седя в къщи, при това по-далечко от прозорците, се оказва, че съществува дразнещият шанс от едно на 450 000 да стана жертва на злополука с фатален изход. Намирам това за доста смущаващо.

Все пак, няма нищо по-дразнещо от откритието, че само защото съм американец, ставам прав, когато чуя „Звездното знаме“, и бейзболната шапка е основна съставна част на гардероба ми, има два пъти по-голяма възможност да свърша живота си във вид на обезобразена купчина, отколкото вие например.

Господин Лаудън не обяснява защо американците да представляват два пъти по-голяма опасност за себе си от британците например (сигурно мисълта го е разстроила прекалено много), но аз отделих доста време на този въпрос, и според мен от всичко изложено се натрапва отговорът, че Америка е едно много опасно място.

Вземете например този факт: всяка година в Ню Хемпшър дузина души, понякога и повече, загиват при сблъсък на колата им с лос. Поправете ме, ако греша, но е малко вероятно да ви сполети подобно нещо, ако се прибирате от пазар в „Сейнсбъри'с“ [верига супермаркети във

Великобритания – (Бел. ред.)]. Също така практически не съществува вероятност да бъдете разкъсани от мечка гризли или пума, да ви премаже бизон, или около глезена ви да се усуче сериозно раздразнена гърмяща змия – а всичко това се случва ежегодно на няколко дузини злощастни американци. Следват природните бедствия – торнадо, каменопади, лавини, наводнения, виелици, тук-там по някое земетресение – всички те трудно биха могли да се срещнат на онова спокойно малко островче, но всяка година стават причина за смъртта на стотици американци.

Накрая стигаме до проблема с огнестрелното оръжие, макар че всъщност би трябвало да го поставим на първо място. В САЩ има около двеста милиона броя огнестрелно оръжие и ние доста си падаме да го ползваме. Всяка година 40 000 американци умират от огнестрелни рани – голяма част от тях в резултат на нещастен случай. За сравнение, това означава средно 6,8 случая на смърт вследствие на огнестрелна рана на 100 000 души срещу някакво си 0,4 на 100 000 във Великобритания.

Накратко, Америка си е място, изпълнено с рискове. Странното е обаче, че ние се плашим не от това, от което трябва. Ако се заемете да подслушвате разговорите в ресторанчето на Лу тук, в Хановър, ще установите, че повечето хора си говорят за нивото на холестерола и натрия в кръвта, за мамографии и честота на сърдечния удар в покой. Покажете на повечето американци един яйчен жълтък и те ще отстъпят ужасено назад, а най-осезаемите рискове, които при това могат да бъдат избегнати, като че ли никак не ги безпокоят.

Четиридесет процента от американците продължават да не ползват предпазни колани при шофиране – нещо, което искрено ме удивлява, защото не мога да разбера какво му струва на човек едното шракване, след като то очевидно може да ви предпази да излетите като Супермен през предното стъкло. Още по-забележително ми се струва това, че поради няколко публикации във вестниците напоследък за деца, задушени от въздушните възглавници при леки катастрофи, хората подлудяха да свалят въздушните възглавници от колите си. Никой не взема предвид това, че нещастията са се случили предимно защото децата са седели отпред, до шофьора, където по принцип не бива да седят, и в повечето случаи не са им били сложени предпазни колани. Въздушните възглавници са спасили хиляди животи, но хората ги нарочиха за опасни и почнаха да се лишават от тях.

Подобна статистическа нелогичност се забелязва и при огнестрелните оръжия. Четиридесет процента от американците държат в домовете си огнестрелни оръжия, най-често в нощните си шкафчета.

Вероятността това оръжие да бъде ползвано, за да се застреля с него престъпник, е някъде към едно на милион. Вероятността обаче с него да се простреля член на семейството – най-често дете, което си играе – е поне двадесет пъти по-висока. Въпреки това над сто милиона души категорично пренебрегват този факт, че дори заплашват да гръмнат този, който много дрънка на тази тема.

Но нищо не отразява драстичната ирационалност на хората по отношение на риска така, както една от най-оживено обсъжданите теми през последните години – съдбата на пасивните пушачи.

Преди четири години Агенцията за защита на околната среда публикува доклад, според който непушачите над трийсет и петгодишна възраст, около които се пуши постоянно, са изложени ежегодно на риска да се разболеят от рак на белите дробове, възлизащ на едно на 30000. Реакцията беше незабавна. В цялата страна пушенето беше забранено – по работните места, в ресторантите, в търговските центрове и други обществени места.

Това, на което не бе обърнато внимание, е колко микроскопично малък е в действителност рискът за пасивния пушач. Едно на 30 000 звучи впечатляващо, но всъщност не означава кой знае какво. Изяждането на една свинска пържола седмично е по-вероятно да ви докара рак, отколкото честото стоене в помещение, пълно с пушачи. Също такава е опасността, ако ядете само един морков седмично, изпивате една чаша портокалов сок на две седмици, или изяждате една маруля на две години. Пет пъти по-вероятно е да си лепнете рак на белия дроб от домашния си папагал, отколкото от пасивно пушене.

Аз, разбира се, съм напълно съгласен със забраната на пушенето, защото това е мръсен и дразнещ навик, нездравословно за пушача, а и оставя грозни дупки от прогаряне по килима. Казвам само, че е малко странно да го забраняват по съображения за обществена безопасност, след като могат да оставят всеки глупак да притежава пистолет и да шофира без предпазен колан.

От друга страна, в тези неща рядко се среща логика. Спомням си как преди няколко години брат ми си купи лотариен билет (шансът му за печалба беше едно на 12 милиона), после се качи на колата и не си сложи предпазния колан (шансът за годината да пострада вследствие на катастрофа беше едно на 40). Когато изтъкнах пред него тази непосредственост, той ме изгледа за миг, после каза:

– А каква е според теб вероятността да те свалия от колата на пет километра от къщи?

Оттогава предпочитам да пазя тези мисли за себе си. Не е толкова рисковано, нали разбирате.

Ах, лятото!

Наскоро един приятел ми обясни, че в Ню Ингланд има три сезона. Или зимата току-що е свършила, или зимата иде, или е зима.

Знам какво имаше предвид. Тук летата са къси – започват около първи юни и свършват към края на август, а през останалото време е добре да не забравяте къде сте си прибрали ръкавиците. Затова пък през тези три месеца времето почти постоянно е приятно топло и слънчево. Най-хубавото е това, че температурите се въртят в поносими граници – не като в Айова, където съм израснал. Там от началото на лятото температурата и нивото на влажност не спират да се увеличават с всеки изминал ден, докато в средата на август става толкова горещо и задушно, че дори мухите само лежат по гръб и пъшкат.

Най-лошото е задухът. Само излезте вън от къщи в Айова през август и за двацет секунди ще изпаднете в състояние, което може да се определи като инконтинентност на потоотделянето. Става толкова горещо, че можете да видите кръгове от пот под мишниците на манекените по витрините. Имам особено живи спомени от летата в Айова най-вече защото баща ми беше последният човек в Средния запад, който си купи климатик. Беше на мнение, че климатиците не са природосъобразни. (Според него всичко на стойност над трийсет долара не е природосъобразно).

Единственото място, на което човек можеше да си поеме дъх, бяха покритите веранди. Докъм края на петдесетте години почти всяка къща в Америка имаше такава веранда. Покритата веранда е всъщност нещо като лятна стая отстрани на къщата, чиито стени са направени от фина, но здрава мрежа, за да не могат да влизат насекоми. Това е прекрасно място и в спомените си винаги ще го свързвам с лятото – с печените царевичи, пъпешите, нощната свирня на шурците, както и със звуците, съпровождащи среднощното прибиране на съседа господин Пайпър, който обикновено паркираше колата си с помощта на околните кофи за боклук, после изнасяше серенада на госпожа Пайпър, която се свеждаше до двукратно изпълнение на „Розата от Севиля“, и накрая се отпускате за заслужена почивка на моравата.

Така че, когато дойдохме да живеем в Съединените щати, основното нещо, което държах да има бъдещият ми дом, беше покрита веранда. Намерихме къща с покрита веранда. Там си живея през лятото. Пиша

тези редове, седнал в покритата веранда, и от време на време поглеждам към обляната от слънце градина, заслушвам се в чуруликането на птиците и бръмченето на косачката на съседа, наслаждавам се на милувката на ветреца и се чувствам повече от супер. Довечера ще се храним тук (ако госпожа Б., да е жива и здрава, не се препъне отново в чергата с подноса в ръце), после ще поседя още малко навън и ще почета, докато стане време за лягане, ще слушам шурците и ще наблюдавам веселото блещукане на светулките. Лятото не би било лято без всичко това.

Скоро след като се нанесохме тук, забелязах, че едно ъгълче на мрежата, до пода, се е откъснало, и котката ни ползва пролуката като котешка вратичка – промушваше се оттам и спеше на стария диван. Затова и не заковах мрежата. След около месец бях се зачел на верандата и останах до по-късно от обикновено. По едно време забелязах с ъгълчето на околото си, че котката влиза. Смути ме обаче една подробност – котката вече си беше при мен.

Загледах се по-внимателно. Беше пор. Нещо повече, порът се намираще между мен и единствения изход от верандата. Животното се упъти към масата и аз разбрах, че то идва вероятно всяка нощ, за да обере остатъците от вечерята, нападали по пода. Остатъци обикновено има, в резултат на една игричка, която аз и децата наричаме „Зеленчукова олимпиада“. Играем я винаги, когато госпожа Брайсън влезе в къщата, за да говори по телефона или да донесе още сос.

Да те напръска пор е най-лошото, което може да ти се случи, като изключим всичко, от което тече кръв или те вкарват в болница. Ако човек помирише пор от разстояние, миризмата не е чак толкова неприятна. По-скоро е странна, някак сладникава – не е приятна, но не и чак отблъскваща. Всеки, който е помирисал пор отдалеч, си казва „Че то не било чак толкова страшно. Чудя се защо вдигат толкова шум за тази миризма“.

Но само ако наблизите – или, което е по-лошо, порът успее да ви напръска – тогава, вярвайте ми, ще мине много, много време, преди някой да ви покани да танцувате дълъг и нежен блус. Миризмата е не само силна и неприятна, тя е практически неизличима. Излиза, че най-ефикасното средство против нея е да се изтъркаш основно с доматен сок, но дори да похабиш огромно количество сок, можеш да се надяваш само на частично подтискане на миризмата.

В дома на една съученичка на сина ми се беше промъкнал пор. Порчето беше пръскало наред и хората изгубиха практически всичко, което притежаваха. Пердета, чаршафи, дрехи, мека мебел – всичко,

което поема миризма – бе изгорено на двора, а оголялата къща бе изтъргана от тавана до мазето. Съученичката на сина ми така и не бе припарила до пора, беше напуснала къщата незабавно и се бе мила цял уикенд с доматен сок, но все пак трябваше да минат седмици, докато хората спрат да минават от другата страна на улицата, щом я срещнат. Така че, като ви казвам, че не ви-трябва да ви напръска пор, най-добре е да ми повярвате.

Всичко това премина през съзнанието ми, докато стоях и наблюдавах пора, който се намираще само на метър от мен. Животното прекара около трийсет секунди в душене на пода под масата, после спокойно се оттегли натам, откъдето беше дошло. Преди да излезе от верандата, се извърна и ми хвърли един поглед, който казваше: „През цялото време знаех, че си тук“. Но пък не ме напръска, за което изпитвам благодарност до ден днешен.

На следващия ден закърпих мрежата, но в израз на благодарност оставих една шепа суха котешка храна пред входната врата. Към полунощ порът се появи и я изяде. От този момент в продължение на две лета оставях редовно по малко храна отвън, порът идваше и я изядеше. Тази година не се появи. Имаше епидемия от бяс сред дребните бозайници, която сериозно намали популацията от порове, миешки мечки и дори катерици. Доколкото разбрах, това се случвало приблизително на всеки петнайсет години – нещо като природен цикъл.

Излиза, че съм загубил пора си. Но след година-две популацията ще се възстанови и ще мога да си осиновя нов. Надявам се да стане така, защото като си пор, вероятно нямаш много приятели.

Междувременно, отчасти в знак на почит към паметта му и отчасти защото госпожа Б беше уцелена с парче зеленчук, влизайки в неподходящ момент, вече не играем на онази игра. Въпреки че, ако трябва да бъдем честни, бях на косъм от шампионската титла.

Помощ за ненасочения индивид

Онзи ден преживях нещо толкова неочаквано и удивително, че разлях чашата с лимонада по ризата си. (Въпреки че за тази цел не ми е необходимо неочаквано събитие – стига ми само чаша лимонада). Тази газирана експлозия се дължеше на това, че се обадих в една правителствена служба – и поточно Социалните служби на САЩ – и някой вдигна телефона.

Както си седях и очаквах гласа на автомата, който трябваше да изрецитира: „Всички служители са заети, бихте ли останали на линията, докато ви пуснем малко дразнеща музика, прекъсвана на всеки петнайсет секунди от записан глас, който съобщава, че всички наши агенти са заети, и моли да останете на линията, докато ви пуснем малко дразнеща музика“ и така нататък, докато стане време за чай.

Представете си изненадата ми, когато само след 270 позвънявания от другата страна се чу глас на жив човек. Поразпита ме за подробности около личността ми, после каза:

– Извинявай, Бил. Би ли изчакал една минута? Нали ме разбрахте? Нарече ме Бил. Не „господин Брайсън“, не „сър“, не „О, всемогъщи данъкоплатец“. Преди две години бих определил това като пълно безобразие, но напоследък започна да ми харесва.

Има моменти, когато фамилиарността и отсъствието на формалности в американския начин на живот поставят търпението ми на изпитание – например когато някой келнер ме уведоми, че се казва Боб и че ще ме обслужва тази вечер. В такива случаи все още едва устоявам на импулса да отвърна:

– Искам само един чийзбургер, Боб, не съм готов за сериозна връзка.

Но общо взето това отношение започна да ми се нрави. Вероятно, защото то символизира нещо по-фундаментално.

Тук няма чинопочитание, а цари всеобщото убеждение, че никой не е нещо повече от другия. Мисля, че това е чудесно. Боклукчията ме нарича Бил, лекарят ме нарича Бил, директорът на училището, в което учат децата ми, ме нарича Бил. Те не ми се кланят и аз не им се кланям. Мисля, че така и трябва да бъде.

В Англия ползвах услугите на една счетоводителка в продължение на десетилетие. Отношенията ни бяха винаги сърдечни, но делови. Тя

докрай ме наричаше „господин Брайсън“, а аз докрай я наричах „госпожице Кресуик“. Когато се пренесох в Америка, си уговорих среща с нов счетоводител. Когато влязох в офиса, първите му думи бяха:

– А, Бил! Радвам се, че успя да дойдеш.

Междувременно сме приятели и когато се видим, си говорим за децата.

Това отношение има и други прояви. В Хановър, нашия град, има университет. Местният университет, „Дартмут“ е частен и много изискан – членува в „Айви Лийг“ [група от осем университета по източното крайбрежие на САЩ, известна с високите си академични стандарти. („Браун“, „Кълъмбия“, „Корнел“, „Дартмут“, „Харвард“, „Юнивърсити ъв Пенсилвания“, „Принстън“, „Йейл“)- (Бел. ред.)], като Харвард и Йейл, но по нищо не му личи.

Достъпът до територията на университета е свободен. Гражданите могат да ползват библиотеката, да присъстват на организирани от университетските власти концерти, ако искат, и да посещават подготвителните лекции. Дъщеря ми ходи на ледената пързалка в университета. Леоатлетическият отбор на училището, в който участва и синът ми, тренира през зимата на покритата писта на университета. Университетското филмово общество често организира прожекции на филми и аз често ги посещавам. Снощи гледах „Север-Северозапад“ с един от личните ми тийндейджъри и после пихме кафе и ядохме чийзкейк в университетската кафетерия. Никой не ти иска пропуск или документ, че имаш право да влизаш в сградата, никога не те карат да се чувстваш като досаден натрапник.

Всичко това придава на ежедневието атмосфера на откритост и равенство, която можете да наречете повърхностна и изкуствена, но пък облекчава живота от много излишни условности.

Има обаче нещо, което не е прието – и то е да ви дадат осигурителния номер на жена ви. Позволете да обясня. Номерът на социалната осигуровка е същото, каквото е осигурителният номер навсякъде, но има далеч по-голямо значение. На практика с помощта на него ви идентифицират като личност. Тъй като не беше осъзнала този факт, жена ми беше забутала някъде осигурителната си карта. Номерът ни беше спешно необходим за някакъв данъчен формуляр. Обясних това на чиновника от социалните служби, с когото разговарях по телефона. В края на краищата, той току-що ме беше нарекъл „Бил“, така че можех да се надявам на някакво разбиране.

– Позволено ни е да даваме тази информация единствено на

титуляра – отвърна той.

– Искате да кажете, на лицето, чието име фигурира на картата?

– Точно така.

– Ама тя ми е жена – изпелтечих аз.

– Позволено ни е да даваме тази информация единствено на титуляра.

– Я да се разберем – подох аз. – Ако на мое място беше жена ми, щяхте да ѝ съобщите номера по телефона просто така?

– Правилно.

– Ами ако ви се обажда някой, който просто се представя за нея?

След кратко колебание служителят отвърна:

– Бихме приели, че лицето, отправило запитването, е лицето, упоменато като титуляр.

– Момент, моля.

Замислих се за миг. Жена ми беше излязла и нямаше как да ѝ се обадя, но не ми се щеше пак да се захващам със същата работа след известно време. Взех отново слушалката и казах, без да променям гласа си:

– Ало, на телефона е Синтия Брайсън. Моля ви, бихте ли ми съобщили номера на осигурителната ми карта? Отсреща се чу нервно изкискване.

– Познах те, Бил – каза служителят.

– Не, наистина разговаряте със Синтия Брайсън. Бихте ли ми съобщили осигурителния номер?

– Нямам право да го съобщя.

– Би ли имало някакво значение, ако си променя гласа и говоря като жена?

– Опасявам се, че не.

– Позволете ми да ви запitam просто от любопитство. Номерът на жена ми сигурно е изписан на монитора пред вас?

– Да, така е.

– Но вие няма да ми го кажете?

– Съжалявам, но не мога да направя това, Бил – каза той категорично.

Годините мъчително трупан опит са ме убедили, че не съществува и минимален шанс да накараш държавен служител в САЩ да се отклони от правилата, за да ти помогне. Затова не продължих да настоявам. Вместо това го попитах дали знае как да изчистя тениската си от петна от ягоди.

– Със сода за хляб – каза човекът без нито миг колебание. – Накисватے тениската през нощта и петното ще излезе.

Благодарих му и така се разделихме.

Разбира се, щях да се радвам, ако бях получил нужната ми информация, но в замяна на това спечелих един приятел и той се оказа прав за содата за хляб. Тениската е като нова.

Къде се намира Шотландия и други полезни сведения

Наскоро, в самолет на една от американските авиолинии, прелиствайки бордното списание, попаднах на тест, озаглавен „Вашият интелектуален потенциал в областта на културата“.

Любопитен да разбера притежавам ли такъв, се зах да отговарям на въпросите. Първият гласеше: „В коя страна въпросът «Къде живеете?» е проява на лош вкус?“ За мое учудване отговорът, който открих на страница 113, беше „Англия“.

„За англичаните домът е нещо много лично“, поясняваше тържествено авторът на теста.

С ужас си припомних всички случаи през изминалите години, когато съм казал: „Та къде живееше, Клайв?“ (или както там му е било името, все пак всички не се казваха Клайв), без нито за миг да подозирам, че правя сериозен гаф, и че въпросният Клайв си мисли: „Любопитно американско копеле“. Така че сега се извинявам на всички тях, особено на Клайв.

После, два дни по-късно, се натъкнах на статия върху британската политика, поместена в „Уошингтън Поуст“, в която учтиво се поясняваше, че Шотландия се намира „на север от Англия“ – географска подробност, която дотогава считах за общоизвестна, и тогава започна да ми се изяснява, че може би не аз, а собствената ми нация е доста неинформирана.

Прииска ми се да узная какво точно знаят сънародниците ми за Обединеното кралство, но това не става така лесно. Не можеш да отидеш при някой, пък бил той и твой добър познат, и просто да изтърсиш:

– Я ми кажи, знаеш ли какво означава „Канцлер на хазната“ [буквален превод на Chancellor of the Exchequer, както се нарича министърът на финансите във Великобритания -(Бел, ред.)] или:

– Вярно ли е, че Шотландия се намира на север от Англия?

Би било нахално и неучтиво, а вероятно и смущаващо за човека, когото ще разпитвам.

Тогава ми хрумна, че един по-дискретен начин да задоволя любопитството си е да отида в библиотеката и да разгледам американските пътеводители за Великобритания. От тях се надявах да разбера от каква информация се нуждаят американците, преди да предприемат пътуване

до Обединеното кралство.

Така че отидох в библиотеката и се упътих към справочниците. Открих четири книги специално за Великобритания, плюс още осем за цяла Европа. От пръв поглед си харесах „Европа през 1996“ на Рик Стийвс. Не бях чувал никога за Рик, но ако можеше да се вярва на корицата, той прекарвал по няколко месеца всяка година „в опипване на фиордите и милване на замъците“ – което ми прозвуча извънредно плахо и нежно, а освен това и малко безсмислено. Натрупах всички книги на една маса в ъгъла и се заех с увлекателните си проучвания.

Е, мога да кажа, че открих отговора и той е, че американците не знаят кажи-речи нищо за Великобритания, поне ако се вярва на изчетените от мен пътеводители. Съгласно различните издания, американските туристи на Острова трябва да бъдат уведомени, че „Глазгоу не се римува с «кау»“ [окончанията на двете думи се изписват по един и същи начин, но се произнасят различно.- (Бел.ред.)], че лирите стерлинги вървят в Шотландия и Уелс „без проблем, също като в Англия“, че страната разполага с „добре обучени лекари“ и „всички най-нови медикаменти“, и, разбира се, че Шотландия се намира на север от Англия – така че най-добре е да си предвидите поне един ден за тези места.

От всичко излиза, че американските туристи са доста безпомощен народ. Въпросните книги не само им обясняват какво могат да очакват от Великобритания – предимно дъжд и къщи със сламени покриви – но и как да си стегнат багажа, как да стигнат до летището, че дори как да минат през митническия контрол.

„Бъдете любезни и отговаряйте учтиво, но не ставайте прекалено разговорчиви“ са инструкциите на Джоузеф Раф, автор на пътеводителя „Фийлдинг“ за Великобритания, когато пояснява на читателите си как да разговарят с емиграционните чиновници. „Дръжте спокойно паспорта си в ръка, но не го размахвайте!“ Може да не ми е работа, но смятам, че ако се налага някой да ви обяснява как точно да си държите паспорта, като че ли нямате необходимата подготовка да прекосявате океани.

Но най-любимата ми книга си остава „Най-добрите съвети за пътуване из Европа“ от някой си Джон Уитман. Беше толкова забавна, че я прочетох открай докрай.

Книгата е пълна с мрачни предупреждения за джебчии и алчни келнери и с упътвания как да съдите авиокомпанията, ако сте се пораздрусали в самолета по време на пътуването. Господин Уитман явно изхожда от предположението, че няма начин нещата да не се объркат. Първият му съвет към американците, когато става дума за особеностите на

европейските хотели, е: „Запишете си името на служителя, който ви е регистрирал“. По отношение на самолетните билети казва:

„Прочетете внимателно всички съпровождащи материали, за да си знаете правата“. Сред многото ценни съвети е поместена и идеята да си вземете „една-две химикалки“, да закачите табелката „Моля, не безпокойте“ на вратата на хотелската стая, ако не искате да ви безпокоят (не си измислям, дори пояснява как точно да я закачите на дръжката на вратата) и отбелязва мъдро (тъй като нищо не остава незабелязано за опитното око на господин Уитман), че като става дума за настаняване, „в Европа има най-разнообразни възможности“.

На друго място помества следното предупреждение: „В много хотелски стаи в Европа ще намерите тоалетни и бидета“, след което добавя предпазливо: „Ако държите да експериментирате с личната си хигиена посредством тези порцеланови подобия на тоалетни чинии, можете да го направите“. Благодаря за позволения, господин Уитман, но честно казано, табелката „Моля, не безпокойте!“ ме затрудни достатъчно!

От своя страна Джоузеф Раф помества полезен речник, с чиято помощ можете да се справите с редица озадачаващи британски термини. След това уверено заявява, че „фамилия“ е първото име, а „кръщелно име“ – второто, което би било полезна информация, ако в действителност не беше точно обратното.

Опасявам се, че грешките в тези книги са в изобилие. От тях научих, че бирата, която пиете в Англия, се нарича „битърс“, че името на лондонския пазар е „Ковънт Гардънс“, и нещо, което особено ме развесели – че името на прочутия архитект от елизабетинската епоха е „Индиго Джоунс“ [бирата е „битър“, пазарът – „Ковънт Гардън“, а архитектът – Иниго Джоунс. (Бел. ред.)].

От изданието „Да посетим Европа“ от 1996 година научих, че Кардиф е „единственият голям град в Уелс“, което сигурно ще шокира доста жителите на Суонси, а от „Икономичен пътеводител за Великобритания и Ирландия“ – че „почти всеки град, село, паланка или махала, ако ще да е в някоя отдалечена пустош, разполага с пощенска служба – която може да е разположена в месарница, пивница или аптека“.

Това, което установих всъщност, е че американците се нуждаят от нови пътеводители. Възнамерявам лично аз да напиша един, който да изобилства от напътствия в следния дух: „Когато разговаряте с два полица, винаги се обръщайте към него с «господин ченге»“ или „За да привлечете вниманието на някой неуловим сервитър, вдигнете два пръста и размахайте неколкократно и силно ръка. Той веднага ще ви приеме за

местен жител“. И накрая задължителното: „Никога не питайте хора на име Клайв къде живеят“.

Отмиращи диалекти

Има един човек на име Уолт, който от време на време идва да върши дребни дърводелски поправки из къщи. На вид е към 112-годишен, но Божичко, колко го бива да кове и да реже! Върши тази работа в нашия град вече в продължение на петдесетина години.

Уолт живее във Вермонт – от другата страна на река Кънектикът, която разделя нашия градец от съседния щат. Той е типичен жител на Ню Ингленд – почтен, трудолюбив, с вродено отвращение към пилеенето на пари, време и приказки. Разговаря така, като че ли очаква някой ден да му представят сметката за употребените думи. Но преди всичко, като повечето жители на щата, е свикнал да става рано. Майчице, колко рано стават хората в Ню Ингленд! Едни наши приятели, англичани от Съри, се заселиха тук преди няколко години. Скоро след пристигането им жената се обадила в зъболекарски кабинет, за да си запише час, и оттам и казали да дойде в шест и половина на другия ден. Тя се появила пред кабинета привечер и установила, че кабинетът е заключени лампите – изгасени. Оказало се, че имали предвид 6,30 сутринта! Но ако на Уолт предложат да дойде при зъболекаря по такова време, съм повече от сигурен, че той ще попита дали нямат малко по-ранен час.

Тъй или иначе, онзи ден Уолт пристигна у дома няколко минути преди седем часа и се извини, че е закъснял, защото движението в Норич било „жестоко“. Интересното в случая не беше толкова идеята, че движението в Норич би могло изобщо да бъде „жестоко“, а че той произнесе „Норич“ – като името на английския град. Учудих се, защото всички в Норич и наоколо произнасят името „Норуич“.

Реших да го разпитам каква е причината.

– Амии – започна той с универсалното встъпление на всички жители на Ню Ингленд, традиционно съпроводено със сваляне на шапката и замислено почесване на главата. Тази дума ще рече нещо от рода на „може би се каня да кажа нещо, но може пък и да не го направя“. После Уолт обясни, че името на градчето се произнасяло като „Норич“ някъде докъм петдесетте години, когато тук нахлули пришълци от Ню Йорк и Бостън, и започнали да променят произношението. Сега практически всеки, който е по-млад от Уолт, с други думи цялото местно население, произнася името на града като „Норуич“. Това ми се стори тъжно – представата, че колоритното местно произношение може да се затрие

просто защото новодошлите тук са прекалено мързеливи и небрежни, за да се опитат да го съхранят. Но това е само симптом на една много по-всеобхватна тенденция.

Преди трийсет години три четвърти от населението на щата Вермонт са били родени в самия щат. Днес тази бройка е спаднала до една втора, а на някои места е много по-ниска. Затова в наши дни е много трудно да чуете местно произношение или да чуете някой да употребява цветистите, макар и малко загадъчни изрази, с които щатът е бил прочут – например „по-тежък от умрял свещеник“ или „джийзъм-джийхасафратс“.

Ако достигнете по-затънтените кътчета на щата и влезете в някой селски магазин, може и да чуете някой престарял фермер да си поръчва още малко кафе. „колкото една жабешка кожа“, или да каже „Е, как да не вкисне на майка ти сладкото!“, но много по-вероятно ще е да се натъкнете на гражданин-преселник, накипрен в одежди на „Ралф Лаурен“, който пита човека зад щанда дали има гуава.

Такива явления се наблюдават в цялата страна. Наскоро четох едно академично изследване на диалекта на остров Оракоук, който се намира близо до бреговете на Северна Каролина (Ама наистина, като си помисли човек какви неща върша за вас!). Оракоук е част от Аутър Бенкс – бариерен архипелаг, чиито обитатели на времето са говорили на такъв богат и тайнствен диалект, че посетителите понякога предполагали, че са се озовали в забравена от времето английска колония от елизабетинската епоха.

Местните жители имали странен, напевен акцент, а говорът им съдържал много архаични термини, което не са били чувани никъде от времето, когато Шекспир е държал перо в ръка. Като хора, живеещи край морето, те използвали и много моряшки термини по специфичен начин. И накрая, за да объркат окончателно външните посетители, възприели редица термини от неанглийски произход като „пайзър“ например (етимологичният произход на думата е от италианската дума „пиаца“, но се употребява за веранда), произнесени при това по начин, който напомнял на Джордж Формби [Джордж Формби (1905–1961) – популярен британски театрален и филмов актьор и певец. – (Бел. ред.)], когато се прави на западняк. Накратко казано, интересен диалект.

Всичко това се задържало докъм 1957 година, когато федералното правителство построило мост, свързващ Оракоук със сушата. Туристите връхлетели незабавно, и диалектът на острова започнал да отмира.

Този процес е бил научно проследяван и регистриран от

специалисти по лингвистика към университета в Северна Каролина, които периодично правели работни посещения на острова в продължение на петдесет години. След това, за всеобщо удивление, диалектът на Оракоук започнал да се възражда. Изследователите установили, че хората на средна възраст – тези, които израснали през петдесетте и шейсетте години, през периода, когато туризмът става основна характерна черта от живота на острова – имали много по-ясно изразен акцент от този на родителите си. Обяснението, поне по предположения на изследователите, е че „островитяните преувеличават островния диалект – съзнателно или не – защото не искат да има съмнение, че са «истински кореняци на острова», а не туристи или пришълци от континента, установили се тук наскоро“.

Подобни феномени се наблюдават и по други места. Едно проучване на диалекта на Марта'с Винярд, остров близо до бреговете на Масачузетс, установява, че някои черти на традиционния местен акцент, като отварянето на дифтонга АУ дотолкова, че звучи като АА, преживели неочаквано възраждане, след като били почти напълно изчезнали. Излязло, че движещата сила на това възраждане са местните жители, върнали се на острова, след като дълги години живели другаде. Тези хора също веднага започнали да подчертават в изговора си стария диалект, за да се отличават от масата пришълци.

Дали това означава, че богатият, сочен вермонтски диалект също ще се възстанови, и че и занапред ще чуваме хора да казват „Ще те свие там, дето никъде не те е боляло“ или „грубо като глигански задник“? За съжаление май няма да стане така.

Съдейки по проучванията, тези феномени се случват на острови или в изолирани общности.

Изглежда, че когато старият Уолт окачи за последен път чука и триона на стената, наследникът му няма да говори като кореняк на Вермонт, дори да е роден и израснал там. Дано поне не става толкова рано.

Доклад за неефективност

Онзи ден една статия в местния вестник привлече вниманието ми. В нея се съобщаваше, че контролната кула и свързаните с нея съоръжения на близкото летище ще бъдат приватизирани. Летището работело на загуба, затова Федералната администрация на въздухоплаването се опитвала да намали разходите, като продава обслужването на приземяването на фирма, която ще може да го прави на по-ниска цена. „Говорителката на регионалния офис на Федералната администрация на въздухоплаването в Ню Йорк, Арлийн Сарлак, не бе в състояние да цитира името на компанията, която ще поеме обслужването на кулата“.

Е, това звучи крайно успокоително. Може да съм свръхчувствителен на тази тема, защото ми се случва да ползвам от време на време въпросното летище, и имам подчертан интерес там да могат да приземяват самолети приблизително по общоприетия начин. Затова и бих предпочел да знам дали кулата не е купена от компания „Консумативи за тоалетни Ню Ингленд“ или „Помощ при злополуки (Панама) ЕООД“, и че следващия път, когато самолетът ми ще се приземява, той няма да бъде напътстван от някакъв тип, изправил се на подвижна стълбичка и размахващ метла в ръка. Надявам се най-малкото Федералната администрация на въздухоплаването да има смътна идея кому продава кулата. Може да ставам заядлив, но ми се струва, че за такова нещо би могло да има някакъв файл някъде.

Трябва да се отбележи, че администрацията на въздухоплаването не блести с ефективност на работата. През април в един правителствен доклад бе отбелязано, че администрацията на въздухоплаването от години е затруднена в работата си от токови удари, стара и повредена техника, претоварен личен състав в състояние на постоянен стрес, неадекватни програми за обучение на персонала, и неправилно управление поради прекъсване на веригата на служебна йерархия. По отношение на стандартите на съоръженията, според същия доклад, 21 отделни офиса на администрацията са публикували 71 нареждания, седем стандарта и 29 спецификации. Изводът е, че във въпросната администрация нямат представа с какви съоръжения разполагат, как се поддържат тези съоръжения, и надали знаят дори чий ред е да вари кафето в офиса.

Според „Лос Анджелис Таймс“: „Поне три самолетни катастрофи са можели да бъдат предотвратени, ако Федералната администрация на

въздухоплаването не беше изостанала толкова с планираната модернизация на съоръженията за контрол на въздушния трафик“.

Споменавам всичко това, защото днес смятам да говоря за некомпетентността в голям мащаб. Въпреки моите старания продължава да битува страхотният мит, че Америка е място, където се работи ефективно. Смятам да унищожа този мит веднъж завинаги. В Америка се работи по всякакъв друг начин, но не и ефективно.

Това се дължи отчасти на факта, че страната е много голяма. Големите държави раждат голяма бюрокрация. Тези бюрокрации от своя страна се размножават в много министерства и отдели, и всеки един от тях издава множество правилници и нареждания.

Неизбежните последици от това бюрократично многообразие са, че лявата ръка не само че не знае какво върши дясната, но като че ли и не подозира за нейното съществуване. Този факт се илюстрира по много интересен начин от замразените пици.

В Съединените щати производството на замразена пица със сирене се контролира от Държавния административен отдел за храни и медикаменти. Затова пък производството на замразена пица с чушки се контролира от Министерство на земеделието. Всяка администрация има свой стандарт по отношение на съдържание, обозначение на продуктите и т.н. Всяка администрация има свой екип от инспектори и свои правила, които изискват лицензи, удостоверения за одобрение и всевъзможни други документи. И всичко това само за замразената пица. Една малка държава не може да си позволи такава лудост – за подобно нещо е необходима територията на цялата Европейска общност.

Изчислено е, че съобразяването с пълния набор изисквания на Федералната администрация струва на нацията 668 милиарда долара годишно – средно 7000 долара на домакинство. Бива, бива съобразяване, ама...

Това, което придава особен привкус на американската неефективност е странния, почти налудничав подход към икономистите. Да вземем примера с данъчната администрация.

Всяка година в Съединените щати не се обявяват и не се събират данъци на стойност приблизително 100 милиарда долара – внушителна сума, която би могла да изтрие федералния дефицит. През 1995 година под формата на експеримент правителството отпуска на данъчната администрация сто милиона долара допълнително за издирване и прибиране на тези суми. В края на годината с помощта на тези допълнителни субсидии администрацията открива и събира 800 милиона долара – само

част от липсващите пари, но все пак 8 долара приходи срещу всеки един отпуснат от правителството долар.

Данъчната администрация предвижда, че ако програмата продължава да функционира, правителството ще си получи поне 12 милиарда от липсващите данъчни постъпления през следващата година, и още повече през следващите. Вместо да разшири програмата обаче, Конгресът я отрязва – при това като част от федералната програма за намаление на дефицита! Сега разбирате ли какво искам да кажа?

Да вземем контрола върху хранителните продукти. Съществуват всевъзможни високотехнологични прибори за тестване на месото за зарази. Но правителството няма пари да инвестира в тях, затова федералните инспектори продължават да контролират месото визуално, както си минава по контейнерите. Хайде сега се опитайте да си представите колко внимателно ще наблюдава нископлатеният инспектор по храните всяко едно от 18000 напълно идентични пилета, които се точат край него на конвейер всеки божи ден от работната седмица? Наречете ме циник, но много се съмнявам, че след дванайсетгодишна служба въпросният инспектор е в състояние да си каже: „Я, ето още пилета – това може да се окаже интересно!“. Във всички случаи – и това е нещо, което може би трябваше да хрумне и на още някой досега – микроорганизмите са невидими с просто око.

В резултат, както признава самото правителство, 20 процента от пилешкото и 49 процента от пуешкото е заразено. До какви разносики за лечение на болести води това, може да предположи всеки, но се счита, че ежегодно около 80 милиона души се разболяват от храна, заразена при обработката, което струва на държавата някъде между 5 и 10 милиарда допълнителни медицински услуги, отразява се на продуктивността на работата и т.н. Всяка година в Съединените щати 9000 души умират от хранителни отравяния.

Което ни връща към добрата стара Федерална администрация на въздухоплаването. (Нищо не ни връща към нея, но по някакъв начин се налагаше да се добера отново до темата). ФАВ може да не е най-неефективната администрация в САЩ, но несъмнено е единствената, която държи живота ми в свои ръце, когато се намирам на 10 000 метра над земята, затова е можете да проявите разбиране към безпокойството ми, когато се оказва, че възнамерява да продаде контролната кула на някакви лица, чието име е неизвестно.

Според местния вестник сделката ще бъде приключена към края на месеца. Три дни след това съм необратимо обвързан да летя за

Вашингтон от въпросното летище. Споменавам го, за да не се чудите, ако попаднете на некролога ми след две седмици.

Но може да не се наложи да чакате дотогава. Току-що питах жена си какво ще вечеряме.

Тя каза, че е приготвила сандвичи с пуешко.

Един ден край морето

Всяка година по това време жена ми ме буди с игриво пошляпване и казва:

– Имам идея. Хайде да отидем с колата до океана – това са към три часа път, и като стигнем там, да свалим голяма част от дрехите си и да поседим на пясък до свечеряване.

– Защо? – питам плахо аз.

– Ще бъде много весело – настоява тя.

– Не съм убеден – отвърщам аз. – Хората се притесняват, когато си свалям ризата на публични места. И аз се притеснявам.

– Не, ще бъде страхотно. Косите ни ще се напълнят с пясък. Обувките ни ще се напълнят с пясък. Пясъкът ще полепне по сандвичите ни и ще трябва да го гълтаме. Ще изгорим от слънцето и вятъра. А като ни омръзне да седим, ще можем да поджапаме във водата, която е толкова студена, че те заболява кожата. Привечер ще потеглим за дома заедно с 37000 други излетници и ще се набутаеме в такова задръстване, че ще се приберем у дома чак към полунощ. През това време аз ще мога да правя остри забележки за шофьорските ти способности, а децата ще се забавляват, като се бодат едно друго с остри предмети. Ще бъде фантастично.

Трагедията е там, че като англичанка жена ми няма разумно отношение към солената вода, и вероятно наистина ще реши, че такова прекарване е страхотно. Честно казано, никога не съм разбирал пристрастието на британците към морското крайбрежие.

Щатът Айова, където съм израснал, отстои на повече от хиляда километра от най-близкия океан, затова за мен (и за повечето хора, родени в Айова, макар че не съм сондирал мнението на всички), думата „океан“ предизвиква плашещи асоциации с неща от рода на висок прилив и мъртво вълнение. Предполагам, че жителите на Ню Йорк изпитват подобен ужас, като чуват думи от рода на „житни поля“ и „селски панаир“. Езерото Акуаби, където плувах и изгарях на слънце през младежките си години, може да не се отличава с романтиката на Кейп Код или величието на скалистите брегове на Мейн, но пък там няма опасност някое течение да те дръпне за крака и да те откара в състояние на безпомощност до Нюфаундленд. Не, мен ако питат, задръжте си морето до капка.

Затова, когато през миналия уикенд жена ми предложи да отидем с колата до океанското крайбрежие, бях категоричен. Казах твърдо:

– В никакъв случай! Дума да не става!

Коего обяснява защо три часа по-късно се озовахме на плажа Кенебънк в Мейн.

Може да ви се стори невероятно, като се вземе предвид авантюристичния ми начин на живот, но досега съм бил на американско океанско крайбрежие само два пъти – единия път в Калифорния, на дванайсет години, когато успях да сваля цялата кожа на носа си (това е действителен случай), защото като достоен жител на Айова не прецених движението на оттеглящата се вълна и се гмурнах с главата надолу в пясъка, и веднъж във Флорида – тогава бях студент и толкова пиян, че не бях в състояние да забележа подробности от пейзажа като никакъв си океан.

Така че не претендирам да говоря на тази тема като авторитет. Единственото, което мога да кажа, е че ако се съди по плажа Кенебънк, американските и английските плажове нямат много общи черти. Да започнем с това, че тук няма кей, крайбрежна алея за разходки или аркади; никакви магазинче та, в които по силата на някакво чудотворно ценообразуване всичко струва една лира; няма будки, от които можеш да си купиш картички с хитри надписчета или смешни шапки; няма чайни, няма откъде да си купиш риба с пържени картофи; няма кой да ти гледа на ръка; няма зали за бинго, откъдето да се разнасят безтелесни гласове, обявяващи загадъчно: „Номер 37 – викарият пак е в храстите“ или каквото там обикновено казват.

Всъщност няма никаква комерсиализация – просто една дълга крайбрежна улица с множество вили, огромен, слънчев плаж, и безкрайно, враждебно море отвъд него.

Това не означава, че хората по плажа – а те трябва да бяха няколко стотици – страдаха от лишения. Бяха си донесли всичко, от което някога биха могли да се нуждаят като храна, напитки, чадъри, сеници, шезлонги и гумени дюшеци. Амундсен е тръгнал за Южния полюс с по-малко провизии, отколкото тези хора си бяха взели за плажа.

В сравнение с тях ние бяхме доста жалка гледка. Като изключим това, че бяхме бели като корем на старец, под формата на плажна екипировка разполагахме само с три хавлиени кърпи и плетена торба, в която съвсем по английски имаше туба с крем против изгаряне, неизчерпаем запас от мокри кърпички, резервни гащи за всички (за случай на пънотранспортно произшествие, налагащ посещение на лекарски кабинет), и скромно пакетче със сандвичи.

Най-малкият ни син огледа сцената и каза:

– Добре, тате, положението е следното. Имам нужда от сладолед,

лукозен комплект кофичка и лопатка, хот дог, захарен памук, надуваема лодка, екипировка за гмуркане, собствена пързалка, пица с допълнително сирене, и тоалетна.

– Тук няма такива неща, Джими – засмях се аз.

– Ама наистина ми трябва тоалетна.

Съобщих това на жена си.

– Ще трябва да го закараш до Кенебънкпорт – заяви тя невъзмутимо изпод гигантската си плажна шапка.

Кенебънкпорт е стар град на кръстопът, възникнал много преди някой да е познавал автомобила, на няколко километра навътре от брега. Тук всичко беше задръстено с автомобили от всички посоки. Паркирахме на възмутително голямо разстояние от центъра и се заехме да претърсваме града за тоалетна. Докато намерихме тоалетна – всъщност за целта ни послужи задната стена на аптеката, но не казвайте това на жена ми – малкият Джими вече не се нуждаеше от нея.

И така, упътихме се обратно към плажа. След няколко часа, когато отново стигнахме там, установих, че всички са влезли да поплуват и че е останал само един полуизяден сандвич. Седнах на една кърпа и загризах сандвича.

– О, виж, мамо – възкликна жизнерадостно втората ми дъщеря, когато се появи от вълните след малко – татко яде сандвича, който остана от кучето.

– Кажете ми, че не е вярно! – изхленчих аз.

– Не се безпокой, скъпи – каза жена ми. – Беше ирландски сетер, те са много чисти.

Не си спомням повече подробности. Дремнах малко и когато се събудих, установих, че Джими ме е заровил до врата в пясък, в което не би имало нищо лошо, ако бе започнал от краката, а не от главата ми. Освен това бях успял да изгоря така, че през следващата седмица един дерматолог ме покани да отида като експонат на конгрес на дерматолозите в Клийвълнд.

Бяхме загубили ключовете на колата и ги търсихме два часа, ирландският сетер се върна и открадна една от плажните кърпи, а после ме ухапа по ръката, задето му бях изял сандвича, а по косата на малката ми дъщеря полепна катран. С други думи, типичен ден край морето. Прибрахме се у дома в полунощ след неволно преминаване на канадската граница но това ни даде тема за разговори по време на дългия обратен път през Пенсилвания.

– Очарователно – беше заключението на жена ми. – Трябва скоро

да отидем пак.

Най-ужасното е, че беше съвсем искрена.

Великолепно неуместни истории

Ето ви една история, която много обичам.

Точно преди Коледа миналата година една американска компания за компютърни игри на име Максис ООД пуска на пазара приключенска игра на име SimCopter, в която играчите управляват хеликоптери на спасителни мисии. Когато играчът завърши успешно десетото и последно ниво, според материалът, поместен в „Ню Йорк Таймс“, той бива възнаграден с някаква аудиовизуална шашма, описана като „ликуваща тълпа, фойерверки и духова музика“.

Вместо това обаче, за тяхна изненада, победителите получавали снимки на целуващи се мъже по бански костюми.

Мошеническите снимки били пробутали от един 33-годишен програмист на име Жак Сервен. На въпрос на журналист от вестник „Таймс“ той отговаря, че включил мляскащите се хубавци, за да изтъкне „отсъствието на хомосексуални герои в компютърните игри“. Компанията трескаво иззела от пазара 78 000 игри и подканила господин Сервен да си търси работа другаде.

Следва друга история. През юни настоящата година, докато прекосявала цяла Америка с кола, някоя си госпожа Рита Руп от Тълса, Оклахома, решила, че може да бъде отвлечена от лица с престъпни помисли. Затова, за да бъде по-спокойна, тя си подготвила предварително бележка, на която написала с подходящ за такава ситуация треперлив почерк: „Помощ! Отвлечена съм! Повикайте патрула!“ На бележката били написани името и адреса ѝ, както и телефонните номера на съответните въоръжени инстанции.

Ако напишете подобна бележка, би трябвало да бъдете сигурни, че а/ наистина ще ви отвлекат и б/ няма да изпуснете неволно бележката от чантата си. Хайде сега познаяте какво се случило!

Нещастната госпожа Руп изпуснала бележката, тя била намерена и предадена където трябва от съвестен гражданин, и след много кратко време полицията на четири щата била издигнала пътни барикади, разпратила бюлетини и общо взето, настанала голяма суматоха.

Междувременно госпожа Руп продължила пътешествието си в сладостно неведение за хаоса, който оставяла зад себе си.

Проблемът с тези две истории, колкото и да са забавни, е че досега не съм измислил начин да ги вградя в текста на книгата. Непрекъснато

попадам на интересни и любопитни неща, незабавно ги изрязвам или фотокопирам и ги слагам в папка под заглавие „Компютърни игри – целуващи се мъже“ или „Най-злополучните пътувания по магистрали“ или каквото ми се стори подходящо.

След известно време – например днес следобед – отново попадам на тях и започвам да се чудя какво, по дяволите, съм имал предвид. Наричам това колекциониране на интересна, но в крайна сметка безполезна информация „синдром на Игнац Земелвайс“ [Игнац Земелвайс (1818–1865) – въвежда дезинфекцията в медицинската практика в резултат на наблюденията си върху следродовата треска, която дотогава се е считала за неизбежна. – (Бел. ред.)], на името на лекаря от Австро-Унгария Игнац Земелвайс, който през 1850 година установил за първи път, че разпространението на инфекции в болничните заведения може да намалее рязко, ако персоналът и болните започнат да си мият ръцете. Скоро след като направил това епохално откритие, доктор Земелвайс починал – от инфектирана рана на ръката си.

Разбирате ме, нали? Страхотна история, но не мога да ѝ намеря място. Със същия успех бих могъл да нарека този феномен „синдром Версале“ по името на оперния певец Ричард Версале, който през 1996 година, на премиерата на „Аферата Макропулос“ в „Метрополитън“ изпял фаталните думи „Жалко, че ти е писано да живееш само толкова“ и веднага след това паднал и умрял, горкият, от инфаркт.

Също така бих могъл да го нарека на името на прочутия генерал от армията на Северните щати, Джон Седжуик, който загинал в битката при Фредериксбърг по време на Американската Гражданска война. Последните думи на генерал Седжуик били: „Казвам ти, човече, не биха могли да уцелят и бизон от такова разс...“.

Общото между всички тези хора е, че историите им нямат и най-бегла връзка с нищо, което съм писал или някога ще напиша. Проблемът пък е, че не съм напълно сигурен за какво възнамерявам да пиша (честно казано, умирам от любопитство да видя докъде ще докарам тази глава), та затова си пазя тези текстове, да не би пък случайно да ми потрябват.

Вследствие на това съм затрупан с дебели пликосе, преливащи от вестникарски изрезки – като тази например, от някакъв вестник, излизащ в Портланд, Мейн, със заглавие „Отново намерен човек, привързан с вериги към дърво“. Думата „отново“ прикова вниманието ми. Ако заглавието гласеше просто „Намерен човек, прикован с вериги към дърво“, сигурно щях да продължа да прелиствам вестника. В крайна сметка на

всеки може да му се случи да го приковат към някое дърво с вериги, но да го допуснеш втори път – е, това вече си е проява на небрежност.

Въпросният човек бил някой си Лари Доуън от град Мексико в щата Мейн. Оказало се, че той имал крайно интересното хоби да се привързва към някое дърво с помощта на верига и катинар и после да хвърля ключа така, че да не може да го достигне. В този конкретен случай бил прекарал в гората около две седмици и едва не умрял.

Любопитна история, определено полезен урок за всеки от нас, който има намерение да възприеме привързването с вериги на открито като хоби, но е трудно да си представя за какво точно съм мислел, че ще ми послужи. Особено като имаме предвид капацитета на уважаваното списание „Найт енд Дей“ [притурка към „Доили Мейл“, в която се публикуват първоначално есетата, включени в настоящата книга. – (Бел. ред.)].

Също така не мога да разбера предполагаемата значимост на изрезката от „Сиатъл Таймс“ – в нея става дума за военни парашутисти, които, за да изградят добър обществен имидж на войската, приели да скочат с парашутите си на училищното футболно игрище в град Кенеуик, щат Вашингтон, за да дадат сигнал за началото на мача. С впечатляваща точност те скочили от самолета, оставяйки подир себе си следи от цветен дим, изпълнили няколко сложни акробатични упражнения във въздуха и се приземили на празния стадион в другия край на града.

Не ми е ясно също така защо съм изрязал друга статия от „Ню Йорк Таймс“ – за една семейна двойка, която записвала гукането на малката си дъщеричка. Хората представили резултата като стихотворение (пример за някой от стиховете „Буа-буа-буа-буа-буа-буа“) на някакъв си „Открит конкурс за североамериканска поезия“, и получили награда като полуфиналисти.

Понякога за съжаление не пазя цялата статия, а само някой откъс, и си оставам със загадъчно фрагментарна информация. Ето например цитат от мартенския брой, 1996 година, на списание „Атлантик Мънтли“: „Напълно законно е един дерматолог да извърши мозъчна операция в гаража си, ако намери пациент, склонен да легне на операционната маса и да си плати“. Ето друг цитат – от вестник „Уошингтън Поуст“: „Изследователи от университета в Юта са открили, че повечето хора дишат предимно през едната си ноздра в продължение на три часа и през другата през следващите три“. Господ знае какво правят през останалите осемнайсет часа от денонощието, защото не съм запазил остатъка от статията.

Все си мисля, че ще намеря някакво място на тази сбирка, но още

не съм намерил начин. Но можете да сте убедени, че успея ли, вие ще я прочетете първи.

Да загубиш син

Опасявам се, че тази глава може да излезе малко съззлива. Съжалявам, но вчера вечерта, тъкмо пишех нещо, и най-малкият ми син влезе в кабинета с бухалка за бейзбол и шапка на главата, и ме попита дали ще поиграя малко с него. Исках да приключа с нещо важно, преди да тръгна на дълго пътуване, и почти бях отклонил предложението му с учтиво съжаление, когато изведнъж ми хрумна, че никога вече той няма да бъде на седем години, един месец и шест дена, и че не е зле да се възползваме от този миг, докато можем.

И така, излязохме на моравата пред къщи. Тук вече историята става много съззлива. Преживяването беше толкова прекрасно и примитивно, че не съм в състояние да го опиша – начинът, по който следобедното слънце осветяваше моравата, сериозното, съсредоточено личице на детето, фактът, че осъществяваме тази изконна връзка между баща и син, върховното задоволство просто да бъдем заедно. Не можем да повярвам, че съм мислил, че писането на някоя статия или завършването на книга, или каквото и да било друго занимание може да бъде по-важно и прекрасно от това.

Този внезапен пристъп на чувствителност си има повод. Поводът е, че преди около седмица закарахме най-големия си син в един университет в Охайо, където започна следването си. Той беше първият от четирите ни деца, който напусна семейното гнездо, и сега, когато вече не е при нас – когато е далеч, пораснал и независим – осъзнавам колко бързо си отиват от нас.

– Заминат ли за колежа, всъщност никога вече не се прибират у дома – каза тези дни с копнеж в гласа една съседка, която беше изпратила вече и двамата си сина.

Това определено не бяха думите, които очаквах да чуя. Очаквах някой да ме убеди, че се връщат, при това много често, само че вече са се научили да си закачат дрехите, да се възхищават на интелекта и остроумието ми, и са се отказали от странната слабост да си забиват лъскави камъчета по различни части от тялото си. Но онази съседка беше права. Него вече го няма. Празнотата на къщата го доказва.

Не съм очаквал да бъде така, защото през последните две години, макар че беше тук, всъщност не беше, ако разбирате какво искам да кажа. Като повечето тийнейджъри и той не живееше у дома в

общоприетия смисъл на тази дума – по-скоро наминаваше по няколко пъти дневно, за да провери какво има в хладилника или да се шляе из стаите с хавлиена кърпа на кръста и да подвиква: „Мамо, къде ми е....?“ – например „Мамо, къде ми е жълтата тениска?“ или „Мамо, къде ми е дезодорантът?“. От време на време виждах горната част на главата му над облегалката на някое кресло пред телевизора, на чийто екран някакви ориенталци се ритаха по главите, но най-често обитаваше място, попадащо под общото название „Навън“.

Ролята ми в записването му в колеж се свеждаше в писането на чекове – купища чекове – и в добиването на все по-бледо и ужасено изражение с нарастването на сумите. Разноските по изпращането на едно дете в университет в Щатите са невероятни. Може би защото живеем в град, където на тези неща се гледа много сериозно, почти всяко дете на тази възраст обикаля и оглежда поне дузина университети – разноските са ужасяващи. Следват таксите за приемни изпити, и отделна такса за кандидатстване във всеки от избраните университети.

Но всичко това бледнее пред таксите за обучение. Годишната такса за университета на сина ми е 19 000 долара – и доколкото разбирам, сумата е съвсем приемлива в наши дни. Таксите в някои университети достигат 28 000 долара годишно. Следват 3000 долара годишно за стаята, която ползва, 2400 долара за храна, към 700 долара за учебници, 650 за медицинско обслужване и застраховки, и 710 за „странични занимания“. Не ме питайте какво означава това определение. Аз само плащам таксите.

Освен това трябва да пресметнем цените на билетите, които му трябват, за да си дойде у дома за Деня на благодарността, Коледа и Великден – това са ваканционните периоди, когато всеки студент в Америка ползва услугите на авиолинии, затова и цените през тези периоди са зашеметяващи – плюс всякакви непредвидени разходи, като обикновено пилеене на пари и извънградски телефонни разговори. Жена ми вече започна да му се обажда всеки ден, за да го пита стигат ли му парите, въпреки моите настоявания, че той би трябвало да се обажда, за да пита нас. И така в продължение на четири години. Има и още нещо. Догодина и дъщеря ми трябва да започне да следва, значи разноските ще се удвоят.

Затова се надявам да ме извините, като ви кажа, че емоционалният аспект беше изтикан на заден план от трайния финансов шок. Едва когато го оставихме в стаята му в университета – трогателно самотен и объркан сред купища кашони и куфари в спартанското помещение, напомнящо на затворническа килия – осъзнахме, че той напуска нашия

живот и навлиза в своя собствен.

Когато се завърнахме у дома, стана още по-лошо. Никой не гледа кикбокс по телевизията, няма хаотична купчина маратонки в антрето, никой не подвиква „Мамо, къде ми е...?“ от горния етаж, няма човек с моите размери, който да ме нарича „куку“, никой не казва „Хубава риза, тате. Да не си я свил от някой състезател по гребане?“. Всъщност едва сега разбирам, че не съм бил прав. Дори когато не е бил у дома, си е бил у дома, ако разбирате какво имам предвид. А сега вече го няма.

Достатъчно е нещо съвсем обикновено – някоя свита на топка тениска на задната седалка на колата, използвана дъвка, залепена на възможно най-подходящото място – и веднага ме обзема желание да се разхленча. От своя страна госпожа Брайсън изобщо не се нуждае от повод. Тя си хленчи безпомощно – край умивалника, докато чисти с прахосмукачката, когато е в банята. „Момченцето ми“, проплаква тя, издишва си носа в първото попаднало ѝ парче плат и продължава да хлипа.

През последната седмица постоянно се шурах безцелно из къщата и се спирах да разглеждам какво ли не – стара баскетболна топка, купите от състезанията по лека атлетика, които е печелил, някаква стара ваканционна снимка – и все си мислех за тези небрежно подминати някогашни дни, които те ми припомнях. Мъчително е не само съзнанието, че синът ми вече не е тук, а и мисълта, че момчето, което е бил някога, си е отишло завинаги. Какво ли не бих дал да го върна обратно. Но разбира се, това е невъзможно. Животът си върви. Децата порастват и тръгват по своя път, и ако още не сте го осъзнали, повярвайте ми, това става много по-бързо, отколкото можете да си представите.

Затова смятам да сложа край и да отида да поиграя малко бейзбол на моравата пред къщи, докато все още имам тази възможност.

Магистрално разнообразие

Ако четете внимателно (а ако не го правите, каква е причината?), ще си спомните, че наскоро пътувахме от Ню Хемпшър до Охайо, за да оставим най-големия ми син в университета, който прие да му осигури образование и подслон през идущите четири години срещу известна сума, достатъчно за финансирането на нова космическа совалка.

Това, което не споменах тогава, за да не ви разстройвам излишно, бе какъв кошмар представляваше всъщност това пътуване. Моля ви, разберете ме, аз обичам жена си и децата като всеки нормален човек, независимо от това в какви разносики ме вкарват годишно за обувки и компютърни игри (а разносиките, честно казано, са големи), но това не означава, че съм готов отново да прекарам цяла седмица заедно с тях в металната капсула на автомобил по американска магистрала.

Бързам да подчертая, че проблемът не е в семейството ми, а в американските магистрали. Божичко, колко скучни са те! Един европейец просто не може да си представи скука в такъв мащаб. Част от проблема се свежда до дължината им – от Ню Хемпшър до централен Охайо са 1300 километра и още толкова обратно – но най-неприятното е, че по пътя няма никакво разнообразие.

Навремето не беше така. Когато бях момче, по магистралите в САЩ бе пълно с най-различни забавления. Не бяха кой знае колко качествени, но това нямаше никакво значение.

Човек можеше да разчита, че всеки ден ще се натъкна на табели с текстове от рода на: „Посетете световноизвестната атомна скала – тя наистина свети!“ Няколко километра по-нататък имаше следваща табела: „Вижте скалата, озадачила учените! Само на 440 километра!“ На втората табела имаше и картинка на сериозен на вид учен, а до устата му имаше очертано кръгче като от комикс, в което той споделяше: „Това наистина е чудо на природата!“ или „Удивен съм!“.

След още няколко километра следваща табела подканваше: „Преживейте въздействието на атомно-скалното силово поле... ако смеете! Само на 147 километра!“ Тук вече имаше изобразен човек, странно напomniaщ собствения ви баща, отлитащ нанякъде под въздействието на неизвестна радиация. Отдолу пишеше с по-малки букви: „Внимание! Може да се окаже неподходящо за малки деца!“

Това решаваше нещата. По-големият ми брат и сестра ми,

наблъскани заедно с мен на задната седалка, изчерпили възможностите да се забавляват, като драскат с химикалка геометрични мотиви по лицето, ръцете и корема ми, надаваха вой, че трябва да видят тази световноизвестна атракция, а аз тъничко им пригласях.

Хората, които поставяха тези табели, трябва да се били изключителни – сред най-великите гении на маркетинга в наше време. Знаели са с абсолютна точност – до миля, бих казал – колко време е необходимо на пълна кола с деца да преодолее упоритата и неизбежна съпротива на бащата да се отклони, за да посети нещо, което ще му загуби времето и ще струва пари. В крайна сметка, разбира се, отивахме.

Естествено, световноизвестната атомна скала нямаше нищо общо с представите, създадени от рекламата. Оказваше се, че е смешно малка в сравнение с картинката и изобщо не свети. Беше оградена отвсякъде, привидно заради сигурността на посетителите, а оградата бе покрита с табели, на които пишеше: „Внимание! Опасно силово поле! Не преминавай!“ . Разбира се, винаги се намираше някое дете да пропълзи под оградата, да отиде до скалата и да я пипне, че дори да се изкатери по нея, без да отлети нанякъде или изобщо да пострада видимо. В крайна сметка моите екстравагантни татуировки с химикалка привличаха повече вниманието на тълпата.

Отвратен, баща ми ни натъкваше обратно в колата, кълнеше се, че никога вече няма да се остави да го подведат така, и потегляхме. Няколко часа по-късно се натъквахме на нова крайпътна табела, на която пишеше: „Посетете световноизвестните пеещи пясъци! Само на 350 километра!“ и цикълът започваше отново. На запад, в действително скучните щати като Небраска и Канзас например, хората можеха спокойно да пишат по табелите каквото им хрумне – „Вижте мъртвата крава! Часове забавление за цялото семейство!“ или „Стърчаща дъска! Само на 220 километра!“ . С течение на годините, доколкото си спомням, успяхме да посетим един отпечатък от лапа на динозавър, многоцветна пустиня, вкаменена жаба, една дупка в земята, която имаше претенциите да бъде най-дълбокият кладенец в света, както и една къща, построена изцяло от бирени бутилки. Всъщност това е основното, което си спомням от ваканциите.

Всички тези неща бяха разочароващи, но не е там въпросът. Човек не плащаше 75 цента за преживяването. Плащахме по 75 цента като своеобразно признание към изобретателния човек, благодарение на когото бяхме изминали 200 километра, обзети от искрено вълнение, а в моя случай през това време брат ми и сестра ми не рисуваха върху мен.

Баща ми така и не можа да разбере идеята.

За съжаление и моите деца няма да я разберат. По време на последното ни пътуване прекосихме Пенсилвания – толкова огромен щат, че прекосяването му отнема цял ден – и по пътя попаднахме на табела със следния текст: „Посетете Крайпътна Америка! Само на 130 километра!“

Нямах представа какво представлява „Крайпътна Америка“, а и не се намираше на пътя ни, но настоях да отидем. Такива неща в наши дни вече са на изчезване. Най-вълнуващото нещо, на което можеш да се надяваш, пътувайки по американска магистрала, е да видиш някое заведение на „Макдоналдс“. Затова такава нещо като „Крайпътна Америка“, каквото и да бе то, трябваше да се оцени по достойнство. Иронията в случая бе, че с изключение на мен нито един от пътуващите в колата нямаше и най-смътно желание да го види.

„Крайпътна Америка“ се оказа голям крайпътен макет на влакова линия, с малки градчета и тунели, ферми с миниатюрни крави и овце, и много влакчета, които описваха безкрайни кръгове по релсите. Беше малко прашно и зле осветено, но очарователно, защото създаваше впечатлението, че е останало недокоснато от 1957 година насам. През този ден бяхме единствените посетители, а може би и за много още дни. Аз изпаднах във възторг.

– Не е ли страхотно? – обърнах се към по-малката си дъщеря.

– Татко, как можеш да бъдеш такава жалка картина – каза тя снизходително и излезе.

Погледнах с надежда към брат й, но той само поклати глава и я последва.

Разбира се, бях разочарован, но мисля, че знам какво ще направя следващия път. Ще ги затискам в продължение на два часа на задната седалка и ще драскам по тях с химикалка. Тогава ще съумеят да оценят всяка крайпътна атракция. Убеден съм в това.

Шпиони в действие

Има нещо, за което трябва да бъдете предупредени, ако някога решите да ползвате пробна в американски универсален магазин или някакъв друг търговски център. Напълно законно е – и дори явно се счита за обичайно – служителите на магазина да ви шпионират, докато се преобличате.

Знам това, защото току-що прочетох книгата на Елън Олдърман и Карълайн Кенеди, озаглавена „Правото на личен живот“. Книгата е пълна с плашещи примери за това как фирми и работодатели могат да се натрапват в неща, които е общоприето да се считат за лични – и го правят с ентузиазъм.

Практиката със следене на клиенти в пробните излезе на бял свят през 1983 година, когато един клиент се преобличал в пробната на голям магазин в Мичиган и установил, че служител на магазина се е покатерил на стълба и го наблюдава отгоре. Клиентът бил възмутен и дал магазина под съд, но загубил делото. Съдът решил, че е напълно законно търговците да се предпазват от кражби посредством такова следене.

Този клиент не би трябвало да е особено изненадан. Това явление става все по-широко разпространено. Съчетанието от технологически напредък, работодателска параноя и алчност води до това, че много милиони американци установяват, че външни лица се набъркват в личния им живот по начин, който преди десетилетия би бил недопустим.

Влезте в Интернет, в произволен сайт, и там веднага ще се регистрира, че сте били там и колко време сте стояли. Тази информация може да се продава на търговски компании, които се занимават с каталожна търговия – обикновено така и става, или просто в резултат на получените сведения започват да ви бомбардират с покани да харчите пари за това или онова.

Нещо по-лошо, вече съществуват информационни брокери – нещо като електронни частни детективи – които си изкарват хляба от ровене в Интернет, за да събират лична информация за хората срещу заплащане.

Ако сте гражданин на САЩ, достатъчно е да сте гласувал само веднъж, и за тях става напълно възможно да се доберат до адреса и рождената ви дата, тъй като регистрационните формуляри на гласуващите са обществено достояние в повечето щати. С помощта на тези две сведения те могат (и го правят срещу такса от 8 до 10 долара) да ви осигурят

почти всякаква поверителна информация за всеки, който ви интересува – свидетелство за съдимост, медицинско досие, шофьорско досие, списък на вземани кредити, хобита, пазарни предпочитания, годишен доход, телефонен номер (включително и такива, които не са поместени в телефонния указател) – каквото ви дойде на ума.

И преди беше възможно да се добереш до част от тези сведения, но за целта трябваше да се разпитва с дни и да се посещават най-различни правителствени служби. Сега всичко става за минути, при пълна анонимност, по Интернет.

Много фирми се възползват безскрупулно от тези технологични възможности, за да повишат продуктивността си. Съгласно една публикация в списание „Таим“, една банка в Мериленд проучвала здравните картони на лицата, кандидатстващи за кредити в нейните клонове – доколкото се разбира, процедурата била напълно законна – за да установи кой от тях страда от животозастрашаваща болест и съответно да отреже кредита му. Други компании се занимават не с клиентите, а със собствените си служители – например проверяват дали вземат медикаменти, които могат да се купуват само с рецепта, и какви са те. Една голяма, известна компания сключила договор с друга, фармацевтична фирма да проучат заедно медицинските досиета на служителите на първата, за да установят кой от тях би имал нужда от антидепресанти. Идеята била, че първата фирма ще разполага с по-спокойни служители, а втората, фармацевтичната, ще набере повече клиенти.

Според Американската Асоциация на фирмените мениджъри, две трети от фирмите в САЩ следят по някакъв начин служителите си. Тридесет и пет процента от фирмите проследяват телефонните им разговори, а 10 процента дори ги записват, за да могат после да ги прослушват на спокойствие. Една четвърт от всички компании признават, че проверяват файловете в компютрите на служителите си, и че четат писмата от електронната им поща.

Други фирми пък следят служителите си по време на работа. Една секретарка на колеж в Масачузетс открила скрита камера, която работела денонощно и записвала действията ѝ на работното място. Господ знае какво са очаквали да видят на записа ръководителите на колежа. Но това, което получили в действителност, били кадри, на които жената се преобличала всяка вечер – сменяла дрехите, с които работела, с анцуг, защото ходела да тича след работа. В момента секретарката седи колежа и вероятно ще прибере доста пари. Но в други случаи съдът е потвърждавал правата на работодателите да следят служителите си по

време на работа.

През 1989 година служителка в голяма японска компютърна компания установила, че ръководството на компанията проверява редовно електронната поща на всички служители, въпреки че официално компанията заявявала обратното. Жената съобщила за откритието си и била уволнена незабавно. Дала под съд бившите си работодатели, но загубила делото. Съдът потвърдил правото на работодателя не само да проверява личната кореспонденция на служителите си, но дори и да ги лъже дали го прави. Екстра работа.

И за да се върнем към една много популярна тема, действително се шири параноя на тема упойващи вещества. Преди около година един мой приятел си намери работа в голяма компания в Айова. На отсрещната страна на улицата, точно срещу фирмата, имало кръчма, в която ходели повечето служители след работа. Една вечер приятелят ми си пиел бирата с колеги, когато някаква друга колежка го заговорила и го попитала дали знае откъде може да си намери малко марихуана. Казал ѝ, че не пуши марихуана, но за да се отърве от нея, защото жената била много настоятелна, и дал телефона на свой познат, за когото знаел, че продава марихуана.

На другия ден бил уволнен. Оказало се, че жената просто шпионирала за ръководството на фирмата. Целта на операцията била да се изкорени употребата на наркотици от служителите. Нека си изясним нещата. Човекът не ѝ е давал марихуана, не я е подвеждал тя самата да пуши марихуана, дори подчертал, че той самият не ползва такива неща. - Независимо от това изхвърчал от работа за „окуражаване и подпомагане на употребата на забранени от закона вещества“.

Вече цели 91 процента от големите компании подлагат някои от служителите си на тестове за употреба на упойващи вещества. Огромен брой компании са въвели така наречения „Правилник TAD“ [TAD – абривиатура на tabacco, alcohol and drugs – тютюн, алкохол и наркотици (Бел. ред.)] – които забраняват на служителите на фирмите да ползват което и да е от цитираните упойващи вещества по всяко време на денонощието, включително и у дома. Ако щете, вярвайте, но има компании, които забраняват на служителите си да пият и пушат където и когато и да било – ако ще да става дума за една бира в събота вечер – и налагат спазването на тази дисциплина, като държат служителите им да дават урина за изследване при поискване. Може да е възмутително, но си е така.

Става обаче още по-лошо. Две компании на електронни продукти

изобретили съвместно нещо, наречено „активна значка“ – с помощта на това устройство ръководителите на фирмата са в състояние да проследяват движенията и действията на всеки служител, който бъде задължен да го носи. Значката изпраща сигнал на всеки 15 секунди. Сигналят се получава в централния компютър, където по такъв начин се набира информация къде е и къде е бил всеки от служителите, с кого е говорил, колко пъти е ходил до тоалетната или до автомата за вода – накратко, проследява се всяко тяхно действие през целия работен ден. Ако това не звучи тревожно, не знам тогава какво може да ви уплаши.

Мога обаче да съобщя със задоволство за едно развитие, което доказва, че от всичко това има и полза. Една компания от Ню Джърси е патентовала устройство, с което е в състояние да проследява дали персоналът в ресторантите си мие ръцете след ползване на тоалетната. Ето, това е нещо, за което гласувам и аз.

Как да вземем кола под наем

Живеем в САЩ вече две години и половина, ако щете, вярвайте (пък и да не вярвате, пак си е така), и човек би си казал, че сме започнали да се ориентираме, но уви, няма такова нещо. Тайните на съвременния американски начин на живот продължават да ме озадачават. Нещата са ужасно сложни, нали разбирате.

Разсъждавах на тази тема миналата седмица, когато отидох да взема кола под наем на летището в Бостън. Служителят на гишетото, след като вкара в компютъра всички номера, които някога по някакъв начин са били свързани с мен, и копира няколкото ми кредитни карти, попита:

– Искате ли Изключително покритие на отговорност за щети на трети лица при съзнателен отказ от права?

– Не знам – отвърнах аз несигурно. – Какво е то?

– Осигурява покритие в случай на иск за отговорност от страна на втори лица по щети на трети лица при съзнателен отказ от права, подаден по отношение на вас, или при изключителни претенции на титуляр или втора страна, предявени от вас от името на четвърто лице при далечна роднинска връзка.

– Освен в случаите, когато предявявате иска за остатъчни изключения по отношение на титуляра – намеси се някакъв човек от опашката зад мен.

– Не, това важи само в Ню Йорк – възрази човекът на гишетото. – В Масачузетс не можете да претендирате за остатъчни изключения, освен в случай, че сте еднокрак и че не сте постоянно пребиваващ в Северна Америка според данъчните формуляри.

– Вие имате предвид покритието на оценка на инвалидност при втори лица – намеси се втори човек от опашката. Да не сте от Роуд Айлънд?

– Ами да – рече първият.

– Това обяснява нещата. При вас има вариативна двойно отрицателна процедура по оценяването.

– Нищо не разбирам – изплаках аз отчаяно.

– Вижте – поде малко нетърпеливо чиновникът на гишетото, – да предположим, че се блъснете с тази кола в колата на човек, който има покритие на оценка на инвалидност при втори лица, но няма отговорност по отношение на титуляр и трети лица. Ако вие имате

изключително покритие на отговорност за трети лица, не трябва да теглите от собствената си полица по точка едноцифрена двупосочна отговорност. Какво е покритието ви по отношение на лични загуби?

– Не знам – отвърнах аз.

Той ме зяпна и попита недоверчиво:

– Как така не знаете?

С ъгълчето на окоото си забелязах как останалите от опашката си разменят развеселени погледи.

– С тези неща се занимава госпожа Брайсън – беше малко неясният ми отговор.

– Какво ниво на нисък двоен падеж имате?

Видът ми говореше недвусмислено: „Моля ви, не ме бийте!“ Той си пое дъх по начин, който намекваше, че може би е дошъл моментът да се поразходя навън.

– Струва ми се, че се нуждаете от Универсален пакет с пълно покритие и двустранен подробен план на обратимост.

– С нарастващи ползи при смърт – предложи вторият суфльор от опашката.

– Какво е това изобщо? – попитах тъжно.

– Всичко е описано в брошурата – каза чиновникът и ми подаде някаква листовка. – Най-общо казано, пакетът ви осигурява покритие от 100 милиона долара при кражба, пожар, злополука, земетресение, ядрено нападение, експлозии на блатен газ, сблъсък с метеор, дерайлиране с последвал косопад и умишлено предизвикана смърт – при условие, че щетите са нанесени едновременно и вие уведомите съответните инстанции в рамките на 24 часа с писмен доклад за инцидента.

– Колко струва това?

– 172 долара дневно. Но заедно с договора получавате и комплект ножове за пържоли.

Погледнах към другите хора на опашката. Те кимнаха.

– Добре, ще го взема – казах аз примирено.

– Към това мога да ви предложа и опция за допълване на гориво „Без грижи“ – продължи чиновникът, – както и икономична опция „Напълни си сам“.

– Това пък какво е? – попитах с ужас, осъзнавайки, че кошмарът продължава.

– Ами с опция „Без грижи“ можете да ни върнете колата с празен резервоар и ние ще заредим еднократно само срещу 32 долара и 95 цента. При икономичната версия сте длъжен сам да напълните резервоара,

преди да върнете колата, а тези 32 долара и 95 цента плащате по точка „Разнообразни неуточнени такси“.

Посъветвах се с доброволните консултанти и взех опция „Без грижи“.

Чиновникът отметна нещо в съответната графа.

– А ще вземете ли и опция за автомобилен локатор?

– Това какво е?

– Съобщаваме ви къде се намира колата.

– Вземете опцията – каза настоятелно човекът зад мен. Веднъж, в Чикаго, я отказах и в продължение на два дена и половина скитосвахме из летището в търсене на проклетата кола. Оказа се, че е паркирана под брезент в едно житно поле близо до Пиория [град в Илиноис – (Бел. ред.)].

Нещата продължиха да се развиват в същия дух. Накрая се оказа, че сме изчели около двеста страници с усукани опции. Чиновникът най-сетне ми връчи договора.

– Само подпишете тук, тук и тук, и тук – каза той. – Сложете инициалите си тук, и тук, и тук, и тук – а, и ето тук. А също така тук, тук и тук.

– За какво ги слагам тези инициали? – попитах подозрително.

– Тези тук ни дават правото да дойдем у вас и да вземем едно от децата ви или подбрано от нас електронно съоръжение, ако не ни върнете колата навреме. Тук сте подписали съгласие да ви инжектират серум на истината в случай на правен спор. Тук се отказвате от правото да търсите правата си по законен път. Тук приемате, че всяка щета, нанесена на колата ни оттук нататък, е ваша отговорност. Тук сте подписали дарение от 25 долара за тържеството по случай пенсионирането на Бърнис Ковалски.

Преди да отворя уста, той прибра своето копие от договора и постави на негово място карта на летището.

– Как да отидете до колата – поде той и започна да драска по картата, като че ли решаваше загадка с лабиринт в детско списание. – Проследявате червените знаци от терминал А до терминал D2, след това тръгвате по пътя, обозначен от жълтите знаци – и от зелените също – до паркинга при ескалаторите на сектор R. Слезте с ескалатора до фойето за пътници Q, качете се на совалката за „Сателитен паркинг – долината на Мисисипи“, и слезте на паркинг А427-Запад. Оттам следвате белите стрелки по тунела под пристанището, през карантинната зона, а после покрай завода за водни филтри. Пресичате писта 22-ляво, прескачате

оградата в долната ѝ страна, тръгват надолу по брега, и ще намерите колата си паркирана в ниша номер 12604. Червен „Летящ прилеп“. Не можете да я объркате.

Подаде ми ключовете и една голяма кутия, пълна с документи, застрахователни полици и други подобни материали.

– Успех – подвикна той след мен.

Разбира се, така и не намерих колата и закъснях за срещата си с няколко часа, но ако трябва да бъдем честни, ножовете за пържоли вършат добра работа.

Есен в Ню Ингланд

Ах, есента!

Всяка година по това време за мъчително кратък период – не повече от една-две седмици – тук става нещо удивително. Целият щат Ню Ингланд е обхванат от нещо като цветна експлозия. Всички тези дървета, които в продължение на месеци са представлявали обикновен тъмно-зелен фон, внезапно засияват в милион ярки оттенъци, и природата, за да цитираме Френсис Тролърп [Френсис Тролърп (1779–1863) – англ. писателка, автор на повече от 40 книги, най-прочутата от които „Маниерите на американците“ – саркастично описание на нравите в Америка през онази епоха. Повечето и романи се занимават с критика на проблемите на обществото. Френсис Тролърп е майка на прочутия викториански писател Антъни Тролърп. – (Бел. ред.)]: „грейва величествено“.

Вчера, под предлог, че извършвам жизненоважни проучвания, отидох с колата във Вермонт и подложих изненаданите си крака на разходка до Килингтън Пийк – 1270-метров връх, издигащ суровото си великолепие в сърцето на Зелените планини. Беше един от онези пищни дни, натегнал от мускусния аромат на есента, когато всичко излъчва осезаемо, крехко съвършенство, а въздухът е толкова чист и ясен, че сякаш можеш да посегнеш и да чукнеш с пръст по него като по излъскана чаша за вино. Това крехко съвършенство се отнася и до цветовете – яркосиньото небе, тъмнозелените поля и хилядите блестящи тонове на листата на дърветата. Наистина удивителна гледка представлява пейзажът, когато всяко дърво в него внезапно добива собствена индивидуалност, когато всеки виещ се междуселски път и заоблен хълм грейне във всички ярки цветове, дарени от природата – пламтящо алено, златистожълто, пулсиращо кървавочервено, огненооранжево.

Простете ми, ако ставам малко излиятелен, но не можеш да опишеш такава величествена гледка, без да изпаднеш в многословно. Дори прочутият естествоизпитател Доналд Кълрос Пийти, човек, чиято проза е толкова суха, че може да се ползва за попиване на локви по пода, напълно обезумява, когато се опитва да предаде на лист хартия прелестите на есента в Ню Ингланд.

В своето класическо произведение „Естествена история на дървесните видове в Източна и Централна Северна Америка“ Пийти се разпростира на 434 страници, служейки си с език, който при най-добро

желание може да бъде наречен дърводелски. Ето ви един типичен откъс: „Дъбовете са обикновено масивни дървета, с богати корони, с груба, възлеста кора, в повечето случаи клоните им имат по пет разклонения, и разклоненията на жилките на листата също са пет...“. Но когато най-сетне насочва вниманието си към захарния клен в Ню Ингленд и великолепието на пъстроцветните му есенни одежди, той се променя, като че ли са му сипали нещо в какаото. В безразборна поредица от задъхани метафори Пийти описва цветовете на клена като „подобни на многогласния вик на голяма армия... на огнени езици... на мощната, напориста мелодия, надигаща се с огнените вълни на симфонично море, която дава с вопъла на песента смисъл на пресметнатите дисонанси на оркестъра“.

– Да, Доналд – струва ми се, че чувам гласа на жена му, а сега си вземи хапчетата, скъпи.

В продължение на два трескави абзаца той продължава в този стил, а след това изведнъж се връща към наклона на жилките на листата, люспести пъпки и увиснали клонки. Напълно го разбирам. Когато се озовах в първично чистия въздух на самия връх Килингтън, откъдето погледът стига безпрепятствено до хоризонта и се рее над безбрежни ширини, потънали в есенна пъстрота, едва се удържах да не разперя ръце и да изпълня подбрани песни на Джон Денвър (затова е препоръчително да потегляте в планината с опитен придружител и винаги да си носите добре оборудвана аптечка).

От време на време попадаме на статия за някой академик, съпроводена с цветова скала, в която тържествено се съобщава за научното откритие, че листната маса на кленовете в Мичиган или на дъбовете в Озаркс [гористи планини в южните и централни територии на САЩ, простиращи се от Сейнт Луис до р. Арканзас – (Бел-ред.)] е придобила много по-наситени тонове, но това няма нищо общо с особеностите, които придават уникалност на есенната пъстрота в Ню Ингленд.

Като начало, пейзажът на Ню Ингленд предлага такива картини, каквито не могат да се намерят никъде другаде в Северна Америка. Сгрените от слънцето бели църкви, покритите мостове, спретнатите ферми и скупчените селца представляват идеално допълнение към богатите земни тонове на природата около тях. Нещо повече, тук има такова разнообразие на дървета, каквото рядко може да се срещне другаде – дъб, бук, трепетлика и смрадлика, четири вида клен и безброй други създават контрасти, които зашеметяват сетивата. Накрая, но преди всичко, съществува и това кратко, но съвършено равновесие на климата през есента – с кристално чисти, но вече студени нощи и топли, слънчеви дни

което спомага да се доведат всички тези дървета до точно разчетената кулминация. Така че едно нещо е сигурно. В продължение на няколко великолепни дни, всяка година през октомври Ню Ингленд е най-прекрасното място на света.

Още по-забележително е това, че никой не знае причината за този феномен.

През есента, както вероятно си спомняте от уроците по биология в училище, дърветата се подготвят за дългия зимен сън, преставайки постепенно да произвеждат хлорофила, който придава зелен цвят на листата им. Отсъствието на хлорофил позволява на друг пигмент, така нареченият каротин, който е присъствал и дотогава в листата, да излезе за малко на преден план. Каротинът е в основата на жълтите и златисти тонове на брезите, буковете и при някои дъбове например. И сега идва интересният момент. За да просъществуват тези златисти цветове, дървото трябва да продължи да храни листата, които не вършат нищо полезно, освен дето си висят на клона и изглеждат красиво. Тъкмо по времето, когато дървото би трябвало да пести цялата си енергия, за да му стигне до другата пролет, вместо това то черпи от силата си, за да подхранва един пигмент, чиято функция е да изпълва с радост сърцата на простовати хорица като мен, но дървото няма никаква полза от това.

Още по-загадъчен е фактът, че някои дървесни видове отиват дори по-далеч, и за сметка на собствените си жизнени сили, произвеждат други вещества, антоцианини, които подхранват невероятните оранжеви и алени тонове, толкова типични за есента в Ню Ингленд. Работата не е в това, че дърветата в Ню Ингленд произвеждат по-големи количества антоцианини, а просто в това, че почвата и климатът на Ню Ингленд осигуряват подходящите условия за буйното разпространение на тези цветове. Климат, който е по-топъл или по-влажен, дърветата полагат същите усилия в продължение на години, но не постигат същия резултат. Никой не знае защо дърветата черпят така усърдно от силите си, след като не получават нищо в замяна.

Накрая идва ред на най-голямата мистерия. Всяка година буквално милиони хора, познати на местното население под любезно дадения им прякор „зъпачи на шума“, се качват на колите си и преминават значителни разстояния, за да стигнат до Ню Ингленд и да прекарат няколко уикенда, ровейки се в антикварни магазинчета с имена от рода на „Магазинът на Норм – антики и колекционерски сувенири“.

По моя преценка не повече от 0,05 процента от тях се отдалечават на повече от 50 метра от колите си. Какво странно и необяснимо

злощастие е това – да стигнеш на косъм от съвършенството и да му обърнеш гръб.

Те пропускат не само живителната наслада от пребиваването на открито – свежия въздух, богатите природни миризми, вечно новото удоволствие да се скиташ сред преспи от сухи листа, но и уникалното преживяване да чуеш как околните хълмове кънтят от „Селски път, отведи ме у дома“, изпълняван на висок глас с подчертан англо-айовски акцент. Можете да ми вярвате, че това вече си струва да се откъснете за малко от колата си.

Едно дребно неудобство

Нека си поговорим за удобствата в Америка и затова как колкото по-предполагаемо удобни стават нещата, толкова по-неудобни са в действителност.

Мислех си за това онзи ден (непрекъснато мисля, не знам дали забелязвате – просто е удивително). Бях завел двете си по-малки деца на обяд в „Бъргър Кинг“, а пред прозорчето за коли се беше наредила дълга опашка. Прозорчето е място, пред което спираш (а не „преминаваш“, както подсказва обещаващото наименование на английски [„drive-through window“ – букв. „прозорче, през което се преминава“ – (Бел.ред.)]) и си вземаш храната оттам, като преди това си дал поръчката по един микрофон, покрай който си минал. Идеята е да се осигури незабавно покупка на храна за къщи на хора, които бързат.

Ние паркирахме, слязохме от колата, влязохме, поръчахме и ядохме. Излязохме след десетина минути. Докато потегляхме отново, забелязах, че пред един бял микробус, който беше последен на опашката, когато пристигнахме, все още има четири-пет коли. Ако шофьорът беше паркирал като нас и влязъл в заведението, и си беше поръчал храната, за да си я изнесе сам, щеше да стане много по-бързо, но той не би го направил, защото се предполага, че прозорчето отвън е направено именно с цел да осигури бързина на обслужването и удобство.

Нали ме разбирате? Американците така са се прирастили към идеята за удобство, че са готови да понесат всякакви неудобства, за да си го осигурят. Знаем, че звучи шантаво, но какво да правим? Нещата, които предполагаемо облекчават живота ни и пестят време, в повечето случаи имат тъкмо обратния ефект, и това ме накара за се замисля (пак почнах, виждате ли?) каква може да е причината.

Американците винаги са проявявали забележителна склонност към представата за постигнати с определена помощ облекчения. Интересен факт е, че почти всички изобретения, свързани с ежедневието, които изключват полагането на усилия – ескалатори, автоматични врати, асансьори, хладилници, перални, замразени храни, заведения за бързо хранене – са били направени в Америка, или поне са се разпространили за първи път тук. Американците дотолкова са свикнали с непрекъснатия поток на технологичния напредък, който пести труда, че през шейсетте години на двайсети век вече започнаха да очакват почти изцяло от

техниката да полага физически усилия вместо тях.

Спомням си момента, когато осъзнах, че това може да не е толкова добра идея – беше Коледа, 1961 или 1962 година – и баща ми получи електрически нож за рязане на месо. Беше от първите модели, доста внушителен. Може би паметта ми изневерява, но май си спомням как татко си сложи гумени ръкавици и работни очила, преди да го включи в мрежата. Това, което обаче помня с абсолютна сигурност, бе че когато ножът опря до печената пуйка, не я нарязва, а по-скоро я разпиля на ситни парченца из всички ъгълчета на кухнята под формата на белезникав спрей, докато накрая острието се удари в чинията, предизвика избухване на синкави искри, а после ножът се изтръгна от ръката на баща ми, хлъзна се по масата и плъзна във от стаята като някакво създание от филма „Гремлини“. Май така и не го видяхме повече, макар че понякога чувахме призрачно потропване по краката на кухненската маса в късните нощни часове.

Като повечето патриотично настроени американци, баща ми постоянно купуваше някакви патентовани машинарийки, които в крайна сметка се оказваха истинска катастрофа – пароструйки, които трябваше да премахват упоритите гънки от костюмите, но не го правеха, а за сметка на това отлепяха тапетите в стаята; електрическа острилка за моливи, която можеше да погълне цял молив (включително металния накрайник за гумичка и върховете на пръстите ви, ако не внимавате) за помалко от секунда; водна клечка за зъби (за сведение на незапознатите, това е устройство, изтласкващо водна струя, която би трябвало да чисти зъбите ви), която действаше толкова енергично, че трябваше двама души да я държат, а след това банята приличаше по-скоро на автомивка, и много други.

Но това е нищо в сравнение с положението в наши дни. Американците се обкръжават с вещи, които вършат разни неща вместо тях, до степен на абсурдност – автоматични дозатори за котешка храна, електрически сокоизстисквачки и отварачки за консерви, автомати за лед в хладилниците, електрическо задвижване на прозорците на колите, еднократни четки за зъби, заредени с необходимата доза паста за зъби. Хората така са се прирастили към тези удобства, че са по паднали в плен на порочен кръг – колкото повече пестящи труда устройства купуват, толкова повече трябва да работят; колкото повече работят, толкова повече пестящи труда устройства им трябва.

Няма измишльотина, колкото и да е смешна, която да не намери заинтересована публика в Америка, стига да обещава някакво облекчение

на усилия. Наскоро видях реклама, в която срещу 39 долара и 95 цента се предлагаше „осветена, въртяща се закачалка за вратовръзки“. Натискаш едно копче и всичките ти вратовръзки минават пред теб като на парад, пестейки ти изтощителното изпитание да подбиращ на ръка.

Къщата ни в Ню Ингленд беше пълна с технически постижения, наследени от предишните собственици, и всяко от тях бе създадено с цел някакво облекчение на ежедневния труд. Някои от тях постигат целта си до известна степен (както е известно, питая особено добри чувства към мелачката за боклук), но повечето са удивително безполезни. В една от стаите например имаше автоматични пердета. Натискаш едно копче на стената и двата чифта пердета се плъзгат автоматично напред-назад. Най-малкото така би трябвало да бъде. На практика обаче в единия чифт едното се отваря, а другото се затваря, а във втория едното непрекъснато върви напред-назад, докато другото не се движи изобщо в продължение на пет минути, а после започва да дими. Не сме припарвали до въпросните пердета от първата седмица, когато се нанесохме, досега.

Наследихме също така и автоматична врата на гаража. На теория звучи прекрасно и дори много шик. Пристигаш с колата на входната алея, натискаш едно копче на дистанционното управление и после, в зависимост от това как си разчел времето, се плъзгаш плавно навътре в гаража, или отнасяш долната част на вратата. След това отново натискаш копчето, вратата се затваря зад теб, и всеки, който минава край къщата в този момент, си казва: „Брей! Какъв баровец!“

В действителност обаче вратата на гаража ни се плъзва надолу само когато е сигурна, че ще премаже велосипедче с три колела или някое гребло, а затвори ли се веднъж, не се отваря за нищо на света, докато не взема някой стол и не предприема нещо по-темпераментно с контролната кутия, с помощта на отвертка и чук, и в крайна сметка викам монтьора на гаражната врата – един тип на име Джейк, който си кара отпуската на Малдивските острови, откак му станахме клиенти. Дал съм на Джейк повече пари, отколкото припечелих през първите четири години, след като завърших колеж, и все още нямам гаражна врата, на която мога да разчитам.

Разбирате какво искам да кажа. Автоматични пердета и гаражни врати, електрически дозатори за котешка храна и въртящи се закачалки за вратовръзки – всичко това облекчава живота само привидно. Всъщност единственото, което тези вещи правят, е че ви вкарват в допълнителни разходи и усложняват всичко още повече.

От което стигаме до две заключения. Първо, не забравяйте, че към думата „удобство“ много лесно може да се прилепи представката „не“. И второ, пратете овреме децата си на училище, в което се обучават техники за гаражни врати.

Съдете ме де!

Имам един приятел във Великобритания, университетски преподавател, който наскоро беше помолен от адвокатите на една американска фирма да се яви като свидетел-експерт по един техен случай. Казаха му, че смятат да изпратят адвоката, водещ делото и двамата му асистенти до Лондон, за да разговарят с него.

– Няма ли да е по-лесно и по-евтино, ако вместо това аз дойда в Ню Йорк? – попитал приятелят ми.

– Да – отвърнали те категорично, – но по този начин ще впишем в сметката на клиента три самолетни билета.

Ето ви пример за хода на мислите на американски юрист.

Убеден съм, че много американски юристи (е, поне един-двама) извършват удивително трудна работа, която напълно ги оправдава да искат от клиентите си хонорар от 150 долара на час. Проблемът е, че адвокатите, които искат такива хонорари, са прекалено много. Всъщност – и това е една много отрезвяваща статистика – в САЩ има повече юристи, отколкото в останалата част на света. Спрямо задоволителното изобилие от 260 000 през 1960, днес те вече са 800 000. Падат ни се по 300 адвокати на 100 000 граждани. За сравнение, във Великобритания съответната цифра е 82, а в Япония – 11.

Разбира се, всички тези адвокати имат нужда от работа. В повечето щати е позволено на адвокатските кантори да рекламират дейността си, и повечето от тях се възползват с ентузиазъм от правата си. Не можеш да останеш за половин час пред телевизора, без да се натъкнеш поне да една реклама, в която адвокат с подчертано искрено изражение заявява: „Здравейте, аз съм Вини Тарикатов от кантора «Висящи дела и Ко». Ако сте пострадали по време на работа, ако сте претърпели автомобилна злополука, или просто имате нужда от допълнителни средства, елате при нас и ще ви намерим кого да съдите“.

Американците, както е всеизвестно, се съдят по повод и без повод. Всъщност, готов съм да повярвам, че тук-там се намира по някой, завел дело „без повод“ и прибрал двайсетина милиона за неизяснени страдания. Действително битува убеждението, че ако някъде нещо се обърка, и вие се окажете наблизо, сте в правото си да приберете един куп пари.

Идеална илюстрация на твърдението ми е случаят отпреди две години, когато в един химически завод в Ричмънд, Калифорния, стана

експлозия, в резултат на което градът бе обвит в димни кълба. Само за няколко часа 200 адвокатата и техни представители връхлетяха върху развълнуваната общественост, раздавайки визитни картички и съвети към гражданите да отидат незабавно в местната болница за освидетелстване.

Двадесет хиляди от постоянните жители на града послушаха съветите им.

Това, което се видя в телевизионния репортаж от мястото на събитието, приличаше на голям купон на открито. От двайсетте хиляди доволни и видимо напълно здрави хора, които се бяха наредили на опашка за преглед в спешното отделение, бяха приети едва двайсет. Въпреки че броят на лицата, получили доказани нарушения на здравето, беше меко казано ограничен, 70 000 граждани – което значи, практически всички до един – внесоха искове за щети. Компанията се споразумя с тях за обезщетение в размер на общо 180 милиона долара. От тези 180 милиона на 40 милиона отидоха за хонорарите на адвокатите.

Всяка година се подават над 90 милиона иска в тази страна с екстравагантно изобилие на правораздаването, значи по един иск на двама души и половина – и много от тези искове могат при най-добро желание да се определят като „израз на неоснователни амбиции“. Сега, докато пиша тези редове, едно тексаско семейство съди треньора на училищния баскетболен отбор, задето оставил сина им на скамейката на резервите по време на някакъв мач – съди го за „унижение и тежки душевни страдания“. В щата Уошингтън някакъв човек със сърдечно заболяване съди местната млекопроизводителна компания, „защото на опаковките им няма предупреждения за вредата от холестерин“. Не може да не сте чели за онази жена, която подаде иск срещу компанията „Дисни“, след като тя и семейството били обрани на паркинг на „Дисниленд“. Основният прицел на обвинението беше, че когато внуците ѝ, уплашени и травмирани от нападението, били прибрани от служители в работните помещения, за да се успокоят и да си починат, видели как героите на Дисни събличат костюмите си. Откритието, че Мики Маус и Гуфи са всъщност хора, скрити в костюм, било прекалено тежко за нежната психика на дечицата.

Искът беше отхвърлен, но на други места някои хора са печелили цели състояния, абсолютно извън всякакви пропорции по отношение на преживените загуби или травми. Наскоро се пишеше много за едно съдебно дело – някакъв служител в пивоварните заводи в Милуоки разказал сюжета на едно по-пиперлия телевизионно шоу на своя колежка, която се засегнала и подала срещу него иск за сексуален тормоз.

Пивоварните заводи незабавно уволнили господина, който пък незабавно подал съдебен иск срещу заводите. Не ми е ясно кой какво е заслужавал – мен ако питат, всеки от участниците е заслужавал по един хубав пердах – но в крайна сметка уволненият служител гушнал 26,6 милиона долара, приблизително 400 000 пъти годишната си заплата, според присъдата, издадена от симпатизиращите му (разбирай малоумни) съдебни заседатели.

Пряко свързано с идеята, че воденето на съдебни дела е бърз начин да се припечелят доста пари, е интересното и типично американско убеждение, че каквото и да се случи, е виновен някой друг. Така че ако вие например пушите по осемдесет цигари дневно в продължение на петдесет години и накрая си докарате рак на белите дробове, вината непременно е у някой друг, а не у вас самия, и започвате да съдите не само производителя на предпочитаната от вас марка, но и търговците на едро и дребно, че и транспортната фирма, която осъществява връзката между едните и другите. Една от най-забележителните отлики на американската правораздавателна система е, че тя позволява ищците да съдят хора и фирми, дори когато са непряко свързани с цитираното в иска обвинение.

Поради начина, по който функционира системата (или поточно по който тя не функционира), често на фирмата или институцията излиза по-евтино да уреди проблема извън залите на съда, отколкото да допусне да се стигне до съдебно дело. Да вземем например случая с една жена, която, влизайки един дъждовен ден в някакъв универсален магазин, се подхлъзнала на входа и паднала. За нейно учудване и голямо задоволство, незабавно и предложили да ѝ изплатят 2500 долара, ако подпише документ, че не възнамерява да съди универсалния магазин. Жената подписа.

Обществото плаща чудовищна цена за всичко това – поне по няколко милиарда долара ежегодно. Само общинските власти на Ню Йорк Сити харчат около 200 милиона долара годишно за обезщетения по искове за „подхлъзване и падане“ – от хора, спънали се в бордюра на тротоара и тям подобни. Според един документален филм за излязлото извън контрол американско правораздаване, излъчен наскоро по ЕйБиСи, поради раздутите разноски по изплащане на щети, потребителите в САЩ плащат по 500 долара повече за всяка кола, която си купуват, по 100 долара повече за всеки шлем за американски футбол, и по 3000 долара повече за сърдечен пейсмейкър. Съгласно цитирания документален филм потребителите плащат по повече и за подстригване, заради случаи

като този, в който двама клиенти осъдили бръснаря си, задето им причинил притеснения с прическата – а пък мен си ме подстригват всеки път така, че притеснявам околните.

Всичко изредено дотук ми даде една идея. Започвам да пуша по осемдесет цигари, после ще се подхлъзна и ще падна на улицата, докато пия мляко с високо съдържание на холестерол, ще разкажа на някоя дама в Дисниленд сценария на поредното шоу на Зайнфелд, а после ще се обадя на Вини Тариката и ще видя как ще се спазарим. Не възнамерявам да приемам извънсъдебно обезщетение за по-малко от два милиона и половина – и то преди изобщо да подхванем темата за последната ми прическа.

Прелестите на затворените пространства

Онзи ден излязох да се поразходя и едно нещо ми направи впечатление. Денят беше прекрасен – трудно бихте могли да си представите по-хубав, а и вероятно един от последните, на които ще можем да се насладим преди настъпването на дългите зимни месеци, и все пак почти всяка кола, която мина покрай мен, беше с вдигнати прозорци.

Всички тези шофьори бяха нагласили климатиците си така, че да създадат изкуствен климат в здраво запечатаните си превозни средства, който да съответства на тъй или иначе съществуващия във външния свят. Мина ми през ума, че по отношение на чистия въздух американците трябва да са си изгубили ума, или представата си за реалността, или нещо подобно.

О, да, от време на време те се подлагат на необичайното преживяване да бъдат на открито – отиват на пикник, за един ден край морето например, или в някой голям увеселителен парк – но тези събития са изключение. Общо взето, жителите на САЩ автоматично са се адаптирали към идеята, че ще прекарат по-голямата част от живота си в поредица от помещения, където температурата се контролира от климатик – и то дотолкова, че съществуването на друга възможност почти не се мярка в съзнанието им.

И така, те пазаруват в покрити търговски центрове, като преди това са стигнали до тях в коли със затворени прозорци и включен климатик, дори когато времето е прекрасно, каквото беше през онзи ден. Работят в офиси, където не биха могли да отворят прозорците, дори това да им минеше през ума – не че на някой му се приисква такова нещо. Често тръгват на почивка в огромен дом на колела, който им дава възможността да преживеят срещата с огромните открити пространства, без в действителност да бъдат изложени на прякото им въздействие. Все по-често държат, ако посещават някое спортно събитие, то да се провежда на покрит стадион. Поразходете се из произволен американски жилищен квартал през лятото, и няма да видите деца, които карат велосипеди или играят на топка – те всички са си въщи. Единственото, което ще чуете, ще бъде равномерното бръмчене на климатиците.

Много градове из цялата държава започнаха да строят така наречените „небесни мостове“ – покрити връзки за пешеходци между небостъргачите в градските центрове – разбира се, температурата в тях се

контролира от климатик. В родния ми град Де Мойн, в Айова, първият „небесен мост“ бе построен между един хотел и един универсален магазин преди около двайсет и пет години и стана такъв хит, че строителните фирми веднага се хвърлиха да последват този пример. Сега в центъра на Де Мойн е възможно да вървите повече от километър във всяка посока, без да си подадете нос навън. Всички магазини, които бяха на нивото на улицата, са се преместили на първите надпартерни етажи – защото пешеходците минават вече оттам. Сега единствените хора, които можете да срещнете по улиците на Де Мойн, са пияниците и служителите в някоя фирма, които са излезли да изпушат по една цигара. Откритото пространство се е превърнало в нещо като чистилище, в място, където бивате прокудени.

Има дори клубове на служители в офиси и кантори, които се преобличат на място в анцузи и си правят бързи, здравословни разходки по „небесните мостове“ в обедната почивка. През ум не би им минало да излязат на открито, за да направят същото. Подобни клубове, предимно за пенсионери, се организират в почти всеки голям покрит търговски център в САЩ. Разбирате ли, това са хора, които се срещат в тези центрове не за да пазаруват, а за да се пораздвижат.

Последния път, когато бях в Де Мойн, се сблъсках с един стар приятел на семейството. Беше облечен в анцуг и ми каза, че тъкмо се връщал от среща на Клуба по спортно ходене „Търговски център Вели Уест“. Беше прекрасен априлски ден, и аз го попитах защо клубът не се среща в един от многото големи и красиви паркове в града.

– Не вали, не духа, теренът е равен, и няма опасност някой да те нападне и пребие – отвърна той незабавно.

– Доколкото знам, в Де Мойн няма случаи на нападения и обири в парковете – рекох аз.

– Така е – съгласи се той веднага, – а знаеш ли защо е така? Защото в парковете няма кого да нападнеш и обереш.

Кимна настоятелно, уверен, че аз не съм се бил сетил за този аргумент – и така си беше.

Но може би същинският апотеоз на тази странна тенденция е хотел „Оприленд“ в Нешвил, Тенеси. Преди година едно списание ме командирова в Нешвил. Хотел „Оприленд“ е забележителна институция. Като начало, той е огромен и удивително грозен – някакъв миш-маш от именията в „Отнесени от вихъра“, Грейсленд и Мол ъв Америка [най-големият покрит търговски и увеселителен комплекс в САЩ, който се намира в Блумингтъп, Минесота – (Бел.ред.)].

Но това, което придава уникалност на хотел „Оприленд“, е Цялостно Покритата Околна среда. В средата му има три огромни пространства, покрити със стъкло, с височина около пет-шест етажа и квадратура от 40 000 кв.м., които предлагат всички предимства на откритото пространство без неудобствата му. Тези „интериорни пейзажи“, както се изразява хотелската управа, включват тропическа растителност, израсли до естествените си размери дървета, водопади, поточета, ресторанти и кафенета „на открито“, и пътеки за разходка на различни нива. Ефектът удивително напомня на илюстрация от научнофантастично списание от петдесетте години, на която е изобразен животът на космическа колония на Венера (като изключим това, че предполагаемите колонисти до един са въздебелички американци на средна възраст с маратонки „Рийбок“ и бейзболни шапки, които са прекарвали живота си в разходки, хапвайки същевременно нещо на крак).

Това е, накратко казано, безупречен, стерилен, капсулиран свят, със съвършен, непроменим климат, без папаци птици, дразнещи насекоми, дъжд, вятър или каквато и да било друга част от действителността.

През първата ми вечер там, в стремежа си да избягам от ордите разхождащи се, и любопитен да узная какво ли е времето на планетата Земя, излязох навън. Имах намерение да се поразходя из околностите. Познайте какво излезе? Околности нямаше – имаше само безкрайни декари паркинги, които се стелеха, докдето поглед стига. От другата страна на шосето, само на няколко метра, се намираще „Увеселителният парк Оприленд“, но нямаше как да се добера дотам пеш. Като поразпитах, разбрах, че единственият начин да вляза там е като си купя билет от три долара и се кача на автобус с климатик, който за 45 секунди би ме откарал до входната врата.

Нямаше никакъв начин да се разтъпча навън, освен ако не изпитвах желание да крача из стотици декари паркирани коли. В „Оприленд“ откритите пространства са закрити пространства. Потръпнах, като ми мина през ума, че много милиони американци биха искали цялата страна да изглежда така.

Както си стоях така, някакво пиле нацвъка лявата ми обувка. Човек рядко оценява такава ситуация по достойнство. Погледнах към небето, после към обувката си, после пак към небето и казах:

– Благодаря.

При това бях искрен.

Посещение във фризьорския салон

Трябва да ви обясня, че притежавам изключително жизнерадостна коса. Независимо от това колко спокойна и въздържана е останалата част от мен, колко тържествен и официален може да е случаят, косата ми винаги се забавлява чудесно. На всякакви групови снимки мога да бъда открит много лесно, защото обикновено аз съм човекът в дъното, чиято коса като че ли тайничко слуша дискоалбума „Денс лудост 97“.

От време на време, изпълнен с мрачни предчувствия, завеждам косата си в центъра на града, във фризьорския салон, и оставям хората там да се позабавляват с нея. Не знам защо, но отиването на фризьор събужда лигълото у мен. В това, че ме увиват в някаква мантия, отнемат ми очилата и после започват да размахват остри режещи предмети около главата ми, има нещо, което ме кара да се чувствам несигурен и безпомощен.

Стоя си там обезоръжен и примижавам, а някакъв непознат изпълнява сериозни действия с почти сигурно трагични последици по главата ми. Досега трябва да са ме подстригвали поне 250 пъти и единственото, което научих, е че фризьорът ще ви подстриже така, както е решил, и няма начин да му се противопоставите.

Така че за мен това е едно травмиращо преживяване. Особено като се има предвид, че все ми се пада да ме стриже този, който съм се надявал да избегна – обикновено новото момче, което всички наричат на галено „Къопчо“. Най-ужасен е моментът, когато ви настанява на стола, двамата се взирате в безнадеждната катастрофа, която представлява горната част на главата ви, и той казва тревожно, но ентусиазирано:

– Как ще искате да ви подстрижа?

– Просто я поскъсете малко – отвърщам аз, вперил трогателно обнадежден поглед в него, но съзнавам, че той вече обмисля екстравагантни лимби и втвърдени от пяна масури, а може би и бретон на палави къдрици. – Разбирате ли, нещо безлично и почтено на вид – да приличам на banker или счетоводител.

– Избрахте ли си някой модел? – казва той и посочва към редица стари, чернобели снимки на стената, откъдето ме гледат мъже, излезли сякаш от „Тъндърбърдс“ [анимационен сериал, излъчван по британската телевизия през 1965-1966г. (Бел.ред.)].

– Искаше ми се нещо не толкова натрапчиво.

– По-естествено, с други думи?

– Точно така.

– Като моята прическа например?

Хвърлям му един поглед. Прическата му предизвиква асоциации със самолетноносач, който пори бурното море, или може би някой екстравагантно подстриган храст.

– Още по-дискретно – предлагам притеснено. Той кимва замислено, а аз осъзнавам, че по отношение на вкусовете двамата населяваме различни вселени. После той казва решително:

– Знам какво ви трябва. Наричаме прическата „Уейн Нютън“ [изключително популярен американски изпълнител, наречен Кралят на Лас Вегас – (Бел. ред.)].

– Не е точно това, което имам предвид – понечвам да възразя, но той вече е притиснал брадичката ми към гърдите и е хванал ножицата.

– Много модерна прическа – в бейзболния отбор всички ходят така – допълва момчето, машинката забръмчава и той започва да сваля косата ми като стари тапети.

– Наистина не искам да изглеждам като Уейн Нютън – измърморвам прочувствено, но брадичката ми е притисната в гърдите, пък и думите ми са заглушени от тракането на танцуващата ножица.

Седя си така цяла малка, но мъчителна вечност, взрян в коленете си, спазвам строгите указания да не мърдам, заслушан в ужасяващите звуци на режещите инструменти, които пълзят по главата ми.

– Не сваляйте прекалено много – проблейвам от време на време, но фризьорът е потънал в оживен разговор с колегата си и клиента от съседния стол. Обсъждат шансовете на баскетболния отбор „Чикаго Булс“. Много рядко обръща внимание на мен и главата ми, и то в слушай, когато му се налага да възкликне:

– О, по дяволите! – или:

– Ах, извинете!

След време дръпва рязко главата ми назад и пита:

– Добре ли е дължината?

Примиждавам, за да мога да видя нещо в огледалото, но без очила забелязвам само нещо прилично на розов балон в далечината.

– Не знам – мънкам аз, – струва ми се много късо. Забелязвам, че той се вира измъчено някъде над веждите ми. После пита:

– Какво бяхме избрали – Пол Анка или Уейн Нютън?

– Всъщност нито един от двамата – казвам, доволен, че най-сетне имам възможност да изясня нещата. – Исках само едно скромно

почистване.

– Мога ли да ви попитам нещо? – подхваща той. – Бързо ли ви расте косата?

– Не много – отвръщам аз и се вирам още по-настойтелно в огледалото, но продължавам да не виждам нищо. – Защо, някакъв проблем ли има?

– О, не – казва той, но явно иска да каже „О, да“. После продължава: – Не, не, всичко е наред. Просто като че ли съм ви подстригал отясно като Пол Анка, а отляво като Уейн Нютън. Ами широкопола шапка имате ли?

– Какво сте направили? – питам с надигащо се чувство на паника, но той вече е отишъл да се съветва с колегите си. Те ми хвърлят от време на време по някой поглед, както биха гледали жертва на автомобилна катастрофа, и говорят шепнешком.

– Трябва да е от тези антихистаминови препарати, които вземам – дочувам натъжения глас на Кьопчо.

Един от колегите му идва, за да ме огледа по-отблизо, и решава, че случаят не е чак толкова безнадежден, колкото изглежда на пръв поглед.

– Ако вземеш един кичур оттук, зад лявото ухо – започва той, – и го преметнеш зад главата и над дясното ухо, и ако прехвърлиш малко оттук натам, ще заприлича на вариация по Барни Ръбъл. – После се обръща към мен. – Имате ли много излизания през следващите седмици, сър?

– Барни Ръбъл ли казахте? – изскимтявам аз ужасено.

– Освен ако предпочитате Еркюл Поаро – предлага другият фризьор.

– Еркюл Поаро? – проскимтявам отново.

Оставят Кьопчо да направи всичко по силите си. След още десет минути той ми връчва очилата и ми позволява да си вдигна главата. Това, което виждам в огледалото срещу себе си, прилича на лимонов пай с уши. Зад рамото ми Кьопчо се усмихва гордо.

– Добре стана в края на краищата, а? – пита той.

Не съм в състояние да отговоря. Връчвам му значителна сума и излизам, препъвайки се, от фризьорския салон. Тръгвам за в къщи с вдигната яка, свил глава между раменете си.

У дома жена ми ме поглежда само веднъж и пита с искрено учудване:

– Да не си казал нещо, което да ги е раздразнило?

Свивам безпомощно рамене.

– Казах, че искам да приличам на бизнесмен.

Жена ми изпуска една от онези въздишки, които всяка съпруга усъвършенства рано или късно.

– Е, „бизнесмен“ се римува с „кретен“ – отбелязва тя без видим повод и тръгва да търси широкопола шапка.

Представяне на книги

По това време преди десет години ми се обадиха от едно американско издателство, съобщиха ми, че са купили правата за една от книгите ми и че смятат да ми организират триседмично турне в шестнайсет града, където да представям книгата си.

– Ще ви превърнем в медийна звезда – каза весело издателят.

– Ама аз никога не съм се появявал по телевизията – възразих, обзет от лека паника.

– О, много е лесно. Ще ви хареса – каза той с щастливата увереност на човек, който говори за нещо, което няма да върши самият той.

– Не, ще изглеждам ужасно – настоях аз. – Нямам никаква индивидуалност.

– Не се тревожете, ще ви създадем индивидуалност. Ще ви заведем първо в Ню Йорк за подготовка за работа с медиите.

Сърцето ми отиде в петите. Имах лоши предчувствия. За първи път, откак през 1961 година подпалих неволно гаража на съседа, се заех да обмислям възможностите на пластичната хирургия и евентуално започване на нов живот в Централна Америка.

В крайна сметка отлетях за Ню Йорк и се оказа, че обучението за работа с медиите не е чак толкова тежко изпитание, от каквото се бях опасявал. Повериха ме на един любезен, търпелив човек на име Бил Паркхърст, който седя с мен в продължение на два дни в някакво манхатънско студио без прозорци и ме подложи на безкрайна поредица примерни интервюта.

Казваше ми например:

– Хайде сега си представете, че ви предстои триминутно интервю с някакъв тип, който дори не е виждал книгата ви допреди десет секунди и няма и най-смътна представа дали в нея има готварски рецепти или предложения за реформи в затворите. Освен това е доста глупав и ще ви прекъсва постоянно. Хайде, давайте.

Засичаше с хронометъра и почвахме с триминутното интервю. После го повтаряхме, и още веднъж, и още веднъж. И така в продължение на два дни. Следобеда на втория ден ми се налагаше да си прибирам езика в устата с помощта на пръстите.

– Сега знаете как ще се чувствате на втория ден от турнето – отбеляза жизнерадостно Паркхърст.

– А на двайсет и първия? – попитах аз. Паркхърс се усмихна.

– Ще ви харесва.

Колкото и да е чудно, той се оказа почти напълно прав. Представянето на книги е наистина донякъде приятно. Ношувах в хубави хотели, карат те насам-натам с големи сребристи лимузини, държат се с теб така, като че ли си много по-важна личност, отколкото си всъщност, можеш да ядеш стек три пъти дневно за чужда сметка, и можеш да говориш за себе си без прекъсване в продължение на три седмици. Прилича на сбъдната мечта.

За мен това беше един напълно нов свят. Сигурно си спомняте, че съм разказвал как баща ми ни водеше във възможно най-евтините мотели – в сравнение с тях мотелът на Бейтс от „Психо“ изглеждаше елегантен и добре оборудван така че това бе едно ново, приятно изживяване. Никога дотогава не бях ношувал в истински лъскав хотел, никога не си бях поръчвал храна и напитки в стаята, никога не бях ползвал услугите на хотелски портиер или камериер, нито пък бях давал бакшиш на пиколо (бакшиш на пиколо все още не съм давал, ако е там въпросът!).

Но обслужването по стайте беше същинско проникновение за мен. Бях израснал с убеждението, че да си поръчваш да ти сервират в хотелската стая е връх на изискаността – нещо, което се случва във филмите с Кари Грант [Кари Грант (1904–1986) – американски филмов актьор, роден във Великобритания, известен с изисканото си екранно присъствие – (Бел.ред.)], но не и в света, който аз познавам. Така че когато един от отговорниците по рекламата ми каза, че мога да правя поръчки в стаята, колкото си искам, веднага се възползвах от възможността. И тогава открих нещо, което вие вече несъмнено знаете: обслужването по стайте е нещо ужасно.

Поръчвах си храна в хотелската стая поне дузина пъти в най-различни хотели от единия до другия край на САЩ, и преживяването винаги беше мъчително. Първо чаках по няколко часа, докато ми сервират, а после храната се оказваше изстинала и с вкус на обработена кожа. Винаги се впечатлявах от усилията, които персоналът полагаше за представителната част – снежнобялата покривка, вазата с една роза, тържественото повдигане на сребърния куполообразен капак от всяка чиния – и колко малко грижи полагаше да осигури топла и вкусна храна.

Особено ясно си спомням как в хотел „Хънтингтън“ в Сан Франциско келнерът повдигна със замах сребърния капак, за да ми представи купичка с белезникава каша.

– Какво е това? – попитах аз.

- Ванилов сладолед, предполагам, сър – беше отговорът.
- Ама той се е стопил – казах аз.
- Вярно – съгласи се келнерът. – Добър апетит – допълни той с поклон, прибра си бакшиша и напусна сцената.

Разбира се, турнето не се състои изцяло в размотаване из баровски хотели, гледане на телевизия и ядене на разтопен сладолед. Налагаше се да давам интервюта – безброй интервюта, повече, отколкото можете да си представите, често от зори до след полунощ – и междуременно да изминавам невероятни големи разстояния. Обясниха ми, че тъй като се били навъдили извънредно много писатели, които размахвали книгите си пред медиите – броят достигал докъм двеста в натоварени периоди – та радио и телевизионните програми не достигали. Затова щом някъде се откриеше пролука в предаване, незабавно ме пращаха на съответното място.

За пет дена летях от Сан Франциско до Атланта, оттам до Чикаго, а оттам до Бостън, и после обратно за Сан Франциско. Един път летях от Денвър за Колорадо, за да дам едно трийсетсекундно интервю, което – кълна се – протече както следва:

Журналист:

– Днес наш гост е Бил Брайсън. Значи сте публикували нова книга, така ли е, Бил?

Аз:

-Така е.

Журналист:

– Е, това е чудесно. Благодаря много, че дойдохте при нас. Утрешният ни гост ще бъде доктор Милтън Грийнберг, който написа книга за нощното напикаване, озаглавена „Сълзи в леглото“.

За три седмици успях да дам около 250 интервюта от всякакъв вид и така и не се запознах с човек, който да е прочел книгата ми или да има и най-бледа представа кой съм. В една радиостанция интервюиращият покри микрофона с ръка точно в момента, преди да ни включат в ефир, и попита:

– Вие кой бяхте – този, дето го отвлекли извънземни, или авторът на пътеписи?

Единствената цел, както ми обясни Бил Паркхърст, е да се продаваш безогледно, и можете да ми вярвате, човек бързо се научава на това.

Сигурно мисля за всичко това, защото ми предстои триседмична обиколка на Великобритания за представяне на новата ми книга. Не че се подмазвам, но такова турне във Великобритания е мечта в сравнение

със същото нещо в Америка. Разстоянията са много по-къси, в повечето случаи хората, които ти задават въпроси, са чели книгата, или поне са прочели поне една книга през живота си. Управителите на книжарници и служителите обикновено си разбират от работата и са любезни, а четящата публика е без изключение интелигентна, способна да дава оценка, симпатична и забележително щедра в пазарните си навици. Да знаете, дори видях как един човек сгъна неделния си вестник и заяви:

– Веднага отивам да си купя книгата на стария Бил. Може дори да купя няколко бройки за коледни подаръци.

Много шантав начин да си осигуряваш поминъка, но няма как. Благодаря на Бога, че въпреки всичко искреността ми си остана непокътната.

На косъм от смъртта

Последния път, когато ми дойде на ум, и то съвсем сериозно, че смъртта е навсякъде около нас – буквално ни заобикаля, и че и моето име е записано в тефтера ѝ, беше по време на един полет от Бостън до Лебанон, Ню Хемпшър, по време на който имахме известни неприятности.

Полетът продължава само 50 минути – над старите индустриални градове в северен Масачузетс и южен Ню Хемпшър, а после над река Кънектикът, където се сливат заоблените хълмове на Зелените планини и Белите планини. Беше късен октомврийски следобед, малко след преминаването към зимното часово време, и аз се надявах, че ще мога да се насладя на последните ръждивочервеникави оттенъци по хълмовете преди залез, но само пет минути след излитането малкото ни самолетче – шестнайсетместен „Де Хавиланд“ – потъна в плътни облаци и стана ясно, че не ни предстои да се дивим на прекрасни панорами.

Затова започнах да чета, като се опитвах да не обръщам внимание на друсането от турбуленциите и да не допускам в ума си мъчителни представи от рода на трошачи се криле, писъци и безкрайно падане към земята.

Мразя малките самолети. Поначало нямам особена слабост към самолетите, но малките направо ненавиждам, защото в тях е студено, другар много силно и издават непрекъснато съмнителни звуци, на всичкото отгоре превозват прекалено малко пътници, за да събудят интереса на медиите, когато катастрофират, а като че ли вършат това доста редовно. Почти не минава ден, без да забележите в някой американски вестник малка бележка със следното съдържание:

„Дрибълвил, Индиана – Деветте пътници и екипажът на шестнайсетместен самолет на авиолинии «Батут» загинаха днес, когато машината избухна в пламъци малко след като излетя от летището на Дрибълвил. Според свидетелите самолетът е паднал мъчително бавно, докато най-сетне се разбил в земята със скорост от 3000 километра в час. Това е единайсетата незначителна катастрофа на самолет от вътрешни авиолинии от неделя насам“.

Тези самолетчета наистина падат непрекъснато. Тази година катастрофира малък самолет, който летеше от Синсинати за Детройт. Една от загиналите пътнички отивала на панихида за брат си, който загинал в

самолетна катастрофа в Уест Вирджиния.

И така, опитвах се да си чета книгата, но непрекъснато вдигах поглед и се взирах в непроницаемата мъгла отвън. Измина около час – повече от обичайното времетраене на полета – когато излязохме с доста сътресения от облаците, и през прозорците отново можеше да се вижда. Летяхме само на няколкокостотин метра над тънещия в здрач пейзаж. Виждаха се една-две отдалечени ферми, но нямаше и помен от град. Огромни, масивни планини се издигаха навсякъде около нас.

Отново се издигнахме в облаците, повъртяхме се няколко минути и пак слязохме надолу. Все още нямаше и следа от Лебанон или какъвто и да било друг град. Бях озадачен, защото долината на Кънектикът е изпъстрена с малки градчета. А от всички страни чак до хоризонта се виждаха само тъмнеещи гори.

Отново се издигнахме, после слязохме, после повторихме упражнението още два пъти. След няколко минути пилотът дойде при нас и каза със спокоен, подчертано въздържан глас:

– Не знам дали сте забелязали, но имаме малко проблеми да локализираме летището заради... тъъ, проблемното време. В Лебанон нямат радар, затова се ориентираме визуално, което е малко... тъъ, затруднително. Цялото източно крайбрежие е потънало в мъгла, затова няма смисъл да опитваме да се приземим на друго летище. Така или иначе, продължаваме да опитваме, защото едно е сигурно – този самолет трябва да кацне някъде!

Е, последното изречение си го измислих, но общо взето, такъв беше смисълът на думите му. Лутахме се из облаците в чезнешката светлина на залеза, в търсене на някакво летище, сгушено сред планините. Вече летяхме повече от час и половина. Не знам колко дълго могат да останат във въздуха тези машинки, но беше очевидно, че по някое време горивото ни ще свърши. Междувременно всеки миг можехме да се разбием в някое възвишение.

Стори ми се много нечестно. Прибирах се у дома след дълго пътуване. Дечицата сяха да ме чакат, изтъркани до блясък, ухаещи на сапун и прани хавлиени кърпи. За вечеря щеше да има пържоли, може би дори с лучени кръгчета. Пригответно беше и виното. Имах да раздавам подаръци. Беше изключително неподходящ момент за блъскане в планини. Затова затворих очи и казах много тихичко:

– Моля те, моля те, моля те, моля те, о, моля те, направи така, че това нещо да се приземи невредимо. Обещавам да бъда винаги добър, и обещанието ми е искрено. Благодаря.

За чудо молитвата ми подейства. Някъде при шестата ни поява от облаците видяхме под себе си плоските покриви, неоновите надписи и очарователно закръглените посетители на търговския център в Лебанон, а точно отсреща се виждаше оградата на летището. Посоката ни беше малко неточна, но пилотът зави рязко и се озовахме на пистата по начин, който в друг случай би изтръгнал от мен писъци.

Спряхме по очарователно безболезнен начин. Никога през живота си не съм бил толкова щастлив.

Жена ми ме чакаше в колата пред летището, и докато пътувахме към къщи, аз ѝ разказах вълнуващите си преживявания. Разликата между това да си убеден, че едва не си загинал в самолетна катастрофа, и наистина да загинеш в такава, е че от първия вариант далеч не може да се докара толкова вълнуваща история.

– Миличкият ми той – каза жена ми. Тонът ѝ беше успокоителен, само че ми се видя малко разсеяна. После ме потупа по коляното. – Е, след минута ще си бъдем у дома, където те очаква страхотно суфле от карфиол. Аз я зяпнах.

– Суфле от карфиол ли? Какво, по дя... – покашлях се и заговорих със съвсем друг тон. – И какво точно представлява това суфле от карфиол? Нали щеше да печеш пържоли?

– Така мислех, но суфлето от карфиол е много по-полезно. Маги Хигинс ми даде рецептата.

Въздъгнах. Маги Хигинс е досадно вманиачена на тема здравословен живот бърбрица, чиито категорични възгледи на тема хранене непрестанно ми биват представяни под формата на ястия от рода на суфле от карфиол. Постепенно бе започнала да се превръща в проклятието на живота ми, или поне на стомаха ми.

Странно нещо е животът, нали? Преди минути се молах да остана жив, и се кълнях да приема всякакви житейски трудности без възражения, а сега вече блъсках мислено главата си в арматурното табло и повтарях: „Исках пържола, исках пържола, исках пържола!“.

– Между другото, казах ли ти вече, че онзи ден Маги заспала, както си била намазала косата с боя, и сега косата ѝ е зелена?

– Наистина ли? – малко се оживих. Това вече бяха добри новини. – Яркозелена, а?

– Е, всички ѝ казват, че е по-скоро лимоненожълта, но всъщност има цвета на изкуствена тревна настилка.

– Страхотно – отбелязах аз и си помислих, че тази вечер съм получил отговор на цели две молитви.

Най-хубавият американски празник

Ако днес изглеждам малко подпухнал и отпуснат, то е, защото миналия четвъртък празнувахме Деня на благодарността и още не съм успял да се съвзема.

Имам особена слабост към Деня на благодарността, между другото и затова, защото в детството ми това беше единственият ден в годината, когато дядяхме. През останалото време само поставяхме някаква храна в устите си. Разбирате ли, майка ми не е добра готвачка.

Искам да избегна всякакви недоразумения. Майка ми е мила, весела жена, добра душа, и съм убеден, че като умре, ще отиде право в рая, но също така знам, че там няма да се намери някой да каже:

– О, слава Богу, че дойдохте най-сетне, госпожо Брайсън. Ще ни пригответе ли нещо за ядене?

За да бъдем напълно честни по отношение на майка ми по кухненския въпрос, много неща бяха против нея. Като начало, не можеше да готви – това представлява известен проблем при покоряването на върховете в кулинарното изкуство. Между другото, нямаше и особено желание да може да готви, а и нямаше да успее, дори да имаше желание. Разбирате ли, тя правеше кариера, което ще рече, че връхлиташе през вратата две минути преди момента за сервиране на яденето.

На всичкото отгоре беше доста разсеяна. Проявяваше склонност да бърка подправки и добавки с еднакъв цвят – като например сол и захар, пипер и канела, оцет и кленов сироп, брашно и нишесте, което винаги придаваше неочакван вкус на ястията ѝ. Неин специалитет беше готвенето на ястия, докато са още в опаковките. Бях почти навършил пълнолетие, когато научих, че прозрачното фолио не е вид жилава глазура. Поради присъщото ѝ съчетание от припряност, разсеяност и очарователна некомпетентност по отношение на домакинските уреди всичките ѝ готварски експерименти се съпровождаха от кълба дим и по някоя и друга малка експлозия. По правило у дома се вечеряше, след като изпратехме пожарникарите.

Колкото и да е странно, всичко това се правеше на баща ми. Хранителните му предпочитания могат да се нарекат недоразвити. Небцето му реагираше само на три дразнителя – сол, кетчуп и изгорено. Представата му за изключително вкусна храна се покриваше с чиния, пълна с нещо неопределимо, но кафяво на цвят, още нещо, също така

неопределимо, но зелено, и нещо обгоряло. Твърдо съм убеден, че ако някой запечеше, да кажем, сьонгер, и го покриеше плътно с кетчуп, той би казал:

– Ей, ама това е много вкусно!

Накратко казано, си беше жива загуба да му се сервира висококачествена храна, и майка ми в продължение на години се стараше да не го разочарова.

Но в Деня на благодарността се случваше чудо. Тя се хващаше сериозно на работа и надминаваше себе си. После ни викаше на масата, където откривахме, за свое удивление и наслада, необичайна хранителна експозиция – огромна пуйка с приятно лъскава коричка, плетени панерчета с топли кифли и царевични питки, зеленчуци, които дори можем да разпознаем, тенджерка с боровинков сос, купа с невероятно пухкаво картофено пюре, метален поднос със сочни наденички, и какво ли не още.

Ядяхме така, като че ли не бяхме виждали храна цяла година (както си и беше), и накрая тя поднасяше поантата на менюто – тиквен пай със златиста, хрупкава коричка, върху който се издигаше цял планински връх от бита сметана. Беше свършено. Все едно, че бяхме в рая.

Оттогава изпитвам дълбока радост и удовлетворение по този тържествен повод – защото Денят на благодарността е най-пищен от всички празници, няма две мнения по този въпрос.

Повечето американци като че ли си мислят, че Денят на благодарността винаги се е чествал на последния четвъртък от ноември и че така си е от стари времена – или доколкото за нещо в Америка може да се каже, че е „от стари времена“.

Всъщност, въпреки че преселниците от „Мейфлауър“ [на кораба „Мейфлауър“ пристигат в Масачузетс първите заселници, основали колонията Ню Ингленд – (Бел.ред.)] действително са организирали прословутото пиршество през 1621 година, за да благодарят на индианците за помощта, която им оказали през трудната първа година на заселническия им живот, и за да им покажат как се правят пуканки (нещо, за което изпитвам благодарност и днес), всъщност никой не знае кога точно се е състояло то. Като имаме предвид климата в Ню Ингленд, надали ще е било през последната седмица на ноември. Тъй или иначе, през последвалите 242 години никой не е обръщал внимание на Деня на благодарността. Първото му официално честване се провежда едва през 1863 година – при това през август. На следващата година президентът Ейбръхам Линкълн решил да го премести в последния четвъртък на

ноември – като че ли никой не знае защо точно в четвъртък, и защо в края на годината – и така си останало.

Денят на благодарността е нещо прекрасно по редица причини. Да започнем с това, че отлага подготовката за Коледа. Докато във Великобритания коледната пазарна истерия започва някъде през август, в Америка тя се отприщва традиционно едва в края на ноември.

Нещо повече, Денят на благодарността си остава неподправен празник, до голяма степен незасегнат от комерсиализация. Никой не го свързва с разпращане на поздравителни картички, украсяване на дръвчета или паническо ровене из шкафове и чекмеджета за миналогодишната украса. Единственото, което трябва да правите в Деня на благодарността, е да седнете на масата и да се опитате да докарате стомаха си до размерите на надуваема плажна топка, а след това да седнете пред телевизора и да изгледате някой и друг мач. На това му викам аз празник.

Но може би най-приятната, и определено най-благородната страна на този празник е, че ви дава официално възможност да благодарите тържествено за всичко, за което би трябвало да бъдете благодарни. Ако говоря за себе си, аз имам много неща, за които би трябвало да благодаря. Имам жена и деца, които обичам до лудост. Съхранил съм здравето и владя умствените си и физически способности (макар и не всички едновременно). Живея във времена на мир и просперитет. За всичко това благодаря и се радвам, че мога да го кажа публично.

Единственото неприятно нещо в Деня на благодарността е, че той напомня за приближаването на Коледа. Знам, че е близък денят – направо непосредствено предстоящ – когато скъпата ми съпруга ще се появи пред мен и ще заяви, че е крайно време да раздвижа издутото си шкембе и да потърся коледната украса. За мен това е ужасен миг, и то с основание, защото предполага физическо натоварване, катерене по нестабилни стълби, работа с електрически ток, мъчително изпълзяване през капандурата на покрива, и всичко това под универсалното ръководство на споменатата уважаема госпожа – все неща, които са в състояние да ми нанесат сериозни и мъчителни травми. Имам ужасното чувство, че това може да се случи още днес.

Но все пак засега още не се е случило – за което изпитвам дълбока и искрена благодарност.

Да вием коледни венци

Наскоро споделих с вас тревожното си предчувствие, че всеки момент жена ми може да обяви, че е дошло времето да се вадят коледните украси.

Оттогава мина около седмица, до Коледа остават само някакви си осемнайсет бързолетни дни, а жена ми не е издала и звук. Не знам колко още мога да издържа на такова напрежение.

Мразя да слагам коледната украса, защото това означава, първо, че трябва да се кача на тавана. Таваните са тъмни, мръсни, неприятни места. Винаги се натъквате на неща, които не бихте искали да видите – цели метри оголени кабели, пролуки между керемидите, пред които се вижда откритото небе и дори можете да проврете главата си, както и сандъци, пълни с безполезни вещи, които трябва да сте довели дотук в състояние на временно обезумяване. Осмелите ли се да се качите на тавана, със сигурност ви очакват три неща: ще ударите поне два пъти главата си в подпокривните греди, паяжини ще полепнат по цялото ви лице, и няма да намерите това, за което сте дошли.

Най-неприятната страна от качването на тавана е тази, че когато дойде време да слизате, неминуемо установявате, че дървената стълба по някакъв тайнствен начин се е изместила с цял метър към вратата на банята. Не ми е ясно как става това, но е неизбежно.

И така, спускате крака през отворения капак на пода и започвате да търсите пипнешком стълбата. Ако протегнете десния си крак до последна възможност, можете да докоснете стълбата с палеца си, което, разбира се, не ви върши работа. След време установявате, че ако люлеете силно краката си напред-назад, като гимнастик на успоредка, можете да стъпите с единия си крак на най-горното стъпало, а после и с двата. Това обаче не променя особено нещата, защото сега сте полегнали под ъгъл от 60 градуса и няма никаква възможност да се придвижите по-натък. Сумтейки под нос, се опитвате да придърпате стълбата по-наблизо с крака, но успявате единствено да я съборите с трясък.

Сега вече наистина сте я сплескали. Опитвате се да изпъзлите обратно на тавана, но нямате сила да се наберете, затова оставате да висите, опрян на лакти. Викате жена си, но тя не ви чува. Това е едновременно подтискащо и странно. Обикновено жена ви е в състояние да чуе неща, които никой друг на света не би могъл да долови. Може да чуе през

две стаи как сладкото кафе върху килима. Чува как разлятото кафе се попива скришом с чиста хавлиена кърпа. Чува как се нанася мръсотия върху почистения под. Може дори да ви чуе как мислите да направите нещо, което не би трябвало да правите. Но увиснете ли на таванския люк, тя все едно се озовава в звукоизолирана камера.

Така че, когато най-сетне, час-час и половина по-късно, тя мине случайно по коридора на горния етаж и види висящите ви крака, това много я изненадва.

– Какво правиш там? – пита тя.

Вие я изглеждате с присвити очи и отвръщате с лека нотка на сарказъм:

– Таванска аеробика.

– Трябва ли ти стълбата?

– Брей че добра идея. Разбираш ли, вися си тук от часове и се чудя какво ми липсва, а ти се сети на мига.

Чувате звука от изправянето на стълбата и усещате как поставят краката ви върху горното стъпало. Висенето явно ви е понесло, защото в същия миг се досещате, че коледната украса изобщо не е на тавана и никога не е била там, а се намира в една картонена кутия в мазето. Разбира се! Как може да не сте се сетили досега! И хуквате към мазето.

Два часа по-късно откривате кутията, скрита зад няколко стари автомобилни гуми и една счупена бебешка количка. Извличате я горе и посвещавате още два часа на разплитане на кабелите на лампичките. Когато най-сетне ги включите, те, разбира се, не работят, с изключение на една гирлянда, която ви мятя право в стената под водопад от искри, след което също спира да работи.

Решавате да зарежете светещите гирлянди и да извадите елхата от гаража. Дървото е огромно и бодливо. Притискате го несръчно в обятията си и го завличате, лъхтейки, до задната врата, после падате заедно с него в антрето, ставате и продължавате нататък. В очите ви се завират клони, иглички боцкат бузите и венците ви, смолата съумява по някакъв начин да тече нагоре, така че да попадне в носа ви, блъскате се из стайте, събаряте картините от стените, повличате със себе си всевъзможни предмети от масите, катурвате столове. Съпругата ви, която наскоро беше изчезнала безследно в неизвестна посока, сега като че ли е на сто места едновременно и дава на висок глас объркани, но енергични нареждания:

– Внимавай да не бутнеш онова! Не отивай насам – мини оттам! Наляво! Не твое ляво – мое ляво!!! – и малко по-късно, с по-мек тон: –

Ооо! Добре ли си, миличък? Ама не видя ли стъпалата?

Докато успеете да се доберете обратно до дневната, дървото изглежда като обезлиствено от киселинен дъжд, вие – също.

Тъкмо в този момент осъзнавате, че нямате представа къде се намирате поставката за коледно дърво. Въздишайки, се упътвате към железарията в центъра на града, за да купите нова, като същевременно сте напълно убеден, че през предстоящите три седмици всички закупени някога от вас поставки за коледно дърво – двадесет и три на брой – ще се появят като по чудо отново в живота ви, обикновено падайки на главата ви от някой по-горен рафт, докато ровите в дълбините на някой гардероб, а също така ще ви спъват, появявайки се в средата на тъмни помещения или ще ви издебват на горната площадка на стълбата. Ако още не сте го разбрали, нека ви го кажа аз: поставките за коледно дърво са сатанинско творение и имат за цел да ви уморят. След като тъй или иначе сте отишли в железарията, купувате две допълнителни светещи гирлянди. Оказва се, че те също не работят.

Накрая, изтощен физически и психически, успявате да изправите елхата, осветена и покрита с дрънкулки. Стоите в позата на Квазимодо и я съзерцавате с безсилна ненавист.

– Колко е красива! – възкликва жена ви, сключила в екстаз ръце под брадичката си. – А сега хайде да приключим и с външната украса – допълва тя внезапно. – Тази година купих нещо специално – Дядо Коледа в естествен ръст, който се поставя на комина на къщата. Донеси 12-метровата стълба, а аз ще отворя сандъка. Господи, така се забавлявам! – и тя изчезва нанякъде, подскачайки.

Сега, разбира се, вие можете да ми кажете:

– Защо ви е да се подлагате на всичко това? Защо се качвате на тавана, като знаете, че украсата няма да е там? Защо разплитате кабелите на гирляндите, като знаете, че сигурно не работят?

Моят отговор ще бъде, че това е част от ритуала. Коледа няма да бъде Коледа без всички тези промеждия.

Затова реших да започвам, без да чакам нарежданията на госпожа Брайсън. На този свят има неща, които човек просто трябва да направи, независимо от това приятно ли му е или не.

Ако ви трябва за нещо, ще съм провиснал от люка на тавана.

Поколение на разхищението

В една от най-впечатляващите статистики, с които съм се сблъсквал напоследък, се твърди, че пет процента от цялата електрическа енергия, изразходвана в САЩ, се пропилява от компютри, оставени включени през нощта.

Не съм в състояние да потвърдя това лично, но мога да кажа със сигурност, че при много различни случаи съм надничал от прозорците на хотелската си стая късно през нощта, в най-различни градове на Америка, и ми е правело впечатление, че светлините в съседните офис-сгради са запалени, а съм забелязвал и примигването на компютърни екрани.

Защо американците не изключват всички тези неща? Предполагам, по същите причини, поради които много хора оставят моторите на колиите си да работят, докато те надникнат в някой магазин, или оставят всички помещения в къщата ярко осветени, или локалното парно надуто до степен, която би скандализирала някой собственик на финландска сауна – накратко, защото токът, бензинът и другите енергийни източници са относително толкова евтини, и са евтини от доста време. Затова на хората и през ум не им минава да постъпват по друг начин.

Защо в крайна сметка да се подлагаш всяка сутрин на дразнещо изчакване от 20 секунди, докато компютърът ти загрее, след като може да е на твоё разположение, защото си е останал включен през нощта?

Ние имаме ужасно – направо смехотворно – разхитително отношение по отношение на ресурсите на своята страна. Средният американец изразходва през живота си два пъти повече енергия, отколкото средният европейец. Ние сме само 5 процента от населението на света, а изразходваме 20 процента от енергийните му ресурси. Това не са статистически данни, с които би трябвало да се гордеем.

През 1992 година, в Рио де Жанейро, на Световната среща за Земята, САЩ, заедно с другите развити страни, се споразумяха да снижат до 2000 година отделянето на газове, предизвикващи парников ефект, до нивото от 1990 година. Това не беше обещание да си помислим по въпроса, а да го направим.

В действителност обаче количеството на вредните емисии в САЩ продължава неумолимо да нараства – с общо 8 процента от срещата в Рио досега, с 3,4 процента само за 1996 година. Ще рече, не сме направили това, което сме обещали да направим. Не сме се опитали да го

направим. Дори не сме се престорили, че опитваме – което в други случаи е обичайният ни подход. Всичко, което свърши администрацията на Клинтън, бе да въведе един набор доброволни стандарти, с които индустриалните предприятия имат право да не се съобразяват, ако искат, и повечето от тях това и правят.

Тук почти няма инициативи за запазване на околната среда. Броят на алтернативните енергийни източници като силата на вятъра например не само че е много нисък, но и намалява непрекъснато. През 1987 година алтернативните енергийни източници даваха едва четири десети от 1 процент от общия енергиен продукт на страната; днес цифрата е две десети.

Вероятно знаете, че президентът Клинтън поиска срок от петнайсет-шестнайсет години, за да понижи нивото на вредните емисии до стойностите от 1990 година. Трудно можете да срещнете тук някой, който се вълнува особено от тези неща. Дори започва да нараства антагонизмът по отношение на съхранението на околната среда, особено когато то е свързано с някакви разходи. Наскоро една канадска социологическа агенция, „Енвироникс Интернешънъл“ проведе анкета, разговаряйки с 27 000 души от целия свят. Резултатите от изследването доказват, че жителите на почти всяка развита страна са готови да жертват малка част от икономическия растеж на страната, ако това ще им осигури по-чист въздух и по-здравословна околна среда. Единственото изключение са САЩ. Изглежда налудничаво хората да поставят растежа на икономиката пред това земята да остане обитаема, но така излиза.

Дори изобретателно предпазливите предложения на президента Клинтън да пробута проблема на някой свой наследник след още четири мандата срещнаха яростна съпротива. Една коалиция на име „Глобален Информационен Проект за Климата“, в която влизат представители на индустриални предприятия и други заинтересовани страни, събра 13 милиона долара, за да се противопоставя кажи-речи на всяка инициатива, която пречи на фабричните им комини. Коалицията плаща за реклами по националното радио, пълни с мрачни предупреждения, че ако новите енергийни планове на президента бъдат приложени на практика, цените на петрола могат да скочат с около 50 цента на галон.

Няма значение, че тази цифра вероятно е раздута. Няма значение, че дори да стане така, американците пак ще плащат за петрол по-малко, отколкото хората в други развита и богата страна. Няма значение, че това би имало благоприятни ефекти, които засягат всекиго. Нищо от това няма значение. Споменете само увеличението на цените на петрола по

каквото и да било повод – колкото и дребно да е увеличението, колкото и основателни да са причините – и повечето хора в Америка ще се отдръпнат ужасено назад.

Най-тъжното от всичко е, че повечето от тези планове за намаляване на вредните емисии биха могли да бъдат осъществени без каквито и да било разноски, стига американците да можеха да овладеят своята разточителност. Изчислено е, че нацията разхищава енергия на стойност около 300 милиарда долара годишно. Тук не говорим за енергията, която би могла да бъде спестена чрез инвестиране в нови технологии. Говорим за енергия, която може да бъде спестена само като изключваме и намаляваме различни уреди. Според седмичното списание „Ю Ес Нюз енд Уърлд Рипорт“, САЩ трябва да поддържат еквивалента на пет ядрени реактора само за храненето на съоръжения, които остават включени, когато не се ползват – видеоапаратура, оставяна непрекъснато на „стенд-бай“, компютри, оставени включени, когато служителите отиват да обядват или се прибират у дома, всички тези неми телевизионни екрани, които мигат от стените на баровете, без никой да ги гледа.

Не знам доколко обезпокоително е глобалното затопляне. Никой не знае. Не знам до каква степен застрашаваме собственото си бъдеще чрез уникалната си небрежност като консуматори. Но мога да ви кажа следното. Миналата година прекарах доста време в преходи по един дълъг маршрут из Апалачите. Във Вирджиния маршрутът минава през Националния парк Шенъндоа. Когато бях тийнейджър, от същата пътека все още бе възможно в ясни дни да се види град Вашингтон, който се намира на около 120 километра оттам. Сега, дори при най-благоприятни климатични условия, видимостта е намалела наполовина. В горещо време, когато се надига и много смог, се вижда на не повече от три километра разстояние.

Апалачите са една от най-старите планински вериги в света. Гората, която ги покрива, е една от най-богатите на дървесни образци и красиви гори на света. Една-единствена долина в националния парк „Грейт Смоуки Маунтънс“ съдържа повече образци на местни дървесни видове, отколкото цяла Западна Европа. Много от тези дървета са застрашени. Киселинните дъждове и други въздушнопреносими замърсители ги оставят безпомощни и податливи на болести и зарази. Дъбовете и кленовете измират в обезпокоителни мащаби. Кучешкият дрян – едно от най-красивите дървета в американския Юг, и едно от най-разпространените – междуременно влиза в списъка на изчезващите видове. Канадската ела е на път да го последва.

Това може да е само една скромна прелюдия. Ако температурата на земното кълбо се повиши с четири градуса през следващите петдесет години, както уверено предсказват някои учени, всички дървета в националния парк Шенъндоа, и в Смоуки Маунтинс, а и на стотици километри наоколо, ще загинат. Само за две поколения една от последните големи гори в умерения климатичен пояс ще се превърне в безлична тревиста шир.

Струва ми се, че това може да ви накара да изгасите някой друг компютър, прав ли съм?

Пазарна лудост

Тези дни отидох до един голям магазин за играчки, „Yoys Я Us“ с най-малкия си син, за да похарчи една сумичка, която беше припечелил (продавал акции на „Медни мини Анаконда“ въпреки съветите на брокера си, малкият му тарикат). Съвсем между другото, името на тази верига магазини не ви ли се струва най-загадъчното сред имената на търговските концерни? [букв. „Играчките са ние“ – (Бел.ред.)] Какво означава то всъщност? Така и не успях да разбера. Какво искат да кажат, че се имат за играчки? Да не би висшите чиновници да носят табелки с надпис „Дик съм аз“? И защо буквата „R“ е обърната наопаки? Възможно ли е да считат, че това ще увеличи преклонението ни към тях? И най-вече, защо, въпреки че във всеки магазин на веригата има по трийсет и седем каси, винаги работи само една?

Това са значими въпроси, но за съжаление не са свързани със сегашната ни тема, или поне не пряко. Не, днес, застанали на прага на най-трескавата пазарна седмица през годината, ще говорим за пазаруване. Да се каже, че пазаруването е важна част от американския начин на живот, е все едно да кажеш, че рибата обича вода.

Като изключим работата, съня, гледането на телевизия и трупането на тлъстини, американците посвещават повече време на пазаруване, отколкото на каквото и да било друго занимание. Дори, ако се вярва на Асоциацията на Туристическите Организации в Америка, пазаруването е основното занимание на американците през почивните дни и отпуските. В действителност хората планират почивките си около пътувания с пазарна цел. Излиза, че стотици хиляди души годишно отиват до Ниагарския водопад не толкова за да видят водопада, колкото за да обиколят двата огромни търговски комплекса. Много скоро, ако строителните фирми в Аризона не бъдат възпрени, туристите ще отиват до Гранд каньон, без да могат да го видят, защото, ако щете вярвайте, има планове за построяване на търговски комплекс на 42 000 квадратни метра пред входа на каньона.

Тези дни пазаруването не е толкова търговия, колкото наука. Съществува дори академична дисциплина, наречена „търговска антропология“. Специалистите в тази област трябва да могат да ви кажат къде, как и защо хората пазаруват, и защо го правят по начина, по който го правят. Те знаят какъв брой от клиентите след влизане в магазина тръгват

надясно (87 процента), и колко дълго ще се разхождат повечето от тези клиенти, преди отново да излязат (две минути и 36 секунди). Те познават най-добрите начини за примамване на клиента във вълшебните, изобилстващи със скъпи стоки дълбини на магазина (професионално наречени „Зона 4“), както и дизайна, цветовете схеми и музикалния фон, които биха хипнотизирали най-ефикасно нищо неподозиращия зяпач така, че да се превърне в безпомощен купувач. Те знаят всичко.

Искам обаче да задам един въпрос. Защо тогава човек не може да отиде на пазар в Америка, без да му се прииска или да убие човек, или да избухне в плач? Въпреки цялата наука, пазаруването в Америка вече изобщо не е удоволствие, ако изобщо някога е било нещо подобно.

Основна част от проблема са магазините. Те биват три вида, и трите неприятни.

Първо има магазини, в които никога не можеш да намериш кой да те упъти. Следват магазините, в които нямаш никаква нужда от упътване, но някакъв продавач ти досажда постоянно, докарвайки те до лудост – вероятно работи на комисионна. И накрая магазините, в които за каквото и да попиташ, отговорът е неизменно:

– Седма алея.

Не ми е ясно защо, но винаги го казват.

– Къде мога да намеря дамско бельо? – питате вие.

– Седма алея.

– Храна за животни?

– Седма алея.

– Къде се намира шеста алея?

– Седма алея.

Лично за мен най-неприятен е видът магазини с досадни продавачи. Обикновено това са магазини в големи търговски центрове. Продавачката най-често е белокоса дама, която работи в отдела за мъжка конфекция.

– Мога ли да ви помогна при избора? – пита тя.

– Не, благодаря, просто гледам.

– Чудесно – казва тя и ви дарява с една изкуствена усмивка, която говори: „Вие всъщност никак не ми харесвате; просто съм задължена да се усмихвам на всеки“.

И така, вие започвате да обикаляте, докато в един момент съвсем безцелно спирате пред някакъв пуловер. Не знаете защо го правите, всъщност пуловерът не ви харесва особено, но тъй или иначе, го докосвате. Само след секунда продавачката е до вас.

– Това е един от най-търсените модели – казва тя. – Искате ли да го пробвате?

– Не, благодаря.

– Не се притеснявайте, облечете го. Идеален е за вас.

– Не, мисля, че не искам.

– Пробните са отсреща.

– Наистина не искам да го пробвам.

– Какъв размер да ви дам?

– Моля ви, разберете ме, не искам да го обличам. Просто оглеждам стоките.

Тя пуска още една усмивка – от онези, с които традиционно се отегля – но след 30 секунди отново е при вас, носи пуловер и съобщава:

– Ето ви го в прасковен цвят.

– Не искам пуловер. В какъвто и да било цвят.

– Какво ще кажете за една хубава вратовръзка тогава?

– Не искам вратовръзка. Не искам пуловер. Нищо не искам. Жена ми отиде на козметик и ми каза да я почакам тук. Не ми се искаше да отиде, но тя все пак отиде. Може да й отнеме часове, но аз и след няколко часа пак няма да искам нищо, затова ви моля да не ме разпитвате повече. Моля ви.

– Какво ще кажете тогава за панталон?

Разбирате какво имам предвид. Трябва да избирате между сълзи и убийство. Иронията е там, че когато наистина ви трябва някой, наоколо няма жива душа.

В онзи магазин за детски играчки синът ми търсеше „Интергалактически летален бластер за междузвездни войни“ или някаква подобна пластмасова измишльотина. Не успяхме да го открием, нито пък намерихме някой, който да ни упъти.

Изглеждаше, че целият магазин е поверен на грижите на някакво шестнайсетгодишно момче, което седеше на единствената работеща каса. Там се беше наредила опашка от двайсет и няколко души, и той обработваше покупките им бавно и методично.

Търпеливото висене на опашка е едно от социалните умения, които не съм усъвършенствал, особено ако съм се наредил само за да попитам нещо. Опашката се движеше мъчително бавно. В един момент момчето спря и се зае да сменя ролката на касовия апарат. Това му отне около петнайсет минути, по време на които едва не го убих.

Най-сетне дойде и моят ред.

– Къде мога да намеря „Интергалактически летален бластер за

междувездни войни?“

– Седма алея – отвърна той, без да вдигне глава. Вторачих се в темето му.

– Я не се занасяйте с мен.

Този път вдигна очи.

– Моля?

– Всички винаги ми казват „седма алея“.

Трябва да е имало нещо в изражението ми, което го подтикна да изскимти в отговор.

– Ама, господине, наистина е седма алея – „Играчки за насилие и агресия“.

– Пожелавам ви да не грешите – отвърнах мрачно и се оттеглих.

Деветдесет минути по-късно открихме интергалактическия бластер на втора алея, но докато стигна отново до касата, на онова момче му бе свършила смяната.

Интергалактическият бластер е страхотен между другото. Изстрелва стрелички с гумени върхове, които се лепват на челото на жертвата – не е болезнено, но определено може да те стресне. Разбира се, синът ми се разочарова, че му го взех, но нали разбирате, трябва ми, когато ходя на покупки.

Изчезнали самолети и липсващи пръсти

Майчице, не е за вярване! Изтърколи се още една година! Не разбирам къде отива всичкото това време. Предполагам, че на същото място, където отива и косата ми.

Мислех да напиша една глава, посветена на новогодишните ми обещания, но за съжаление първото обещание, което взех тази година, е да не давам обещания, които не мога да изпълня (не съм убеден, че мога да изпълня дори това). Това промени нещата. Казах си, че вместо това мога да направя кратък разбор на изминалата година.

Както винаги, когато човек работи в авангарда на разследващата журналистика (което в моя случай означава, че дрънкам глупости всяка седмица), винаги остават недовършени теми, а има ли по-подходящо време на годината да ги приключиш от този момент – застанали на прага на новата година?

Един от по-потискащите аспекти на това да публикуваш писанията си в печата според мен е, че в момента, в който направиш някакво изявление – каквото и да е то – незабавно се случва нещо, което го опровергава. Например миналия месец март писах за това каква спокойна, непознаваща престъпления общност е нашият малък градец в Ню Хемпшър. Само четири дни по-късно маскирани мъже нахлуха в бижутерския магазин на главната улица, размахвайки енергично пистолети, и откъснаха значително, макар и неуточнено количество пари и бижута. Един ден по-късно обраха крайно учтиво една жена, докато тя се разхождала из парка на университета. Нищо такова не се бе случвало тук преди – а и след това – но ми се стори малко обезпокоително това избухване на престъпност точно в седмицата, когато заявих, че такова нещо при нас няма.

Не намеквам, че в това има нещо мистично; по-скоро става дума за проявление на закона на всемирната гадост в публицистиката – всичко, което пишеш, се разрушава от действителните събития, нещо, което бихте могли да наречете синдром на предсказанията на Майкъл Фиш [известен британски радио и телевизионен метеоролог – (Бел.ред.)].

Ако все пак имате параноични наклонности, каквито аз определено имам, започвате да изпитвате някакво мъчително чувство на отговорност. През октомври споменах мимоходом някъде Джон Денвър. На следващия ден самолетът на горкия човек падна в морето и той загина.

От друга страна, имах моменти на прозрение, с които мога да се гордея. Писах колко небрежно се гледа в Америка на здравословната храна и на хигиената на хранене, и само три седмици по-късно една голяма фабрика за полуготови храни в Небраска бе затворена, след като бе установено, че, ами... че проявяват небрежност към здравословната храна и хигиената. Наложих се да бъдат проследени и унищожени над 10 милиона килограма говеждо месо – най-голямата операция от този род в света. Горещо-долу по същото време в сената критикувах безогледно и унижиха за моя наслада шефа на американските данъчни служби, задето ръководената от него институция е неефективна, отмъстителна и некомпетентна. Не искам да се фукам, но съм споменал всичко това някъде по тези страници.

Най-тиражираната история на годината беше тайнственото изчезване на един самолет в горите над Ню Хемпшър. Миналата година, точно срещу Коледа, един самолет с двама мъже на борда кръжал непосредствено преди рутинно приземяване на летището, когато радиовръзката му с кулата изведнъж прекъснала и той изчезнал от екраните на радара.

През следващите няколко седмици се проведе най-голямото търсене в историята на щата – на земята и във въздуха, но самолетът не беше намерен. Оттогава мина година, но така и никой не го откри и мистерията около изчезването му само се задълбочи.

Към тайнствеността допринеса и фактът, че изключително голям брой хора – последно към 275 – твърдят, че са видели самолета точно преди да се разбие. Някои дори казват, че са били толкова наблизко, че виждали и двамата мъже, които гледали през прозорците. Проблемът е, че тези очевидци са били разпилени из цели два щата, на места, които се намират на разстояния до 300 километра едно от друго. Очевидно не е възможно всички те да са видели самолета мигове преди да се разбие, но какво са видели тогава?

Откакто писах за фаталното изчезване на самолета, бяха публикувани много нови данни около него. Особено ме потресе информацията, че изчезването на самолет над горите в Ню Хемпшър се оказва не чак толкова изключително събитие. Според нашия местен вестник през 1959 година, самолетът на двама преподаватели от тукашния университет паднал в горите по време на зимна буря. Намерени са записки, според които те са оцелели и са били живи поне четири дни след катастрофата. За съжаление самолетът им бил намерен едва след два месеца и половина. Две години по-късно друг малък самолет изчезнал в горите, а го открили чак след шест месеца. Трети самолет се разбива наблизко през

1966 година, а го намират през 1972, дълго след като хората вече били забравили за него. Явно горите са в състояние да погълнат много отломки и да не ги връщат обратно.

Въпреки това абсолютно безследното изчезване на самолета „Лиър“ си остава необяснимо. Като начало, самолетът е сравнително голям, с дължина на крилете около 12 метра. Човек би си казал, че нещо толкова голямо не може да изчезне без никаква следа, но явно може да стане и така. Да не забравяме и цялата техника, която се включва в търсенето в наши дни – топлинни сензори, уреди с инфрачервени лъчи, метални детектори за дълги разстояния и други подобни. Военновъздушните сили дори позволиха да се ползва един от техните разузнавателни сателити. Всичко това не даде никакви резултати. Съдбата на обречения самолет си остава загадка и до днес. Ако има някакви развития, ще ви държа в течение. За мое огромно учудване най-голям отзвук от всичко, което съм писал, намери описанието на едногодишната ми битка с емиграционните власти на САЩ, докато ги накарам да признаят, че жена ми има правото да живее с мен в родната ми страна. Излиза, че далеч не съм единственият, който се е сблъсквал с убийствената мудност и тромавост на американските имиграционни власти.

На времето бях попаднал на статия за някакъв човек на име Раул Бланко, който постоянно подавал документи за поданство и молбите му постоянно бивали отхвърлени, защото не бил в състояние да представи пълен комплект пръстови отпечатащи. Бланко обяснявал търпеливо в поредица от писма, че не може да изпълни това изискване, тъй като има всичко на всичко седем пръста – останалите три загубил при производствена злополука в родната си Куба. Когато беше писана статията, Бланко продължаваше да се опитва да обясни положението на съответните служители в отдела по емиграция и натурализация. По-лесно щеше да му бъде да отиде да потърси липсващите си пръсти.

Междувременно съпругата ми получи пълния си комплект документи, а все още разполага и с десетте си пръста, така че годината може да бъде отчетена като добра. Мога само да пожелаая на всички щастлива, успешна и многопръстова 1998 година.

Вашият нов компютър

Нашите поздравления. Вие закупихте персонален компютър „Антракс/2000 Мултимедия 625X“ с дигитален шашмоподобрител. Той дава гаранции за дълги години вярна служба, ако изобщо някога успеете да го включите и инсталирате. Заедно с вашия персонален компютър получавате и гратисен пакет предварително инсталиран софтуер – „Планиране на подстригването на моравата“, „Миризливият мистър Многознайко“, „Запаметяване на празен екран“ и „Гърсач на маршрути в Източна Африка“ – които ще ви осигурят часове безсмислени занимания, заемайки по-голямата част от свободната памет на компютъра.

Така че обърнете страницата и да започваме!

Подготовка за инсталиране: Поздравления! Вие успяхте да обърнете страницата и сте готови да предприемете следващата стъпка!

Важно, но никому ненужно предупреждение: Конфигурацията на Антракс 2000 е пригодена за ползване на процесори с капацитет 80386, 214J10 или още по-висок, при 2.472 херца и променлива циклична скорост. Проверете състоянието на електрическата мрежа и застрахователните си полици, преди да продължите по-нататък. Не центрофугирайте.

За да предотвратите повишаване на вътрешната температура, подберете хладно и сухо място, за да разположите компютъра си. Особено подходяща е най-долната лавица на хладилника.

Разопаковайте кашона и огледайте съдържанието. (Внимание! Не отваряйте кашона, ако някои части от набора липсват или са дефектни, защото така губите правото си на гаранция. Върнете липсващите части в оригиналната им опаковка с писмено обяснение защо липсват и къде са се дянали, и те ще ви бъдат възстановени в рамките на следващите дванайсет работни месеца).

Съдържанието на кашона е приблизително следното: монитор със загадъчен бутон, на който пише „Де Гаус“; клавиатура с 5-сантиметров шнур; компютър; всевъзможни жици и кабели, част от които не могат да работят точно по тази система; „Наръчник на потребителя“ – 2000 страници; „Кратко упътване за ползване на наръчника на потребителя“; „Упътване за бързо ползване на краткото упътване за ползване на наръчника“; „Описание на суперскоростен метод в книжка с дебели ламинирани страници за изключително припърняни или изключително глупави хора“; 1167 страници документация – ваучери, гаранции, допълнителни

описания на испански и всякакви други хвърчащи листчета; 8 кубически метра стиропорни уплътнения.

Какво не са ви казали в магазина: Поради допълнителното енергийно захранване на предварително безплатно инсталирания софтуер, ще ви се наложи да си купите комплект за спомагателно захранване на Антракс 2000, 900-волтов стабилизатор на паметта за комплекта за спомагателно захранване, 50-мегагерцов осцилаторен възел за стабилизатора на паметта, 2500 мега-гигабайта допълнителна памет за осцилаторния възел, и електрически генератор.

Инсталиране: Поздравления! Вие имате всичко необходимо, за да инсталирате компютъра си. Ако досега не сте завършили електроинженерство, вече е крайно време да го сторите.

Свържете кабела на монитора /A/ с преден изход /D/; прикачете отвеждащото подорбитно устройство /Xii/ към коаксиалния AC/DC сервоканал /G/; включете трищифтовия кабел за мишката в кутията на клавиатурата (направете допълнителна дупка, ако се налага); свържете модема /B2/ към външния паралелен аудио/видео обхватен щифт. Вместо това можете да включите всички кабели във всички дупки, които ви се струват подходящи за целта, после да включите компютъра в мрежата и да видите какво ще последва.

Допълнително важно, но никому ненужно предупреждение: Жиците в капсулния модулатор са маркирани както следва, в съответствие с международните стандарти: синьо по жицата тече или не тече ток; жълто=синьо или по жицата тече ток; синьо, с ел.захранване = неутрална, зелена; черна=незабавна смърт. (Освен в случаите, когато това се забранява от закона).

Включете компютъра в мрежата. Вашият харддрайв ще започне автоматично зареждане. (За целта са необходими два до три дни). Когато зареждането приключи, на екрана ще се изпишат думите: „И сега какво?“.

Сега е моментът да инсталирате вашия софтуер. Поставете диск А (маркиран като „диск D“ или „диск C“ в чекмеджето за диск В или J, и напишете: „Ало! Има ли някой тук?“. Когато на екрана се появи празно каре, впишете своя идентификационен лицензен номер. Вашият идентификационен лицензен номер ще се изпише на екрана, когато впишете номера на потребителския си сертификат, който може да се открие, ако впишете идентификационния си номер. Ако не сте в състояние да откриете номера на потребителския си сертификат или идентификационния си лицензен номер, обадете се на номера за поддръжка на софтуера за

помощ. (За целта трябва да сте в състояние да цитирате номера на потребителския си сертификат, както и лицензия си идентификационен номер, тъй като в противен случай хората по поддръжката на софтуера няма да бъдат в състояние да ви помогнат).

Ако все още не сте се самоубили, поставете първата инсталационна дискета във второто гнездо за устройства или обратното и следвайте инструкциите, които ще се появят на вашия екран. (Предупреждение: поради някои модификации на софтуера част от инструкциите ще се появят на румънски). На всяка стъпка променяйте конфигурацията на конкретния файлов фолдър, кликнете два пъти на иконката за съответното копче, подберете файл с единичен отказ при изравняване от макроселекционния регистър, поставете графичната VGA карта в прозрачното фолио отзад, и изпишете „C:/>“, а след това вкарайте рождените дати на всички хора, които познавате.

На екрана ви ще се изпише: „Невалидна адресация към файла. Стой! Отказ или продължавате?“. Предупреждение: При подаване на команда „продължава“ може да се стигне до необратима компресия на файлове, трайна загуба на паметта и повреда поради претоварване на харддрайва. От друга страна, команда „отказ“ ще наложи започването на цялата досадна и влудяваща процедура по инсталирането от самото начало. Изборът е ваш.

Когато димът се поразнесе, поставете диск A2 (на който пише „диск A1“) на определеното за целта място, и повторете съгласно упътванията с всеки от приложените 187 диска.

Когато приключите с инсталирането, върнете на файловата адресация, изпишете името, адреса и номера на кредитната си карта, и след това натиснете „SEND“. Това автоматично вкарва данните ви в списъка на участниците в конкурса за нашата софтуерна награда. „Запаметяване на празен екран IV: Нощем в безвъздушното пространство“. Също така това ни позволява да предадем данните ви на купища компютърни списания, мрежи за услуги „онлайн“ и други търговски предприятия, които в най-близко бъдеще ще се свържат с вас.

Поздравления. Сега вече сте готов да ползвате вашия компютър. Ето няколко прости примера, които ще улеснят началото на работата ви.

Писане на писмо: Изписвате „Уважаеми...“, а след това името на някой ваш познат. Написвате няколко реда за себе си, завършвате с „Искрено Ваш“, после написвате и името си. Поздравления, вие се справихте.

Запаметяване на файл. За да запаметите писмото, изберете менюто

на файловете. Изберете „Възстановяване“ от поддиректория А, изписватے номера на складирани файлове и точка до копчето за макродиалог. Изберете вторичното текстово каре от компресираното меню, после кликнете двойно на допълнителното прозорче за изтрити документи. Прехвърлете списъка в компресиран файл и отворете второ текстово каре. Съществува и вариантът да напишете писмото на ръка и да го приберете в чекмеджето.

Упътване за ползване на работното поле: не го ползвайте.

Как да се справяме при проблеми с компютъра: Ще имате много, много проблеми с вашия компютър. Тук поместваме списък на най-често срещаните проблеми и техните решения.

Проблем: Компютърът ми не може да се включи.

Решение: Проверете дали компютърът е включен в мрежата. Проверете дали копчето за включване е в позиция „включено“. Проверете да няма някой прекъснат кабел. Изкопайте подземните кабели, които минават през градината на къщата ви и проверете дали някой от тях не е прекъснат; качете се на колата и обиколете околността в търсене на скъсани жици; обадете се на телефона за поправки на компютри.

Проблем: На клавиатурата ми като че ли няма никакви бутони.

Решение: Обърнете клавиатурата от другата страна.

Проблем: Мишката ми не пие вода и не играе на колелото в кафеза си.

Решение: Опитайте с диета с високо съдържание на протеини или се обадете на местния ветеринар.

Проблем: На екрана ми непрекъснато се появява съобщение: „Прекъсване извън системата с общоохранителна цел“.

Решение: Това вероятно се дължи на опитите ви да ползвате компютъра. Натиснете копчето в позиция „Изключено“ и всякакви вбесяващи надписи ще изчезнат.

Проблем: Компютърът ми е безполезен боклук.

Поздравления – вие достигнахте до правилното решение. Вече сте готов да ползвате новото поколение „Антракс/3000 Турбо“ или да се върнете към хартията и писалката.

Възхвала на закусвалните

Преди две години бях изпратен от семейството като авангард с раззнавателна мисия – трябваше да търся подходящ дом за нас в Съединените щати. В обиколката си включих град Адамс в Масачузетс, най-вече защото в него имаше прекрасна старомодна закусвалня на главната улица.

За съжаление се наложи да задраскам Адамс от списъка, защото не съумях да си припомня нито едно друго предимство на града, сигурно защото такива нямаше. Въпреки това съм убеден, че щяхме да живеем щастливо там. Закусвалните имат такъв ефект.

Едно време закусвалните бяха много популярни, но както много други неща, и те започнаха да се превръщат в рядкост.

Разцветът им съвпада с годините непосредствено след Първата световна война, когато кръчмите са затворени заради сухия режим, и хората се нуждаят от някакви други места, където да се хранят. От търговска гледна точка закусвалните се оказват привлекателно решение. Строителството и поддръжката им били евтини, а тъй като постройките се изработвали фабрично, можели просто да се поръчват готови. Купиш ли си готова закусвалня, трябвало само да я разположиш на равно място, да я свържеш с канализацията и да прокараш ток, и завърташ търговия. Ако не успееш да я разработиш, товариш бараката на камион и я местиш другаде. Към края на двайсетте години около дузина фирми се занимават със серийно производство на готови конструкции за закусвални. Почти всички били изработвани в някаква имитация на „ар деко“ [стил в приложните изкуства и архитектурата, утвърдил се през 20-те години на XX век – (Бел.ред.)], известна под името „модерн“, отвън облицовани в блестяща неръждаема стомана, и с лъскава ламперия и метален декор отвътре.

Привържениците на закусвалните приличат на любителите на трейнспотинг. Те могат да ви уведомят дали една постройка е модел „Кулман Блу Комет“ от 1947 или „Уустър Семи-Стриймлайнър“ от 1932. Способни са да преценят детайли, които отличават „Ралф Музи“ от „Огарлайт“ или от „О'Махоуни“, и са готови да изминат дълги разстояния, за да посетят рядко срещаната закусвалня „Огърлинг“, ако е в добро състояние – от този модел са произведени само седемдесет и три, между 1935 и 1941 година.

Единственото нещо, за което любителите на закусвални не говорят много-много, е храната. Това е, защото храната в закусвалните е общо взето същата като навсякъде другаде – с други думи, не кой знае колко добра. По тази причина жена ми и децата отказват да ме съпровождат по време на обиколките ми на закусвални. Това, което те не могат да схванат, е че по закусвални не се ходи, за да се яде; хората ги посещават, защото те са съществена съставна част от американското културно наследство.

Когато бях дете, в Айова няхахме закусвални. Те бяха феномен, характерен предимно за източното крайбрежие, както например ресторантите, изградени във формата на най-различни неща (прасета, гевреци, бомбета) бяха характерни за западното крайбрежие. Най-близкото подобие на закусвалня, с което разполагахме, беше едно заведение при реката, наречено „Скарата на Ърни“. Всичко в него беше мазно и мърляво, включително и самият Ърни, храната беше отвратителна, но пък притежаваше много от характерните черти на закусвалнята – много дълъг тезгях с въртящи се столчета покрай него, сепарета покрай стената, посетители, които изглеждаха така, сякаш току-що се бяха завърнали от преследване (а вероятно и разкъсване) на едър дивеч в горите, освен това и тук ползваха специфичния жаргон на закусвалните. Когато вземаше поръчката, сервитьорката се провикваше към кухнята, служейки си с някакъв шифрован език: „Две парчета отстриани, леко със сметаната, сипи от стърганото и изкашляй две в кофата“ – или нещо в този загадъчен и обезпокоителен стил.

Но „Скарата на Ърни“ се помещаваше в масивна, квадратна, безлична постройка, подчертано лишена от елегантната линия и блясъка на истинската закусвалня. Така че, когато десетилетия по-късно ми бе възложено да открия годно за живеене населено място в Ню Ингленд, наличието на закусвалня бе на едно от първите места в списъка на моите изисквания. Уви, оказа се, че те се намират все по-трудно.

Хановър, града, в който се установихме в крайна сметка, разполага с почтено заведение, наречено „При Лу“, което наскоро отпразнува своята петдесетгодишнина. То притежава привидно характеристиките на закусвалня, но менюто му включва разни неща като „киш“ [солен тестен френски специалитет с пълнка – (Бел.ред.)] и „фахитас“ [говежди стекове от бут – (Бел. ред.)] и при това тук се гордеят, че сервират свежи марули. Клиентите са до един добре облечени, с вид на юпита. Не можете да си ги представите как се качват в кола, на чийто капак е метнат убитият дивеч.

Затова можете да си представите ликуването ми, когато, шест месеца след преселването ни в Хановър, минавайки с колата през близкото градче Уайт Ривър Джънкшън, се натъкнах на заведение, наречено „Четири аса“. Подтикнат от внезапен импулс, влязох вътре и установих, че това е ранен „Уустър“ от предвоенния период, почти съвършено съхранен. Беше чудесно. Дори храната беше прилична, което малко ме разочарова, но вече започнах да привиквам.

Никой не знае колко закусвални от този род са останали в Съединените щати. Това е донякъде и въпрос на дефиниция. По същество закусвалнята е заведение, в което се сервира храна и което се самоопределя като „закусвалня“. По най-общи характеристики, в САЩ съществуват около 2500 закусвални. Но не повече от хиляда от тях отговарят по външен вид на „класическото“ понятие „закусвалня“, и броят им ежегодно намалява. Само преди два месеца затвори закусвалнята „При Фил“, най-старата в Калифорния. Заведението работеше в Северн Лос Анджелис от 1926 година, което по калифорнийски стандарти го правеше древно едва ли не колкото Стоунхендж. Но почти никой не обърна внимание на затварянето му.

Повечето закусвални не са в състояние да издържат на конкуренцията на веригите за бързо хранене. Традиционната закусвалня е малка, с приблизително осем сепарета и място на тезгяха за дванайсетина души, а защото предлагат сервиране по масите и индивидуално приготвяне на поръчките, разноските им са по-високи. Освен това повечето закусвални са стари, а в Америка в повечето случаи излиза по-евтино да подмениш с нещо ново, вместо да съхраниш. Един ентузиаст, който си беше купил стара закусвалня в Джърси Сити, в Ню Джърси, открил с ужас, че би му струвало 900 000 долара потенциалната печалба от около двайсет години работа – за да възвърне закусвалнята в оригиналното ѝ състояние. Къде по-евтино е да я съборят и да дадат мястото на „KFC“ или „Макдоналдс“.

В замяна на това напоследък можете да откриете много ерзац закусвални. Последния път, когато бях в Чикаго, ме отведоха на едно място, наречено „При Ед Дебевич“, където сервитьорките носеха малки табелки, на които бяха написани имена от рода на „Пухчо“ и „Русото“, а по стените бяха окачени трофеите на въпросния Ед от боулинг. Само че такова лице Ед Дебевич не съществува и никога не е съществувало. Той беше просто плод на творческото въображение на някой специалист по маркетинг. Независимо от това „При Ед“ видимо процъфтяваше. Клиентите, презрели автентичните стари закусвални, сега висяха на опашки

по всички ъгли, за да влязат в една имитация. Това ме озадачава безгранично, но е много често срещан феномен в Америка.

Срещаме същия феномен в Дисниленд, където хората се тъпчат, за да се разхождат напред-назад по староградска главна улица от типа, на който те самите обърнаха гръб през петдесетте години, за да предпочетат огромните търговски центрове. Същото става в реставрираните колониални градчета като Уилиамсбърг във Вирджиния или Мистик в Кънектикът. На тези места посетителите плащат мило и драго, за да се насладят на тази спокойна селска атмосфера, от която отдавна са избягали, за да населят ширналите се предградия. Наистина не мога да го окачествя, но изглежда, че американците искат нещо само ако са убедени, че то не е истинско.

Но това е друга тема, на която ще се върнем пак. Междувременно отивам в „Четири аса“, докато още съществува. Там няма келнерки, които да отговарят на името „Пухчо“, но купите от турнири по боулинг са истински.

Само три месеца, след като написах тези редове, в началото на април 1998, „Четири аса“ спря да работи.

Отвратително без изключение

Спомням си първия път, когато опитах европейски шоколад. Събитието се състоя на централната гара в Антверпен, на 21 март 1972 година – втория ми ден в Европа като млад турист с раница на гърба. Докато чаках влака, си купих шоколад от будката на перона, отхапах едно парче, и след миг на удивена наслада, започнах да издавам неволно възторжени възклицания, достатъчно силни, за да привличат погледи от двайсетина метра разстояние.

Нали знаете как бебе яде крем от купичка – шумно, с наслада и ужасяващо количество бълбукащи лиги? Е, точно така изглеждах и аз. Не можех да се овладяя. Нямах представа, че шоколадът може да бъде толкова вкусен. Не знаех, че изобщо нещо може да бъде толкова вкусно.

Американските шоколади, както може би знаете, са неразбираемо безвкусни. Разправяли са ми, че не винаги е било така. Много пъти съм чувал от хора от поколението на родителите ми, че когато те били млади, американските шоколади имали сериозно съдържание – били с повече мазнини и сметана, по-изобилно натъпкани с ядки и нуга, и водели до екстатични вкусови преживявания. Баща ми с обич си спомняше шоколадовите дъвчащи десерти от двайсетте – били толкова дъвчащи, че за изяждането им отивал цял ден, а за храносмилането – около седмица. Същите тези шоколадови десерти понастоящем са бледи късчета без никакво съдържание.

Популярното обяснение е, че рецептите за всички тези специалитети постоянно са били променяни – може би трябва да се каже „унищожавани“ – за да се намаляват разносните по производството, както и за да се увлечи тяхната привлекателност за хората с по-оскъдни вкусови усещания. Сигурно е едно – че ужасяващо количество от американските храни – белият хляб, повечето сирена местно производство, почти всички полуготови храни, огромният брой марки бира, както и голяма част от кафетата – нямат нищо общо със силните и разнообразни вкусове на техните съответствия почти навсякъде из Европа, като включвам и Великобритания. Изключително странно за страна, чиито жители много обичат да ядат, но така си е.

Отдавам това на две причини. Първата е разносните по производството. Всичко в Америка се ориентира по този показател, много повече, отколкото в другите страни. Ако цената е фактор в конкуренцията

между две търговски предприятия (а това винаги е така), това с по-евтино производство неминуемо ще измести другото, чиято стока е по-скъпа, а това рядко води до подобряване на качеството (ако трябва да бъдем точни, никога не води до подобряване на качеството).

В съседния град имаше много добър мексикански ресторант. Преди около година в същия град отвори врати „Тако Бел“ – част от национална верига за бързо хранене, точно срещу стария ресторант. Не вярвам да има жив човек, който би твърдял, че в „Тако Бел“ предлагат истинска, хубава мексиканска кухня. Но там е евтино – поне с 25 процента по-евтино, отколкото в конкурентното заведение. Само за година със стария ресторант беше свършено. Така че сега, ако ви се приядат мексикански специалитети в нашия район, ще трябва да се задоволите с евтиното, но не особено вдъхновяващо меню на „Тако Бел“.

И тъй като „Тако Бел“ имат толкова подчертано конкурентни цени, веригата става кажи-речи вездесъща. Напоследък, ако ви се приядат такос [мексикански царевични палачинки с пълнеж – (Бел.ред.)] където и да е по някоя американска магистрала, трябва да се примирите с предлаганите от „Тако Бел“. Най-зашеметяващ обаче е фактът, че повечето хора очевидно искат да бъде така. И тук стигаме до втората причина – странната, но непоклатима привързаност на американския консуматор към предсказуемата еднаквост. С други думи, американците обичат нещата да си бъдат същите, където и да се озоват. Точно това ме озадачава.

Да вземем например „Старбъкс“ – верига кафенета, към които питая умерена и вероятно неоснователна неприязън, дори да е само защото вече се срещат на всяка крачка. Първите заведения на „Старбъкс“ бяха открити без много шум в Сиатъл преди няколко години, но през последните пет години броят им стигна 1270, а през следващите две години се очаква тази цифра да се удвои. Вече в някои градове се стигна до там, че ако търсите кафе-бар, трябва да влезете в „Старбъкс“ или никъде.

Всъщност на „Старбъкс“ не им липсва нищо, но пък и не се отличават с нищо. Предлагат прилично кафе. Чудо голямо. И аз мога да ви предложа прилично кафе. Впечатлението, което добивате, е че основната цел на „Старбъкс“ не е да сервират възможно най-хубавото кафе, а да увеличават броя на кафенетата „Старбъкс“. Ако американските потребители настояват да пият възможно най-доброто кафе, на „Старбъкс“ ще им се наложи да им го предлагат, ако държат да запазят първенството си, но американските потребители няма да настояят за такова нещо, така че „Старбъкс“ няма да бъдат принудени да се стремят към върхове

в качеството. Може и да го направят, но законите на конкуренцията няма да го изискват от тях, особено защото на повечето места а/тяхното заведение ще е единствено от този род наоколо и б/клиентите ще са изцяло адаптирани към кафето, сервирано от „Старбъкс“.

В Хановър имаме две много приятни кафенета, но съм убеден, че ако „Старбъкс“ решат да открият клон тук, хората ще бъдат приятно развълнувани. Трябваше да видите какъв пристъп на делириум ги обхвана, когато се откри магазин на „ГАП“. Отварянето на клон на „Старбъкс“ би било прието като своеобразно утвърждаване на нашето градче по отношение на външния свят. Гостите на града, които плащат добре, неминуемо ще предпочитат да посещават тъкмо него, тъй като е нещо познато и ще се чувстват в свои води.

Хората така започнаха да привикват към еднаквостта, че сякаш са хипнотизирали от нея. На осем километра от дома ни доскоро имаше приятен, старомоден семеен ресторант. Преди две години срещу него откриха „Макдоналд'с“. Почти незабавно повечето от преминаващите посетители се пренесоха от другата страна на шосето. Миналото лято старият ресторант беше закрит. Скоро след това споменах пред един съсед колко е неприятно, че хората са склонни да зарежат местно заведение заради универсалната привлекателност на „Макдоналд'с“.

– Даа – каза съседът с онзи замислен тон, който изразява частично несъгласие. – Но поне като влезеш в „Макдоналд'с“, знаеш какво можеш да очакваш, нали?

– Именно! – извиках развълнувано. – Не разбираш ли, че тъкмо там е въпросът!

Щеше ми се да го поразгърся за реверите и да му обясня, че този начин на мислене е причината американският шоколад да бъде толкова безличен на вкус, белият хляб да има вкус на памук, а сирене, продавано под стотина имена („Колби“, „Монтерей Джек“, чедър, американско, проволоне) да бъде абсолютно еднакво на вкус, и да има един и същ яркожълт цвят.

Но разбрах, че няма смисъл. Той беше като онези еднакви хора от „Инвазия на крадците на трупове“. Духът му бе попаднал под властта на силите на еднообразието. Беше се превърнал в МакЛичност.

Той ме изгледа притеснено – хората обикновено не се държат така по улиците – и ми стана ясно, че си казва: „Брей! Емоционална личност!“.

Може и да беше прав. Признавам, че през последните месеци съм малко неспокоен. Отдавам го на тежка шоколадова абстиненция.

Националните тлъстини

Напоследък доста често мисля за храна. Вероятно защото ми липсва. Разбирате ли, жена ми наскоро ме подложи на диета, след като намекна (малко некоректно, според мен), че заприличвам на заоблен въздухоплавателен апарат.

Диетата е доста интересна, създадена лично от нея – по принцип ми е позволено да ям всичко, което искам, стига да не съдържа мазнини, холестерол, натрий или калории. Другото условие е да не е вкусно. За да не ме остави да умира от глад, тя отиде до супермаркета и изкупи всички храни, на чиито етикети се споменава думата „трици“. Не съм много сигурен какво вечерях снощи, но май бяха котлети от трици. Страшно съм подтиснат.

Затлъстяването е сериозен проблем в Америка (поне за затлъстелите). Половината от пълнолетните американци имат наднормено тегло, а една трета влизат в категорията „страдащи от затлъстяване“ (с други думи, са от хората, с които избягвате да влизате в асансьора).

Сега, когато вече почти никой не пуши, затлъстяването стана притеснение номер едно по отношение здравословното състояние на нацията. Около 300 000 американци умират ежегодно от болести, пряко свързани със затлъстяването, а хората харчат около 100 милиарда долара за лечението на болести, дължащи се на хронично преяждане – диабет, сърдечни заболявания, високо кръвно налягане, рак и така нататък. Доскоро не знаех, че наднорменото тегло увеличава риска от заболяване от рак на дебелото черво – определено нещо, което бихте предпочели да избегнете – при това с 50 процента. Откакто попаднах на тези данни, периодично си представям как ме преглежда проктолог и после казва:

– Уха! Колко чийзбъргъра сте изяли през живота си, господин Брайсън?

Наднорменото тегло сериозно намалява шансовете ви да оцелеете след операция, да не говорим пък за шансовете ви да свалите сносно на вид момиче.

Освен всичко останало хората, които теоретично са ви мили и близки, ще започнат да ви наричат „господин Пухчо“ и ще ви питат какво мислите, че правите всеки път, когато отворите някой шкаф и съвсем случайно извадите оттам голям плик чипс със сирене.

За мен е същинско чудо, че в тази страна изобщо има хора, които

съумяват да бъдат слаби. Онзи ден отидохме на ресторант, в който имаше промоция на нещо, наречено „Сензационна скара“. Помествам описанието на специалитета „Палачинка с чили и сирене“ дословно така, както беше в менюто. Имайте предвид, че всяка дума в описанието е вярна.

„Основата на този невероятен специалитет са хрупкави, крехки пържени вафли. Отгоре ги заливаме обилно с чили сос, топено сирене «Монтерей Джек» и чедър, а най-отгоре нареждаме купчина домати, зелен лук и квасена сметана“.

Разбирате ли с какво трябва да се боря? А това беше един от поскромните специалитети на заведението. Най-подтискащото в цялата работа е, че жена ми и децата могат да се тъпчат с всички тези неща и не наддават с нито грам. Когато пристигна сервитьорката, жена ми каза:

– За мен и децата по един „Супер Делукс Специалитет“ със сос, допълнително сирене и квасена сметана, освен това панирани лучени кръгчета с топъл бял сос и вафли с месен сос.

– А за господина?

– Донесете сухи трици и чаша вода.

На другата сутрин, когато пред закуската, състояща се от овесени ядки и някаква плява, обях пред жена си, че това е най-тъпата диета, за която съм чувал, тя ми каза да си намеря по-добра. Затова отидох в библиотеката. Открих поне 150 книги за хранене и диети – Диетата „Укрепване на имунитета“ на доктор Бъргър, „Откровено за регулиране на теллото“, „Ротационна диета“ – но всички диети бяха малко прекалено сериозни и изпълнени с трици за моя вкус. Накрая открих точно това, което търсех. Книгата беше написана от някой си доктор Дейл М. Атrens, и се казваше „Не пазете диети“. Е, това е заглавие, което може да събуди интереса ми.

Преодолявайки естествената си неприязн към самоизтъкващи се лица, които държат да слагат титли пред имената си (в края на краищата, аз не слагам никакви титли пред името си на моите книги, и то не само защото не разполагам с такива), отнесох книгата в читалнята – мястото, заделено в библиотеките за лица със странно поведение, които нямат къде да отидат през работния ден, но все още не са съвсем готови да бъдат прибрани в лудницата. Та на това място се отдадох на задълбочено изучаване на текста.

Основната идея на книгата, ако съм я схванал правилно (извинете ме, ако описанието ми е малко повърхностно, но непрекъснато ме разсейваше съседът ми по маса, който разговаряше тихичко с лице,

намиращо се в друго измерение) та идеята е, че в продължение на хилядолетната си еволюция човешкото тяло е програмирано да трупа тлъстини, за да съхранява топлина през студените месеци на годината, под формата на уплътнение за удобство, и като енергиен резерв в години, когато реколтата е лоша.

Човешкото тяло – и моето в частност, очевидно – много го бива да изпълнява тази си функция. Дървесните мишки не са в състояние да го правят, затова ядат непрекъснато, освен когато спят. „Може би затова те не са в състояние да създават изкуство“, отбелязва хитро Атрэнс. Ха-ха. А може би пък се дължи на това, че те ядат листа, а аз ям двойния шоколадов сладолед с крем на Бен и Джери.

Другият интересен факт, изнесен от Атрэнс, е че мастните тъкани са извънредно упорити. Дори да се докараш почти до гладна смърт, тялото ти проявява крайно нежелание да разгражда мазнини.

Половин килограм мазнини се равняват на 5000 калории, които среднестатистическият човек поглъща за два дни. Значи, ако гладувате в продължение на седмица – без да ядете абсолютно нищо – в крайна сметка ще стопите не повече от килограм и половина тлъстини, и нека бъдем честни, пак няма да сте красиви като картинка в банския си костюм.

След като сте се изтезавали по този начин в продължение на седем дни, съвсем естествено е да хлътнете в килера, когато никоой не ви вижда, и да изядете всичко, което намерите там с изключение на един плик нахут. Така си възстановявате всички загуби, плюс – и в това е номерът – още малко отгоре, защото тялото ви е наясно, че сте се опитали да го уморите от глад и че не може да ви има доверие, затова си слага още малко допълнително сланинка настрани за в случай, че пак ви обземат идиотски идеи.

Точно затова пазенето на диети е толкова трудно и подтискащо. Колкото повече се опитвате да се отървете от тлъстините си, толкова по-ожесточено организъмът ви се вкочва в тях.

Затова изобретих алтернативна диета, която нарекох „Лъжете тялото си в продължение на двайсет часа на денонощие“. Идеята е, че двайсет от всеки двайсет и четири часа се подлагате безмилостно на пълен глад, но в четири подбрани периода от всяко денонощие – да ги наречем за удобство закуска, обяд, вечеря и среднощна закусчица – вкарвате в организма си неща от рода на пълна чиния с наденички, пържени картофи и боб, или голяма купа с шоколадов сладолед, така че организъмът ви не може да осъзнае, че го подлагате на глад.

Блестящо хрумване, а?

Просто не мога да разбера как не съм се сетил за това още преди години. Може би поглъщаните напоследък количества трици са прочистили мозъка ми или нещо подобно.

Спортен живот

Имаме една приятелка, която отглежда детето си сама. Шестгодишният ѝ син наскоро се записа да тренира хокей – спорт, на който тук се гледа много сериозно.

На първата среща на отбора един от другите родители обявил, че е създал формула, с помощта на която можело да се изчисли по колко ще играе всяко дете. Идеята била, че най-добрите ще играят през 80 процента от времетраенето на мачовете, а между останалите хлапета щяло да бъде разпределено останалото време – и то в случаите, когато победата е осигурена.

– Мисля, че това е най-честният подход – обявил той, а другите татковци закимали мъдро.

Без да осъзнае ролята на тестостерона в такива ситуации, нашата позната станала и заявила, че може би по-честно ще бъде, ако пускат всички деца еднакво дълго на леда.

– Ами че тогава те няма да спечелят – казал ужасено таткото.

– Да – рекла приятелката ни. – И какво от това?

– Че защо да играят изобщо, ако не се опитват да победят? Позволете ми да ви припомня, че е ставало дума за шестгодишни деца. Мястото няма да ми стигне да се отдам на разсъждения относно всичко, което се е объркало със спорта в Америка, при това почти на всяко ниво, затова нека цитирам само няколко примера, илюстриращи подхода на американеца към състезателните занимания в наши дни.

Например: За да бъде повишена мотивацията им и да се изкачим на челните места при раздаването на медалите (което, разбира се, е най-важното нещо във вселената), на американските плувци съвсем официално се плащаше по 65 000 долара за всеки медал, който печелеха на последната олимпиада. Очевидно желанието да представиш страната си, давайки всичко от себе си, вече не върши работа.

Например: За радост на своите привърженици и за да се изкачат в националното класиране, най-големите университетски футболни отбори редовно организират срещи с безнадеждно неадекватни противници. В един особено горд за спорта миг през миналата година отборът на университета във Флорида, втори в класирането за цялата страна, спечели невъзпята победа над жалкото отборче на Централен Мичиган – с 82 на 6.

Например: За да можете да гледате 60 минути футбол от тазгодишния турнир „Сюпър Боул“ по телевизията, се налагаше да изгледате 113 реклами, анонси за телевизионни програми и представяне на нови продукти (броил съм ги).

Например: Удоволствието едно четиричленно семейство да отиде на бейзболен мач на отбор от Първа лига струва повече от 200 долара.

Изреждам тези факти не за да подчертая как комерсиализацията и унищожаването на спортния дух отнемат радостта от спорта в тази страна – макар че е точно така, – а за да обясня защо толкова обичам баскетболните мачове на колежа „Дартмут“.

„Дартмут“ е нашият местен колеж, членува в „Айви Лийг“ – съюз на осем достопочтени и мъдри институции „Харвард“, „Йейл“, „Принстън“, „Браун“, „Кълъмбия“, „Пен“, „Корнел“ и „Дартмут“. Тези деца се записват в университетите на „Айви Лийг“, защото искат да станат специалисти по астронавтика или професори, а не за да печелят 12 милиона долара годишно като професионални баскетболисти. Играят, защото обичат играта, приятелските отношения в отбора, вълнението, че си част от всичко това – все почти изчезнали в тази страна неща.

Отидох на един техен мач преди три зими, защото бях видял програмата на витрината на един магазин в града и забелязах, че същата вечер откриват сезона. Не бях ходил на баскетболен мач от двайсет години.

– Знаете ли, довечера ще играят „Дартмут“ – обях възбудено, когато се прибрах у дома. – Кой ще дойде с мен?

Пет лица се обърнаха към мен с изражения, каквито не бях виждал, откакто предложих по време на следващата ваканция да отидем на къмпинг в Словения.

– Добре де, отивам сам – изсумтях аз, но в края на краищата по-малката ми дъщеря, която беше само на единайсет години, се съжали над мен и ме придружи.

Е, прекарахме си чудесно. „Дартмут“ спечели трудна победа, и дъщеря ми и аз се прибрахме, бърборейки възбудено. Няколко дни по-късно „Дартмут“ спечели нов мач, също на косъм, и ние се прибрахме пак така възторжени.

Сега вече всички искаха да дойдат с нас. Само че ние пък не ги искахме. Това си беше наше лично прекарване на времето.

Оттогава, вече в продължение на три сезона, ходенето на мачове на „Дартмут“ се превърна в ритуал за мен и дъщеря ми. Всичко, свързано с тези мачове, е чудесно. Спортната зала е съвсем наблизо. Билетите са

евтини, публиката – многобройна, дружелюбна и вярна. Умилително наивен състав свири бодри мелодийки, като например песента от „Хавай 5-0“ [американски телевизионен криминален сериал, излъчван от 1968 до 1980г.(Бел.ред.)], за да се пооживим. След това излизаме в зимната нощ и си тръгваме към къщи, бъррейки. Благодарение на тези вечерни разходки съм в състояние да разпознавам отделните момчета от „Спайс Гърлс“, научих, че „Писък-2“ бил супер, и че Матю Пери е толкова готин, като че ли не е истински. Когато няма абсолютно никаква опасност жив човек да забележи, тя дори понякога ме хваща за ръка. Направо е съвършено.

Но в сърцевината на всичко това си остава играта. В продължение на два часа крещим, гърчим се, скубем си косите, погълнати единствено от надеждата, че нашите момчета ще успеят да вкарат една топка през обръч повече пъти, отколкото другите момчета. Ако „Дартмут“ бият, ние сме в еуфория. Ако не бият – е, какво от това. В крайна сметка това е само игра. Така би трябвало да се приема всичко около спорта.

Миналата година един от играчите на „Дартмут“ беше гигант на име Крие, който отговаряше на абсолютно всички изисквания за голям играч, освен дето не можеше да играе баскетбол. Поради това прекара почти целия сезон на скамейката на резервите. Извънредно рядко се случваше да го вкарат в игра през последните 15–20 секунди от мача. В тези случаи неизбежно някой му подаваше топката, а после някой по-дребен от него идваше и му я отнемаше. Той поклащаше разкайно глава и затичваше като жираф към другия край на игрището. Беше любимият ни играч.

По традиция последната вечер от сезона е вечер на родителите. Тогава пристигат родители от всички краища на страната, за да видят как играят синовете им. Също така по традиция в този мач завършващите студенти влизат в игра от самото начало на мача.

Този мач не беше от особена важност, но нашият любим дългунест герой очевидно не беше наясно с това. Той се появи видимо напрегнат на игрището. Това беше неговият първи и последен шанс да блесне и явно нямаше намерение да го пропилее.

Реферът наду свирката. Нашият Крие претича игрището четири-пет пъти и тогава, за наш и негов ужас, бе изваден от игра и пратен на скамейката. Не беше играл повече от минута. Не беше объркал нищичко – не беше имал тази възможност. Седна на обичайното си място, хвърли извинителен поглед към родителите си, и изгледа остатъка от мача с насьзани очи. Някой беше пропуснал да каже на треньора, че победата не

е най-важното нещо на света.

Тази седмица „Дартмут“ играе последния си домакински мач за сезона. Тази година по моя преценка ще има двама играчи, на които ще позволят да потичат минута-две по игрището, и после ще бъдат заменени от по-обещаващи имена.

Ние с дъщеря ми решихме да не ходим на мача. Като се има предвид колко трудно се намира съвършенството, е мъчително да гледаш как го съсипват.

Последната нощ на „Титаник“

„Вечерта преди корабокрушението масите за вечеря бяха красиви като картинка! Фантастични бяха огромните гроздове, поставени на върха на купчините плодове във всяка фруктиера. Ястията бяха разнообразни и изкусителни. Не мръднах от масата от супата до ядките“.

Кейт Бъс, пътувала на „Титаник“, цитирана в „Последната вечеря на «Титаник» – менюта и рецепти от кораба“.

– Господи, Бъс, каква е тази суматоха?

– О, здрасти, Смит. Не съм свикнал да те виждам буден по това време. Ще запалиш ли?

– Благодаря, с удоволствие. И така, защо е данданията? Зърнах капитана, докато идвах насам, и май доста се беше спекъл.

– Изглежда, че потъваме, друже.

– Айде бе!

– Сещаш ли се за онзи айсберг, дето го гледахме, когато вечеряхме?

– Оня, дето беше колкото дваисететажна сграда?

– Същият. Е, излиза, че сме се блъснали в проклетото нещо.

– Лош късмет.

– Така бих казал и аз.

– Това обяснява защо вратата на каютата ми беше под леглото, когато се събудих. Видя ми се малко странно. Я кажи, това истинска „Монте Кристо“ ли е?

– Всъщност е „Ъпман“. Имам си един човек на Джерърд Стрийт, който ми ги доставя със специална поръчка.

– Страхотна е.

– Да... всъщност е жалко.

– В какъв смисъл?

– Ами тъкмо бях поръчал дузина кутии по две гвинеи всяка. Е, като си помисля, младият Бърти ще ги ползва с радост.

– Искаш да кажеш, че според теб няма да ни бъде?

– Работата не ми харесва. Госпожа Бъс питала Кроукър, стюарда на кварталдека, когато ѝ донесъл питието преди лягане, и той казал, че имаме по-малко от два часа. Как е госпожа Смит между другото? Стомахът ѝ по-добре ли е?

– Не мога да ти кажа. Удави се.

– О, лоша работа.

– Падна през люка на задния борд, точно когато корабът започна да се накланя. Всъщност нейният вик ме събуди. Жалко, пропусна най-интересното. Винаги е имала слабост към потъване от класа.

– И госпожа Бъс е същата.

– Да не би и тя да е паднала зад борда?

– О, не. Отиде да говори с домакина. Ще го помоли да телеграфира на „Фортнъм'с“ и да отмени поръчките за градинското увеселение. Няма смисъл, нали разбираш.

– Естествено. Но като си помислиш, пътуването не беше лошо, нали?

– Напълно съм съгласен. Храната беше върха. Нашата Кейт беше особено впечатлена от аранжирането на масите. Каза, че на вечеря масите били красиви като картинка, а гроздовете във фруктиерите – фантастични. Не мръдна от масата откак сервираха супата, та чак до ядките. Между другото, срещал ли си я някъде?

– Не, защо питаш?

– Стори ми се странен начинът, по който хукна нанякъде. Каза, че имала да свърши нещо с младия лорд Д'Арси, преди да потънем. Нещо, свързано със знамена, доколкото разбирам.

– Знамена ли? Странно.

– Ами спомена, че щяла да развее нещо като за последно, ако съм чул правилно. И без това не разбирам половината от това, което говори, пък и бях малко разсеян. Госпожа Бъс тъкмо беше разляла питието по пеньоара си – от сблъсъка, нали разбираш – и беше в отвратително настроение, защото Кроукър отказа да и донесе ново. Каза ѝ да отидела да си сипе сама.

– Какво невероятно нахалство.

– Предполагам, че беше малко разстроен, защото вече няма да получава бакшиши. Не мога да го виня.

– Все пак...

– Разбира се, съобщих за поведението му. Човек не трябва да забравя положението си дори в тежки моменти – иначе ще се озовем в страшна каша, нали така? Главният стюард ме увери, че никога вече няма да получи назначение на този кораб.

– Така и трябва.

– Техническа подробност за тях, но поне се уверих, че записаха инцидента в бордовата книга.

– Странна нощ беше, като си помислиш. Искам да кажа, жената се

удади, корабът потъва, а на всичкото отгоре на вечеря нямаше и „Монт-раше“ от 1907. Трябваше да се примира с едно посредствено от 1905.

– На това ли му викаш разочарование? Я погледни тук.

– Съжалявам, старче, на тази светлина не виждам. Какво е това?

– Билети за обратен път.

– О, колко неприятно.

– При това външна кабина до палубата на първа класа.

– Много неприятно наистина... я виж, какъв ли е този шум?

– Сигурно се давят пасажерите от трета класа.

– Не е това, като че ли свири оркестър.

– Май си прав. Да, прав си. Малко мрачно е това, което са подбрали, какво ще кажеш? Не бих се опитал да танцувам на такава мелодия.

– „По-близо до теб, Господи“, това е, нали? Можеше да се спрат на нещо по-празнично за последната ни нощ в открито море.

– Все пак смятам да се поразходя до долу и да видя започнали ли са да сервираат вечерята. Идваш ли с мен?

– Не, смятам да обърна едно бренди и да си лягам. И без това няма да се спи много. Колко ни остава, как мислиш?

– Не повече от 40 минути, бих казал.

– Майчице! Ами да взема да се откажа от брендите тогава. Е, надали ще се видим отново.

– Не и в този живот, старче.

– О, хитро казано. Ще се опитам да го запомня. Ами лека нощ тогава.

– Лека нощ.

– Знаеш ли, току-що ми дойде идея. Капитанът да е споменавал нещо за настаняване в спасителните лодки?

– Не, не си спомням. Да те събудя ли, ако направят съобщение?

– Ще бъде много мило от твоя страна. Но само ако не те притеснявам.

– Ни най-малко.

– Е, лека нощ. Поздрави на госпожа Бъс и на Кейт.

– Ще предам с удоволствие. Съжалявам за госпожа Смит.

– Е, по море се случват и по-лоши неща, нали така казват. Нищо чудно да изскочи на повърхността по някое време. Винаги е била много подвижна. Лека нощ.

– Лека нощ, старче. Приятни сънища.

Забавления в снега

По причини, които не съм си изяснил и до днес, когато бях на осем години, родителите ми ми подариха ски за Коледа. Излязох навън, сложих ските и застанах в състезателна поза, но нищо не се случи. Това е, защото в Айова няма хълмове.

Оглеждайки се за някакво подобие на наклон, реших да започна да се спускам по стълбите на задната веранда. Стъпалата там бяха общо пет, но на ски наклонът на спускане става изненадващо стръмен. Префучах надолу по стълбите със скорост, която по моя преценка трябва да беше към 200 километра в час и се блъснах в земята с такава сила, че ските се забиха здраво в нея, но аз продължих напред и нагоре през вътрешния двор в елегантна възходяща дъга. На три метра пред мен се извисяваше задната стена на гаража. Инстинктивно разперих ръце и крака, така че ударът да бъде максимално силен, ударих се в стената някъде под покрива и се хлъзнах надолу точно като каша, хвърлена по стена.

Това беше моментът, в който реших, че зимните спортове не са за мен. Прибрах ските и през следващите трийсет и пет години не се занимавах повече с този въпрос. После обаче се преместихме да живеем в Ню Ингленд, където хората дори очакват зимата с нетърпение. Падне ли първият сняг, те надават възторжени викове, и започват да ровят в килерите за шейни и ски. Обзема ги някаква странна жизнерадост – порив да излязат навън, сред това бяло вещество, и да полетят нанякъде върху някакво бързодвижщо се и несигурно устройство.

Заобиколен от толкова много активно спортуващи, включително и членовете на собственото ми семейство, започнах да се чувствам изолиран. Затова преди няколко седмици, в опитите си да си намеря някакво зимно занимание, взех под наем кьнки и потеглих с двете по-малки деца към езерото Окъм – обичана местна пързалка.

– Сигурен ли си, че можеш да караш кьнки? – попита недоверчиво дъщеря ми.

– Разбира се, цветенце – отвърнах уверено. – Често са ме бъркали с Джейн Торвил [Джейн Торвил и Кристофър Дийн – британска танцова двойка, олимпийски шампиони по фигурно пързаяме от Сараево 1984г., прочути с артистичните си интерпретации – (Бел. ред.)] – на пързалката и извън нея.

При това съм учил да карам кьнки, честна дума. Работата е там, че

краката ми, след години бездействие, се развълнуваха малко прекалено, когато се изправиха пред такава плъзгавица. В момента, когато стъпих на леда, те решиха, че искат да се озоват във всяко кътче на езерото. Окъм едновременно, при това от най-различни посоки. Движеха се насам-натам, събираха се и се разперваха, като понякога разстоянието между тях достигаше докъм 3 метра, но постоянно набираха инерция, докато накрая излетяха изпод мен и аз се приземих по задник с такава сила, че опашката ми се удари в небцето, а хранопроводът ми изскочи от гърлото.

– Ей! – произнесе се стреснато задникът ми, докато се изправях мъчително на крака. – Ама този лед наистина е много твърд!

– Я да видя! – заяви главата ми и аз незабавно се строполих отново.

Продължих по същия начин през следващите трийсет минути. Различни части на тялото ми – рамене, брадичка, нос, а и някои от по-авантюристично настроените вътрешни органи – влизаха периодично в сблъсък с леда, обзети от изследователски дух. Погледнат от разстояние, сигурно съм изглеждал като обработван от невидим гладиатор. Най-сетне, когато не остана вече нищо за натъртване, изпълзах на брега и помолих да ме покрият с одеяло. Така приключи опитът ми да се пързаям с кънки.

После опитах спускане с шейна, за което дори не искам да разправам, освен дето съм длъжен да спомена, че онзи човек с кучето прояви голямо разбиране, вземайки предвид фактите. Пък и онази дама, която живее отсреща, можеше да ни спести доста неприятности, ако се беше сетила да остави вратата на гаража си отворена.

Горе-долу на този етап се появи приятелят ми професор Дани Бланчфлауър. Дани – той всъщност се казва Дейвид, но нали е англичанин, докато израсне, всички му викали Дани и така си останало – преподава икономика в „Дартмут“ и е много умно момче. Пише книги, в които се срещат изречения като следното: „При паралелно подаване на данните в пълната спецификация на колона 5,7, пропорционалният дял от печалбата на служител има коефициент, равняващ се на 0,00022 с т-статистически коректор от 2,3“ – и при това не се занася. Отде да знам, това може и наистина да означава нещо. Та както казах, наистина е умно момче, като изключим една подробност. Луд е на тема снегомобил.

Може би трябва да поясня, че снегомобил е нещо като ракета, проектирана от Сатаната да се движи по сняг. Движи се със скорост, достигща 120 километра в час, която ми се струва малко прекалена за тесни, виещи се пътечки из гориста местност, осяяна с огромни скали. Ако

щете, наречете ме страхопъзльо, хич не ми пука.

В продължение на седмици Дани упорито ме навиваше да отида с него, за да участвам в тази лудост на открито. Опитах се да обясня, че имам някои проблеми със спорта на открито през зимния сезон, и че никак не съм убеден, че една мощна, опасна машина би била решение на проблемите ми.

– Глупости! – възкликна Дани. Е, казано накратко, скоро след това се озовах в покрайнините на нюхемпшърските гори, с плътно прилепнал, тежък шлем на главата, който ме лишаваше от всякакви усещания, като изключим ужаса, седнал притеснено на някакво аеродинамично, страховито приспособление, чийто мотор ръмжеше нетърпеливо при мисълта за всички дървета, срещу които би могъл да ме метне.

Дани обясни накратко как функционира машината – разбрах обяснението, колкото бих разбрал и пасаж от някоя негова книга – и скочи на своята.

– Готов ли си? – попита той, надниквайки рева на мотора.

– Не.

– Супер! – изрева Дани и изчезна в пламъците, излизаци от ауспуха.

Само за две секунди се превърна в шумна точица на хоризонта.

Въздъгнах, натиснах много предпазливо газта, нададох вик на изнепада и с малко залитане се понесох напред със скорост, която може да се види само на анимационните филми. С истерични писъци, олеквайки с известни количества течност при всяко друсване, летях като куршум през гората. Клонки ме шибаха по шлема. Лосове се изправяха на задните си крака и се обръщаха в бягство. Пейзажът прелиташе край мен като предизвикан от халюциногени делириум.

Най-сетне Дани спря на един кръстопът и ме изгледа със сияещо лице. Моторът му мъркаше.

– Какво ще кажеш?

Раздвижих устни, но не можах да произнеса и звук. Дани прие това за съгласие.

– Е, сега, като схвана как става, да увеличим ли малко скоростта?

Мъчително се опитах да произнеса думите: „Моля те, Дани, искам да си отида у дома. Искам да видя мама“, но пак не съумях да поговоря.

И той полетя отново. В продължение на часове се надбягвахме с налудничавата скорост през безкрайни гори, преджапвахме потоци, заобикаляхме на косъм големи скали, прелитахме над паднали дървета. Когато

най-сетне този кошмар в будно състояние приключи, краката не ме държаха.

После, за да отпразнуваме чудотворното си оцеляване, се отбихме на по една бира в кръчмата на Мърфи. Когато барманката постави чашите на тезгяха пред нас, ме осени идея: ето нещо, което наистина можех да правя през зимата – да пия.

Бях открил призванието си. Не съм се усъвършенствал напълно – краката ми продължават да отказват на третия час – но упорствам с тренировките за издръжливост и разчитам на добри постижения през сезона 1989–1999.

Летящият кошмар

Баща ми беше спортен журналист и работата му налагаше да пътува често със самолет в ония времена, когато този начин на пътуване не беше толкова обичаен. Понякога ме взимаше със себе си. Разбира се, беше много вълнуващо да отида някъде с татко за уикенда, но най-интересното преживяване беше да се качиш на самолета и да се озовеш някъде другаде.

Всичко, свързано с тази процедура, те караше да се чувстваш поспециален и някак привилегирован. При приемането на багажа бяхме част от малка група добре облечени хора – защото в онези времена хората се обличаха добре, когато тръгваха на път със самолет. Когато извикваха полета ни, прекосявахме широката писта към блестящ сребрист самолет, и се качвахме по стълбата на колела. Влизането в самолет приличаше на приемане в специален клуб. Самото качване на борда те караше да се чувстваш елегантен и изтънчен. Седалките бяха удобни, а за дете като мен – направо просторни. Усмихнатата стюардеса обикновено ми подаряваше значка, на която пишеше „помощник-пилот“ или нещо също толкова внушително и отговорно.

Цялата тази романтика изчезна отдавна. Днес в Америка пътническите самолети са заприличали на автобуси с крила, а авиолиниите, без никакви приятни изключения, се отнасят с пътниците като с дразнещ товар, който на времето са приели да пренесат от едно място на друго, но междувременно съжаляват за съгласието си.

Нямам възможност да се отдам на описания на изтощителните особености на пътуването по въздух в съвременна Америка – задължителното дублиране на местата в полетите, безкрайните опашки, закъсненията, случайте, в които откриваш, че „директният“ полет към Маями е с деветдесет минутен престой в Питсбърг, където се сменя самолета, почти пълната невъзможност да откриеш дружелюбно лице сред наземния персонал, където те третират като идиот или като цифра.

И все пак, по някакъв странен начин, авиолиниите продължават да се държат, като че ли сме още 1955 година. Да вземем например демонстрациите на мерките за безопасност. Защо след толкова изминали години стюардесите продължават да нахлузват надуваемата жилетка през главите си и да ви показват как да дръпнете малката връвчица, за да я надуете? В цялата история на пътническата авиация нито един живот не

е бил спасен благодарение на осигурените надувни жилетки. Особено ме впечатлява малката пластмасова свирчица, приложена към всяка спасителна жилетка. Винаги си представям как летя с главата надолу към океана с 2000 километра в час и си мисля: „Добре поне, че имам тази свирчица“.

Няма смисъл да си задаваме въпроса какво имат предвид с това, защото нямат нищо предвид. Наскоро летях от Бостън за Денвър. Когато отворих шкафчето за ръчен багаж над главата си, открих сгънатата надуваема лодка, която заемаше цялото пространство.

– Тук има лодка – казах сащисано на минаваща стюардеса.

– Да, сър – отвърна тя сопнато. – Самолетът отговаря на изискванията за оборудване на презокеански полети. Продължих да я зяпам изумено.

– И кой точно океан прекосяваме, когато летим от Бостън към Денвър?

– Самолетът отговаря на изискванията за оборудване на презокеански полети, независимо от това дали в плана за полетите се предвиждат такива или не – гласеше стегнатият отговор (или нещо също толкова безумно и несвързано).

– Да не искате да ми кажете, че ако се наложи да се приводним, сто и петдесет пътници ще влязат в лодка за двама души?

– Сър, тук също има плавателен съд – тя посочи шкафа над отсрещната седалка.

– Значи две лодки за 150 души? Не ви ли се струва малко абсурдно?

– Аз не създавам правилата, сър, а вие прочитете на движението по коридора.

Говореше така, защото всички стюарди и стюардеси говорят така с теб, ако ги попритиснеш, а понякога и дори да не си го сторил. Убеден съм, че в САЩ няма друга търговска организация, в която да се гледа толкова повърхностно на обслужването и отношението към клиента. Много често някоя съвсем безобидна постъпка – заставане пред гишетото за „чекин“, преди чиновникът изрично да ви е повикал, запитването защо закъснява някой полет, дори това, че няма къде да си оставите палтото, защото в шкафа над главата ви има лодка ги кара да стават заядливи и раздрознителни.

Но нека погледнем и от другата страна – с изключение на мен и още няколко кротки хорица, които вярват в спазването на ред, повечето пътници в Америка заслужават такова отношение. Заслужават си го, защото влачат огромни ръчни чанти и колички, които са поне два пъти по-

големи от разрешения размер на ръчен багаж, така че шкафовете над седалките са претъпкани много преди всички пътници да са се качили в самолета. За да са убедени, че ще си намерят празно шкафче, се качват, преди да са повикани. На който и полет да се качите, поне двайсет процента от пътниците седят на места, чиито номера още не са съобщени от стюардесата. Наблюдавах този процес с умора и отвращение наскоро и мога да ви гарантирам, че заради това качването на пътниците и излитането на самолета в крайна сметка става след два пъти повече време от реално необходимото.

В резултат се води някаква война между пътниците и персонала на авиолиниите, която често се отразява на невинните по начин, който налага раздаването на правосъдие.

Спомням си как преди няколко години аз, жена ми и децата се качихме на полет от Минеаполис, на път за Лондон, и установихме, че са ни дали места в шест различни части на самолета, някои по на двайсет реда разстояние едно от друго. Учудената ми жена сподели това с една минаваща стюардеса.

– И какво очаквате да направя аз сега? – попита стюардесата с тон, който говореше, че има нужда от опреснителен курс по поведение с клиенти.

– Бихме искали да сменим местата си, така че да бъдем заедно, ако обичате.

Стюардесата се изсмя.

– Нищо не мога да направя сега. Вече настаняваме пътниците. Не погледнахте ли бордните си карти?

– Само най-горната. Чиновничката на гишето – между другото, също много раздрознителна личност – не ни каза, че ни е разпиляла из целия самолет.

– Нищо не мога да направя.

– Но ние сме с малки деца.

– Съжалявам.

– Да не искате да ми кажете, че трябва да оставя едно двегодишно и едно четиригодишно дете сами по време на осемчасов полет над Атлантическия океан? – попита жена ми. (Идеята не ми се стори чак толкова неприемлива, но седях до нея с мрачно лице, в израз на солидарност).

Стюардесата въздъхна измъчено и най-сетне помоли една приятна възрастна двойка да си сменят местата, така че жена ми и двете по-малки деца поне да седят заедно. Останалите си седяхме разделени.

– Следващия път си гледайте бордните карти – сопна се

стюардесата на жена ми накрая.

– Следващия път няма да ползваме вашите услуги – отвърна жена ми. Така и направихме.

– А някой ден ще опиша тази случка, за да разберат всички какво представлявате – подвикнах аз високомерно. Разбира се, не казах нищо подобно, и би било много некоректно да напиша, че с нас се отнесоха така гадно в самолет на авиолинните „Нортуест“, затова и не го правя.

Изгубен в киберсвета

Когато се пренесохме да живеем в Америка, промяната в електрическата система ме накара да подновя всичко в офиса си – компютър, факс, телефонен секретар и какво ли не още. Не ме бива да пазарувам, нито пък умея да се разделям лесно с големи парични суми дори когато съм в най-добро настроение, така че перспективата да се влача от магазин на магазин и да изслушвам хвалебствията на поредния продавач за чудните качества на всякакво оборудване за офиси ме изпълваше с мрачни подозрения.

За това можете да си представите радостта ми, когато още в първия магазин за компютри, който посетих, ми предложиха машина, в която бяха вградени всички необходими ми принадлежности – факс, телефонен секретар, електронен органайзър, възможност за връзка с Интернет, изобщо всичко, за което може да се сетите. Описан в рекламата като „Съвършеното решение за Вашия офис у дома“, този компютър трябваше да върши всичко, само дето не вареше кафе.

И така, отнесох го у дома, инсталирах го, запретнах ръкави и написах весел факс до един приятел в Лондон. Написах номера на факса му в съответното каре, съгласно упътванията, и натиснах копчето за изпращане. Почти незабавно откъм вградените колони на компютъра се понесоха звуците на набиране. Чу се извъняване, и най-сетне напълно непознат глас, който каза с подчертано френско произношение: „Ало? Ало?“

– Ало? – казах аз в отговор и осъзнах, че няма начин да разговарям с този човек, който и да бе той.

От компютъра ми се понесе писклив факс-сигнал.

– Ало? Ало? – продължи французинът, вече с отсянка на учудване и притеснение. След миг затвори и моят компютър пренабра незабавно номера му.

Така продължи почти цялата сутрин – компютърът ми упорито досаждаше на неизвестно лице, което се намираше Бог знае къде, докато аз търсех трескаво в наръчника начини да откажа операцията. Накрая, в отчаянието си, извадих щепсела от контакта и компютърът изключи, надавайки всевъзможни звуци, а на екрана се изписваха неща от рода на „Голяма грешка!“ и „Криза в харддрайва!“.

Три седмици по-късно – това е чистата истина – получихме

телефонна сметка от 68 долара за международни разговори с Алжир. По-нататъшни проучвания установиха, че авторите на софтуера не са предвидили възможността за международна връзка. Програмата разчитала само телефонни номера в САЩ. Изправена пред нещо друго, изпадала в програмен еквивалент на нервен припадък.

Установих също така, че електронното тefтерче има подобна неразбираема непоносимост към неамерикански адреси, което го правеше напълно ненужно, и че секретарят имаше обичая да се включва по средата на разговор. Дълго време се чудих как нещо толкова скъпо и препоръчвано като последна дума на техниката може да бъде толкова безполезно, докато най-сетне осъзнах, че компютърът е тъпа машина, способна да върши умни неща, докато програмистите са умни хора, способни да вършат невероятни тъпотии. Съчетанието между тях води до опасно съвършенство.

Неминуемо вече знаете всичко за опасността от срив на компютърните системи при настъпването на новото хилядолетие. Ще рече, точно в 00 часа и 00 минути на 1 януари 2000-та година всички компютри по света ще бъдат обзети едновременно от мисловен процес, който ще тече приблизително така: „Ето ни в нова година, която завършва на 00. На бас, че е 1900. Ама пък ако е 1900, по това време още не са били изобретени компютрите. Значи аз не съществувам. В такъв случай май ще е най-добре да се изключа и да си изтрия паметта.“ По приблизителна преценка разходите по оправяне на последиците от такъв мисловен ход ще възлизат на 200 трилиона газилиона или някаква подобна космическа сума. Междувременно програмистите са в състояние да пишат 80 000 реда функционални кодове, но не им минава през ума, че на всеки сто години започва нов век. Крайно пагубна комбинация.

Когато прочетох за първи път, че компютърната индустрия е успяла сама да си създаде такъв огромен, фундаментален и глупав проблем, незабавно разбрах защо моят компютърен факс и всички оставали дигитални играчки са безполезни. Но и това не обяснява удивителната и върховна безполезност на коректора в моя компютър.

Както почти всичко, свързано с компютрите, коректорът е нещо прекрасно по принцип. Когато напишете нещо, активирате коректора и той проверява текста за неправилно написани думи. Всъщност, тъй като компютърът не познава думите, той търси познати струпувания на букви – и тъкмо тук започва разочарованието.

Като начало, компютърът не разпознава собствени имена – на хора, градове, корпорации и т.н. Компютърът ми не приема и неамериканския

начин на изписване на определени думи. Не различава много множествени и дублетни форми, съкращения и акроними. Между другото, явно не разпознава и нови думи, влезли в обращение след края на мандата на Айзенхауер. Тоест, разпознава „спътник“ и „битник“, но не е и чувал за „Интернет“, „факс“, „киберпространство“, а и за „дръвник“, като е станало дума.

Но най-забележителната характеристика на моя коректор – и това е нещо, което може да осигури дълги часове забавно прекарване на времето за човек, който е лишен от личен живот – е, че той е програмиран да предлага алтернативи. В повечето случаи алтернативите са нещо неповторимо. За настоящата глава например коректорът предложи „интернат“ вместо „Интернет“, думата „факс“ предизвика не по-малко от трийсет и три предложения, включително и „фаза“, както и поне две, непознати на лексикографията – „falx“ и „phose“. Затова пък на „киберпространство“ не успя да измисли нищо.

Опитвам се безуспешно да намеря някаква логика, по силата на която компютърът и програмистът, работейки в тандем, са могли да предположат, че човек, написал думата „факс“, всъщност е имал намерение да напише „фаза“ или защо на „кибер“ се предлага алтернатива „chubbier“ [(англ.) – по-закръглен, по-пълничък – (Бел.ред.)], а не „диня“ или „бензиностанция“ например, за да цитираме две също толкова произволно подбрани предложения. Може да съм буквоед, но според мен компютърна програма, която предлага да заменя съществуваща с несъществуваща дума (като „phose“ например), може би не е съвсем готова да бъде предлагана на пазара.

Системата не само предлага дебилни алтернативи, ами направо ти ги тика в текста. Трябва да наредиш категорично и изрично в никакъв случай да не го прави, защото, ако случайно натиснеш копче, приемашо предложението, коректорът автоматично подменя думата в целия текст. По тези причини, обзет от отчаяние и напълно изтощен, през последните месеци вадох от компютъра текстове, в които думата „Минеаполис“ беше подменена с „монополист“, а особено любима ми беше подмяната на „Реноар“ с „раиран“. Ако съществува простичък начин за изчистване на тези нежелани трансформации, то аз не съм го открил.

Сега прочетох в „Ю Ес Нюз енд Уърлд Рипорт“, че същата тази компютърна индустрия, която е пропуснала да забележи приближаването на новото хилядолетие, е пропуснала и факта, че материалите, на които запаметява информация, бързо се похабяват. Учени от НАСА, които наскоро се опитали да извадят информация за мисията на „Викинг“ до

Марс през 1976 година, установили, че 20 процента от тази информация чисто и просто е изчезнала, а останалата част е застрашена от същото.

Излиза, че програмистите има да поостават в извънработно време през идущите две години. На което аз, честно казано, викам „ура“. Или „урва“, а може би дори „уртикария“, ако на компютъра ми така му харесва.

Хотел „Калифорния“

Трудно е човек да си представи по-противна личност от Робърт Алтън Харис. След като през целия си живот се занимавал с всякакви престъпления, кое от кое по-отвратителни, през 1979 година в Калифорния той убива хладнокръвно две момчета, за да вземе колата им. Когато се качил в колата и я подкарал, доял хамбургерите, които момчетата си били купили.

Харис бил арестуван само след няколко часа, и признал веднага вината си. Въпреки това на щата Калифорния били необходими тринайсет години, през които се водили сложни и скъпоструващи съдебни дела и обжалвания, за да се изчерпят всички други възможности, докато Харис бъде най-сетне осъден на смърт.

Около петстотин други убийци като Харис са осъдени на смърт в Калифорния. Щатът изразходва общо приблизително 90 милиона долара за дела по случаи, при които вината изисква смъртно наказание. От 1967 година досега са изразходвани над 600 милиона долара за дела по главни престъпления, а са екзекутирани общо двама души (единият от които е Харис).

За мен от всичко изложено дотук става ясно, ако не друго, то това, че издаването на смъртни присъди в Калифорния е лудост. Помислете си само какво би могъл да направи щатът с 600 милиона долара, ако ги бе вложил, да кажем, в образователната система.

Почти всички са съгласни, че толкова усложнена съдебна процедура е неоснователна, но проблемът е там, че американците държат на смъртното наказание. Анкетите постоянно показват, че около три четвърти от тях поддържат издаването на смъртни присъди. Нещо повече, те държат на издаването им за най-разнообразни престъпления. Повече от половината американци считат, че смъртна присъда се полага за продажба на наркотици на деца. Понастоящем според законодателството на САЩ смъртни присъди могат да бъдат издавани за над петдесет престъпления.

Като изключим моралните съображения, според мен има сериозни практически аспекти, които би трябвало да се вземат предвид. Един от тях е непоследователността в определянето на най-тежкото наказание. Осъдените на смърт са почти изключително от мъжки пол – от 1962 година насам на смърт е осъдена само една жена, а този месец в Тексас

трябва да бъде изпълнена присъдата на втора. От приблизително 360 души, осъдени на смърт в САЩ от 1977 година насам, 83% са осъдени за убийство на бял, въпреки че само около половината от жертвите на убийствата са бели. В зависимост от това за кой щат става дума, престъпниците имат 4 до 11 пъти по-големи шансове да бъдат осъдени за убийството на бял, отколкото за убийството на чернокож – не особено силно потвърждение на теорията, че правосъдието е сляпо.

Има също така и географски обособени различия. В трийсет и девет щата се издава смъртно наказание, но само в седемнайсет от тях – предимно на юг – през последната година са били издадени смъртни присъди. Ако се каните да убивате някого в щат, където се издават смъртни присъди, много по-добре ще е да свършите тази работа в Ню Хемпшър, където от десетилетия не е екзекутиран никой, отколкото в Тексас или Флорида, където осъдените се разчистват със сравнително голям ентузиазъм. Само в Тексас през миналата година са екзекутирани трийсет и седем души – толкова, колкото в цялата останала част от страната.

Общо в САЩ има около 3000 души, които чакат изпълнение на смъртно наказание. През 1997 година са били екзекутирани 74 – най-големият брой за четиридесет години. Въпреки това към броя на осъдените всяка година се добавят четири пъти повече от екзекутираните за същия период. (В действителност осъдените умират най-често от естествена смърт). За да се справят с изоставането и нарастващия брой на новите осъдени, в САЩ би трябвало да екзекутират по един човек всеки ден в продължение на двайсет и пет години. Но поради особеностите на правораздаването такова нещо не може да се случи.

Въпросът е защо тогава се занимават с издаването на такива присъди. Общо взето, необходими са средно десет години и пет месеца, за да се изчерпят всички възможности за обжалване, те да бъдат съответно отхвърлени, и да се издаде смъртна присъда. В резултат на това, според едно изследване на университета „Дюк“, екзекуцията на един престъпник струва два милиона долара повече, отколкото осъждането му на доживотен затвор.

Разбира се, вие бихте казали, че на доказани убийци не трябва да се позволява да обжалват до безкрайност заради някакви незначителни технически подробности по процеса. Конгресът, приел този възглед безусловно, гласува през 1995 година да се съкратят тези двайсет милиона от бюджета, които се отделят за разглеждането на обжалвания от страна на осъдени за убийство престъпници. Почти незабавно средното времетраене на периода от издаването на присъдата до екзекуцията се съкрати

с единадесет месеца.

Това би било добра новина, ако можете да бъдете сигурни, че всеки, осъден на смърт, действително заслужава такава присъда, но всъщност не е точно така. Да вземем случая на Денис Уилиамс от Чикаго, който прекарал седемнайсет години в очакване на смъртна присъда за престъпление, което категорично отказвал да е извършил поради простата причина, че не го бил извършил. Отървал се само защото един професор по журналистика от университета в Чикаго възложил на студентите си да анализират случая. Студентите установили между другото, че полицията е укрила доказателства, че някои от свидетелите са лъгали, и че имало друг човек, който бил готов да признае престъплението си, стига да се намерел кой да го изслуша.

Както повечето осъдени на смърт, и Уилиамс бил защитаван от адвокат, назначен от съда. Щатът Илиноис плаща на обществените защитници хонорар от 40 долара на час. Средният хонорар, който вземат частно практикуващите адвокати, е 150 долара на час. Не е необходимо да сте гений, за да прецените, че е малко вероятно най-добрите адвокати да работят като обществени защитници. Обикновено на обществения защитник се отпускат 800 долара за подготвяне и представяне на защитата по убийство, така че и най-влюбеният в професията си адвокат трудно може да плати на експерти, за независими съдебно-медицински експертизи, и много други неща, с които би могъл да докаже невинността на клиента си.

Благодарение на студентската разработка Уилиамс беше освободен миналия септември. Това не е толкова необичайно, колкото може би ви се струва. От 1977 година насам, когато в щата Илиноис се въвежда отново смъртното наказание, в щата са екзекутирани осем убийци, но девет осъдени на смърт са освободени. В цялата страна през последните двама и пет години 69 души, осъдени на смърт за убийство, впоследствие са доказали невинността си и са били освободени. Орязването на федералния бюджет за разглеждане на обжалвания оръзба и възможностите такива хора да се надяват на щастлив край.

Едно нещо е гражданин да убие невинен човек, друго е да го стори държавата. Но колкото и да е странно, дори този възглед не се застъпва от мнозинството. Според проучване на „Галп“ от 1995 година, 57% от населението на САЩ би се изказало в полза на смъртното наказание дори ако се докаже, че един от всеки сто екзекутирани е невинен.

Не вярвам да има политик в САЩ – поне не някой от видните политици – който би се изправил срещу такава преобладаваща тенденция в

общественото мнение. Едно време политиците се опитваха да променят общественото мнение. Сега те просто реагират на неговите изисквания, което не е много разумно, защото общественото мнение е доста променлив фактор.

В една своя публикация в „Ню Йоркър“ през 1992 година Ричард Нюгард отбелязва, че в Западна Германия смъртната присъда бива отменена през 1949 година, макар че 74 процента от населението било против. През 1980 година застъпниците на смъртната присъда били вече само 26 процента. Нюгард пише: „Хората, които не са израснали в общество, което предвижда смъртна присъда, я приемат като варварски акт, подобен на робството или жигосването“.

Де да беше така.

Достатъчно, благодаря!

Най-сетне си изясних какво е това, което ме дразни постоянно. Просто всяко нещо е в прекалено количество. Искам да кажа, всяко нещо, което човек може някога да пожелае или от което може да има нужда, с изключение на време, пари, добри водопроводчици и хора, които благодарят, когато им отваряш вратата. (Тук е мястото да обявя, че следващият, който не ми благодари, след като съм му задържал отворена вратата, ще получи ритник в бърбреците).

Разбира се, Америка е страна на изобилие и разнообразие, и дълго време, след като се пренесохме тук, се чувствах приятно зашеметен от огромния избор, който се предлага навсякъде. Спомням си как отидох за първи път в супермаркета и колко дълбоко бях впечатлен, когато установих, че там се предлагат цели осемнайсет вида памперси за възрастни. Два-три вида разбирам. Пет-шест би трябвало да покриват всякакви особености на старческото напикаване. Но осемнайсет – брей! Наистина бях се озовал в страната на изобилието. Някои памперси бяха ароматизирани други със специално гофрирана повърхност за допълнително удобство, и се предлагаха с най-различни степени на абсорбиране – от „Малко се изпуснах“ до „Вардаа! Наводнение!“.

Разбира се, имената не бяха точно такива, но смисълът беше горе-долу същият. Имаше дори голям избор на цветове.

Почти всички други предлагани продукти – замразена пица, кучешка храна, сладоледи, бисквити, чипс – присъстваха буквално в стотици варианти. Всеки нов вкус като че ли се размножаваше чрез пъпкуване. Когато бях момче, като се кажеше „корнфлейкс“, се разбираше „корнфлейкс“ и толкоз. Сега ги има покрити със захар, ситни, едри, с парчета истински бананоподобен материал, и Бог знае какво още. Бях крайно впечатлен.

Постепенно обаче започнах да разбирам, че изобилието може да бъде и прекалено. Тази мисъл ми хрумна миналата седмица на едно от летищата в Портланд, Орегон. Стоях на опашка от петнайсетина души пред една лавка за кафе. Беше шест без петнайсет сутринта – определено не най-любимото ми време от денонощието, и до извикването на пътниците от нашия полет оставаха двацет минути, но беше просто нежелателно да вкарам малко кофеин в организма си. Знаете как е.

Имаше времена, в които, ако на човек му се допиеше кафе, си

поръчваше кафе, получаваше кафе, и край. Но тъй като се намирах пред лавка за кафе през деветдесетте години, на клиентите се предлагаша двайсетина различни варианта еспресо, с мляко, с мляко и карамел, късо, мока, еспресо мока, черна мока, американско и още един куп – при това в четири различни грамажа. Имаше и цяло съзвездие от кифлички, кроасани, закуски и пасти, всяка в по няколко варианта, така че всяка следваща поръчка се даваше горе-долу така:

– Ако обичате, карамел мока смес с декофеинизирано кафе и канела, кифла от содено тесто с нискокалорично сирене, и допълнително с млян черен пипер. Маковото семе в полинаситено растително масло ли е печено?

– Не, ползваме двойно олекотен екстракт от слънчоглед.

– Не, не, при това положение променям поръчката. Ще взема троен черен нюйоркски кроасан с крем. С какво масло е правен?

Занимавах се да си представям как хващам всеки клиент за ухото, разтърсвам го здраво трийсетина пъти и казвам:

„Това, което ти трябва, е просто едно кафе и някаква кифла преди полета. Хайде сега кажи нещо ясно и просто“.

За късмет на всички тези хора, докато не съм изпил първата си чаша кафе за деня, особено в едноцифрените часове на денонощието, съм в състояние само да стана, да се пооблека криво-ляво и да помоля за чаша кафе. Всичко друго надвишава способностите ми. Затова си стоях и чаках героично, докато петнайсетте души си дадоха сложните, пространны и удивително индивидуализирани поръчки.

Когато най-сетне дойде и моят ред, се изстъпих пред щанда и заявих:

– Една голяма чаша кафе.

– Какво кафе?

– Горещо, в чаша, много голямо.

– Да, но какво? Мока, мачато, или нещо друго?

– Искам това, под което се разбира „чаша обикновено кафе“.

– Американско ли искате?

– Ако на това му викате обикновено кафе, да.

– Ами то всичко си е кафе.

– Искам чаша обикновено кафе, такова, каквото милиони хора пият всеки ден.

– Значи американско?

– Очевидно.

– С нискокалорична бита сметана или обикновена?

- Не искам сметана.
- Ама американското се сервира със сметана.
- Вижте какво – започнах с много тих глас, – часът е шест и десет.

От двайсет и пет минути вися зад петнайсет души, които имат проблеми с вземането на решения, и вече викат пътниците за моя полет. Ако не получа незабавно чаша кафе, ще убия някого, и би трябвало да знаете, че сте на челните места в списъка на кандидатите за жертва.

Сигурно вече сте схванали, че сутрин не съм в най-добро разположение на духа.

- Значи каква сметана искахте, нискокалорична или обикновена?
- И така нататък.

Свърхизобилието не само усложнява десетократно всяка елементарна покупка, но по някакъв странен начин дори поражда недоволство. Колкото повече продукти се предлагат, толкова повече неща искат да притежават хората, и колкото повече искат, толкова повече им се ще. В Америка се чувствам като един от милиони хора, които са обзети от постоянен стремеж да се сдобият с нещо – безкраен, неутолим, неудържим стремеж. Като че ли сме изградили общество, в което основното занимание на неговите членове е кръстосване на магазините в търсене на тъкан, форма или цвят, които не са срещали досега.

Това важи за всички продукти. Понастоящем можете да избирате между трийсет и пет вида паста за зъби „Крест“. Според една статия в „Економист“, среднестатистическият американски супермаркет отделя щандове с обща дължина 6 метра само за лекарства против кашлица и настинка. Но въпреки това от двайсет и петте хиляди нови продукта, представени в САЩ през последната година, 93% са просто модифицирани варианти на съществуващи продукти.

Последния път, когато закусах в заведение, трябваше да избирам между девет варианта яйца (на очи, бъркани, обърнати наопаки, леко запържени и тъй нататък), 16 вида палачинки, шест вида сок, различно оформени наденички, четири вида картофи и осем вида хляб и кифли. Сключвал съм по-бързо и договори за ипотека. Тъкмо мислех, че съм приключил, и сервитьорката попита:

- Какво предпочитате – бито масло, парче масло, маргарин, смес, или заместител?
- Я не се занасяйте – рекох аз.
- Не се шегувам, когато говоря за масло.
- Тогава парче масло – казах аз плахо.
- С ниско съдържание на сол, без сол или нормално?

– Оставям избора на вас – заключих шепнешком.

За мое удивление, жена ми и децата ужасно обичат всичко това. Умират си да отидат в сладкарница и да започнат да избират между седемдесет и пет вида сладолед, плюс още седемдесет и пет вида кремове и сметани към него.

Нямате представа как копнея да си отида в Англия, да седна някъде и да поръчам обикновена чаша чай и кифличка, но се опасявам, че съм единственият човек у дома, който изпитва подобни чувства. Надявам се на жена ми и децата в крайна сметка да им омръзне, но засега няма никакви изгледи.

Но ако погледнем оптимистично на въпроса, поне един ден няма да имам проблеми с памперсите за възрастни.

Новини от зоната на глупостта

Ще ми се да кажа няколко думи за нивото на глупостта в Америка.

Но преди да продължа, искам да подчертая категорично, че американците по принцип не са по-простодушни от другите хора по света. САЩ е страната с най-мощна икономика, най-заможното живеещото население, Америка предлага най-добрите възможности за научноизследователска дейност, тук се намират едни от най-добрите университети и научни институти, Америка има повече лауреати на Нобелова награда от всички други страни по света, взети заедно. Такова нещо не се постига с глупост.

Въпреки това, от време на време човек се позамисля. Да вземем следния пример. Според данните от една анкета, 13 процента от жените в САЩ не са в състояние да съобщят дали гащите се носят под чорапогащника или обратно. Какво излиза – че има около 12 милиона жени в състояние на хронична нерешителност по отношение на бельото си. Може би не съм в състояние да оценя проблема по достойнство, защото много рядко нося женски дрехи, но съм почти сигурен, че ако носех бикини и чорапогащник, щях да знам кое се слага отдолу, и кое – отгоре. И което е по-важно, ако някакъв непознат с папка в ръка ме спре с такъв въпрос на улицата, най-малкото няма да му кажа, че не знам в какъв ред се носят тези неща.

Тук вече възниква още по-интересен въпрос: защо изобщо е проведена тази анкета? Как е могъл някой изобщо да измисли такъв въпрос, и за какво са възнамерявали да ползват получените данни? Нали разбирате, това говори за значително по-голяма тъпотата от тази на тринайсетте процента жени, които не са много наясно с бельото си – тъпотата на хората, които измислят и разпространяват подобни анкети.

Сигурно е обаче, че глупостта си се шири. Съдя например по колекцията прочути глупости, казани от прочути личности, която наскоро ми изпрати един приятел, който живее в Ню Йорк. Да видим например как актрисата Брук Шийлдс обяснява без чужда помощ на журналисти защо човек не бива да пуши: „Пушенето убива. Ако бъдете убит, пропускате значителна част от живота си“.

Добре казано, Брук. Сега да видим как Марая Кери анализира проблемите на страните от Третия свят: „Винаги, когато гледам телевизия, и показват тези нещастни гладуващи дечица по целия свят, се разплаквам.

Искам да кажа, не бих имала нищо против и аз да стана толкова слабичка, но не и с тези мухи и трупове наоколо“.

Каквото и да се разбира под пълно умствено затормозяване, аз изпадам точно в такова състояние всеки път, когато прочета този цитат. Но най-много от всичко обичам отговора, който мис Алабама даде на конкурса за мис Вселена, когато я попитаха дали би се съгласила да живее вечно.

„Не бих живяла вечно, защото не би трябвало да се живее вечно, защото ако беше редно да живеем вечно, щяхме да живеем вечно, но не можем да живеем вечно, затова и аз не бих живяла вечно“.

Можете да кажете, че се заяждам, но съм готов да се хвана на бас, и то за сериозна сума, че мис Алабама не само не би могла да отговори на въпроса чорапогащникът ли се носи отгоре или гащите, но и сигурно не знае кои крайници в кои дупки се пхат.

Не знам какво поражда тази тъпота, но започвам да мисля – и то съвсем сериозно – че в съвременния американски начин на живот има нещо, което подтиска мисълта дори при съвсем нормално разсъждаващи хора.

Бог ми е свидетел, Америка далеч няма монопол над глупостта, но като че ли има поне един фактор, чието присъствие е значително по-голямо, отколкото другаде – имам предвид разпространената практика във вестниците, списанията и радио- и телевизионните програми непрекъснато да се пишат и говорят очевидни и общоизвестни неща. Вече споменах за материала в „Уошингтън Поуст“, който невъзмутимо уведомяваше читателите, че „Шотландия се намира на север от Англия“. Това по нищо не се различава от обичая на авторите на различни рубрики да напишат по някоя шега и после да я разяснят. Идеята – несъмнено израз на добронамереност – явно е да се спести на читателя усилието да се пребори с непознати или неразбираеми понятия (например да се поразрови и да разбере къде, по дяволите, се намира тази Шотландия). Само че тази практика има ефекта на частична мозъчна ампутация.

За съжаление е много лесно да се обработват хора, отвикнали да се замислят. Един-два пъти седмично получаваме писмо от фирма, занимаваща се с абонаменти на периодика. В писмото пише нещо от рода на „Нашите поздравления, госпожо Брайсън. Вие току-що спечелихте 5 милиона долара!“ . Точно над това многообещаващо съобщение, с много по-ситен шрифт, пише: „Ако Вашият номер от лотарията бъде изтеглен, ние ще ви кажем:.....“ Не трябва да си въплъщение на мъдростта, за да разбереш, че не си спечелил пет милиона долара. За съжаление някои

хора са извънредно далеч от всякакви въплъщения на мъдростта.

Наскоро във вестниците пишеше за някой си Ричард Лъск от Калифорния, който отишъл чак във Флорида стискайки здраво писмото, в което го уведомявали, че е спечелил 11 милиона долара и че има само пет дни, в които да получи наградата си. В съответната компания го накарали да прочете ситните букви и го отпратили у дома. Три месеца по-късно господин Лъск получил ново, на практика почти идентично писмо, и отново отлетял за Флорида, обзет от същото радостно очакване, както и първия път. Според „Асошиейтед Прес“, през последните четири години поне двадесет души са пристигнали във Флорида, обзети от същото щастливо, но погрешно убеждение.

Всичко това звучи доста подтискащо, затова нека приключим с разказа за любимия ми тъпанар – начинаещ крадец от Тексас, който покрил лицето си, когато тръгнал да обира някаква бакалница, но забравил да откачи от дрехата си табелката, но която имало негова снимка и било написано името и местоработата му, надлежно запаметени от поне дванайсет свидетели.

Сигурно във всичко това се крие някаква поука, и ще ви уведомя в момента, в който се сетя каква е тя. А сега моля да ме извините, отивам да хвърля един поглед на бельото си, защото току-виж започнали да ми задават някакви въпроси за него.

Обработка на истината

Едно от нещата, към което човек постепенно започва да привиква в Америка, е начинът, по който големите фирми и корпорации ви лъжат. Въщност аз самият ви излъгах току-що. Така и не може да се свикне с такова нещо.

Преди две години, когато бяхме още новодошли, пътувахме с колата из Мичиган и търсехме къде да отседнем, когато минахме край голяма реклама на верига мотели, в която се споменаваше съвсем приемлива цена. Не си спомням подробности, но се споменаваше безплатна ношувка за деца и ваучери за закуска за цялото семейство срещу повече от задоволителната обща цена от 35 долара.

Естествено, чел-недочел рекламата, вече дадох газ и се въртях по хлъзгави пътища, докато открия търсения мотел, а през цялото време жена ми и децата ми показваха далеч по-достъпни мотели, предлагащи много добри условия. Всички бяхме много изморозени. Както и да е. Срещу 35 долара и безплатна топла закуска можете да ме торможите колкото си искате.

А сега се опитайте да си представите състоянието ми, когато се регистрирахме и служителят на рецепцията ми представи сметка, възлизаща на нещо от рода на 149 долара и 95 цента.

– Ами специалната оферта? – изцивих аз.

– О – отвърна той невъзмутимо, – тя се отнася само до някои от стаите в мотела.

– Колко стаи?

– Две.

– А колко стаи имате общо?

– Сто и пет.

– Ами че това е измама – рекох аз.

– Не, сър, това е Америка.

Е, струва ми се, че не каза последното, но можеше и да го каже. Това беше оферта на голяма, популярна верига, за чиито ръководители съм убеден, че ще се обидят и възмутят страшно, ако някой ги нарече мошеници и измамници. Те просто следваха плаващия морален кодекс на търговските отношения.

Току-що прочетох една книга, озаглавена „Изкривената истина – манипулацията на факти в САЩ“, която е изпълнена с интересни

истории за подвеждащи реклами, неправилно поднесени данни от научни изследвания и социални проучвания, и така нататък – нещо, което по принцип би трябвало да се третира като измама.

Например, в почти всички реклами за коли се изтъкват средства за обезопасяване, чието присъствие така или иначе е задължително. На времето „Шевролет“ рекламираха един свой модел като „кола със 109 предимства, чиято цел е да предотвратят преждевременното ѝ остаряване“. Анализирани от един журналист – специалист по автомобилизъм, тези специални предимства се оказаха огледала за задно виждане, светлинни индикатори за задна скорост, чупещ се волан и така нататък, все неща, които са стандарт за повечето автомобили.

Не се учудвам, че търговските предприятия се опитват да изкривят истината в своя полза, а от степента, до която това им е позволено. Производителите на хранителните продукти могат да включат почти несъществуващи частици от дадена съставка в своя продукт и въпреки това да претендират, че в продукта съставката присъства в изобилие. Една голяма и прочута компания например продава „боровинкови вафли“, които и през плет не са виждали боровинки. Наподобяващите боровинки парченца във вафлите са просто бучици ароматизирано, изцяло синтетично вещество, но може да прекараш цял ден в четене на опаковката, без да схванеш този факт.

Ако не могат да лъжат за съдържанието, фирмите-производителки се съсредоточават върху количествата. Една популярна марка нискокалоричен шоколад претендира, че в порция има само седемдесет калории. Само че цитираната порция възлиза на една унция [28 гр. – (Бел.ред.)] – такова количество е практически невъзможно да се отчупи.

За мен най-дразвестната и най-неизбежна измама е излишъкът на рекламната поща. Всеки жител на Америка получава средно 15 килограма – към 500 отделни парчета – непоръчана поща всяка година. Поради този огромен обем фирмите-изпращачи прибягват до какви ли не жалки трикове, за да ви накарат да отворите плика. Външният вид на пликите подсказва, че сте получили награда, че ви се изпращат важни формуляри от някаква държавна служба, че пратката е пристигнала по куриер, и дори че пренебрегването на тази пратка може да ви донесе неприятности. Днес например получих плик, на който пишеше: „Изпратените документи се отнасят лично до адресата. Отварянето на плика или спирането на пратката подлежат на глоба и съдебно преследване по наказателния кодекс на САЩ“. Явно ставаше дума за нещо важно. Всъщност пликът съдържаше покана за тест на нов модел лека кола в съседния

град.

С отчаяние установявам, че и съвсем почтени институции започнаха да прибягват до такива ходове. Наскоро получих официално на вид писмо. На плика пишеше: „Съдържа чек“. Оказа се писмо от Фондацията за борба с фиброзни кисти сериозна благотворителна организация – която молеше за дарение. В плика нямаше никакъв чек, а само къс хартия с фотокопирано изображение на примерен чек за даряване на 10 долара. Щом дори такива добронамерени и почтени организации прибягват до лъжа, значи някъде в системата нещо не е наред.

Човек започва да си мисли, че не бива да се доверява никому. Синтия Кросън, авторка на гореспоменатата книга, подчертава колко много уж научни изследвания се оказват чиста измама. Тя споменава едно предполагаемо научно изследване, чиито резултати се популяризират из цялата страна, според което яденето на бял хляб подпомага отслабването. „Изследването“, на което се основава това твърдение, било проведено със 118 доброволци в продължение на два месеца. В крайна сметка не били получени никакви доказателства, които да подкрепят подобно твърдение, но изследователите заявили, че са убедени, че твърдението им би било потвърдено, „ако изследването е било по-дълготрайно“. Научното изследване било спонсорирано от най-голямата фирма-производителка на бял хляб в страната. Друго изследване – резултатите от което пак са цитирани дословно и с безрезервна вяра във вестниците – стига до извода, че яденето на шоколад всъщност предотвратява образуването на кариеси. Надали ще се учудите много, ако ви кажа, че въпросното крайно съмнително изследване е спонсорирано от фирма-производителка на шоколадови изделия.

Излиза, че дори публикациите в сериозни и уважавани медицински списания са станали съмнителни. През последната година, според една статия в „Бостън Глоуб“, учени от два университета, „Тъфтс“ и UCLA, се заели да проучат финансовите интереси на авторите на 789 статии във водещи медицински списания, и установили че в 34% от случаите поне един от авторите е имал недеklarиран финансов интерес от успеха на публикацията. Типичен е случаят с автора на една публикация за ново лекарство против настинка – оказало се, че той притежава няколко хиляди акции на компанията-производителка на въпросното лекарство. Статията в медицинското списание довела до шеметно нарастване на продажбите и човекът продал акциите с печалба от 145 000 долара. Не твърдя, че той е публикувал неверни данни, но сигурно се е досетил, че отрицателният отзив ще обезцени притежаваните от него акции.

Най-шокиращият подобен случай датира от 1986 година. Тогава в „Ню Ингленд Джърнъл ъв Медсин“ по едно и също време се получили две статии за някакъв нов вид антибиотик. Според едната статия медикаментът бил много ефикасен, а според другата – никак. Оказало се, че положителният отзив бил написан от служител в научна лаборатория, която получила от фармацевтичната компания 1,6 милиона долара, а самият той получавал 76 000 долара годишно от фирмите, участващи в производството на антибиотика. Другата статия била писана от независим учен, който не получавал пари от никакви фармацевтични компании.

И на кого да вярва човек? Като че ли само на мен, и то донякъде.

За ваше удобство

Да си поговорим за една черта на съвременния живот, която започна да ми идва до гуша – а именно за нещата, които корпорациите правят за своя изгода, а после твърдят, че е за ваше удобство. Случаят със сигурност е такъв, ако срещнете текст, който гласи „За Ваше удобство“ или „в интерес на клиентите ни“.

Наскоро ношувах в голям хотел. По някое време тръгнах да търся лед, и дълго време обикалях из безкрайни коридори (като че ли в кръг), без да открия нищо подобно. На времето на всеки етаж в американските хотели имаше машина за лед. Все едно че беше правило, залегнало в конституцията, между точката за правото да носим оръжие и правото да пазаруваме до припадък. Но на осемнайсетия етаж във въпросния хотел нямаше нищо подобно. Най-сетне открих една ниша, в която явно някога бе стояла машина за лед. Сега в нишата висеше табелка със следния текст: „За ваше удобство машините за лед са разположени на втори и двайсет и седми етаж“. Мисля, че ме разбирате.

Не възразявам срещу премахването на машините за лед, а срещу твърдението, че това е било направено, за да се почувствам по-щастлив. Ако на табелката пишеше честно и почтено: „За какво ви е този лед? Напитките ви и без това са изстудени. Я си вървете в стаята и стига сте се мотали на обществено място в неподходящо облекло“, изобщо нямаше да има проблем.

Несъмнено това не е чисто американски феномен. Жителите на Скиптън в Северен Йоркшър сигурно помнят знаменателната утрин преди няколко години, когато един неизвестен и непретенциозен американски журналист, който бързаше за влака, бе забелязан да се хвърля с все сили върху заключената врата на филиала на известна банка на главната улица, крещейки живописни фрази през процепа на пощенската кутия. Поводът беше една бележка на входната врата, на която пишеше: „За да ви осигурим по-качествено обслужване, клонът на банката ще отваря 45 минути по-късно в понеделник заради подготовка на персонала“. (Същата банка по-късно уволни хиляди служители и официалното изявление във връзка с това гласеше, че се правело „за по-качествено обслужване на нашите клиенти“). Сигурно в деня, когато банката спре да функционира, ще е постигнала съвършенство по отношение на обслужването.

Но както повечето неща, били те добри или лоши, и фирменото лицемерие тук съществува в по-големи мащаби от другаде. В друг хотел, в Ню Йорк, на менюто за сервиране по стаите забелязах следния текст: „За ваше удобство към цената на поръчките се прибавя допълнителна такса от 17 процента“.

Подтикван от любопитство, се обадох на „обслужване по стаите“ и се осведомих в какъв смисъл добавянето на 17 процента към цената на поръчката ще ме накара да се почувствам по-комфортно.

От другата страна се възцари дълго мълчание.

– Това ви гарантира, че ще ви се сервира преди идущия четвъртък.

Точните думи, които каза служителят, не бяха тези, но такава беше идеята.

За всичко това има едно съвсем просто обяснение. Повечето големи компании не изпитват особена слабост към клиентите си – с изключение на хотелските вериги, авиолиниите и „Майкрософт“, които пък направо не могат да ги понесат.

Като че ли положението в хотелите е най-лошо. (Дълбоко в себе си съм убеден, че „Майкрософт“ водят класацията, но почна ли да пиша за тях, не мога да се спра). Преди две години пристигнах към два часа следобед в едни голям хотел не къде да е, а в Канзас Сити. Пристигах не откъде да е, а от островите Фиджи. Както вероятно съзнавате, островите Фиджи отстоят на значително разстояние от Канзас Сити. Бях капнал и копнеех да се изкъпя и да си полегна.

– Стаите се заемат след 4 часа следобед – уведоми ме спокойно служителят на рецепцията.

Погледнах го с онова измъчено изражение, което често добивам пред хотелските рецепции.

– Четири следобед ли? Защо?

– Такъв е хотелският правилник.

– Но защо?

– Защото така. – После, съзнавайки, че отговорът му е малко неточен, човекът добави: – Чистачките имат нужда от време, за да оправят стаите.

– Искате, да кажете, че приключват с чистенето в четири часа следобед?

– Не, казвам, че стаите се заемат след четири следобед.

– Защо?

– Изискване на хотелския правилник.

Едва не му извадих очите с пръсти, но вместо това излязох и

прекарах два приятни и вълнуващи часа в търговския комплекс срещу хотела.

Ако имате склонност да се самоизтезавате, можете да ползвате и бордните списания в самолетите. В тях почти винаги има статия, поместена под снимката на усмихнат висш служител на авиокомпанията. В нея се обяснява как нещо, което в никакъв случай не може да се определи като удобство – като смяна на самолета в Кливланд, когато летите от Ню Йорк за Маями – се прави изцяло за ваше облекчение. Една от любимите ми публикации беше статия от президента на една компания, в която най-сериозно се твърдеше, че дублирането на местата всъщност било за добро. Логиката на неговото обяснение беше следната – така компанията се подsigурявала, че местата във всички полети са заети до едно, което пък водело до по-високи печалби, от което компанията щяла да започне да процъфтява, и така щяла да предлага на клиентите си по-добро обслужване. Изглежда дори си вярваше.

От доста време подозирам, че ръководните органи на американските авиолинии отдавна са изгубили връзка с действителността, и като че ли вече получих потвърждение на подозрението си. Четох една статия в „Ню Йорк Таймс“, в която се коментираше колко по-рядко напоследък при полети на вътрешните линии се сервира храна и колко по-ниско е станало качеството ѝ. В статията се цитираше водеща служителка на „Делта Еърлайнс“, някоя си Синди Рийдс, която казваше:

„Клиентите искаха от нас да премахнем сервирането на храна“.

Моля? Клиентите отказали храна? Честно казано, трудно ми е да повярвам.

Малко по-нататък в статията същата госпожа Рийдс продължава с интересния ход на мисълта си: „Преди около година и половина проведохме анкета сред наши пътници... голяма част от тях твърдяха, че биха предпочели по-ниски цени на билетите. Затова престаняхме да сервираме храна“.

Момент, Синди. Ако попитате клиентите си „Искате ли по-ниски цени на билетите?“, както вероятно сте сторили, те, разбира се, ще кажат „Да“. Вие това и очаквате, нали? Само че отговорът им не гласи: „Да, разбира се, че искаме по-ниски цени на билетите, и между другото, защо не престанете да сервирате храна?“.

Но я се опитайте да обясните това или каквото и да било на служители в авиокомпания. Поне споменатата Синди Рийдс не твърдеше, че са спрели да сервират храна за удобство на клиентите. А като си помисли човек, би могла.

Тъй или иначе, за ваше удобство смятам да приключа сега.

Стари новини

„Учените откриха тайната на остаряването“ пишеше във вестника онзи ден. Учудих се, защото никога не съм мислел, че в тази работа има нещо тайно. То просто се случва. Няма никакви тайни.

Що се отнася до мен, считам, че има три положителни страни на остаряването. Мога вече да спя седнал, мога да гледам до безкрайност повторенията на сериала „Инспектор Морз“, без да разбира как свършват, и не мога да запомня три неща едновременно. Е, разбира се, това е и проблемът, свързан с остаряването – човек започва да забравя.

При мен нещата постоянно се влошават. Все по-често водя с жена си телефонни разговори от този род:

- Здравей, скъпа. В града съм. Да знаеш защо съм тук?
- Тръгна да се подстрижеш.
- Благодаря.

Човек би си помислил, че с възрастта нещата ще се подобрят, защото остава все по-малко сиво вещество, което да се уврежда, но като че ли не става така. Сами знаете, че с напредването на годините все по-често се озовавате в някоя част на къщата, където рядко ходите – стоите например пред пералнята – оглеждате се, издули напред устни, със замислен поглед, и се опитвате да си спомните защо сте се озовали тук. Едно време, когато се върнех там, откъдето бях тръгнал, си спомнях първоначалното си намерение. Но сега вече и това не помага. Не помня откъде съм тръгнал. Нямам и най-малка представа.

Затова се шурам из къщата в продължение на двайсетина минути, и търся следи от скорошна дейност, например разместена дъска на пода, спукана тръба, или може би телефонна слушалка, оставена встрани от апарата, от която се разнася странно, пискливо гласче:

- Бил? Чуваш ли ме?

Изобщо търся нещо, което би могло да ме е подтикнало да стана и да започна да търся бележник, муфа, чук и пирони или каквото и да било друго. Обикновено в процеса на странстването си откривам някакъв друг проблем, който изисква моето внимание – например изгоряла крушка – затова се отправям към кухненския килер, където държим резервните крушки, отварям вратата и... да, познахте, вече нямам представа защо съм там. И цялата процедура започва отново.

Времето е причина за най-големите ми провали. В мига, когато

дадено събитие се пренесе в минало време, аз загубвам всякаква връзка с него. Най-искрено се ужасявам при мисълта, че някой някога може да ме попита:

– Къде бяхте между 8 и 50 и 11 и 02 сутринта на единайсети декември?

Случи ли се нещо подобно, просто ще протегна напред ръце, за да ми сложат бележниците и ще позволя да ме отведат, защото не би имало и най-отдалечена възможност някога да си припомня такова нещо. Така съм откак се помня, което, разбира се, не обхваща много дълъг период от време.

Жена ми няма такива проблеми. Тя помни всичко, което се е случвало някога, при това помни точно как се е случило. Имам предвид всичко, до най-дребни подробности. Ни в клин, ни в ръкав се обръща към мен и ми казва например:

– Тази неделя ще се навършат шестнайсет години, откак почина баба ти.

– Така ли? – отвръщам удивено. – Значи съм имал баба?

Напоследък все по-често, когато излезем някъде с жена ми, се случва към нас да се приближи напълно непознат за мен човек и да ни заприказва с приятелски тон, като добри познати.

– Този кой беше? – питам, след като човекът си тръгне.

– Мъжът на Лоти Ръбарб.

Замислям се за миг, но усилията ми остават без резултат.

– Коя е Лоти Ръбарб?

– Запознахме се, когато семейство Талмидж ни покани на барбекю на Голямото Мечо езеро.

– Никога не съм ходил на Голямото Мечо езеро.

– Разбира се, че си ходил. На барбекюто на семейство Талмидж.

Отново се замислям.

– Добре де, какво е това семейство Талмидж?

– Онези, дето живеят на Парк Стрийт и организираха барбекю в чест на Сковолски.

Обзема ме отчаяние.

– Кои са пък тези Сковолски?

– Поляците, с които се запознахме на барбекюто при Голямото Мечо езеро.

– Не съм бил на никакво барбекю при Голямото Мечо езеро.

– Разбира се, че беше. Нали тогава седна на шиша.

– Седнал съм на шиш?

Водили сме такива разговори в продължение на три дни, и накрая пак нищо не съм успявал да си припомня.

Опасявам се, че съм си разсеян открай време. Когато бях момче, разнасях вестници в най-скъпия квартал на града. Това звучи като много изгодно занимание, но не беше така. Първо, защото богатшите се проявяват като най-големи циции по Коледа (в това отношение особено много държа да цитирам имената на господин и госпожа Артър Дж. Нидърмайър от Сейнт Джонс Роуд № 22, доктор Ричард Гъмбел и съпругата му, които живееха в голямата, облицована с тухли къща на „Линкълн Плейс“, и господин и госпожа Семюъл Дринкуотър от рода на банкериите Дринкуотър; искрено се надявам, че междувременно всички са настанени в старчески домове). Другият проблем беше, че в този квартал всяка къща се намираще около петстотин метра навътре в градината, и до нея се стигаше по дълга, виеща се аляя.

Дори при хипотетично идеални условия обиколката на квартала би ми отнела часове, но изобщо не се стигаше дотам. Работата беше в това, че докато краката ми се движеха по маршрута, в главата ми владееше онова състояние на цялостна отнесеност, толкова характерно за разсеяните хора.

В края на всяка обиколка поглеждах в чантата си и винаги установявах с въздишка, че са ми останали поне пет-шест вестника. Това означаваше, че съм посетил поне пет-шест къщи – вървял съм по дългата входна аляя, прекосил съм верандата, отворил съм външната врата – но не съм пуснал никакъв вестник. Излишно е да допълвам, че няхах никакъв спомен в кои от осемдесетте къщи по маршрута си съм пропуснал да оставя вестник, затова правех обиколката повторно. Така прекарвах детството си. Чудя се дали семействата Нидърмайър, Гъмбел и Дринкуотър съзнаваха какъв ад изживявах всеки ден, само и само за да им занеса глупавия „Де Мойн Трибюн“, и дали ако знаеха, щяха да бъдат пак така стиснати с коледния бакшиш. И да знаеха, не вярвам, че това би променило нещо.

Тъй или иначе, вероятно се чудите каква е тази тайна на остаряването, която споменах в началото на главата. Според статията във вестника, доктор Джерърд Шеленберг от Центъра за медицински изследвания към Организацията на ветераните от Сиатъл изолирал гения виновник за остаряването. Оказва се, че във всеки ген има нещо, наречено хеликаза – част от група ензими, и че въпросната хеликаза по неразбираеми за мен причини, разлепва двете хромозомни ленти, от които се състои вашето ДНК, в резултат на което вие се озовавате пред

отворения килер, потънал в размисъл защо ли сте тук. Повече подробности не мога да цитирам, защото, разбира се, съм забутал някъде статията. Не е и толкова важно, защото само след седмица-две някой друг ще открие някаква друга тайна на остаряването, и всички ще забравят за доктор Шеленберг и неговото откритие. По тези причини аз също започвам да го забравям.

В заключение може да се каже, че не е толкова лошо да забравяш разни неща. Доколкото си спомням, това беше идеята на тази глава, но честно казано, не съм съвсем убеден.

Срив на чувството за хумор

А сега ще ви дам своя съвет на седмицата. Не се шегувайте, когато сте в Америка. Дори да имате опит в това отношение – а аз мисля, че мога да говоря с известен авторитет в тази насока, – шегите ви могат да имат опасни последици.

Стигнах наскоро до този извод. Минавах митническия контрол на летище „Лоугън“ в Бостън. Когато стигнах до последния митничар в редицата, той ме попита:

– Плодове или зеленчуци?

Аз се позамислих, после казах:

– Ами защо не. Дайте ми четири килограма картофи и няколко парчета манго, но само ако са пресни.

Незабавно осъзнах, че не съм преценил правилно публиката. Човекът явно не копнееше да си разменя шегички. Изглежда ме с онова мрачно, тежко изражение, свидетелство за мозъчно усилие, каквото никой не би искал да забележи на лицето на униформен служител, особено пък на служител на „Митническите и имиграционни служби на САЩ“. Вярвайте ми, тези хора разполагат с власт, чиито граници е по-добре да не изпробвате. Ще спомена само думите „претърсване до голо“ и „гумени ръкавици“. Мисля, че не е необходимо да изпадам в подробности. Като казвам, че имат законното право да ви пребъркат, значи го имат във всеки възможен смисъл.

За щастие този митничар стигна до извода, че съм невероятно тъп.

– Сър – уточни той, – пренасяте ли артикули от плодово или зеленчуково естество?

– Не, сър, не пренасям – отвърнах незабавно и го дарих с най-почтителния израз на преклонение, който съм успял да докарам през живота си.

– Продължавайте, моля – каза той и поклати глава. Сигурен съм, че още дълго време има да разправя за глупака, който го сбъркал с продавач в магазин за плодове и зеленчуци.

Повярвайте ми, не се опитвайте да се шегувате с администрацията на САЩ и когато стигнете в картата, попълвана при пристигане на летището, до въпроса: „Били ли сте някога член на комунистическата партия и служили ли сте си публично с ирония?“, просто отменете „Не“.

Ключовата дума, разбира се, е „ирония“. Американците не си

служат много с нея (казвам го иронично; всъщност изобщо не я ползват). В повечето случаи това всъщност е много мило. Иронията е сродна на цинизма, а цинизмът не е добродетел. Американците – не всички, но голяма част от тях – нямат нужда нито от едното, нито от другото. Подходът им към живота е открит, доверчив, почти трогателно пряк. Не очакват словесни игри в разговора, и ако си служите с нещо такова, само ги обърквате.

Имаме един съсед, върху когото изпробвах тази своя теория през първите две години след пристигането ни тук. Скоро след като се нанесохме в нашата къща, едно дърво в неговата градина падна. Една сутрин минавах край тях и видях, че той реже дървото и трупа късовете върху багажника на колата си. Дървото беше с богата корона и клоните висяха в изобилие от всички страни.

– Камуфлажа ли осигуряваш? – попитах мимоходом. Той ме изглежда за миг, после каза твърдо:

– Не, дървото падна от бурята. Режа го и ще го отнеса да го нацепят.

След този случай не можех да се въздържа да си правя от време на време шеги с него. Един ден му разказвах за едно много изтощително пътуване, по време на което прекарах цяла нощ на летището в Денвър.

– С кого летя? – попита той.

– Не знам – отвърнах. – Не познавах никого в самолета.

Той ме изгледа тревожно.

– Не, имам предвид с коя авиокомпания.

Скоро след това жена ми ми забрани да се шегувам с него, защото човекът получавал пристъпи на мигрена след разговорите ни.

От всичко това много лесно може да се стигне до прибързания извод, който често е изкушавал и най-наблюдателните коментатори, че американците нямат усет за комичното. Наскоро четох „В страната на Оз“ от Хауърд Джейкбсън – интелигентен, информиран човек, който обаче споменава между другото „Американците са лишени от чувство за хумор“. Само за няколко часа бих могъл да намеря между тридесет и четиридесет подобни изявления в най-различни съвременни литературни произведения.

Разбирам чувствата на хората, които го казват, но те всъщност грешат. Ако се позамислим само за миг, ще се сетим, че много от най-забавните личности, живели някога, са американци – Братята Маркс, У. С. Фийлдс, С. Дж. Перълман, Робърт Бенчли, Уди Алън, Дороти Паркър, Джеймс Търбър, Марк Твен. Нещо повече – и то също е очевидно тези

хора не биха могли да постигнат световната си слава, ако чувството им за хумор не е било широко оценено в собствената им страна. И ние разбираме от майтап.

Сигурно е обаче, че това качество не е обект на такова преклонение, както във Великобритания. Джон Клийз беше казал на времето „Един англичанин би предпочел да му кажат, че е лош любовник, пред това да го обвинят в липса на чувство за хумор“ (И слава Богу, че е така, като вземем предвид някои обстоятелства). Не ми се вярва да има много американци, които споделят този възглед. Тук на чувството за хумор се гледа като на уменията да шофираш добре, да различаваш доброкачественото вино или да си в състояние да произнесеш правилно думата „фотъйл“ чудесни качества, достойни за уважение, но далеч не жизненоважни.

Разбира се, че в Америка има хора с развито чувство за хумор, само че се срещат по-рядко. Срещата с такъв човек в моите представи напомня на среща на двама масони, които се разпознават в претъпкана зала. Последния път, когато имах такова преживяване, беше на местното ни летище. Бях тръгнал да си търся такси.

– Ще ме хвърлите ли до Хановър? – попитах най-невинно. Шофьорът ме изгледа с недвусмисленото изражение на човек, който не би пропуснал да се възползва от ситуацията.

– Не – отвърна той с престорено съжаление, – нямам застраховка за клиенти.

Едва не му се хвърлих на врата, но сляхме да прекалим с майтапа.

Турист по неволя

Не ме бива да върша много неща, но може би най-много ме затруднява животът в реалността. Постоянно ме изпълва удивление при мисълта за всички тези неща, които хората около мен извършват без видими затруднения, а за мен са в сферата на немислимото. Не мога например да изброя случаите, когато съм тръгвал да търся тоалетна в някое кино, и съм се озовавал във от салона, пред врата с автоматична секретна ключалка. Напоследък специалитетът ми е да минавам по два-три пъти край рецепцията в някой хотел, за да се осведомя кой е номера на стаята ми. С други думи, лесно се обърквам.

Мислех си по този въпрос последния път, когато тръгнахме семейно на дълъг път. Заминавахме за една седмица за Англия, където щяхме да посрещнем Великден. Когато пристигнахме на Бостънското летище, внезапно се сетих, че наскоро се бях записал в специалната програма на „Бритиш Еървейз“ за пътници, ползващи често техните услуги. Сетих се също, че съм пхнал картата си в чантата, която висеше на рамото ми. И тук започнаха проблемите.

Ципът на чантата заяде. Започнах да го дърпам, пухтях, сумтях, и постепенно взех да се въбесявам. Продължих с тези занимания няколко минути, но ципът не мърдаше. Започнах да дърпам и да сумтя по-силно. Не е трудно да се предположи какво последва. Ципът поддаде, чантата се отвори рязко и цялото й съдържание, купища изрезки от вестници и всякакви други хартийки, кутия с тютюн за лула, списания, паспортът ми, английската валута, филми за фотоапарата – се разпиляха със замах по едно пространство с размерите на тенискорт.

Стоях и гледах зашеметен как стотици внимателно сортирани документи се стичат от чантата в широк поток, как тракат и изчезват монети, как кутията ми с тютюн се търкаля по спираловидна траектория, разсипвайки съдържанието си.

– Тютюнът! – изревах ужасено, съобразявайки каква сума ще трябва да платя за същия тютюн в Англия. После продължих: – Пръстът ми! Пръстът ми! – защото си бях порязал пръста на ципа и сега от него шуртеше кръв. (Изобщо не ми понася да гледам кръв, но когато става дума за моята собствена, считам, че истерията е напълно основателна реакция). Без да бъде в състояние да помогне с нещо, косата ми доби традиционния си за панически ситуации вид.

Точно в този момент жена ми ме изгледа с удивление – не беше яд, а истинско удивление – и каза:

– Невероятно е, че си изкарваш прехраната с пътуване.

За съжаление обаче е точно така. Винаги, когато пътувам, около мен се случва някаква катастрофа. Веднъж, в един самолет, тъкмо се бях навел да си вържа връзката на обувката, и човекът на седалката пред мен я спусна рязко назад. Озовах се принудително в позата, която препоръчват да заемете при опасност от злополука. Освободиха ме едва след като успях да издера с нокти крака на пътника пред мен.

В друг случай излях чашата си в скута на една симпатична възвращаща се монахиня, която седеше до мен. Стюардесата дойде, избърса я, и ми донесе второ питие, което аз незабавно разлях отново върху жената. Не ми е ясно как го направих. До ден днешен си спомням как посегнах към чашата и видях безпомощно как ръката ми по своя воля, като в кадър от евтин филм на ужасите, вади рязко чашата от поставката и я обръща над скута на жената.

Жената ме изгледа зашеметено, както би могло да се очаква от човек в нейното положение, и произнесе нещо, което започваше с „О“, свършваше на „да му се не види“, а по средата бяха наредени думи, които дотогава не бях чувал на публично място, особено пък от устата на монахиня.

Но това далеч не е най-неприятното ми преживяване по време на полет. Най-ужасното нещо, което си спомням, е как веднъж си седях и записвах в бележника блестящите си идеи (от рода на „Да си купя чорапи“, „Да внимавам, когато държа пълна чаша“, и т. н.), гризях замислено края на химикалката, и междувремето се заговорих с една привлекателна млада жена, която седеше до мен. В продължение на двайсет минути я забавлявах с начетеността си и изисканото си чувство за хумор, а после отидох до тоалетната. Там установих с ужас, че химикалката е протекла, и че устата ми, брадичката, езикът, зъбите и венците са оцветени в ярък, траен морскосин цвят, и явно щяха да си останат такива в продължение на няколко дни.

Вярвам, че разбирате болезненото ми желание да се държа изискано. Копнея поне веднъж да стана от масата за вечеря, без да изглеждам, като че ли точно под моя стол е имало земетресение, да вляза в колата и да затворя вратата, без половината от палтото ми да остане отвън, да облека светъл панталон, без в края на деня да установя, че съм сядал върху дъвка, сладолед, сироп за кашлица и машинно масло. Но явно мечтата ми няма да се сбъдне.

Сега, когато стюардесата сервира храната в самолета, жена ми казва на някое от децата:

– Вдигни капака от храната на татко – или: – Деца, сложете си качулките, татко ще си реже пържолата.

Това става, когато пътувам със семейството си. Когато съм сам, нито ям, нито пия, не си връзвам връзките на обувките и внимавам да не поставям химикалка в близост до устата си. Седя си тихичко, понякога дори си сядам на ръцете, за да не злоупотребяват с намиращи се в близост течности. Не е много приятно, но икономисвам от сметките за химическо чистене.

Между другото, така и не успях да регистрирам пътуването в списъка на редовните пътници. Никога не успявам да го направя. Не мога да си намеря навреме картата. За мен това е постоянен източник на терзания. Всичко живо около мен, ама наистина всички – успяват да получат безплатен билет до Бали или нещо подобно, благодарение на регистрирани чести пътувания с една авиокомпания. Аз изминавам по въздуха около 160 000 километра годишно, а досега съм записал 300 километра, разпределени между двайсет и три различни авиокомпани.

Или забравям да помоля да ме запишат при регистрацията, или го правя, но служителят забравя да ме запише, или пък ми казват, ме нямам това право. През януари, когато заминавах за Австралия, за да представя настоящия забележителен опус – полет, по време на който щях да прелетя към милиард километри, служителката на гишетото поклати глава и ми върна картата.

– Защо да не можете да ме запишете?

– Билетът е на името на Б. Брайсън, а на картата пише У. Брайсън.

Опитах се да ѝ обясня традиционната връзка между „Уилям“ и „Бил“, но не ме разбра.

Така че в близко бъдеще няма да летя до Бали в първа класа. Може да е за добро. Не ми е ясно как бих изкарал толкова време без храна.

От двете страни на Атлантика

Напоследък като че ли се държа малко рязко със сънародниците си. Последователно ги обвиних, че лъжат в рекламните текстове, не знаят дали гащите се носят под чорапогащника или обратно, и че не са в състояние да разпознаят шега, дори ако се блъснат в нея. Всичко това може да е вярно, но все пак е малко безмилостно.

Струва ми се, че дойде време да кажа някоя добра дума за милия си народец. Мисля дори, че моментът е съвсем подходящ, защото тъкмо днес се навършват три години, откак дойдохме да живеем в Съединените щати.

Сетих се, че така и не съм обяснил защо се решихме на такава драстична промяна, и че читателите може да се чудят как сме стигнали до такова решение. И аз се чудя.

Искам да кажа, че така и не помня кога точно стигнахме до извода, че трябва да се преселим в друга страна. Мога да ви кажа, че живеехме в едно отдалечено селце в долините на Йоркшър. Местността беше много красива, а аз ужасно обичах да водя в местната кръчма разговори със събеседници, от чиято реч не разбирах и думичка. Но децата растяха, аз пътувах все по-често и все по-надалеч, и ставаше все по-непрактично да се живее на такова отдалечено място.

Затова се наложи да се преместим на някое по-цивилизовано и застроено място. Как тази идея премина в решение да се преместим в Америка, не ми е ясно.

После всичко се разви с голяма бързина. Пристигнаха някакви хора и купиха къщата, аз подписах един куп документи, натоварихме покъщината на камиони. Не че не разбирах какво става, но си спомням как една сутрин преди три години се събудих в непозната къща в Ню Хемпшър, погледнах през прозореца и си казах: „Какво, по дяволите, правя тук?“

Не исках да живея тук. Не че някога съм имал нещо против Америка. Америка е прекрасна страна. Но за мен това беше нещо като крачка назад, все едно на трийсет години да се върнеш да живееш при родителите си. Те може да са прекрасни хора, но това не означава, че трябва постоянно да живееш в дома им. Твоят живот вече е тръгнал в друга посока. Така се чувствах и аз по отношение на родната си страна.

Както си стоях, обзет от задълбочаваща се потиснатост, жена ми се

върна от разходка.

– Прекрасно е – изчурулика тя. – Хората са много дружелюбни, времето е фантастично, и може да ходиш навсякъде, без постоянно да настъпваш кравешки лайна.

– Всичко, което човек би могъл да очаква от една страна – отбелязах кисело.

– Именно – каза тя убедено.

Беше очарована от Америка и така си остана. Мога да я разбера. Много неща правят живота в Америка привлекателен. На първо място трябва да се спомене очевидното, за което говорят всички – лекотата на живеене и многото удобства, дружелюбието на хората, огромните порции в ресторантите, опияняващата мисъл, че почти всяко желание или каприз могат да бъдат почти незабавно изпълнени.

Моят проблем е, че съм израснал с всичко това, и то не предизвиква у мен почуда или усещане за нещо ново. Така и не успях да се почувствам очарован, когато някой ми пожелаеше „приятен ден“.

– Никой не се интересува от това какъв ще ти е денят обяснявах на жена си, – това е просто навик.

– Знам – отвръщаше тя, – но е приятно.

Разбира се, че е права. Може думите да са се превърнали в празна фраза, но поне произхождат от нещо добро.

Голяма част от тези особености на страната отново ме обсебиха. Като виден щация съм дълбоко впечатлен от многото безплатни удобства – безплатни паркинги, безплатни рекламни кибрити, безплатно доливане на кафе и безалкохолни напитки в заведенията, безплатни сладкиши в ресторантите и кафенетата. Отидете ли да вечеряте в някой местен ресторант, получавате безплатен билет за кино. В магазинчето, където правят фотокопия, има цяла маса, отрупана с всякакви неща, които се ползват безплатно – лепила, маркери, лепенки, кламери, ластици и така нататък. За да ги ползвате, не е необходимо дори да бъдете клиент на магазина. В хлебарницата ни в Йоркшър плащаме цяло пени, ако искаме да ни нарежат хляба. Как да не те очарова контрастът!

Нещо подобно може да се каже и за цялостното жизнерадостно и позитивно отношение на американците към живота – нещо, на което тук не обръщам внимание, но често осъзнавам, когато отида във Великобритания. Последния път, когато пристигнах на Хийтроу, служителят, който проверяваше паспорта ми, ме попита дали не съм „онзи писател“.

Можете да си представите колко бях поласкан, че са ме познали.

– Да, аз съм – казах гордо.

– Дойдохте да поприпечелите още малко, а? – каза той пренебрежително и ми върна паспорта.

В САЩ надали ще ви се случи такова нещо. Повечето хора имат почти инстинктивно положително отношение към живота и възможностите, които той крие. Ако уведомите някой американец, че към земята се приближава астероид, който се движи със скорост от 200 000 километра в час и че след дванайсет седмици ще се блъсне в планетата и ще я разбие на парчета, той най-вероятно ще каже:

– Така ли? Тогава да побързам да се запиша на онзи готварски курс за средиземноморска кухня!

Ако кажете същото на англичанин, той ще отвърне:

– Какво друго би могъл да очакваш? Не видя ли каква е прогнозата за времето през уикенда?

Несломимият американски оптимизъм може да изглежда на моменти малко наивен – имам предвид например твърдото убеждение на повечето американци, че ако следиш редовно нивото на холестерола в кръвта си, спортуваш и пиеш минерална вода, ще живееш вечно. Не твърдя, че бих искал пъл живот да живея под този знак, но за момента ми е приятно да му се наслаждавам.

Наскоро попитах жена си дали някога би изпитала желание да се върнем в Англия.

– О, да – каза тя.

– Кога?

– Някой ден.

Кимнах, но не бях обзет от отчаяние, както бих се почувствал по-рано. В крайна сметка тук никак не е зле, а тя наистина е права поне за едно. Много е приятно да не рискуваш да настъпиш кравешко лайно, докато се разхождаш.

А сега ми позволете да ви пожелаая приятен ден – и то съвсем искрено.

БЛАГОДАРНОСТИ

Дълбоко съм задължен за добротата, търпението, щедростта и сервираните напитки на следните лица:

Саймън Келнър и неговите чудесни колеги от „Найт енд Дей“ – Тристан Дейвис, Кейт Кар, Иън Джонс, Ребека Карсуел и Ник Доналдсън; на Алън Бейтс за неговите забавни и изобретателни илюстрации на рубриката; на Патрик Дженсън-Смит, Мериън Велманс, Алисън Тулет, Лари Финли, Катрина Хоун и Ема Доусън, и още много, много други от издателство „Трансуърлд“; на моята литературна агентка Карол Хийтън; на стария ми приятел Дейвид Кук за чудесната корица на оригинала; на Алан Шъруин и Брайън Кинг, задето ме оставиха да пиша тези материали по времето, когато трябваше да работя за тях; но най-вече и преди всичко на жена ми Синтия и на децата ми – Дейвид, Фелисити, Катрин и Сам, задето благородно ми позволиха да ги въвека във всичко това.

Отправлям и специални благодарности към малкия Джими, който и да е той.

КРАЙ

© 1998 Бил Брайсън
© 2002 Ния Рибарова, превод от английски
© 2002 Боряна Дженабетска, превод от английски

Bill Bryson
Notes From a Big Country, 1998

Източник: <http://bezmonitor.com>
OCR: Сашо
Издателство Еднорог, 2002
ISBN 954-9745-45-7

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2075>]